

PORTAL

9/2018 Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda

Katalog radova iz 2017. godine

Cjelokupan pregled radova Hrvatskog restauratorskog zavoda u 2016. godini sadrži 252 kataloških jedinica koje su poredane prema abecednom redu lokaliteta. U zaglavlju svake kataloške jedinice navedeni su osnovni podaci o objektu, predmetu ili arheološkom nalazištu, o voditeljima i suradnicima na programu te evidencijski broj dosjea pod kojim se dokumentacija o radovima vodi i lokacija na kojoj je pohranjena.

Katalog radova uz završene projekte, uključuje i dovršene cjelovite faze višegodišnjih radova. Pri izradi kataloških jedinica uzete su u obzir posebnosti radova na različitim vrstama umjetnina, te je tome i prilagođen njihov oblik. Slikovni prilozi ilustriraju provedene radove ili tek pružaju podatak o izgledu objekta, predmeta ili arheološkog nalazišta.

Katalog radova u digitalnom obliku omogućava pretrage prema više kriterija te bolji i detaljniji pregled slikovnih priloga. Njegova je namjena korisnicima omogućiti brz i sažet uvid u cjelokupan opseg radova Zavoda unutar jedne godine, te pružiti osnovnu informaciju o pojedinom programu, na temelju čega je moguće tražiti opsežniju dokumentaciju u arhivu Hrvatskoga restauratorskog zavoda ■

Autori kataloških jedinica

- a. a. b. – Ana Azinović Bebek
 a. č. – Ante Čulo
 a. d. – Ana Dumbović
 a. j. – Andrej Janeš
 a. m. f. – Ana Marija Franić
 a. o. v. – Alma Orčić Vukašin
 a. p. – Anđelko Pedišić
 a. p. m. – Ana Pohl Mitrović
 a. r. b. – Ana Rušin Bulić
 a. š. – Andro Šimičić
 a. š. m. – Ana Škevin Mikulandra
 b. b. – Bojan Braun
 b. c. – Branka Carev
 b. d. – Boris Dundović
 b. m. – Boris Mostarčić
 b. ma. – Blanda Matica
 b. mi. – Borka Milković
 b. mih. – Boris Mihotović
 b. p. – Branko Pavazza
 b. r. – Bernarda Ratančić
 b. re. – Branka Regović
 b. š. – Bernard Štević
 d. b. – Davor Bešvir
 d. b. c. – Dana Buljan Cypryn
 d. c. – Darija Cvitan
 d. č. – Duško Čikara
 d. g. – Davor Gazde
 d. m. – Danuta Misiuda
 d. n. – Dijana Nazor
 d. p. – Diana Požar
 d. r. – Danijela Ratkajec
 d. ra. – Dinko Ramljak
 d. š. d. – Daria Škarpa Dubreta
 e. a. – Edo Anušić
 e. š. – Edita Šurina
 f. ž. – Fani Župan
 g. b. – Goran Bulić
 g. c. – Gordana Car
 g. p. – Gabrijela Palmeta
 i. b. – Ivan Bošnjak
 i. č. – Ivan Čamber
 i. h. – Irma Huić
 i. h. m. – Ivana Hirschler Marić
 i. j. – Ivan Jengić
 i. je. – Ivana Jerković
 i. m. – Igor Miholjek
 i. mi. – Igor Mihajlović
 i. p. – Ivana Popović
 i. p. s. – Irena Pauk Sili
 i. sa. – Ivana Sambolić
 j. b. – Josip Brekalo
 j. ba. – Jadranka Baković
 j. be. – Jurica Bezak
 j. bo. – Josipa Borozan
 j. bu. – Jasmina Budoš
 j. d. – Josip Delić
 j. p. – Jelena Pasarić
 j. v. – Josip Višnjić
 k. a. k. – Katarina Alamat Kusijanović
 k. b. l. – Kristina Bin Latal
 k. h. – Katija Hrepić
 k. k. – Kristina Krulić
 k. m. j. – Krasanka Majer Jurišić
 k. š. – Ksenija Škarić
 k. š. r. – Ksenija Šestek Ručević
 k. v. – Krešimir Valentak
 k. z. – Krunoslav Zubčić
 l. č. – Lea Čataj
 l. ča. – Lana Čačić
 l. l. – Lana Lalić
 l. p. č. – Larisa Pervan Čizmić
 l. s. m. – Laura Stipić Miočić
 m. b. – Marta Budicin
 m. đ. – Marina Đurović
 m. g. – Marijana Galović
 m. go. – Mihael Golubić
 m. j. – Miroslav Jelenčić
 m. k. – Marijana Krmpotić
 m. ka. – Mia Kaurlotto
 m. kr. – Mia Krkač
 m. k. p. – Mara Kolić Pustić
 m. m. – Matija Marić
 m. mu. – Mladen Mustaček
 m. ne. – Marko Nemeth
 m. p. – Miroslav Pavličić
 m. s. – Melanija Sobota
 m. š. – Maria Štrok
 m. v. – Magdalena Vlaho
 m. vr. – Maja Vrtulek
 m. v. b. – Maša Vuković Biruš
 m. w. z. – Martina Wolff Zubović
 m. z. – Marija Zupčić
 m. zv. – Miljenko Zvonar
 n. b. – Nelka Bakliža
 n. k. – Neda Kuzek
 n. kr. – Nevena Krstulović
 o. m. – Olgica Mileusnić
 p. f. h. – Petra Franić Haniš
 p. l. – Pavao Lerotić
 p. p. – Petar Puhmajer
 p. s. – Petar Sekulić
 p. s. p. – Petar Samuel Pal
 r. a. – Rita Antišin
 r. e. – Ružica Ercegovac

r. m. š. – Renata Majcan Šragalj
s. c. – Siniša Cvetković
s. đ. – Sonja Đuraš
s. j. – Sandra Juranić
s. k. – Suzana Kallay
s. ku. – Sena Kulenović
s. l. – Stjepan Lucić
s. m. – Sanda Milošević
s. p. – Siniša Pamić
s. r. – Slobodan Radić
s. s. – Svetlana Schmidt
s. se. – Sanja Serhatlić
sam. se. – Samir Serhatlić
š. v. — Šime Vitori
t. b. – Tonči Borovac
t. k. – Teodora Kučinac
t. pe. – Tihomir Percan
t. r. – Tomislav Rovičanac
t. s. – Tomislav Sikinger
t. š. – Toni Šaina
v. b. – Vlasta Bošnjak
v. b. v. – Venija Bobnjarić-Vučković
v. g. – Vesna Giener
v. m. – Vladanka Milošević
v. ma. – Vinka Marinković
v. p. – Vjeran Potočić
v. r. v. – Vlatka Rudeš Vončina
v. s. – Vjekoslav Schmidt
v. z. k. – Vesna Zmaić Kralj
z. d. – Zoran Durbić
z. l. – Zrinka Lujjić
ž. g. – Željka Geber
ž. h. – Željko Hnatjuk
ž. m. g. – Željka Mlinarić Galler

Barban

Arhitektonski sklop crkve sv. Nikole, Velih vrata i kule

Srednji vijek, pregradnja 1606. i 1700. g.

Voditeljica programa: Irma Huić

Suradnici: Tihomir Percan, Toni Šaina, Boris Dundović, Kapitel d.o.o., Jovan Kliska

BROJ DOSJEA: 1981, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Sklop srednjovjekovnoga istarskoga kaštela Barban sastoji se od crkve sv. Nikole, palače Loredan, branič-kule na jugozapadnom uglu sklopa te Velih vrata i cisterne. Istočni dio kaštela preuređen je 1606. godine u palaču Loredan s trijemom na razini prvoga kata. Sjeverni dio kaštela je 1700. godine preuređen u veću jednobrodnu crkvu sv. Nikole s bogatim inventarom koji je rad venecijanskih majstorskih radionica od 16. do 18. stoljeća. Cijeli sklop vezan je uz Vela vrata, koja su glavni ulaz u naselje. Zbog izrazito lošeg građevinskog stanja kule, dodijeljenim sredstvima je 2017. godine provedena građevinska sanacija

unutarnjeg zidnog plašta njezina zapadnog dijela. Raspadnuti kameni blokovi, u gornjoj polovici plašta a ispod saniranog kruništa, zamijenjeni su da bi se omogućio iskop arheološke sonde u unutrašnjosti. Sondu je trebalo otvoriti da bi se procijenila vrijednost radova u nadolazećoj godini. Osim sanacije kule, sanirano je i zapadno ulazno pročelje crkve. Pritom je uklonjena dotrajala cementna žbuka te je nanesena nova, vapnena žbuka.

i. h., b. d.

Slika 1. Crkva sv. Nikole, tijekom radova na sanaciji glavnoga pročelja

Slika 2. Crkva sv. Nikole, nakon radova na sanaciji glavnoga pročelja

Barilović

Stari grad Barilović

Kasni srednji vijek / novi vijek

Voditeljica programa: Ana Azinović Bebek

Suradnici: Andrej Janeš, Valerija Gligora

BROJ DOSJEA: 1351/1, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Stari grad Barilović arheološki se počeo istraživati 2002. godine, kad su stvoreni uvjeti za sigurno izvođenje radova. Arheološka istraživanja provedena su 2003., 2006. te od 2010. do 2016. godine. U 2017. godini istraživanja su trajala od 5. do 20. lipnja. Namjera ovogodišnjih arheoloških zaštitnih radova bila je definirati stratigrafiju prostora između sjeverozapadne okrugle kule i četverokutne kule, starog ulaza u grad. Definirano je pet prostorija uz sjeverni zid grada, hodnik i dvorište Staroga grada Barilovića. Dvije prostorije na istoku su podrumске i u njima je očuvan cementni estrih na podu. Tri zapadne prostorije definirane su zidovima i u njima nije sačuvan pod, osim u tragovima

(vapneni estrih), a hodnik se može definirati jedino prema podlozi za cementnu glazuru, isključivo uz prvu od triju zapadnih prostorija. Južno od hodnika definiran je prostor koji možemo protumačiti kao dvorište Staroga grada Barilovića jer je potpuno prekriven utabanom, tvrdom zemljom i kamenjem. Kao i kod hodnika, visina poda diže se s istoka prema zapadu. Slojevi su, nažalost, zbog stalnog korištenja prostora arheološki kontaminirani. Nalaza je mnogo manje nego prethodnih godina, ali su potvrđene tri faze života na Starom gradu Bariloviću.

a. a. b.

Slika 1. Istraženi prostor u 2017. godini

Barilović

Stari grad Barilović

15. st./1912. g.

Voditeljica programa: Vladanka Milošević

Suradnici: Edita Šurina, Domagoj Mudronja, Natalija Vasić, Geoexpert GTB d.o.o, Izgradnja Popovački, obrt za građevinarstvo

BROJ DOSJEA: 1351, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Stari grad Barilović nalazi se južno od Karlovca, na stijeni iznad lijeve obale Korane. Nepravilnog je četvrtastog tlocrta, s manjom kulom kružnog tlocrta u sjeveroistočnom uglu te s jakom kružnom kulom u južnom dijelu grada. U 15. stoljeću grad je bio sjedište obitelji Barilović, a 1524. stradao je od Turaka. Grad je kroz povijest mijenjao vlasnike, što je uzrokovalo promjenu namjene i transformiranje utvrde feudalnog posjeda u utvrdu Vojne krajine. Zbog važnog strateškog položaja, početkom 17. stoljeća ulazi u sastav utvrda pod zapovjedništvom karlovačkog generalata i postaje dio Vojne krajine sve do njezina ukinuća 1871. godine. Nestankom vojne oblasti ponovo se adaptira za civilne potrebe. Potkraj 19. stoljeća predan je lokalnoj upravi koja u njega smješta općinske urede, školu i spremišta. Grad je razgrađen nakon požara 1943. godine. Razoren i spaljen, više nije imao namjenu ni vlasnika. Gradom zidane kamene konstrukcije s vremenom su građene kuće u naselju. Stari je grad u svim povijesnim transformacijama sačuvao gotovo isti gabarit vanjskih obrambenih zidova. Hrvatski restauratorski zavod počeo je program 1998. godine na inicijativu lokalne samouprave i Konzervatorskog odjela u Karlovcu. U 2017. godini u svrhu sprečavanja degradacije postojeće zidane kamene

strukture koja je tijekom arheoloških istraživanja u dvorištu iskopana u visini od 1,60 m i ostala nezaštićena od štetnih vremenskih utjecaja, izrađeno je tehničko rješenje konsolidacije zidova i odvodnje oborinskih voda s lokaliteta, prema kojem su, u skladu s raspoloživim sredstvima, izvedeni radovi. U svrhu omogućavanja konsolidacije južnog vanjskog obrambenog zida na dvorišnoj strani, razgrađen je recentni južni zid od opeke i kamena koji je onemogućavao pristup. Na vanjskom i unutarnjem licu južnog obrambenog zida uz istočnu kulu izvedeno je mehaničko čišćenje reški kamenih zidova, fugiranje i obrada zidova u dužini od sedam metara te bušenje temeljne strukture radi odvodnje oborinske vode. U zidovima su izvedene uredne bušotine koje su nakon toga injektirane suspenzijom. Zbog loše postojeće strukture i oslabljenog vezivnog materijala izvedeno je više radova dozidavanja i prezidavanja kamenom, kao i demontaže dijelova ruševnog zida. Prezidani su i učvršćeni dijelovi zidne strukture iskopani u ovogodišnjoj akciji arheoloških istraživanja uz istočni obrambeni zid.

v. m., e. š.

Slika 1. Istočni dio južnog dvorišta uz južnu kulu i južni obrambeni zid u Starom gradu Bariloviću prije početka radova

Slika 2. Istočni dio južnog dvorišta uz južnu kulu i južni obrambeni zid u Starom gradu Bariloviću nakon radova konsolidacije

Slika 3. Istočni dio južnog dvorišta uz južnu kulu i južni obrambeni zid u Starom gradu Bariloviću nakon radova konsolidacije

Belec

Crkva sv. Jurja

14. st.

Voditeljica programa: Ana Škevin Mikulandra

Suradnici: Edita Šurina, Intradoss projekt d.o.o., P.Z. Elektro d.o.o., Kontrol-biro Prister, BEL-BAU d.o.o., Konzervatorski odjel u Krapini

BROJ DOSJEA: 95, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Nekadašnja župna crkva sv. Jurja u Belcu ističe se svojom srednjovjekovnom slojevitošću, od najstarijih romaničkih struktura prednjeg dijela crkve do kasnogotičkih svodova broda i zvonika. Crkva je jednobrodna s poligonalno zaključenim svetištem. Zvonik je podignut u osi zapadnog pročelja, sakristija se nalazi sa sjeverne strane svetišta, a zidani trijem ispred južnog ulaza u brod. Svetište je presvođeno izvornim križno-rebrastim svodom, a brod u kasnijoj gotičkoj fazi križno-mrežastim. Konzerva-

torsko-restauratorski radovi u crkvi s duljim prekidima traju od 1947. godine do danas. Radovi izvedeni 2017. godine obuhvatili su rekonstrukciju krova sakristije koja je uključila izvedbu nove krovne konstrukcije i pokrova, pokrivanje cjelokupnog krovišta kule novim bakrenim limom, sanaciju pukotina ukrižanim štapnim sidrima i izvođenje radova rekonstrukcije gromobranske instalacije.

a. š. m.

Slika 1. Pogled na sjeverno pročelje crkve prije radova rekonstrukcije krova sakristije

Slika 2. Pogled na sjeverno pročelje crkve nakon radova rekonstrukcije krova sakristije

Belgrad

Kapela Majke Božje Snježne

Bog Otac

Nepoznati autor, 18. st.

Ulje na platnu, 118 x 110 cm

Voditelj programa: Goran Bulić

Suradnice: Ana Rušin Bulić, Patricia Obuljen

BROJ DOSJEA: 2061/2, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika na platnu nepravilnog je četverolisnog formata. Prikazuje Boga Oca u zlatnoj halji zaogrnutog plaštem, kako sjedi na oblaku koji nose dva anđela. To skromno umjetničko ostvarenje rad je nepoznatog lokalnog majstora, smješteno u središnjem polju izdužene atike oltara, uokvireno profiliranim i pozlaćenim okvirom od voluta. Slavolučni tip oltara s bočnim prolazima zauzima punu visinu i širinu svetišta kapele Majke Božje Snježne u Belgradu. Podignut je na tri stube kojima se prilazi menzi s tabernakulom. Retabl je artikuliran vanjskim parovima stupova te po jednim stupom sa svake strane središnje niše u koju je smješten kip Bogorodice s Djetetom. Na bočnim su stranama kipovi svetaca, i to po jedan nad bočnim prolazima te sa strane središnje niše. U gornjem su dijelu, na visokojatici, kipovi anđela te slika Boga Oca. Drveni oltar djelo je lokalne vinodolske radionice koja u 18. stoljeću oblikovanjem i koloritom imitira onodobna

raskošna altaristička ostvarenja od mramora. Na slici su izvedeni cjelokupni konzervatorsko-restauratorski radovi koji su počeli snimanjem pod UV svjetlom, laboratorijskom analizom uzoraka boje i veziva te probama uklanjanja površinskih nečistoća i požutjelog laka. Nakon demontaže slike, izvedeno je fiksiranje trusnih dijelova preparacije i bojenog sloja, a poleđina je konsolidirana sintetskom smolom. Izvedeno je uklanjanje površinske nečistoće i naknadno nanesenih materijala s lica i poleđine slika. Platneni nosilac je izravnana na toplinskom vakuumskom stolu, dok su mu nedostajući dijelovi reintegrirani i ojačani dodavanjem novih dijelova. Nakon rekonstrukcije nedostajuće preparacije, izveden je retuš oštećenja bojenog sloja te je slika završno lakirana. Vraćanje slike na izvorno mjesto predviđeno je nakon restauracije oltara.

g. b.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Beli Manastir

Širine

Keramički arheološki nalazi

Prapovijest

Voditelj programa: Mihael Golubić

Suradnici: Elena Perković, Maša Vuković Biruš

BROJ DOSJEA: 739/13, ZAGREB, KAMENITA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S INSTITUTOM ZA ARHEOLOGIJU

Tijekom 2017. godine provedeni su konzervatorski i restauratorski radovi na nalazima prapovijesne keramike s nalazišta Beli Manastir – Širine. Obradeno je 40 predmeta – cijelih posuda i ulomaka. Pet prapovijesnih posuda restaurirano je u cijelosti, a na ostalima su provedeni radovi pranja i konsolidiranja ulomaka. Keramika je čišćena mehanički i kemijski, a ulomci lijepljeni ljepilom

Mecosan. Nedostajući dijelovi su restaurirani gipsom i tonirani akrilnim bojama. Za strukturalnu konsolidaciju i površinsku zaštitu upotrijebljen je PVA konsolidant Mowilith. Svi radovi popraćeni su pisanom i fotografskom dokumentacijom.

m. go.

Slika 1. Keramički lonac, stanje nakon radova

Slika 2. Keramička posuda, stanje nakon radova

Beram

Crkva svete Marije na Škrilinah

15. st.

Voditelj programa: Anđelko Pedišić

Suradnici: Irma Huić, Ana Dumbović, Petra Orlić, Veljko Bartol, Dragutin Furdi, Sena Kulenović, Jovan Kliska, Tanja Karakaš, Maja Sučević Miklin, Ines Palčić, Marko Čurković, Mladen Megyery

BROJ DOSJEA: 151, ZAGREB, ILICA 44; 2420, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva svete Marije na Škrilinah jednobrodna je grobljanska crkva pokraj Berma, podignuta u 15. stoljeću. Nalazi se na uzvisini sjeveroistočno od Berma, izvan naselja. Crkva je poznata po zidnim slikama živih boja, motiva i kompozicije, koje je 1474. godine izradila radionica majstora Vincenta iz Kastva. Naslikani su prizori mariološkoga i kristološkoga ciklusa, sveci, Ples mrtvaca, Prvi grijeh, Kolo sreće i Poklonstvo kraljeva. Branko Fučić je razlučio tri autora fresaka: osim Vincenta, to su dvojica anonimnih autora, koje je nazvao Majstorom Plesa mrtvaca i Majstorom Pasije. To je jedan od najočuvanijih ciklusa zidnih slika u Istri. U 18. stoljeću crkvi su dodani lopica i oslikani tabulat. U 2017. nastavljene su prethodno

započeti konzervatorsko-restauratorski radovi na tabulatu u crkvi. Radovi su bili usmjereni prije svega na konsolidaciju i stolarsku sanaciju drvenog nosioca te na očuvanje i prezentaciju zatečenog stanja povijesnog oslika koji je predmet konzervatorske zaštite. Obavljeno je fiksiranje polikromije na drveni nosilac te uklanjanje površinskih nečistoća i taninskih mrlja s površine slikanog sloja na svih trideset kaseti demontiranih u 2016. godini, dok je krediranje i završni retuš oštećenja dovršen na njih devetnaest.

i. h.

Slika 1. Unutrašnjost crkve prije radova

Slika 2. Stanje drvenoga stropa 2015. godine

Beram

Crkva sv. Marije na Škrilinah

Oslikani drveni strop

Nepoznati autor, 1709. g.

Rezbareno, polikromirano drvo, 1040 x 520 cm, 56 m²

Voditelj programa: Anđelko Pedišić

Suradnici: Irma HuićVeljko Bartol, Marta Budicin, Ana Dumbović, Marijana Fabečić, Davor Filipčić, Dragutin Furdi, Margareta Klofutur, Domagoj Mudronja, Petra Orlić, Igor Oros, Lea Sović, Toni Šaina, Tea Trumbić, Marko Čurković, Maja Kamenar, Mladen Megyery, Ines Palčić, Ante Pereza, Maja Sučević Miklin, Jovan Kliska, Nikolina Oštarijaš, Goran Tomljenović, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 8785, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva sv. Marije na Škrilinah smještena je na uzvisini pokraj groblja, sjeveroistočno od Berma. Sagrađena je u prvoj polovici 15. stoljeća kao jednobrodna građevina s pravokutnim svetištem. Beramska je crkva poznata po najuščuvanijem ciklusu zidnih slika u Istri. Prizore živih boja, motiva i kompozicije (scene iz mariološkoga i kristološkoga ciklusa, sveci, Ples mrtvaca, Prvi grijeh, Kolo sreće i Poklonstvo kraljeva) naslikala je 1474. godine radionica majstora Vincenta iz Kastva. Ples mrtvaca jedini je prizor s takvim ikonografskim motivom u Hrvatskoj. Oslikani drveni strop iznad broda crkve postavljen je u vrijeme velike barokne obnove 1709. godine. Tom je prilikom srušen križno-rebrasti svod u svetištu te je zamijenjen ravnim stropom, povišen je pod, na pročelju i bočnim zidovima probijeni su prozori, podignut je zvonik na preslicu i dograđena lopica. Svetište je dobilo novi mramorni oltar, djelo Mihovila Ladavca i Franje Golopa. Oslikani strop ukupne površine 56 m² natkriljuje cijeli brod crkve, a sastavljen je od 63 oslikane kvadratne kasete, od kojih je središnja četverostruko veća od ostalih. Kasete su sastavljene od vanjskog četvrtastog polja i unutarnjeg, orubljenog oktogonalm reljefno profiliranim okvirom. U oktogonalm polju središnje kasete naslikan

je prikaz Uznesenja Blažene Djevice Marije. U središte oktogonalm polja manjih kasete aplicirana je po jedna plastično oblikovana, pozlaćena pasiflora (Kristov cvijet, Passiflora). Pravokutna vanjska polja oslikana su motivima otvorenih čaški iz kojih izlaze razlistane stabljike s cvijećem i plodovima kršćanske simbolike (ruže, tulipani, krizanteme, karanfili, narcisi, kruške, smokve, naranče, jabuke, krastavci, tikvice, breskve, šljive, grožđe, datulje, dunje, dudovi i šipci). Na vanjskim poljima (osam manjih kasete koje okružuju središnju s motivom Uznesenja Blažene Djevice Marije) naslikani su kerubini. Slikarska izvedba te koncepcija i impostacija figura govore u prilog pretpostavci da je beramski stropni oslik naslikao isti autor koji je oslikao drveni strop grobljanske crkve sv. Petra i Pavla u Trvižu, datiran prema pronađenoj signaturi u 1703. godinu. Analizom drvenog nosioca utvrđeno je da su nosive grede krovne konstrukcije od hrastova drva, dok su daske oslikanog stropa koje su za njih pričvršćene od jelovine. Pregledom stanja stropa utvrđeno je da je drveni nosilac većinom oštećen djelovanjem vlage i insekata koji se hrane drvom, a oslikana površina zbog popuštanja veziva pulverizira i u sitnim česticama otpada s drva. Poroznost i slaba vezanost slikanog sloja za podlogu nije

dopuštala da se površinska nečistoća i taninske mrlje uklone tekućim medijem nanošenim tamponima vate, nego je u tu svrhu korišten kruti gel na vodenoj bazi. Nakon čišćenja površine, slikani sloj je konsolidiran i fiksiran za nosilac sintetskom smolom rastopljenom u mineralnom otapalu. Daske stropa učvršćene su natanjnjem drvenog nosioca konsolidantom rastopljenim u mineralnom otapalu, čavli su zamijenjeni drvenim klinovima, a konstrukcija učvršćena umetanjem novih drvenih elemenata. Retuš slikanog sloja ograničen je na povezivanje manjih oštećenja i prekida forme, gdje je

to nalagala potreba za uspostavom vizualne cjelovitosti, pri čemu je namjerno izostala izrada većih rekonstrukcija. Prva polovica stropa, od glavnog ulaza do sredine lađe, demontirana je 2016. godine, a radovi su dovršeni 2018., kad su restaurirane kasete ponovno montirane na svoje izvorne pozicije. Iste je godine obavljena demontaža drugog dijela stropa, a otvor prema krovu zatvoren je daskama prekrivenima fotografijom oslikanog stropa. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na stropu bit će dovršeni 2020. godine.

a. p.

Slika 1. Stanje stropa prije radova

Slika 2. Stanje nakon montaže restauriranih kaseti

Slika 3. Stanje nakon montaže restauriranih kaseti

Beram

Višeslojno arheološko nalazište

Prapovijest

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnici: Siniša Pamić, Tihomir Percan, Nenad Kuzmanović

BROJ DOSJEA: 2277, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S GRADOM PAZINOM

Arheološka istraživanja koja je Odjel za kopnenu arheologiju u Juršićima Hrvatskog restauratorskog zavoda proveo na k.č. 24/3 k.o. Beram u studenome 2017. godine, nastavak su istraživanja iz 2013. godine. Tijekom sondiranja 2013. istražene su dvije probne arheološke sonde dimenzija 4 x 4 m. Jedna je sonda bila pozicionirana na istočnom rubu područja nekropole istražene 1883. godine, dok se druga sonda nalazila na povišenom platou, sjeverno od tada istraženih dijelova nekropole. Njezin položaj odabran je u cilju definiranja karaktera neistraženog područja lokaliteta, a u njezinu jugozapadnom dijelu otkriven je grob ukopan u matičnu stijenu. U matičnoj stijeni isklesana je kružna jama unutar koje je bila postavljena žara s poklopnicom. Ovogodišnje probno arheološko sondiranje nastavljeno je s istočne strane sonde 2 koja je istraživana 2013. godine. Prije arheoloških istraživanja provedeno je snimanje magnetometrom na livadi predviđenoj za

probno arheološko sondiranje, u cilju utvrđivanja mogućnosti korištenja te metode u lociranju žarnih ukopa. Arheološki je istražena sonda dimenzija 7 x 3 m u kojoj nije pronađen ni jedan žarni grob, međutim parcijalno su istraženi dijelovi objekta, za sada nepoznate namjene, definiranog podnicom izrađenom od nabijene gline i rupama za nosive grede konstrukcije kuće, odnosno pripadajućeg krovišta. Iako je istražena tek parcijalno, iz prikupljenih se podataka može zaključiti da je podnica objekta formirana na povišenom platou stijene nad oštrom prirodnom denivelacijom koja odvaja niži plato, na kojemu je bio smješten žarni ukop istražen 2013. i plato na kojemu je funkcionirao objekt. Prikupljeni pokretni arheološki nalazi sugeriraju da je objekt funkcionirao u razdoblju prelaska iz kasnog brončanog u željezno doba.

j. v.

Slika 1. Sonda s naznačenim strukturama parcijalno istraženog objekta

Slika 2. Pogled na sondu nakon istraživanja sa zapadne strane

Bijela

Benediktinski samostan sv. Margarete

Kasni srednji vijek / rani novi vijek

Voditelj programa: Andrej Janeš

Suradnici: Eva Buća, Željka Bedić, „Voluta“

BROJ DOSJEA: 2212, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom srpnja 2017. godine nastavljena su arheološka istraživanja lađe crkve benediktinskog samostana sv. Margarete. Istraživana je površina središnjeg i južnog dijela prvog i drugog traveja. Na području prvog traveja djelomično je istražen veliki ukop nastao prekopanjem ostataka crkve tijekom 18. i početkom 19. stoljeća. Poslije je zatrpan rušenjem svodne konstrukcije crkvene lađe. Na području drugog traveja istraženo je deset grobnih

cjelina, od kojih šest muških, jedna ženska i tri dječje. Dio grobova, u južnom dijelu lađe, na prijelazu drugog u treći travej i na sredini drugog traveja, oštećen je kasnijim prekopavanjima i sadrži iznimno malo nalaza. Nastavljeni su konzervatorski radovi, izvedeni na južnom zidu sjevernog zvonika.

a. j.

Slika. 1. Zračna snimka istraživanog dijela lađe

Bojna

Nalazište Brekinjova kosa

Prapovijest / antika / rani srednji vijek

Voditeljica programa: Marijana Krmpotić

Suradnici: Antonela Barbir, Goran Bilogrivić, Eva Buća, Ana Fundurulić, Petar Sekulić, Tomislav Zojčeski, C.D. Gradnja d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2394, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Nalazište Brekinjova kosa smješteno je oko 1,5 km sjeveroistočno od naselja Bojna, na zapadnim obroncima Trgovinske gore. Rijječ je o visinskom položaju unutar eksploatacijskog polja kamenoloma Bojna. Na nalazištu su utvrđeni ostaci prapovijesnog gradinskog naselja, kasnoantički ukopani objekti te ranosrednjovjekovno groblje. Arheološkim istraživanjima 2017. godine obuhvaćen je dio istočne padine vršnog platoa na površini od 1600 m². Također su provedeni radovi konzerviranja i rekonstrukcije temelja ostataka zidanog objekta na vršnom platou, istraženi 2015. godine. Arheološka su istraživanja bila usmjerena ponajprije na areal ranosrednjovjekovnog groblja. Na lokalitetu je istraženo 29 grobova iz navedenog razdoblja. Nalazi iz grobova mogu se povezati s horizontom Blatnica – Mikulčice s kraja 8. i početka 9. stoljeća, budući da pokazuju miješanje kasnoavarskih i

ranokarolinških elemenata. Također su ustanovljeni elementi koji upućuju na jaku kasnoantičku tradiciju te na poveznice s poganskim grobljima na području najstarije hrvatske države u Dalmaciji. Neki od grobova nađeni su na krajnjem dijelu istražene površine, čime se stvara pretpostavka o širenju groblja prema istoku i jugu. Na krajnjem istočnom dijelu istražene površine ustanovljeni su kasnoantički ukopani objekti, radiokarbonski datirani u razdoblje između 4. i 6. stoljeća. Budući da najstariji datumi za ranosrednjovjekovni horizont na lokalitetu upućuju na 7. stoljeće, moguće je postojanje kontinuiteta. U istraživanjima provedenim 2017. godine evidentirani su tek mjestimični manji ukopani prapovijesni objekti s vrlo malo materijala iz halštatskog razdoblja.

m. k.

Slika 1. Zračna snimka nalazišta, pogled s istoka

Brinje

Stari grad Sokolac, palas

Prapovijest / kasni srednji vijek / novi vijek

Voditeljica programa: Ana Azinović Bebek

Suradnici: Petar Sekulić, Andrej Janeš, Valerija Gligora

BROJ DOSJEA: 1024/3/1, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Arheološka istraživanja u palasu Staroga grada Sokolca u Brinju trajala su deset radnih dana, od 22. svibnja do 2. lipnja 2017. godine. Ovogodišnjim istraživanjima definirana je topnička kula na južnom dijelu palasa plemićkoga grada u Brinju. Kula je polukružnog oblika, prislonjena na južni zid palasa. Vjerojatno je imala dva kata i najmanje tri otvora za topove. Zidana je od pravilnih klesanaca sлаганиh u redove. Klesanci su ostali sačuvani samo u donjoj zoni u tri do četiri dosad istražena reda, dok je plašt sačuvan samo u ispuni zida (nepravilno kamenje i vezivo). Visina od vrha južnog zida palasa do estriha prvog kata iznosi oko 2,5 m, a do donje, istražene kote kule još oko 4 m. Dosadašnje interpretacije nastanka kule bile su ograničene

na vrijeme smještanja krajiške vojske u grad nakon 1536. godine i na preinake koje su izvedene radi prilagođavanja grada novom načinu ratovanja. Međutim, način gradnje i obrada kamena sugerira da je kula sagrađena još u vrijeme djelovanja Frankopana u Brinju, vjerojatno tijekom 15. stoljeća. Dosadašnjim istraživanjima toga lokaliteta u cjelini, definirane su dvije faze života na Starom gradu Sokolcu u Brinju. Frankopansku fazu predstavljaju nalazi ulomaka stakla i keramike koje možemo povezati s luksuznim radionicama srednjoeuropskog prostora te peć u sjeverozapadnom kutu sonde. U fazi Vojne krajine najzastupljeniji su predmeti iz vojničke svakodnevice.

a. a. b.

Slika 1. Topnička kula tlocrtno

Slika 2. Topnička kula, pogled s jugozapada

Brodanci

Župna crkva sv. Ane

Sv. Ana

Slavko Tomerlin, 1921. g.

Ulje na platnu, 194 x 121 cm

Voditeljica programa: Svetlana Schmidt

Suradnici: Vjekoslav Schmidt, Martina Fabijanović

BROJ DOSJEA: 2443/1, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Župna crkva sv. Ane izgrađena je 1798. godine kao patronska crkva grofova Normann iz Valpova, a u svojoj povijesti nekoliko puta bila obnavljana. Oltarnu palu *Sv. Ana* naslikao je Slavko Tomerlin 1921. godine, međutim, nema drugih sačuvanih podataka o povijesti slike. Poznato je samo da se nalazila na starom drvenom, baroknom oltaru, a nakon njegova uklanjanja 1943. godine, premještena je na novi, kameni. Ukrasni okvir slike datira iz 2004. godine. Prilikom izvođenja cjelovitog konzervatorsko-restauratorskog postupka zaključeno je da su na pali rađeni popravci o kojima nema sačuvanih podataka. Na poleđini slike nalazi se oznaka „Br 12-1921“. Nosilac slike je jedan cjeloviti komad platna. Slikani je sloj većim dijelom dobro vezan uz platno, dok je mjestimično vidljivo

njegovo ljuskanje i odizanje od nosioca. Izveden je test gorenja platna te analiza UV fluorescencije. S poleđine platna uklonjene su nečistoće, a s lica lak te su izravnati rubovi. Vezana nečistoća sa slikanog sloja uklonjena je limunskom kiselinom. Na oštećene rubove platna umetnuto je novo platno, a sva mjesta bez preparacije zapunjena su kredom i obrađena. Izveden je *strip-lining* te je slika podložena novim platnom. Uslijedilo je podlaganje krediranih mjesta akvarelnim bojama i retuš. Slika je napeta na novi podokvir, lakirana i montirana u ukrasni okvir te zajedno s njim na glavni oltar crkve.

s. s.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Brtonigla

Gornji Katunari (Katunari Pišine)

Antika

Voditelj programa: Tihomir Percan

Suradnica: Antonija Podobnik

BROJ DOSJEA: 2459, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S ISTRQA QUALITY HOMES D.O.O.

Zbog radova zemljanog i strojnog iskopa (investitor Istra Quality Homes d.o.o. iz Tara) na položaju katastarskih čestica 2166/4, 2166/5 i 2166/6 k.o. Brtonigla u naselju Gornji Katunari (Katunari Pišine) u Općini Brtonigla, na izgradnji dvaju stambenih objekata provodio se stalni arheološki nadzor. Naime, predmetna lokacija nalazi se unutar arheološke zone Gornji Katunari u kojoj je zabilježen veći broj nalaza antičke keramike. Arheološki nadzor provodio se tijekom listopada 2017. i trajao je četiri radna dana. Djelatnici Službe za arheološku baštinu Hrvatskog restauratorskog zavoda tijekom nadzora nisu pronašli niti evidentirali bilo kakve arheološke kulturne

slojeve, kao ni pokretni arheološki materijal. Već je pri obilasku terena, prije početka strojnog iskopa, bilo vidljivo da se matična stijena nalazi prilično plitko. Na mjestima na kojima nedostaje evidentirana je crvena masna sterilna zemlja, također bez arheoloških nalaza. Budući da je riječ o manjoj zahvaćenoj površini šireg područja, ne isključuje se mogućnost postojanja nekog arheološkog nalazišta antičkog ili srednjovjekovnog karaktera u neposrednoj blizini, s obzirom na evidentirane ostatke krovnih opeka (tegulae) i ostalog građevinskog materijala iz antike na poljima neposredno uz predmetne katastarske čestice.

t. pe.

Slika 1. Površina predviđenog arheološkog nadzora prije početka strojnog iskopa

Slika 2. Dio strojno iskopanih kanala

Buzet

Crkva sv. Jurja

Oslikani stropni medaljoni i zidne slike na južnom zidu, Matteo Furlanetto, kraj 17. st.

Posvetni križevi na zidovima crkve, nepoznati autor, poč. 17. st.

Tehnika *fresco-secco*, oko 100 m²

Voditelj programa: Toni Šaina

Suradnici: Tea Trumbić, Matea Ormuž, Mirta Cvetko, Silvija Đolonga, Irma Huić, tvrtke Kapitel d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1534/11, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva sv. Jurja nalazi se na sjevernom dijelu stare gradske jezgre Buzeta, na najvišoj koti. Njezina unutrašnjost je jednostavnog longitudinalnog oblika s povišenim apsidalnim dijelom. Današnji oblik poprimila je između 1603. i 1611. godine, kad ju je iz temelja obnovio kapetan Marco Antonio Erizzo. Cijela unutrašnjost bogato je ukrašena pokretnim inventarom tijekom 17. i 18. stoljeća. Crkvu se ponovo, potkraj 18. st., preuređuje i povisuje te se postavlja novi krov i strop s dekoracijom koja se sastoji od tri, longitudinalno postavljena, slikana medaljona ukrašena štukaturama. Građevinski radovi u unutrašnjosti crkve obuhvatili su 2017. godine uklanjanje zadnjeg žbuknog sloja (produžna žbuka) i polaganje svih instalacija potrebnih za konačnu prezentaciju restauriranog stropa, zidova i slika. Nakon što je uklonjena produžna žbuka, počelo se s konzervatorsko-restauratorskim radovima na djelomičnoj prezentaciji zidnog oslika. Nakon dolaska na teren, pristupilo se uklanjanju naknadnih žbukanih i bojenih slojeva na mjestima na kojima će se prezentirati

oslik, koji se nalazio ispod sloja uklonjene produžne žbuke. Uklanjanje se izvodilo mehanički, upotrebom dlijeta, čekića, skalpela, staklenih niti i *Wishab* spužvica. Tim zahvatom otkriven je najraniji sloj žbuke s posvetnim križevima, pretpostavlja se, iz doba gradnje crkve. Potom se pristupilo obrubljivanju oštećenog zidnog oslika vapneno-pješčanom žbukom koja se sastojala od gašenog vapna, kvarcnog pijeska i kamenog brašna. Prije obrubljivanja, rubovi lakuna su dodatno očišćeni, oprušeni kistovima i gumenim pumpicama. Najugroženiji dijelovi zidnog oslika dodatno su podlijepljeni japanskim papirom i *Tylosom*, a uslijedilo je injektiranje smjese PLM-a i vode. Nakon što je izvorna žbuka konsolidirana i očišćena, pristupilo se ispunjavanju natučetina (pikature) vapneno-pješčanom žbukom koja je nakon djelomičnog sušenja završno obrađena. Sve tako pripremljene lakune nakon sušenja su tonirane u izvornu boju oslika zida.

t. š.

Slika 1. Pogled na južni dio zapadnog zida tijekom radova

Slika 2. Detalj zidnog oslika nakon uklanjanja naknadnih žbukanih i slikanih slojeva

Slika 3. Detalj zidnog oslika nakon žbukanja

Čakovec

Muzej Međimurja Čakovec

Četrdeset rubaca tibeta iz Zbirke narodnih nošnji i uporabnog tekstila

Nepoznati autor, II. pol. 19. st. – I. pol. 20. st.

Tekstilne tkanine, pamuk i vuna, tkanje, krojenje, šivanje, uzlanje, tekstilni tisak, vezenje, 90 – 170 x 90 – 170 cm (tekstilne tkanine), 9,5 – 21 cm (rese)

Voditeljica programa: Maja Vrtulek

Suradnici: Venija Bobnjarić-Vučković, Ada Vrtulek Gerić, Štefica Nemeč Panić, Petar Nevžala, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: ROL 84.1.1., LUDBREG, TRG SVETOG TROJSTVA 15
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Rupci zvani tibeti dio su međimurske svečane narodne nošnje i pripadaju Zbirci narodnih nošnji i uporabnog tekstila Muzeja Međimurja Čakovec. Danas ih je malo sačuvano zbog običaja da se vlasnica tibeta u njemu i pokopa. Muzej čuva stotinjak takvih rubaca, ali su mnogi u lošem stanju zbog dugotrajnog nošenja i prirodnog starenja materijala. Rupci su četvrtastog oblika, a složeni u trokut nose se prebačeni preko ramena, križaju se na prsima i vežu na leđima u struku. Načinjeni su od pamučnih i vunjenih tkanina industrijske izrade različitih tonova obojenja. Većina rubaca ukrašena je florealnim motivima, a dodatni ukras na rupcima čine svilene ili vunene rese. Rupci su bili izgužvani i zaprljani, s vidljivim mehaničkim oštećenjima tekstilnog nosioca i resa. U Restauratorskom odjelu Ludbreg provedena je dezinfekcija rubaca u komori s plinovitim dušikom. Postupkom suhog čišćenja, muzejskim usisavačem uklonjena je nataložena prašina

i prljavština. Rupci su podvrgnuti postupku izravnavanja ultrazvučnim raspršivačem vodene pare. Uklonjene su neprimjerene intervencije, a mjesta oštećenja tekstilnog nosioca zaštićena su između dva sloja mrežaste tekstilije. Rupci su razvrstani prema tonu obojenja i vrsti tekstilnog materijala. Četrdeset rubaca tibeta raspoređeno je na jedanaest rola od beskišelnog kartona koje su prethodno presvučene slojem PES-termo vate i slojem netkane tekstilije. Između svakog rupca stavljen je sloj beskišelnog papira, a svi slojevi zaštićeni su transparentnom folijom. Takvim načinom pohrane rupci su zaštićeni od prašine i prljavštine te je izbjegnuto daljnje oštećivanje rubaca (nema pregiba i nabora). Role od beskišelnog kartona pribavio je Muzej Međimurja Čakovec. Nakon završenih radova rupci su preuzeti u Restauratorskom odjelu Ludbreg te su vraćeni vlasniku.

m. v r.

Slika 1. Rupci tibeti, zatečeno stanje u Muzeju Međimurja Čakovec

Slika 2. Postupak čišćenja rubaca

Slika 3. Rubac MMČ 3762 nakon izravnavanja

Slika 4. Rupci tibeti na beskišelnim rolama

Čanjevo

Utvrda Čanjevo

Prapovijest / srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnici: Siniša Pamić, Nenad Kuzmanović

BROJ DOSJEA: 1739, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S OPĆINOM VISOKO

U 2017. godini provodila se četrnaesta kampanja arheoloških istraživanja na srednjovjekovnoj utvrđi Čanjevo u Općini Visoko. Istraživao se zapadni dio utvrde te površina ispred jugoistočnog bedema. Dosadašnjim arheološkim istraživanjima definirao se oblik utvrde i raspored prostorija, koji nije bio poznat u povijesnim dokumentima, grafikama ili nacrtima. Radovi su se obavljali na zapadnom i na istočnom dijelu utvrde, gdje je postavljeno više sonde u kojima su istraživani arheološki slojevi do matične stijene da bi se dobilo što više podataka o razvoju utvrde. Zapadno od pronađenog temelja nosača mosta 2016. godine, postavljena je sonda u kojoj je pronađen još jedan temelj nosača. Na dubini od 20 cm pojavili su se najviši sačuvani dijelovi nosača mosta. Temelj je pravokutnog oblika, smjera sjever – jug, građen od većih, nepravilnih blokova kamena, dimenzija 1,5 x 3 m, visok 50 cm. Smjer pronađenih temelja nosača vodi uz južnu stranu utvrde,

no daljnjim istraživanjima nije utvrđeno postojanje sličnih struktura. Istraživanja su nastavljena uz zapadnu stranu podnožja pristupne istočne stijene zbog pronalaska struktura koje bi bile povezane s mostom. U sondi veličine 3,5 x 1,2 m ispod zemljanih slojeva dokumentirana je vapnena podnica postavljena izravno na matičnu stijenu. Na vrhu pristupne stijene s istoka postavljena je sonda veličine 4 x 2 m radi utvrđivanja struktura povezanih s ostacima mosta kojim se ulazilo u utvrdu, međutim izostali su nalazi. Pokretni arheološki materijal i u navedenoj je kampanji bio mnogobrojan. Najbrojniji su keramički nalazi i životinjske kosti, potom metalni nalazi te nekoliko ulomaka stakla. Nalazi se datiraju od 16. do 18. stoljeća. Završetak arheoloških radova i građevinska obnova iskopanih zidova pridonijet će i prezentaciji utvrde u kulturno-turističke svrhe.

s. p.

Slika 1. Pogled na utvrdu Čanjevo nakon završenih arheoloških istraživanja 2017. godine

Slika 2. Istražena sonda u zapadnom dijelu utvrde

Čazma

Župna crkva sv. Marije Magdalene

1. Lijevi relikvijar, nepoznati autor, 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 110 x 78 x 53 cm

2. Desni relikvijar, nepoznati autor, 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 110 x 78 x 53 cm

Voditelj programa: Siniša Cvetković

Suradnici: Sanda Milošević, Nikolina Oštarijaš, Ana Marija Franić, Tomislav Jakopaš, Lana Lalić, Gordana Car, Andro Šimičić

BROJ DOSJEA: 8829.004 (1), 8829.009 (2), ZAGREB, KNEZA MISLAVA 18

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Relikvijari s moćnicima svetaca smješteni su na menzi oltara Poklonstva kraljeva. Kompozicijski i konceptualno napravljeni su prema istoj shemi, a razlikuju se po sadržaju pripadajućih moći. Izrađeni su od rezbarenog, polikromiranog, pozlaćenog, posrebnog i marmoriziranog drva. Stoje slobodno na svojim pravokutnim podnožjima koja su marmorizirana reljefnim, posrebnim ukrasima. Na svakom relikvijaru su dvije kasete različitih oblika u kojima su moći svetaca zatvorene staklom s prednje strane. Kasete su uokvirene jednostavnim pozlaćenim profilima oko kojih je vrlo razvedena pozlaćena i posrebrna prozračna rezbarija školjkastih oblika. Na desnom relikvijaru potpuno nedostaje gornja kasete s relikvijom. Sastavni elementi moćnika (pamučna tkanina, trake, bujoni, stakla u boji, folija, obojene lamete) vezani su žicom za kartonsku podlogu. Nakon dezinfekcije cijelog oltara s pripadajućim elementima, izvedena je fumigacija *in situ*. Relikvijari su zatečeni prekriveni slojem nataložene nečistoće, voska i paučine, a na oba su nedostajali bočni istaknuti dijelovi rezbarije. Polikromirani sloj bio je vrlo nestabilan te se

odvajao od nosioca. Nakon transporta relikvijara u HRZ, izvedena je konsolidacija drvenog nosioca i podljepljivanje polikromiranih slojeva. Na polikromirani su potom provedeni testovi topivosti, a zatim uklonjena nečistoća i vosak te alterirani sloj laka. Rekonstrukcije nedostajućih dijelova rezbarije i profila na bazama izrađene su od lipova drva. Na mjesta oštećenja polikromiranog sloja, kao i novoizrađenih rezbarija, nanesen je kredno-tutkalni sloj, a potom žuti i tamnocrveni bolus te srebro i pozlata. Relikvije su izvadene iz kasete radi uklanjanja površinske nečistoće, podljepljivanja, konsolidacije, nadomještanja nedostajućih dijelova te fiksiranja ukrasnih cvjetnih elemenata žicom za kartonsku podlogu. Na drvenim dijelovima kasete obavljena je stolarska sanacija isušenih spojeva lijepljenjem, kao i izrada nedostajućih dijelova. Izrađena je gornja četverolisna kasete desnog relikvijara koja je nedostajala. Na sve četiri kasete stavljeno je akrilno staklo. Relikvije su nakon izvedenih radova vraćene u svoje kasete te su montirane unutar relikvijara.

s. c., a. m. f.

Slika 1. Lijevi relikvijar, stanje prije radova

Slika 2. Desni relikvijar, stanje prije radova

Slika 3. Lijevi relikvijar, stanje nakon radova

Slika 4. Desni relikvijar, stanje nakon radova

Čazma

Župna crkva sv. Marije Magdalene

Oltar Poklonstva kraljeva

1. Sv. Augustin, nepoznati autor, 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 36,3 x 12,9 cm

2. Sv. Nikola, nepoznati autor, 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 35,7 x 151,2 cm

Voditeljica programa: Lana Lalić

Suradnik: Tomislav Jakopaš

BROJ DOSJEA: 8829.2 (1), 8829.3 (2), ZAGREB, KNEZA MISLAVA 18

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Skulpture sv. Nikole i sv. Augustina nastale su između 1732. i 1734. godine te su izvorno bile dio oltara sv. Katarine, što znači da su starije od oltara Poklonstva kraljeva. Sv. Augustin tradicionalno drži plameno srce, simbol svoje pobožnosti i ljubavi prema Bogu, dok sv. Nikola drži knjigu. Skulpture su smještene na konzolama između stupova oltara i središnje slike.

Potkraj 2015. godine obavljena je fumigacija cijelog oltara *in situ*, a 2017. skulpture svetaca su demontirane i transportirane u Hrvatski restauratorski zavod. Umjetnine su zatečene prekrivene prašinom i površinskom nečistoćom, a bio je vidljiv i sloj alteriranog laka. Na skulpturi sv. Augustina nedostajala su četiri prsta desne ruke te palac lijeve ruke, a na obje su skulpture nedostajali vrhovi mitri u visini od 5 cm te dijelovi postolja. Na drvenom nosiocu bila su vidljiva napuknuća i veća oštećenja, a polikromirani je sloj zatečen trusan te mjestimice oštećen, s nedostajućim dijelovima. U svrhu utvrđivanja vrste pigmenta, veziva i stratigrafske analize povijesnih slojeva oslika, uzeti su

mikrouzorci oslika plašta i haljine. Nakon podljepljivanja polikromiranog sloja, uslijedilo je sondiranje te je, prema uzorcima danima na analizu, utvrđeno da su skulpture u cijelosti repolikromirane (pojedini dijelovi dvaput). Odlučeno je da repolikromacija neće biti uklonjena jer je u tom povijesnom sloju prezentiran cijeli oltar. Uklonjena je prljavština i alterirani lak. Napuknuća drvenog nosioca i veća oštećenja rekonstruirana su komadima drva, a manja oštećenja zapunjena su kitom. Nedostajući dijelovi su izrezbareni prema modelima izrađenima u plastelinu te pričvršćeni lijepljenjem uz pomoć drvenih tipli. Na oštećenja i novorezbarene dijelove nanosena je kredno-tutkalna osnova, potom slojevi bolusa, a na kraju je izvedena pozlata zlatnim listićima i zlatom u prahu te je nanesen sloj završnog laka. Tijekom prosinca 2017. godine skulpture su vraćene na oltar Poklonstva kraljeva u Čazmu.

I. I., s. m.

Slika 1. Sv. Augustin, stanje prije radova

Slika 2. Sv. Nikola, stanje prije radova

Slika 3. Sv. Augustin, stanje nakon radova

Slika 4. Sv. Nikola, stanje nakon radova

Čazma

Župna crkva sv. Marije Magdalene

1. Krštenje u Jordanu, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, 170 x 117 cm

2. Sv. Juraj ubija zmaja, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, 92,5 x 81 cm

Voditeljica programa: Magdalena Vlaho

Suradnici: Sanda Milošević, Nikolina Oštarijaš, Jurica Škudar, Dragutin Furdi, Sabina Obrst Krilić

BROJ DOSJEA: 8904 (1), 8905 (2), ZAGREB, KNEZA MISLAVA 18
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom 2017. godine izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na dvije slike i dva pripadajuća ukrasna okvira s oltara sv. Ivana Krstitelja iz župne crkve sv. Marije Magdalene u Čazmi. Istraživački radovi uključivali su analizu sastava pigmenata, vrste veziva, određivanje vrste tekstila i pH-vrijednost, RTG, UV i IC snimke te izradu sonde kemijskim metodama. Platno slike *Krštenje u Jordanu* spojeno je od dva dijela. Po karakteru se jedino razlikuje komad platna na lučnom završetku koji je vjerojatno rezultat prethodne intervencije. U prvom je planu, s lijeve strane, Isus do gležnja u rijeci Jordan, pognutog torza i glave, a njemu zdesna, na obali stoji sv. Ivan Krstitelj. Sv. Ivan lijevom rukom drži križ od trstike, dok desnom iz školjke polijeva Kristovu glavu u znak krštenja. Iza njih se otvara duboki pejzaž s rijekom, obalom, vegetacijom i brežuljcima. U nebu iznad njih skrivene su glavice anđela, a u sredini, na vrhu slike, prikazana je golubica kao simbol Duha Svetoga. Slika *Sv. Juraj ubija zmaja*, smještena na atici oltara, sastavljena je od dva dijela; ovalnog je, vertikalno položenog oblika.

Scena je smještena na zemljanom terenu s pejzažem koji se otvara duboko slijeva, dok je zdesna gotovo prislonjena uz vertikalno odrezanu zemljanu površinu iz koje viri korijenje i raslinje. Scena je koloristički atraktivna, prepuna pomno razrađenih detalja, zaustavljena u trenutku kad sv. Juraj mačem probada zmaja. Sv. Juraj odjeven je u vojnički oklop, sjajan i prepun zakovica. Obje slike djelo su nepoznatog autora, a pretpostavka je da su nastale u vrijeme kad i sam oltar. Imaju marmorizirane ukrasne okvire s pozlaćenim rezbarenim aplikacijama. Na obje su slike vidljive krakelire i alterirani lak. Platna su bila deformirana i ovješena zbog neadekvatne napetosti na podokvir. Nakon skidanja starih podokvira, uklonjena je površinski nataložena prašina i nečistoća. Uslijedila je konsolidacija da bi se učvrstili svi slojevi i njihovo prijanjanje uz nosilac te su uklonjeni preslici i alterirani lak. Nakon rekonstrukcije nosioca na mjestima perforacija, nadomještena je i preparacija, toniranim kitom. Slike su ravnane, dublirane na novo platno te napete na novi drveni podokvir. Rekonstrukcija slikanog sloja rađena je

akvarelom i smolnim bojama, a slike su na kraju lakirane. Ukrasni okviri su konsolidirani u stolarskoj radionici te su rekonstruirani nedostajući dijelovi na mjestima oštećenja.

Nakon podslika i izolacije, na tim je mjestima rekonstruirana i pozlata. Okviri su završno zaštićeni slojem laka.

m. v., s. m.

Slika 1. *Krštenje u Jordanu*, stanje prije radova

Slika 2. *Krštenje u Jordanu*, stanje nakon radova

Slika 3. *Sv. Juraj ubija zmaja*, stanje prije radova

Slika 4. *Sv. Juraj ubija zmaja*, stanje nakon radova

Čečavac, Rudina

Benediktinska opatija sv. Mihovila arkandela
12. st., prvi pisani trag iz 1279. g., napuštena u 16. st.
Voditelj programa: Boris Mostarčić
Suradnici: Tajana Pleše, Petar Sekulić, Vektra d.o.o., Doln d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1181/1, ZAGREB, ILICA 44
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Arheološko nalazište Rudina kod Čečavca nalazi se na dominantnom platou Psunja, odakle se pruža pogled na veći dio požeškoga kraja. Nazivaju ga i Crkvina, Crkvište, Grad i Gradovi. Uz ostatke srednjovjekovne benediktinske opatije iz 12. st., sa svjetski poznatim primjercima kamene plastike, arheološkim istraživanjima od 1980. godine otkriveni su nalazi iz razdoblja prapovijesti i antike, kao i nalazi iz turskog vremena, kad je opatija razorena i napuštena. U skladu s osiguranim financijskim sredstvima, 2017. godine nastavljeni su radovi na benediktinskoj opatiji sv. Mihovila arkandela. Građevinske radove konzerviranja i rekonstrukcije je, uz nadzor stručnog tima i nadležnih konzervatora, izvela tvrtka Doln d.o.o. Nastavljeni su radovi na temeljima i zidovima zapadnog dijela pravokutnog pretprostora zapadno od crkve (predvorje). Prije početka radova provedeno je temeljito čišćenje (uz stalni arheološki nadzor radi revizijske naravi radova), obavljeno je lasersko 3D skeniranje i fotografiranje s tla te je izrađena dopuna tehničke dokumentacije postojećeg stanja. Nakon

dovršetka pripremnih radova, razgrađeni su razrahljeni dijelovi zidne mase i temeljito očišćene sljubnice. Potom je izvedeno konzerviranje i rekonstrukcija temelja i zidne mase predvorja kamenom iz razgrađenog zida u produžnoj žbuci. Kruna zidova izvedena je u presjeku konveksno, neformirano, s osobitom pažnjom pri izvođenju, da bi se osiguralo nesmetano otjecanje oborinske vode u svrhu smanjivanja opasnosti od degradacije zida zbog smrzavanja. Preostali prostor predvorja nasut je (od osi zapadne građevinske linije zapadnih zidova zvonika prema zapadu) drobljenim kamenom granulacije 8-12 mm do visine 10 cm niže od predviđenog izvornog hodnog sloja. Opisanim programom u nastavku onoga provedenog 2016. godine, zatvorena je jedna cjelina radova. Dovođeni su radovi na konzerviranju i rekonstrukciji pretprostora zapadno od opatijske crkve, čime je zaštićen dio istraženih zidanih grobnica pronađenih tijekom arheoloških istraživanja koje je prethodno proveo Gradski muzej u Požegi.

b. m.

Slika 1. Pogled na zapadni pretprostor (predvorje) ispred opatijske crkve s istočne strane, pogled na cjelinu izvedenih radova u 2016. i 2017. godini

Slika 2. Pogled na zapadni pretprostor (predvorje) ispred opatijske crkve sa zapadne strane, pogled na cjelinu izvedenih radova u 2016. i 2017. godini

Česvinica

Ston, crkva sv. Nikole

Bogorodica s Djetetom

Nepoznati autor, sred. 17 st.

Tempera na drvu, 215 x 163 cm

Voditeljica programa: Neda Kuzek

Suradnici: Nađa Lučić, Antonio Blašković

BROJ DOSJEA: 2305/1, DUBROVNIK, BATAHOVINA BB
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Nakon demontaže slike na platnu, pronađena je slika na drvu iste tematike. U polukružnom vijencu stiliziranih oblaka sjedi Gospa s Djetetom. S lijeve strane je stojeća figura sv. Nikole, a zdesna kleči sv. Roko, pogleda usmjerena prema Gospi. Figure svetaca smještene su u osunčani pejzaž okupan žarkožutim i jasno plavim nebom. Nosilac te polukružno svedene slike sastavljen je od četiri okomite daske, povezane traversom. Drvo je zatečeno isušeno, s dugim okomitim raspuklinama, a traverse oslabljene crvotočinom. Slikani je sloj bio u izrazito lošem stanju, oslabljenog veziva, osipajući se cijelom površinom, osobito oko raspuklina na drvenom nosiocu. S vremenom, kako je drveni nosilac slabio, dodavane su traverse koje su pričvršćivane čavlima s lica slike, pa je oko tih mjesta gubitak slikanog sloja najizraženiji. Oslik je u cijelosti preslikan, a ispod preslika nalazi se mnogo kvalitetniji slikani sloj. Istovremeno s fiksiranjem i sondiranjem uzeti su i uzorci za analizu obrađeni u Prirodoslovnom laboratoriju Hrvatskog restauratorskog zavoda. Iz uzorka drveta razvidno je da se radi o četinjači koja ima postupni prijelaz iz ranog u kasno drvo. Kako bi počeli radovi konsolidacije nosioca, slikani

je sloj zaštićen japanskim papirom, a tijelo slike postavljeno u privremeni okvir. Nakon delikatnog postupka lijepljenja dasaka nosioca, pristupilo se izradi parketaže. Svi drveni dijelovi parketaže načinjani su od Accoya, drva nastalog postupkom acitelacije, vrhunskom tehnologijom kojom se postiže izvanredna otpornost na plijesan i nametnike. Fiksni dijelovi parketaže sastoje se od drvenog dijela i metalnog valjka. Drvena traversa s utorima, u koje ulaze metalni dijelovi fiksnog dijela parketaže, daje elastičnu potporu drvenom nosiocu. Na mjestima oštećenja u nosiocu tutkalom su bile lijepljene trake lanenog platna, a na njih nanesen deblji sloj kredno-tutkalnog kita. Ti dijelovi uklanjani su mehaničkim putem, a potom je slikani sloj dočišćen kemijski. Veća oštećenja u drvenom nosiocu zapunjena su štapićima balse, a manja i plića oštećenja punjena su mikrobalonima u plek-stolu te kredirana kredno-tutkalnom otopinom s dodatkom pigmenta. Ti su radovi izvedeni pod kosim svjetlom kako bi površinom zakita bila imitirana površina okolnog originala.

n. k.

Slika 1. Parketaža na poledini nosioca

Slika 2. Stanje prije radova

Domašinec

Arheološko nalazište Biškupec

Prapovijest

Voditeljica programa: Marijana Krmpotić

Suradnici: David Bergant, Lea Čataj, Ana Fundurulić, Tomislav Zojčeski

BROJ DOSJEA: 2284, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U sklopu provedbe programa Arheološkog parka Turčišće – Goričan tijekom 2017. godine provedena su probna arheološka istraživanja nalazišta Biškupec na području Općine Domašinec. Nalazište je smješteno u nizinskom dijelu Međimurja, na dva blago povišena platoa uz rijeku Trnavu. Istraženo je deset sondi ukupne površine 163

m². Istraživanja su pokazala da se na tom položaju nalaze ostaci nizinskog naselja iz mlađeg željeznog doba. Mala količina evidentiranih pokretnih arheoloških nalaza, mahom keramike, upućuje na kratkotrajan život naselja. m. k.

Slika 1. Ukopani mlađeželjeznodobni objekti u sondi S-8

Domašinec

Arheološko nalazište Vrti I

Prapovijest

Voditeljica programa: Marijana Krmpotić

Suradnik: Gearh d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2284, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U sklopu provedbe programa Arheološkog parka Turčišće – Goričan tijekom 2017. godine provedena su geofizička istraživanja potencijalnog arheološkog nalazišta Domašinec – Vrti I. Nalazište je smješteno na povišenoj gredi koja se proteže u smjeru zapad – istok, južno od današnje ceste od Domašince prema Gardinovcu. Terenskim pregledom provedenim 2016. godine duž cijele su grede bili ustanovljeni površinski arheološki nalazi. S toga položaja navodno potječe slučajni nalaz cjelovitih mlađeželjeznodobnih keramičkih posuda pohranjenih

u Muzeju Međimurja u Čakovcu. Geofizička istraživanja 2017. godine provedena su magnetskom metodom na površini od 3200 m². Rezultati upućuju na brojna područja relativno jačih magnetskih anomalija koje se mogu povezati s pečenom glinom. Pretpostavlja se da su anomalije posljedica temperaturnih promjena gline u arheološkom kontekstu, tj. da se radi o paljevinskim grobovima koji sadrže keramičke posude.

m. k.

Slika 1. Rezultati magnetometrije

Dubrovnik

Biskupska palača

1. Veliki tabulat, nepoznati autor, II. pol. 16. st., rezbareno, polikromirano drvo, 650 x 500 cm

2. Mali tabulat, nepoznati autor, II. pol. 16. st., rezbareno, polikromirano drvo, 350 x 250 cm

Voditelji programa: Josip Turk (2003. – 2011.), Anđelko Pedišić (2012.), Ksenija Škarić (2013.), Miroslav Pavličić (2014. – 2018.)

Suradnici: Miljenko Zvonar, Sonja Črešnjek, Maja Kolar, Marijana Galović, Vanesa Gjini, Goran Cukrov, Maja Sučević Miklin, Ines Palčić, Renata Duvančić, Sabina Obrst Krilić, Ida Gnjatović, Lana Ladić, Nevena Krstulović, Davor Filipčić, Dragutin Furdi, Veljko Bartol, Stanko Kirić, Radovan Pavlek, Igor Oros, Lana Linda Fisković, Marta Budicin, Martina Wolff Zubović

BROJ DOSJEA: 483 (1), 488 (2), ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH I S DUBROVAČKOM BISKUPIJOM

Dva raskošna renesansna tabulata, nazvana veliki i mali tabulat, ukrašavaju prostorije drugog kata palače obitelji Sorkočević, od 19. stoljeća u vlasništvu Dubrovačke biskupije. Kasetirani stropovi su u obnovi u 18. st. spušteni za više od jednog metra ispod grednjaka koji nose pod gornjih prostorija. Bogato ukrašen ornamentalnom rezbarijom, oslikom i pozlatom, veliki tabulat je podijeljen na četiri kasete, u čijem su središtu smještene slike s alegorijama poezije, slikarstva, astronomije i glazbe. Kasete tabulata, kao i njegovi ravni dijelovi, dekorirani su raznolikim vegetabilnim motivima, poput vijenca hrastova lišća i žirova, vinove loze s grozdovima i akantova lišća te figuralnim motivima maskerona, vojnih kaciga, urne, oklopa s vojnom opremom i topa. U središnjoj kaseti malog tabulata, u bogato ukrašenom okviru, smještena je slika na platnu s likom božice lova Dijane. Dekoracija uvučene središnje kasete, ravnog dijela tabulata i vijenca koji ga rubi, izvedena je u formi oslika koji kombinira

rozete, nježne cvjetne grane i guste vijence od lišća i cvijeća s fantastičnim grotesknim motivima maskerona, *putta*, hibridnih bića i draperija. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja Biskupske palače počeo je Zavod za restauriranje umjetnina u lipnju 1984. godine. Tabulati su demontirani u travnju 1988., a 2002. na tabulatima je provedena plinska dezinfekcija. Zahtjevno višegodišnje restauriranje demontiranih dijelova velikog i malog tabulata počelo je 2004., a obuhvatilo je istraživanje stanja polikromiranog sloja i drvenog nosioca, konsolidiranje polikromiranog sloja i drvenog nosioca, uklanjanje naknadnih premaza, stolarsku sanaciju drvenog nosioca, rekonstruiranje nedostajućih dijelova drvenog nosioca i rezbarenih ukrasa, rekonstruiranje nedostajućih dijelova temeljnika i retuš nedostajućih dijelova polikromiranog sloja i pozlate. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi najprije su završeni na malom tabulatu 2011., a 2015. na velikom tabulatu. Montaža obaju tabulata ovisila

je o završetku građevinskih radova u Biskupskoj palači, a zbog složenosti postupka te velikih dimenzija renesansnih tabulata, najprije su 2016. izrađene njihove makete s pomoću kojih je obavljena probna montaža. U prvoj polovici 2017. montirana su oba tabulata. Dijelovi tabulata velikih dimenzija uneseni su u palaču kroz prozor dizalicom. Prije postavljanja tabulata trebalo je prilagoditi nosivu

konstrukciju. Nakon postavljanja tabulata, slijedilo je zatvaranje spojeva i njihov retuš, a nakon montaže zatvorena su manja oštećenja zida uz vijence tabulata. Ispod obaju tabulata postavljena je privremena zaštita od prašine koja može nastati pri realizaciji završnih građevinskih radova.

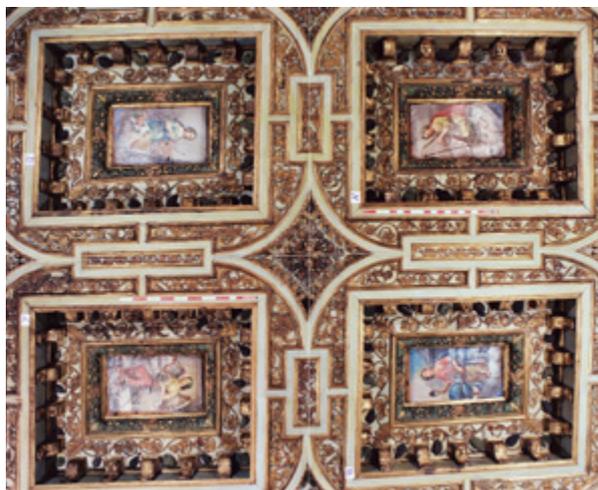
m. p., m. w. z.

Slika 1. Veliki tabulat, stanje prije radova

Slika 2. Veliki tabulat, stanje nakon radova

Slika 3. Mali tabulat, stanje prije radova

Slika 4. Mali tabulat, stanje nakon radova

Dubrovnik

Crkva Gospe od Karmena

Sv. Kristofor

Nepoznati autor, sred. 18. st.

Ulje na platnu, 141 x 90 cm

Voditeljica programa: Neda Kuzek

Suradnik: Antonio Blašković

BROJ DOSJEA: 1482/3, DUBROVNIK, BATAHOVINA BB
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Figura sv. Kristofora ispunjava cijeli format slike i prikazana je u pokretu. U pozadini je čisto, osunčano nebo s jednostavnim pejzažem u donjem dijelu platna. Dok svetac korača, oko njega se vijori plašt pa se čini kao da su mu noge odrezane ispod koljena. U lijevoj ruci nosi štap, a desnom drži knjigu. Crkva Gospe od Karmena nalazi se na samom rtu Pustijerne u povijesnoj jezgri Dubrovnika. Sagrađena je oko 1636. godine na mjestu stare crkve sv. Ivana. U potresu 1979. godine znatno je oštećena i potom izuzeta iz kulta. Brojna pokretna kulturna dobra iz te crkve pohranjena su u čuvaonici Dubrovačke biskupije.

Slikani sloj zatečen je prekriven vezanom i nevezanom nečisti, sa slojem potamnijelog laka. Nosilac je (laneno platno) bio napet na slijepi podokvir i podstavljen na vosak, a ukrasni okvir preslikan, deformiran i crvotočan. Slika je snimljena pod difuznim i UV svjetlom koje je pokazalo količinu preslika i sloj ostarjelog laka. Nakon detaljnije analize stanja nosioca, odustalo se od uklanjanja podstavnog platna. Tijekom 2017. godine provedene su probe topivosti slikanoga sloja. Stari lak i preslici uklanjali su se etanol-gelom, a slikani sloj je dočišćen.

n. k.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. UV snimka

Dubrovnik

Crkva sv. Vlaha

Naslonjač

Nepoznati autor, I. pol. 18. st.

Rezbareno, pozlačeno drvo, 143 x 102 x 90 cm

Voditelj programa: Miljenko Zvonar

Suradnici: Tijana-Annar Trputec Strčić, Radovan Pavlek, Nikolina Oštarijaš, Martina Wolff Zubović

BROJ DOSJEA: 8900, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Raskošni, pozlačeni barokni naslonjač kiparski oblikovane dekoracije vjerojatno je venecijanske provenijencije. Rukohvati su obogaćeni karakterističnim poluležećim *puttima* koji ukrašeni cvjetnim girlandama gledaju prema nebu, a dekorativne prednje noge imaju oblik *putta* sa završetkom u obliku uvijenih akantovih listova. Prednje noge naslonjača povezane su volutama vrpce oko kojih se uvijaju izduženi akantovi listovi, a spaja ih mali lebdeći *putto*, dok su sa stražnjim, jednostavno oblikovanim nogama povezane volutno uvijenom vrpcom profiliranih rubova. Nepoznati je autor sasvim sigurno bio upoznat s kiparskim načinom oblikovanja namještaja karakterističnim za venetskog kipara i drvorezbara Andreu Brustolona (1662. – 1732.) koji je sa svojom radionicom raskošnim, umjetnički oblikovanim namještajem opremio mnoge venecijanske palače (Vernier, Correr, Pisani). Kao osobito karakteristične motive koje dubrovački naslonjač dijeli s duktusom A. Brustolona, možemo izdvojiti poluležeće *putte* koji ukrašeni cvjetnim girlandama gledaju prema nebu. Konzervatorsko-restauratorski radovi na naslonjaču započeti

su plinskom dezinfekcijom. Nakon što su svi odignuti dijelovi pozlate učvršćeni toplim ljepljivom i akrilnim vezivom, uklonjena je dekorativna tkanina te ispunjena sjedalica i naslona. Stolarskom sanacijom osigurana je konstrukcijska stabilnost naslonjača. Slabi i porozni dijelovi drvene konstrukcije su konsolidirani. Cijela je površina očišćena od nečistoća i premaza kombinacijom kemijskog i mehaničkog čišćenja. Nedostajući dijelovi dekorativne rezbarije modelirani su u plastelinu, izrezbareni u drvetu i potom učvršćeni na odgovarajuća mjesta. Na sva oštećenja u sloju osnove te na novorezbarene dijelove nanesen je sloj kredno-tutkalne osnove koji je zatim obrađen i premazan izolacijskim lakom. Uslijedilo je nanošenje slojeva žutog i crvenog bolusa na koje je nanosena pozlata. Pozlata je ujednačena s izvornom pozlatom blagim poništavanjem zlatnih listića te retušom u akvarelu, nakon čega je zaštićena slojem laka. Radovi tapeciranja izvedeni su izvan HRZ-a, a odabir dekorativne tkanine te ispunjena sjedalica i naslona usklađeni su s datacijom naslonjača.

m. zv., m. w. z.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Dubrovnik

Državni arhiv

Šezdeset devet dokumenata i tri kodeksa (Testamenta notariae vol. 2, vol. 11 i vol. 12)

Razni autori, 13.–15. st.

Rukopisi na pergamentu i papiru, razne dimenzije

Voditeljica programa: Sanja Serhatlić

Suradnici: Gabrijela Palameta, Nataša Treursić, Samir Serhatlić

BROJ DOSJEA: 1485/7VP, DUBROVNIK, BATAHOVINA 3

PROGRAM PREMA UGOVORU S DRŽAVNIM ARHIVOM U DUBROVNIKU I DRUŠTVOM PRIJATELJA DUBROVAČKE STARINE

Program *Konzervacija-restauracija dokumenata i drugog gradiva iz doba Dubrovačke Republike* traje od 2015. godine, a u 2017. restaurirano je 69 dokumenata na pergamentu i papiru te tri kodeksa, od kojih je jedan potpuno restauriran, a preostala dva samo parcijalno. Dubrovačka Republika bila je mala patricijska država nastala iz srednjovjekovne dubrovačke komune. Istinu o umijeću vođenja Države čuva i baštini Državni arhiv u Dubrovniku. Dubrovnik je još tijekom 12. i 13. stoljeća sklopio više ugovora o prijateljstvu i slobodi trgovanja sa sličnim komunama šireg jadranskog kulturnog kruga. Uz njih su sačuvane i brojne povelje o miru i trgovini s vladarima i velikašima iz bližeg i daljeg balkanskog zaleđa s kojima je Dubrovnik nerijetko bivao u sukobima, zbog njihova ugrožavanja maloga dubrovačkog teritorija i slobodne trgovine. Sustavni

višegodišnji rad na dokumentima iz doba Dubrovačke Republike obavljao se u tri faze: preventivna zaštita i djelomično restauriranje, konzerviranje i restauriranje kodeksa te konzerviranje i restauriranje dokumenata, čime je obuhvaćena analitička metodologija rada (od prepoznavanja uzroka oštećenja građe na dokumentaciji i fotozapisima do mnogobrojnih informacijskih i prirodnanstvenih analiza, da bi pristup restauriranju bio što kvalitetniji). Nakon analitičkog pristupa bili su nužni mnogi restauratorski radovi na pergamentu i papiru, poput površinskog uklanjanja vezane i nevezane nečisti, dezinfekcije, omekšavanja, vraćanja elastičnosti, konsolidacije poderotina, ojačavanja nosioca, izrade nedostajućih dijelova, retuširanja, pohrane i izlaganja.

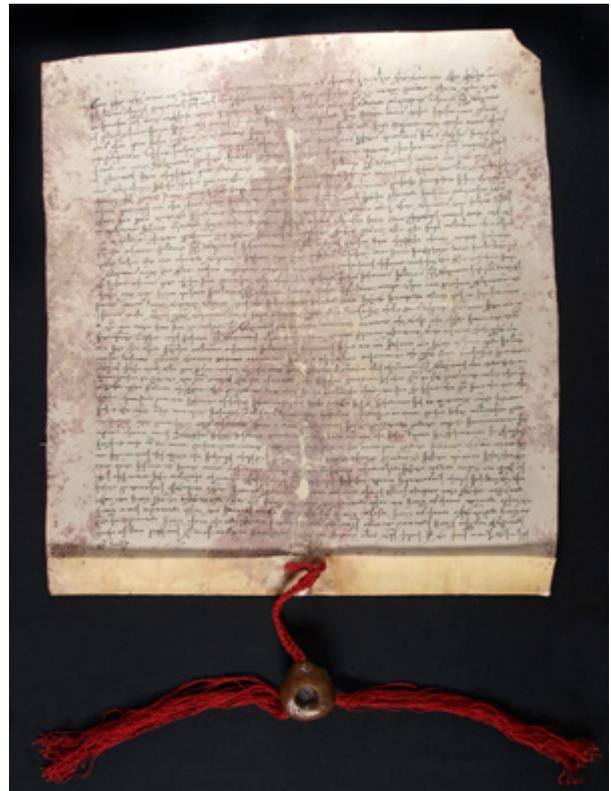
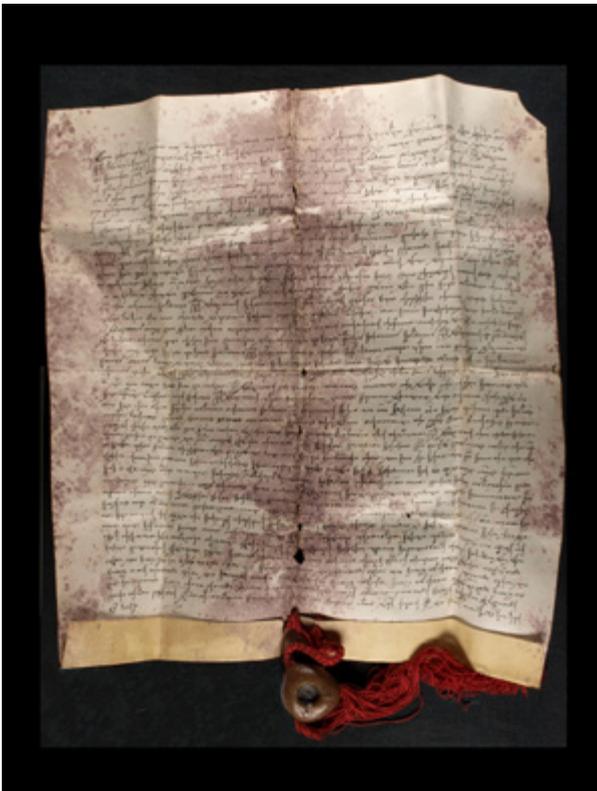
s. se.

Slika 1. Diplomata et acta 1060b, stanje prije radova

Slika 2. Diplomata et acta 1060b, stanje nakon radova

Slika 3. Diplomata et acta 1060a, stanje prije radova

Slika 4. Diplomata et acta 1060a, stanje nakon radova

Dubrovnik

Dubrovački muzej, Kulturno-povijesni muzej, Knežev dvor

Milosrđe

Nepoznati autor, 18. st.

Ulje na platnu, 71 x 102 cm

Voditeljica programa: Mara Kolić Pustić

Suradnici: Antonio Blašković, Elio Karamatić

BROJ DOSJEA: 366/78 MK I 366/78 SUF, DUBROVNIK, BATAHOVINA BB

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH I DUBROVAČKIM MUZEJIMA

Slika ima polukružnu formu lunete, blago šiljatog završetka. Izvorno je bila postavljena u nišu nad malim bočnim vratima u trijemu Kneževa dvora. Na toj poziciji zamijenila ju je slika Josipa Lalića iste tematike u *secco* tehnici, dok je slika na platnu pohranjena u Muzej. Ženska figura Milosrđa u sjedećem položaju zauzima znatnu površinu slike. Okružena je nagim dječjim figurama; dvjema s lijeve i dvjema s desne strane. Figura Milosrđa ih grli, pogledavajući prema paru slijeva, dok jedno od djece s desne strane prima razgoličenu dojku i privija se prema njoj. Prevladavaju tonovi inkarnata, tamna boja pozadine te bijeli, zelenkasti, oker i zemljani tonovi draperija i poda. Nosilac je laneno platno; pretrpjelo je mehanička oštećenja uglavnom u rubnim zonama. Godine 1953. sliku je restaurirala Stanislava Dekleva. Rupe su bile sanirane zašivenim intarzijama i podstavom. Intarzija nije izvedena duž dvije trećine donjega ruba, nego je izravno na podstavno platno nanesen kit. Slika je bila napeta na fiksni podokvir preko kartonske površine. Intarzije i

preostala oštećenja bila su zakitana i potom retuširana i lakirana, a pojedine zone, uglavnom pozadina, preslikane su tamnosmeđom bojom. Osnova i slikani sloj zatečeni su u relativno dobrom stanju, izuzev rubnih zona, na kojima je vidljiv proces odizanja i osipanja starih kitova i retuša. Kit je duž rubova intarzija popucao te se s platnom i slikanim slojem konkavno deformirao. Osim vezane i nevezane nečisti, slika je bila prekrivena slojem laka koji je izrazito potamnio. Izvorno plavo-siva pozadina bila je preslikana tamnosmeđom bojom. Tijekom 2016. godine, nakon istraživačkih radova, UV snimanja i testa topivosti, uklonjena je površinska nečist, izrazito požutjeli tamni lak, preslici i zakiti koji su djelomično prekrivali original. Slika je demontirana s podokvira. Slikani sloj je zaštićen te je uklonjena stara podstava, a pripadajući podstavni materijal stanjen je do maksimuma. Uklonjene su i prije aplicirane intarzije platna koje su bile šivane kroz original. U zonama u kojima je nedostajao platneni nosilac izvedena je njegova rekonstrukcija metodom nit po nit. Slika

je zatim podstavljena termoaktivnim vezivom i napeta na originalni podokvir koji je nakon konsolidacije i eliminiranja korodiranih čavala ponovo sastavljen uz dodatak rubnog istaka. Lakune su zakitane toniranim kitom koji je završno obrađen imitirajući površinu originala. Retuš

je podslikan u gvašu, nakon čega je nanesen međusloj laka. Retuš je integriran u cjelinu transparentnim bojama u laku, a veće nedostajuće zone vidljivim *tratteggiom*. Završno lakiranje izvedeno je prskanjem.

m. k. p.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje poledine nakon rekonstruiranja platnenog nosioca

Slika 3. Stanje nakon zapunjavanja lakuna kitom

Slika 4. Stanje nakon radova

Dubrovnik

Dubrovački muzeji, Knežev dvor

1. Bijeg u Egipat, nepoznati autor, 20. st., tisak prema bakropisu A. Dürera, 47,5 x 33,5 cm
2. Melancholia, nepoznati autor, 20. st., tisak prema bakropisu A. Dürera, 38,5 x 28 cm
3. Par u goričkoj odjeći, monogram autora BC 1342., 20. st., fotografija, 19,8 x 13,7 cm
4. Portret carice Marije Terezije, P. A. Kilian, 1744. g., bakropis, bakrorez, 20,7 x 16,3 cm
5. Krist portacroce, nepoznati autor, 19. st., litografija, 12 x 9 cm
6. Portret Mihaila Miloradovića, nepoznati autor, 1807. g., litografija, 40,5 x 30 cm
7. Novinska ilustracija s Lokrumom, 19. st., tisak, 41,5 x 29 cm
8. Zemljovid ušća Neretve – Portolan, J. S. 19. st., suha igla, 15,7 x 19,5 cm
9. Zemljovid dubrovačkog područja – Portolan, nepoznati autor, 1764. g., bakropis u boji, 32 x 23,5 cm
10. Zemljovid Dalmacije, nepoznati autor, 18. st., bakropis u boji, 28 x 41 cm

Voditelj programa: Samir Serhatlić

Suradnice: Sanja Serhatlić, Marijana Jukić

BROJ DOSJEA: 366/80, DUBROVNIK, BATAHOVINA 3

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH I DUBROVAČKIM MUZEJIMA

Jednogodišnji program HRZ-a, Odsjeka za papir u Dubrovniku, obuhvatio je cjelovite konzervatorsko-restauratorske radove na tri zemljovida, šest grafika i jednoj novinskoj tiskovini. Zbog protoka vremena i neodgovarajućih mikroklimatskih uvjeta, na umjetninama su bila vidljiva brojna kemijska, biološka i fizička oštećenja. Provedena je potpuna konzervacija i restauracija uobičajenim postupcima koji su obuhvatili istraživačke radove, suho i mokro uklanjanje nečisti, dezinfekciju, bijeljenje, neutralizaciju, ojačavanje papira, podljepljivanje, izravnavanje, izradu zakrpa, prešanje i retuš. Litografija *Krist portacroce* bila je podljepljena većim, svijetlosmeđim industrijski rađenim

papirom, na kojemu je s poledine *Portret starca*, crtež izveden grafitnom olovkom. Portret je bio presavijen dva puta vodoravno i dva puta okomito te je tako odgovarao veličini grafike skriven od pogleda promatrača. Tijekom restauratorskih radova crtež je odvojen i restauriran te pohranjen u zasebni paspartu. Vlasniku je vraćeno jedanaest umjetnina, iako ih je bilo preuzeto deset.

Svi postupci su dokumentirani, kao i stanje prije i nakon restauriranja, a umjetnine su pohranjene u paspartue od beskiselinskog kartona.

sam. se.

Slika 1. *Krist portacroce*, stanje prije radova

Slika 2. *Krist portacroce*, stanje nakon radova

Slika 2.a *Portret starca* (s poledine *Krist portacroce*), stanje poslije radova

Slika 3. *Portret Mihaila Miloradovića*, stanje prije radova

Slika 4. *Portret Mihaila Miloradovića*, stanje nakon radova

Dubrovnik

Dubrovački muzeji, Pomorski muzej

1. Pomorska karta Jadranskog mora, Lodovico Furlanetto, Venecija, 1796. g., bakrorez, papir, 148 x 56 cm
 2. Rukopisna karta Dubrovačke Republike, Vicko Maria Volanti (?), kraj 17., poč. 18. st., tinta, papir, 25, 8 x 34,2 cm
 3. Pomorska karta Jadranskog mora, Giovanni Orlandini, Trst, 1815. g., bakrorez, papir, 55 x 180 cm
 4. Pomorska karta talijanske obale, kartograf Dionisio Alcalá Galiano, izdavač Giovanni Orlandini, Trst, 1804. g., 1818. g., bakrorez, papir, 61 x 91 cm
 5. Pomorska karta Raguse br. 24, izdavač Hidrografski zavod C. i kr. ratne mornarice, 1870. g., tisak, papir, 67 x 78 cm
 6. Povelja grčkog kralja Georgiosa I., kralj Georgios I., 1866. g., tisak, rukopis, papir, 38,8 x 28,7 cm
- Voditelj programa: Samir Serhatlić
Suradnice: Sanja Serhatlić, Nataša Treursić

BROJ DOSJEA: 1096/16, DUBROVNIK, BATAHOVINA 3

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH I DUBROVAČKIM MUZEJIMA

Program je obuhvaćao cjelovitu konzervaciju i restauraciju pet pomorskih karata i jedne grafike. Papirnati nosioci umjetnina bili su u veoma lošem stanju. Papiri su bili kruti, izgubili su elastičnost i njima se teško rukovalo. Umjetnine su bile nečiste, s većim brojem mrlja različitog podrijetla. Prvom fazom konzervatorsko-restauratorskih radova mehanički su uklonjene sve površinske nečistoće mekom četkom, *Wishab* gumom te gumom u granulama, a tvrdokornije nečisti uklonjene su skalpelom. Testovi topivosti boja dokazali su njihovu stabilnost, osim na potpisu Povelje, te djelomičnu topivost na ručno rađenoj karti. Analizom je utvrđeno da su svi papiri prema pH-vrijednosti kiseli (4–6). Ostaci ljepila analizirani su jodom u kalijevu jodidu, čime je dokazana prisutnost škrobnog ljepila na Pomorskoj karti talijanske obale. Analizom tinte na Rukopisnoj karti Dubrovačke Republike utvrđeno

je da se radi o željezno-galnoj tinti. Natpisi s poledina umjetnina su uklonjeni, a mrlja s Povelje ublažena je otapalima tehnikom apsorpcije u bugaćicu. Prije početka mokrih tretmana trebalo je fiksirati topive medije, a prije odvajanja neadekvatnog papira i platna s poledine postavljen je *facing*. Uslijedilo je mokro uklanjanje nečistoća i kiselina tehnikom potapanja karata i Povelje u kadu s vodom i dijelom 96%-tnog etilnog alkohola. Na Rukopisnoj karti Dubrovačke Republike nije provedena tehnika pranja potapanjem, nego su se nečistoće izvlačile vlažnom bugaćicom na vakuumskom stolu. S Pomorske karte Jadrana (Trst) i Pomorske karte Jadrana (Venecija), koje su već bile restaurirane, platna s poledine nisu uklanjana zbog opasnosti od oštećenja koja bi time nastala. Provedeno je suho uklanjanje nečisti mekim gumama i četkom, parcijalna izrada zakrpa i zapuna, naturalizacija kalci-

jevim hidroksidom, vlaženje, ravnanje i retuši. Nakon završetka konzervatorsko-restauratorskih radova, za umjetnine su izrađeni paspartui od beskiselinskog

kartona arhivske kvalitete za adekvatnu pohranu i izlaganje.

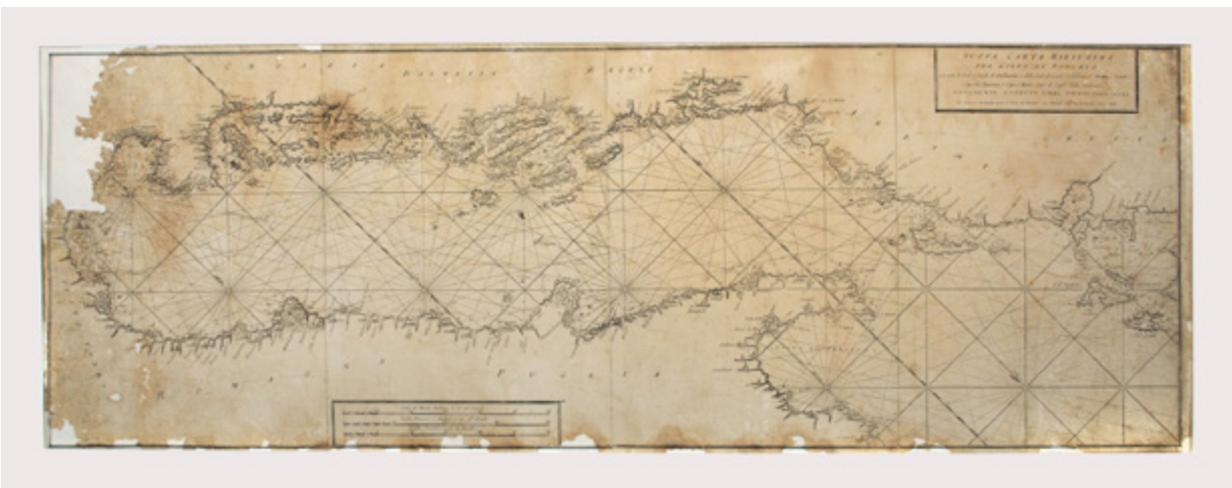
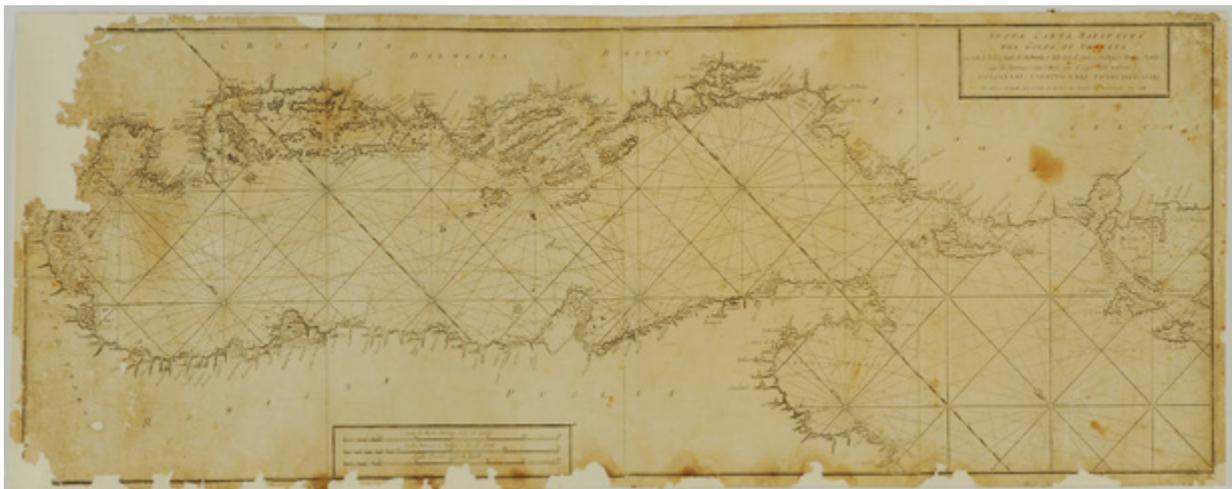
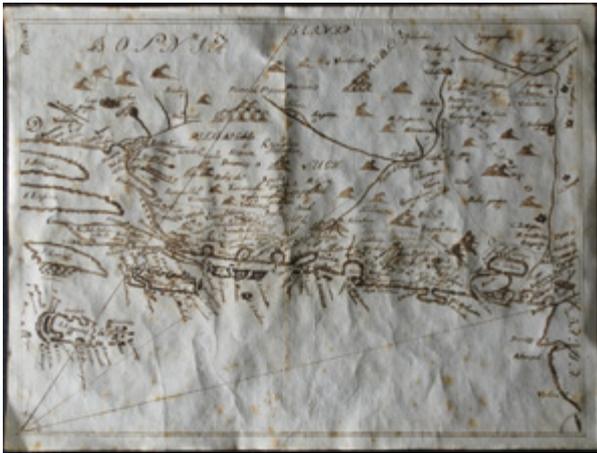
sam. se.

Slika 1. Rukopisna karta Dubrovačke Republike, stanje prije radova

Slika 2. Rukopisna karta Dubrovačke Republike, stanje nakon radova

Slika 3. Pomorska karta talijanske obale (Venezia), stanje prije radova

Slika 4. Pomorska karta talijanske obale (Venezia), stanje nakon radova

Dubrovnik

Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije

Odmor na putu u Egipat

Alessandro Varotari Padovanino, I. pol. 17. st.

Ulje na platnu, 171 x 204,5 cm

Voditeljica programa: Ana Pohl Mitrović

Suradnici: Matija Marić, Višnja Bralić, Mirjana Jelinčić, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Lea Sović, Nikolina Oštarijaš, Goran Tomljenović, Dragutin Furdi, Tanja Karakaš

BROJ DOSJEA: 8767, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Odmor na putu u Egipat* jedna je od četiriju slika izloženih visoko na bočnim zidovima svetišta dubrovačke katedrale. Prikazuje Svetu obitelj okruženu mnoštvom anđela u dinamičnom prizoru smještenom u šumski pejzaž. Kruno Prijatelj sve je četiri slike pripisao vrlo cijenjenom venecijanskom slikaru Alessandru Varotariju, zvanom Padovanino. Preostale tri slike prikazuju teme *Bitka Samsona i Filistejaca*, *Pokolj nevine dječice* i *Krist u limbu* te ih se sve datira u drugo ili treće desetljeće 17. stoljeća. Nosilac slike je laneno platno grube strukture, zatečeno opuštено i valovito, a podokvir nestabilan i dotrajao. Na poledini su bile vidljive rupe od čavala i tapetarskih spajalica iz prethodne faze pričvršćivanja platna na podokvir. Također, slika je imala perforacije koje su bile prekrivene zakrpama i platnenim trakama od više vrsta platna. U donjem lijevom kutu nalazi se pečat od voska s grbom Dubrovačke Republike. Slikani sloj se na mnogim mjestima odvajao od preparacije i nosioca, bio je prekriven površinskim nečistoćama i potamnjenim starim lakom te iskrakeliran. Istraživački su radovi obuhvatili uzorkovanje

slikanog sloja za stratigrafsku analizu, UV i RTG snimanje, FTIR i XRF spektroskopiju uzoraka, probe kemijskog čišćenja površinske nečistoće i laka, uklanjanje preslika te izradu detaljne fotodokumentacije. Nakon opsežnog istraživanja, slika je očišćena od konsolidanta (akrilna smola) i površinske nečistoće te je skinuta s drvenog podokvira. Uklonjene su pomoćne trake s rubova slike, kojima je slika bila napeta u prethodnoj obnovi. Poledina je mehanički očišćena od prašine, skinute su zakrpe i mehanički je uklonjeno ljepilo, a rubovi platna poravnati su vlaženjem destiliranom vodom i optežavani utezima. Slikani sloj je dodatno konsolidiran premazivanjem ljepilom s poledine te je slika izravnata na vakuumskom stolu. Slijedilo je čišćenje slikanog sloja od laka, zakita i preslika. U komori za vlaženje, uz stalnu provjeru relativne vlažnosti zraka, postignuta je maksimalna vlažnost od 70 %, čime su platneni nosilac i oslik omekšani. Naime, ovlaživanje je bilo potrebno zato što su krakelire toliko izdignute i krute da je čišćenje slikanog sloja bilo iznimno otežano. Cijelo je platno nakon toga podloženo novim

lanenim platnom te zalijepljeno akrilnim rentaulažnim ljepilom na toplinskom vakuumskom stolu. Slika je potom napeta na novi drveni podokvir izrađen prema mjerama starog. Nakon saniranja raspuknuća platnenog nosioca zalijepljenog akrilnim ljepilom u prahu, nedostajući dijelovi nadomješteni su odgovarajućim intarzijama od lanenog platna, odnosno platna sličnog tkanja i teksture. Svaki nadomjestak je ojačan sintetskim tankim platnom. Nedostajući dijelovi podloge rekonstruirani su kitom,

koji je toniran pigmentom i obrađen u teksturi sličnoj originalnoj. Potom su dijelovi rekonstruirani u kitu podloženi gvaš bojama. Nakon lakiranja izveden je završni retuš u smolnim bojama, koji imitira rukopis originala. Tim postupcima slika je zaštićena od daljnjeg propadanja, odnosno zaustavljeno je otpadanje boje i podloge, a nosilac je konsolidiran.

a. p. m.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Dubrovnik

Privatno vlasništvo

Portret Mede Pucića

Vlaho Bukovac, 1880. g.

Ulje na platnu, 120 x 80 cm

Voditelj programa: Slobodan Radić

Suradnici: Melania Sobota, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: 215, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S GALERIJOM KLOVIĆEVI DVORI U ZAGREBU

U povodu velike retrospektivne izložbe *Vlaho Bukovac 1/3 – pariško razdoblje*, održane od 18. siječnja do 11. ožujka 2018. godine u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu, na slici *Portret Mede Pucića* bilo je potrebno izvesti manje konzervatorsko-restauratorske radove. Slika prikazuje Medu Pucića kako sjedi na stolcu, a desnu ruku, u kojoj drži knjigu, oslanja na stol. Medo Pucić bio je dubrovački pjesnik i političar te Bukovčev pokrovitelj, uz čiju je pomoć

otišao 1877. godine u Pariz, gdje biva primljen na Ecole des Beaux Arts. Sa slike su uklonjene površinske naslage nečistoće te je izvedena konsolidacija. Dvije perforacije platna su rekonstruirane intarzijama i potom zakitane. Nakon retuša rekonstruiranih dijelova, slika je lakirana zaštitnim lakom. Ukrasni okvir je očišćen te je sanirano manje oštećenje.

s. r.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Fažana

Župna crkva sv. Kuzme i Damjana

Odjeća za skulpturu Bogorodice s Djetetom

Nepoznati autori, 17. – 20. st.

Svila, pamuk, vuna, metalne niti i lamele, dimenzije razne

Voditeljica programa: Suzana Kallay

Suradnici: Marta Budicin, Jovan Kliska, Margareta Klofutar

BROJ DOSJEA: 8741.04, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Drvena, polikromna i rezbarena skulptura Bogorodice s Djetetom s oltara Gospe od Krunice potječe iz 16./17. st., a rad je nepoznatog autora. Odjeća u koju je odjevena skulptura datirana je od početka 17. do početka 20. stoljeća. Bogorodica je odjevena u haljinu, suknju, prsluk, kapu i veo, a Dijete u haljinicu s pojasom. Ispod haljinice Djeteta pronađeni su fragmenti crvene haljine i žutosmedeg prsluka. Glavna tkanina Bogorodičine suknje je svileni, bjelokosni rips vertikalnih linija različitih širina sa sitnim cvjetnim motivima, koji je moguće pobliže datirati od 1770. do 1780. godine i najčešće je francuske ili talijanske provenijencije, a u raznim varijantama pojavljuje se od 1760. do 1800. Bjelokosna haljinica u koju je odjeveno Dijete iskrojena je od svilenog damasta s početka 18. st., vjerojatno talijanske provenijencije. Raskošni dekorativni motiv sastoji se od uvijenih akantovih vitica oblika kartuše te stiliziranih, raskošnih vaza s cvijećem, lišćem

i plodovima. Žutosmeđi fragment od reljefnog, svilenog, nerezanog baršuna pronađen na skulpturi Djeteta je najstariji i potječe s početka 17. stoljeća. Ukrašen je karakterističnim sitnim stiliziranim cvjetnim motivima raspoređenim samostalno po površini tkanine. Uz pukotine, otvore i ostala mehanička oštećenja, na površini tkanina zatečene su nečistoće i mrlje, a sve su tkanine bile prilično oštećene. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su izradu grafičke i fotografske dokumentacije, povijesno-umjetničku bilješku, tehnološku analizu i kemijsku identifikaciju materijala, uklanjanje nečistoća suhim i mokrim postupkom, nabavu i bojenje materijala za zatvaranje oštećenja, zatvaranje oštećenja podlaganjem novim tkaninama i šivanjem, izradu završnog izvješća o izvedenim radovima te povrat umjetnina vlasniku.

s. k., m. b.

Slika 1. Bogorodičina kapa, stanje prije radova

Slika 2. Bogorodičina kapa, stanje nakon radova

Slika 3. Bogorodičina haljina, stanje prije radova

Slika 4. Bogorodičina haljina, stanje nakon radova

Feričanci

Crkva Sv. Duha

Zidni oslik

Rikard Rojnik, I. pol. 20. st.

Voditelj programa: Željko Hnatjuk

Suradnici: Dejan Pajić, Sara Schmidt

BROJ DOSJEA: 1395/1, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Unutrašnjost crkve u cijelosti je oslikana ornamentalnom dekoracijom s ukomponiranim likovima svetaca i scenama iz Novog zavjeta. Oslik je zbog destrukcije veziva praškast, mjestimice izbrisan te zamrljan od oborinskih voda i vlage. U nižim je dijelovima u prethodnim obnovama preslikan, dok je zona podnožja uništena pri sanaciji vlage. Na stropu su vidljiva oštećenja žbuke koja je propala do trske. Godine 2017. restauriran je pretprostor ispod pjevališta. Prostor je podijeljen naknadno postavljenim ostakljenim vratima na tri dijela. Prvi dio nalazi se ispred stubišta koje vodi na

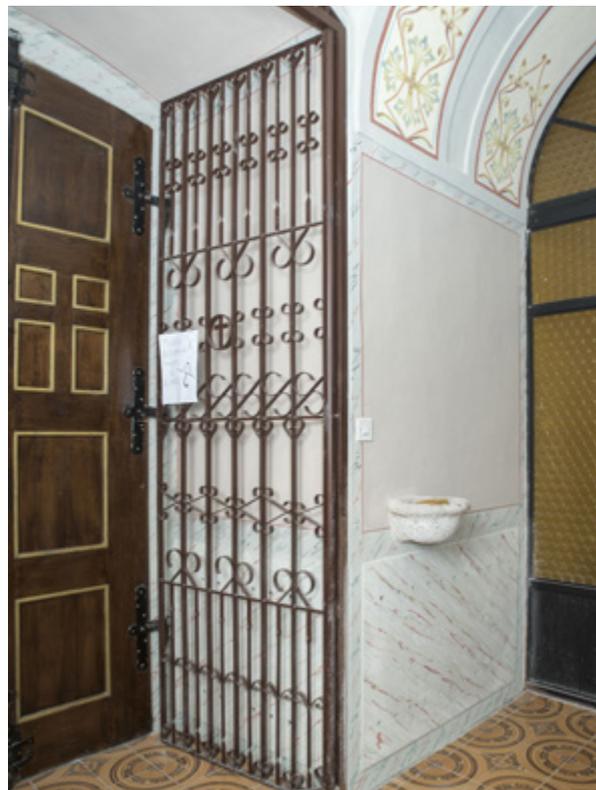
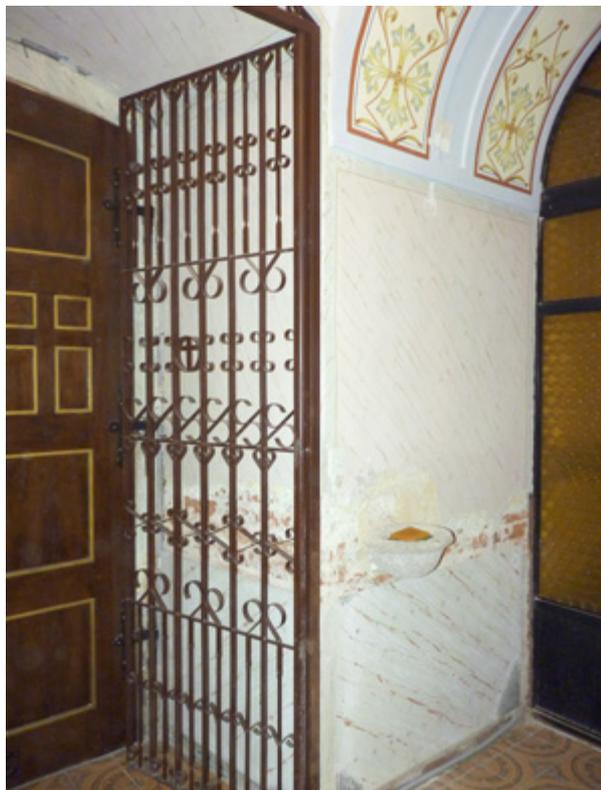
pjevalište. Iz drugog, središnjeg prostora, ulazi se u brod crkve, a u trećem se trenutačno nalazi ispodjedaonica.

Radovima su obuhvaćena tri segmenta svoda za svaki prostor posebno, uključujući zidne plohe. Recentna žbuka je uklonjena i zamijenjena vapnenom na stubovima, a sanacijskom na zidnim ploham pretprostora. Pukotine su injektirane, uklonjene su nečistoće te je izveden retuš i rekonstrukcija oslika.

ž. h.

Slika 1. Stanje zida prije radova

Slika 2. Stanje zida nakon radova

Generalski Stol

Arheološko nalazište Crkvišće – Bukovlje

Prapovijest / kasna antika / srednji vijek

Voditeljica programa: Ana Azinović Bebek

Suradnici: Petar Sekulić, Ivana Hirschler Marić, Valerija Gligora, Antonela Barbir, Ana Fundurulić, Općina Generalski Stol

BROJ DOSJEA: 2216, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Arheološka istraživanja lokaliteta Crkvišće, Gornje Bukovlje u Općini Generalski Stol trajala su od 17. kolovoza do 1. rujna 2017. godine. Ovogodišnja arheološka istraživanja bila su usmjerena na istraživanje prostora zapadno i sjeveroistočno od crkve. Prostor zapadno od crkve definiran je narteksom (predvorjem) crkve, veličine 3,1 x 7,5 m. Narteks je izgrađen na prapovijesnom podu (zapečena glina) vjerojatno iz željeznog doba. Očuvan je samo u temeljima, a čini se da se u njega ulazilo sa sjeverne strane. Prostor sjeveroistočno od crkve definiran je većim objektom vjerojatno stambene namjene, veličine 8,5

x 4,4 m na koji se prema istoku nastavlja još jedan objekt za sada nepoznate namjene. Oba objekta prislonjena su na sjeverni obrambeni zid utvrde. U istraženom objektu definiran je pod do drvenih dasaka te se na istočnom zidu vide tragovi gorenja tog poda. Ove godine provedeno je i konzerviranje sjevernog i dijela zapadnog zida. Zidna masa razgrađena je do zdravog zida i potom ponovo prezidana produženim mortom u omjeru 1 : 3 : 9 (bijeli cement : hidratizirano vapno : agregat).

a. a. b.

Slika 1. Pogled iz zraka na istraženi objekt sjeveroistočno od crkve

Slika 2. Pogled sa sjevera na narteks crkve

Gorjani

Arheološka topografija srednjovjekovnih Gorjana

Kasni srednji vijek / novi vijek

Voditeljica programa: Ivana Hirschler Marić

Suradnici: Andrej Janeš, Eva Buća, Valerija Gligora, Željka Bedić, GeoDa Consulting d.o.o, Općina Gorjani

BROJ DOSJEA: 2453/1, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

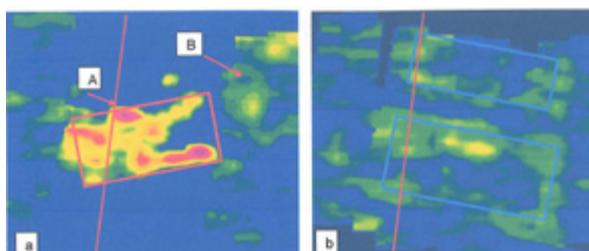
Na dodiru sjevernog ruba đakovačkog ravnjaka i nizine gornjeg toka Vuke razvili su se srednjovjekovni Gorjani, jedno od najvažnijih središta srednjovjekovne Vukovske županije. Članovi roda Gorjanskih u drugoj polovici 14. stoljeća i prvoj polovici 15. stoljeća ubrajaju se među najmoćnije obitelji Ugarskog kraljevstva te su u skladu s tim obnašali i različite visoke dužnosti. U tom vremenu Gorjani postaju veće urbano naselje sa zidanom župnom crkvom, dominikanskim samostanom i razvijenim sustavom fortifikacija. Nakon rušenja u vrijeme osmanske vlasti te tijekom 18. i 19. st. ostatke Gare raznosili su ljudi za različite gradnje, uz raskopavanje područja u potrazi za vrijednim nalazima. Tijekom listopada 2017. godine provedena je prva sezona programa Arheološka topografija

srednjovjekovnih Gorjana. Istraživanja su uključivala GPR snimanje na više položaja (Glavnik, Kamenišće, Zorjaševo), zračno snimanje bespilotnom letjelicom, arheološko sondiranje i intenzivan terenski pregled. Površina naselja ograđenog bedemom iznosi oko 16 ha, a omeđuju ga dva potoka. Ostaci bedema prekrivenog raslinjem naziru se u konfiguraciji terena, dok su ostaci opkopa dobro uočljivi na položaju Glavnik. Na tom je položaju ustanovljeno novovjekovno groblje i tragovi utvrde. Na položaju Kamenišće istraženi su elementi srednjovjekovnog naselja (vatrište, bunar), dok je na položaju Zorjaševo ustanovljeno postojanje srednjovjekovne crkve s grobljem.

i. h. m.

Slika 1. Gorjani – Kamenišće, restaurirani keramički vrč PN 13, S-2, SJ 7

Slika 2. Gorjani – Zorjaševo, anomalije detektirane GPR snimanjem; a) od 60 do 90 cm, b) od 200 do 240 cm

Gorjani Sutinski

Kapela sv. Jakova na Očuri

15. st., 18. st.

Voditeljica programa: Daria Škarpa Dubreta

Suradnici: Anka Čurić, Bernarda Ratančić, Igor Oros

BROJ DOSJEA: 1140, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE

Kapela sv. Jakova na Očuri sagrađena je na pavlinskom posjedu, tijekom druge polovice 15. stoljeća. U 18. stoljeću provedeni su veliki građevinski zahvati, uglavnom u interijeru i na pročeljima lađe, kojima je kapela barokizirana. Vlasnik objekta je Zagrebačka nadbiskupija, odnosno RKT Župa Presvetog Trojstva u Radoboju. Kontinuirano se, u suradnji s nadležnim konzervatorima, radilo na obnovi interijera. U nastojanju da se dovrši obnova kapele, nadležni Konzervatorski odjel angažirao je Hrvatski restauratorski zavod za provedbu konzervatorsko-restau-

ratorskih istraživanja zapadnog i južnog pročelja, posebno sačuvanih struktura starije srednjovjekovne faze. Provedba programa u 2017. godini obuhvatila je analizu dostupne objavljene literature te terenski rad (analizu postojećeg stanja i građevinsko sondiranje) uz arhitektonsku i foto-grafsku dokumentaciju. Prema rezultatima provedenih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja izrađen je prijedlog smjernica za obnovu i prezentaciju južnog i zapadnog pročelja kapele.

d. š. d.

Slika 1. Južno pročelje kapele sv. Jakova na Očuri

Slika 2. Nalaz sačuvane lijeve polovice istočnog srednjovjekovnog prozora na južnom pročelju lađe

Gornja Bistra

Dvorac Oršić

18. st.

Voditelj programa: Petar Puhmajer

Suradnici: Suzana Purišić, Blanda Matica, Marin Čalušić

BROJ DOSJEA: 314, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U Ovalnoj dvorani dvorca sačuvana je povijesna stolarija prozora i vrata koja potječe iz 18. stoljeća. Bilo je nužno sačuvati je i konzervirati u najvećoj mogućoj mjeri, a tek manjim dijelom popraviti ili zamijeniti kako bi mogla i dalje biti u upotrebi. Godine 2017. nastavljeni su radovi na stolariji započeti 2012. godine, a obuhvatili su popravak i restauriranje dvaju prozora i vrata u istočnom dijelu dvorane. Na prozorima su popravljene i učvršćene letvice i bravarija, a gornja krila i klupčicu sjeveroistočnog prozora trebalo je u cijelosti zamijeniti. Na jugoistočnom prozoru ugrađeno je staklo u jednom oknu koje je nedostajalo. Na krilima je sačuvana i obnovljena izvorna kositrena bravarija, a na novoizrađenim krilima ugrađene su nove istovjetne šarke. Krila i okviri prozora su nakon čišćenja i brušenja te krpanja rupa zaštićeni transparentnim la-

zurnim premazom, pri čemu se nastojalo ujednačiti ton na svim elementima. Na rebrenicama prozora prema hodniku zatečeni su izrazito debeli slojevi naliča, čije je skidanje provedeno tek djelomično, pa one na kraju nisu premazane lazurnom nego tamnijom bojom za drvo, čiji ton odgovara istovjetnom tonu rebrenica na vanjskim prozorima. Vrata i dovratnici popravljani su brušenjem i nanošenjem lazurnog premaza koji prema tonu odgovara postojećem, zamijenjena je središnja letva s vanjske strane, ugrađeno je novo ostakljenje od brušenog stakla te postavljena nova kvaka. U sklopu istog programa izrađena je studija za prilazni put u perivoju dvorca, da bi se donijelo rješenje hodne plohe od ulaza u perivoj do dvorca.

p. p.

Slika 1. Nova prozorska klupčica ispod sjeveroistočnog prozora Ovalne dvorane

Slika 2. Restaurirano prozorsko krilo na sjeveroistočnom prozoru Ovalne dvorane

Gračičće

Kašća

Prapovijest / novi vijek

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnik: Siniša Pamić

BROJ DOSJEA: 2463, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S TVRTKOM MODUS D.O.O.

Tijekom studenoga 2017. godine Odjel za kopnenu arheologiju u Juršićima Hrvatskog restauratorskog zavoda proveo je arheološka sondiranja u zgradi tzv. kašće u Gračičću. Arheološka sondiranja u interijeru zgrade smještene na k.č. 105/1 ZGR. k.o. Gračičće obavljena su u sklopu istraživačkih radova za potrebe izrade konzervatorskog elaborata za zgradu kašće. U istraživanju su otvorene dvije arheološke sonde pozicionirane u jugozapadnom i jugoistočnom kutu objekta. U obje sonde dobiveni su slični rezultati; nakon uklanjanja postojeće betonske podnice u prvih približno 40 cm nalaze se isključivo recentni slojevi s vrlo malo nalaza. Na 40-ak centimetara dubine dolazi se do dvije razine vapnenih podnica načinjenih od izrazito kvalitetnog materijala. Ispod spomenutih struktura pojavljuje se iznimno dugačak slijed slojeva s pokretnim nalazima koji pripadaju isključivo razdoblju

prapovijesnog, odnosno željeznog doba, a na samom dnu sonde, na dubini od 2,5 m, pojavljuje se matična stijena. Sondažna arheološka istraživanja provedena u prostoru kašće potvrdila su da je Gračičće izrazito slojevito arheološko nalazište. Potvrđeno je također da je u prapovijesnom razdoblju na tom mjestu funkcioniralo željeznodobno naselje, najvjerojatnije gradinskog tipa. Pomalo iznenađujuća dubina prapovijesnih slojeva pokazuje dugotrajnost korištenja gradinskog naselja, ali se pretpostavlja da je u trenutku gradnje kašće taj prostor niveliran. Srednjovjekovni slojevi i pripadajući nalazi potpuno su izostali, što se opet može povezati s pretpostavljenim niveliranjem terena za potrebe gradnje kašće (16. st.), kad su spomenuti slojevi vjerojatno uklonjeni. Vremenu gradnje i korištenja kašće pripadaju pronađene vapnene podnice.

j. v.

Slika 1. Istočno pročelje zgrade

Slika 2. Sonda 1 prilikom istraživanja

Hrastovljan

Kapela sv. Benedikta

18. st.

Voditelj programa: Duško Čikara

Suradnici: Alma Orčić Vukašin d.i.a., INTRADOS PROJEKT d.o.o. iz Zagreba, Graditeljstvo Kolak d.o.o. iz Ludbrega, Konzervatorski odjel u Varaždinu

BROJ DOSJEA: 1799, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva se spominje od 1705. godine, a njezin današnji oblik rezultat je radikalne adaptacije iz 1880. prema projektu Giovannija Venchiaruttija. Povišeni, kvadratični, presvođeni brod crkve ima uže, oblo završeno svetište (nekad pravokutno) i oktogonalni zvonik, sagrađen u prvoj polovici 19. stoljeća. Unutarnji prostor je svođen te raščlanjen pilastrima, a unutar prvog traveja u brodu izvedeno je zidano pjevalište. Interijer je obogaćen vrijednim baroknim inventarom. Glavno pročelje raščlanjeno je pilastrima profiliranih kapitela, rastvoreno lučnim portalom i prozorom te zaključeno oblim zabatom s bočnim volutama i središnjom lučnom nišom. Polukružno završeni kameni okviri prozora na bočnim pročeljima lađe u zahvatu iz druge polovice 19. stoljeća također su povišeni. Zvonik s naslikanim uglovnim kvadrima rastvoren je

pravokutnim ulazom s kamenim okvirom od sekundarno upotrijebljenih kamenih greda, uskim prozorima (puškarnicama) te lučnim otvorima lože za zvona. Kapela se obnavlja od 2012. godine, a 2017. započeto je sa sanacijom nosive konstrukcije kapele na jugoistočnom uglu lađe. Pridodani dijelovi najprije su spojeni sa starijom strukturom zidarskim vezom i injektiranjem te su međusobno učvršćeni karbonskim trakama. Taj dio pročelja zatim je, radi zaštite ugrađenih materijala, ožbukano. Nakon konsolidacije, razgrađen je dio naknadno dodane strukture, prema prijedlogu prezentacije svih građevnih slojeva. Na kraju je postavljena zaštitna mreža u podgledu potkrovlja nad pridodanim dijelom zida.

d. č.

Slika. 1. Jugoistočni ugao lađe kapele, zatečeno stanje

Slika. 2. Jugoistočni ugao lađe kapele, nakon radova obnove

Hrvatski Čuntić

Utvrda Čuntić

Oko 1552. g.

Voditelj programa: Boris Mostarčić

Suradnici: Tajana Pleše, Vektra d.o.o., C. D. Gradnja d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2234/2, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Utvrda Čuntić smještena je na brijegu iznad doline rijeke Petrinjčice. Branila je prolaz srednjovjekovnom cestom iz Pounja prema Hrastovici i Kupu. Od utvrde je sačuvana ruševna kula – stražarnica kružnog tlocrta, ostaci obrambenog jarka i nekoliko zgrada. Utvrdu je izgradio zagrebački kaptol, ali je potkraj 16. stoljeća napuštena. Lica zidova kružne kule izvedena su priklesanim kamenom s ispunom od kamena lomljenca i živog vapna. Kuli se pristupalo preko pokretnog mosta u visini prvog kata. Tvrtka Vektra d.o.o. iz Varaždina izradila je posebnu geodetsku podlogu s ucrtanim visinskim kotama i slojnicama terena, nakon čega je izrađivana projektna dokumentacija. Tijekom 2017. nastavljeno je izvođenje građevinskih radova na konzerviranju zidnog plašta, i to najprije zapadnog dijela zidne mase treće etaže postupcima primijenjenima i prethodnih godina. Radi kvalitetnije konsolidacije predmetnog dijela zidne mase, izvedena je

rekonstrukcija dviju puškarnica X-presjeka u trećoj etaži, čime je dovršena rekonstrukcija svih puškarnica za koje je postojalo dovoljno elemenata za rekonstrukciju. Zid je prije početka radova očišćen od vegetacije, razgrađeni su i uklonjeni nestabilni i razrahljeni dijelovi te su očišćene sljubnice. Budući da su izvedeni radovi na zidovima primarno konzervatorskog karaktera, kamen je slagan u skladu s postojećom strukturom. Započeto je fugiranje unutarnje strane lica zida od vrha prema donjim zonama radi omogućavanja djelomične demontaže skele. Građevinske radove izvela je tvrtka C. D. Gradnja.

Izrađen je idejni i glavni projekt pristupnog stubišta i platforme za posjetitelje unutar kule (uključujući arhitektonski i građevinski projekt). Navedena dokumentacija nužna je za dovršenje objekta i njezino buduće korištenje kao kultivirane ruševine.

b. m.

Slike 1., 2., 3. i 4. Pogled na sekcije unutarnjeg zidnog plašta nakon izvedenih građevinskih radova konzerviranja i rekonstrukcije

Hum Košnički

Dvor Veliki Tabor

16. st.

Voditelj programa: Boris Mostarčić

Suradnici: Blanda Matica, Ing-grad d.o.o., Interkonzalting d.o.o., Omega engineering d.o.o.

BROJ DOSJEA: 241, 241/1 I 241/3, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kulturno-povijesna cjelina Veliki Tabor obuhvaća plato brijega na čijoj je istočnoj strani smješten istoimeni burg. Veliki Tabor izvorno je kasnogotički plemićki grad koji je podigla obitelj Ratkay nakon 1502. godine. Najstariji dio grada izvorno je dvokatni palas, sagrađen do 1507., kojem je 1537. dograđen kat za žitnicu. Ubrzo nakon gradnje palas je okružen obrambenim zidom pojačanim kulama. Grad je barokiziran tijekom 17. i 18. stoljeća, prigradnjom dvorišnih trijemova i pregradnjama unutrašnjosti palasa i kula. Početkom 2017. godine nastavljeni su radovi na dovršetku unutarnjeg uređenja. Do sredine 2017. dovršeni su svi planirani i ugovoreni radovi, nakon čega je počela izrada projektne dokumentacije izvedenog stanja i pripreme za ishođenje uporabne dozvole. Prikupljeni su svi dokazi o kvaliteti izvedenih radova (atesti i certifikati ugrađenih materijala, puštanje u probni rad i ispitivanje ugrađenih sustava sa sastavljanjem zapisnika i izdavanjem uvjerenja o ispravnom funkcioniranju). Dana 15. stude-

noga 2017. održani su tehnički pregledi izvedenih radova na adaptaciji dijela građevine Veliki Tabor – palas, izvedenih prema Potvrdi glavnog projekta od 11. rujna 2007. godine, kao i izvedenih radova rekonstrukcije Dvora Veliki Tabor prema Potvrdi glavnog projekta od 19. studenoga 2009., Potvrdi izmjene i dopune glavnog projekta od 14. ožujka 2012. i Rješenju o izmjeni i dopuni građevinske dozvole od 14. prosinca 2015. godine. Primjedbe članova povjerenstva za tehnički pregled su usvojene i provedena je korekcija pa su ishođene uporabne dozvole. Za adaptaciju dijela građevine Veliki Tabor – palas izdana je uporabna dozvola klasa: UP/I-361-05/17-01/000056, klasa: 2140/01-08/4-18-0008 od 27. veljače 2018., a za radove rekonstrukcije Dvora Veliki Tabor izdana je uporabna dozvola klasa: UP/I-361-05/17-01/000057, klasa: 2140/01-08/4-18-0008 od 27. veljače 2018. godine.

b. m.

Slika 1. Pogled s jugozapada

Ilok

Citadela

Metalni arheološki nalazi

Srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Marko Nemeth

Suradnik: Mladen Mustaček

BROJ DOSJEA: 1823/4/5, ZAGREB, GRŠKOVIĆEVA 23

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

S nalazišta Ilok – Citadela restaurirano je i konzervirano 39 željeznih i 110 brončanih predmeta (novac, svetačke medaljice, lokot, čavli, noževi i predmeti vezani za odjeću). Također je očišćeno i konzervirano 500-tinjak perlica izrađenih od staklene paste, kosti i drva. Ti arheološki nalazi prikupljeni su u zaštitnim arheološkim istraživanjima na iločkoj citadeli. Na predmetima od željeza i bronce prove-

dena je cjelokupna konzervatorsko-restauratorska obrada koja je obuhvaćala dokumentiranje zatečenog stanja, odsoljavanje predmeta, uklanjanje korozivnih naslaga, spajanje ulomljenih fragmenata, završnu zaštitu i izradu dokumentacije o provedenim radovima s preporukama za čuvanje i održavanje.

m. ne.

Slika 1. Brončani poklopac prije izvedenih radova

Slika 2. Brončani poklopac nakon izvedenih radova

Ilok

Muzej grada Iloka, arheološko nalazište Krstbajer – Adanski kraj

Arheološki tekstil – fragmenti ukrasne vrpce

Nepoznati autor, kraj 14., poč. 15. st.

Tekstilne lanene i metalne niti, pletenje, raznih dimenzija od 0,2 do 2,5 cm

Voditeljica radova: Maja Vrtulek

Suradnici: Venija Bobnjarić-Vučković, Katija Hrepić, Ada Vrtulek Gerić, Štefica Nemeč Panić, Petar Nevžala, Jurica Škudar, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja

BROJ DOSJEA: ROL 82.1.2., LUDBREG, TRG SVETOG TROJSTVA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MUZEJOM GRADA ILOKA

Arheološki fragmenti s ukrasne vrpce pronađeni su tijekom arheoloških istraživanja 2016. godine u Iloku na lokalitetu Krstbajer – Adanski kraj, a činili su ukrasnu vrpcu na glavi pokojnice. Fragmenti su označeni oznakama prema lokalitetu i grobu iz kojeg su iskopani. Nose oznake: G73-SJ 155 IKB '16; G73-SJ 155, 81 PN 32 IKB 46; PN 32. Načinjeni su od tekstilnih niti oko kojih je obavijena metalna lamela i tvore oblik cvjetnih latica. Fragmenti su onečišćeni kontaktnom i nataloženom prljavštinom i zemljom, a vidljiva su i mehanička oštećenja. Zbog dugotrajne izloženosti nepovoljnim mikroklimatskim uvjetima došlo je do fotokemijske degradacije i trajnog oštećenja fragmenata. Kvalitativnom analizom tekstilnih niti utvrđeno je da se radi o lanenom vlaknu, dok su metalne niti analizirane metodom rendgenske fluorescentne spektroskopije (XRF) te je utvrđeno da je riječ o mjedi (legura bakra i cinka). Također, FTIR-om je utvrđeno da je na uzorcima prisutan proteinski materijal, kalcij-kar-

bonat i silikati. Jezgra od tekstilnih niti načinjena je od dvonitne pređe u S-uvoju, što je utvrđeno mikroskopijom. Fragmenti su podvrgnuti suhom postupku čišćenja, a na siguran način uklonjene su i nečistoće topive u vodi. Također je provedena i dezinfekcija fragmenata 70%-tnim etilnim alkoholom. Za čuvanje fragmenata osigurana je kutija od beskišelnog kartona. Fragmenti su u kutiju pohranjeni u zatvorenom sistemu na podlozi od aluminijske sačaste ploče. Ploča je presvučena slojem molton tkanine (100 % pamuk) na koju je postavljena montažna pjena s oblikom otvora koji odgovaraju fragmentima. Završni sloj je od džerseja, a oblik otvora učvršćen je šivanjem. S gornje strane postavljeno je zaštitno nereflektirajuće staklo, čime je spriječeno pomicanje fragmenata. Predmet je nakon provedenih konzervatorskih radova vraćen u Muzej grada Iloka.

m. vr.

Slika 1. Arheološki fragmenti prije radova

Slika 2. Arheološki fragmenti prije radova

Slika 3. Arheološki fragmenti nakon radova

Ivanić Miljanski

Kapela sv. Ivana

15. st.

Voditelj programa: Ivan Čamber

Suradnica: Ivana Popović

BROJ DOSJEA: 1358, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kapela sv. Ivana u Ivaniću Miljanskom pojedinačno je zaštićeno nepokretno kulturno dobro Z-2237. Sagrađena je u 15. stoljeću, a u 19. stoljeću sagrađen je novi toranj i zatvoreno predvorje. Kapelica je oslikana freskama koje je restaurirao Hrvatski restauratorski zavod od 2009. do 2011. godine. Nakon restauriranja zidnih slika u pret-hodnim fazama radova, izvedena je drenaža oko kapele te je počela sanacija klizišta sjeverne padine brijega na

kojem se kapela nalazi. Sanacija klizišta je završena 2016. godine. Za 2017. godinu Ministarstvo kulture osiguralo je 20.000 kuna za sanaciju i praćenje stanja padine. Izvedeni su radovi izrade žlijeba za prihvat i odvodnju oborinskih voda s krova kapele (odvod oborinske vode sa sjeverne plohe krova preusmjeren je s površine odrona sjeverne padine, čime je osigurana zaštita od daljnjeg ispiranja).

i. č.

Slika 1. Pročelje kapele sv. Ivana

Slika 2. Sjeverni ugao kapele

Ivanovac

Utvrda Kolođvar

13. st.

Voditeljica programa: Darija Cvitan

Suradnici: Stjepan Lucić, Dinko Ramljak, Vesna Giener, Josip Višnjić, Tihomir Percan, Jovan Kliska, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: 2280, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Utvrdu Kolođvar podigla je obitelj Korogy i u spisima se spominje već 1290. godine. Tlocrt kule je kružan, s promjerom oko 40 m, a u središtu utvrđenog dijela je otvoreni dvorišni prostor na kojemu se nalaze ostaci četverokutne porušene kule.

U 2017. godini obavljena su arheološka istraživanja, izrađeni su grafički prikazi oštećenja unutarnjih zidova utvrde te su konzervirana dva zida koja bi trebala poslužiti kao ogledni primjerak pri daljnjoj obnovi utvrde.

Sondažna arheološka iskapanja dala su i više nego zanimljive rezultate. Naime, potvrđeno je postojanje pokretnog mosta zajedno s pripadajućim ostacima rupa od stupova gdje su bile uglavljene grede koje su nosile cjelokupnu drvenu konstrukciju mosta. Evidentirani su i temelji vanjskog plašta bedema s kamenim spolijama te dio opkopa koji je okruživao utvrdu.

Osim arheoloških istraživanja pristupilo se i konzervaciji dvaju zidova u unutrašnjosti utvrde kako bi se prezentirao način obnove. Mehanički je uklonjena cementna

žbuka, a potom se pristupilo rekonstrukciji oštećenja vezivnim sredstvom u skladu s originalnom žbukom zdanja (gašeno vapno, bijeli cement i usitnjeni bijeli kamen – kamena sipina ili pržina), a teže oštećene i ispućane opeke površinski su otesane i sanirane metodom tašeliranja. Rekonstruirani zid potom je očišćen pjeskarenjem te naposljetku učvršćen sredstvom za konsolidaciju. Sljubnice su ispunjene tehnikom ravnog fugiranja, za što je korišten materijal *Fugenmortel* (tvrтка Remmers), svijetle oker nijanse. Sljubnice na opločenju zida i kosinama oblikovane su tako da usmjeravaju pad vode. Prije sušenja materijala, površina je vizualno oplemenjena u skladu s rustikalnim izgledom površine zida, odnosno opeke. Nakon završetka sušenja fugiranog zidnog plašta, na njegovu površinu naneseo je kremasto sredstvo za hidrofobizaciju, tj. zaštitu od prodiranja vlage i utjecaja atmosferilija.

d. c.

Slika 1. Zid prije radova

Slika 2. Zid nakon radova

Slika 3. Rupe za grede pokretnog mosta

Slika 4. Temelji konstrukcija pokretnog mosta

Jalžabet

Kelemen

Rimska bačva

Antika

Voditelj programa: Mladen Mustaček

Suradnik: Marko Nemeth

BROJ DOSJEA: 1968/1, ZAGREB, GRŠKOVIĆEVA 23
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Na konzervatorsko-restauratorsku obradu zaprimljeno je 127 komada mokrog arheološkog drva (rimske bačve) s nalazišta Kelemen – Jalžabet. Drvena arheološka građa sastoji se od 45 ulomaka rebara bačve, 23 ulomka obruča bačve, 58 ostalih drvenih fragmenata i jednog klina. Proces impregnacije drvene građe provodio se u dvije faze. U prvoj fazi proveden je proces impregnacije konsolidantom male molekularne težine, čime se postigla konsolidacija bolje očuvanih unutarnjih dijelova drvene strukture.

Prva faza procesa impregnacije provodila se šest mjeseci. U tijeku je druga faza impregnacije, u kojoj se impregnacija provodi konsolidantom veće molekularne težine koji konsolidira i stabilizira jače propale vanjske slojeve drvene strukture. Nakon završetka cjelokupnog procesa slijedi vađenje drvene građe iz impregnacijske otopine, postupno kontrolirano sušenje i rekonstruiranje rimske drvene bačve.

m. mu.

Slika 1. Proces impregnacije drvene građe

Kalnik

Crkva sv. Brcka

Zidni oslik u svetištu

Nepoznati autor, 14. st.

Tehnika *fresco-secco*

Voditelj programa: Josip Brekalo

Suradnici: Adela Filip, Mario Kragujević, Jelena Duh

BROJ DOSJEA: 355, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

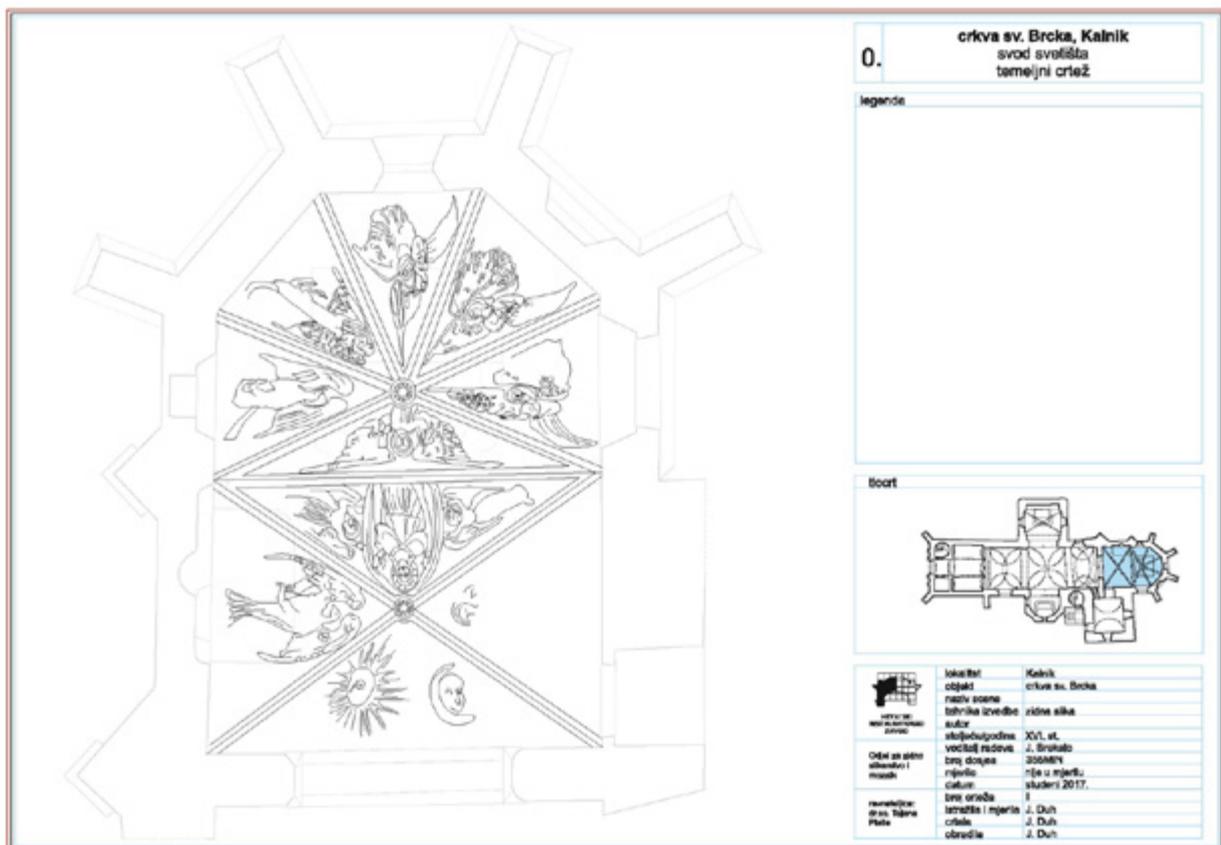
Sveti Brcko u Kalniku je vrijedna crkvena cjelina ne samo zbog sačuvane povijesne slojevitosti i zbog umjetničkog dosega fragmentarno sačuvanog zidnog oslika iz 14. stoljeća u lađi te rijetke cjelovitosti kasnosrednjovjekovnog oslika u svetištu. Sustavni konzervatorsko-restauratorski radovi u unutrašnjosti crkve sv. Brcka nastavljani su 2017. godine na zidnim plohamama i svodnim poljima svetišta. U tu je svrhu provedeno fotografiranje zatečenog stanja cijelog prostora svetišta. Nakon pregleda stanja oslika svodnih polja, pristupilo se površinskom čišćenju mehanim kistovima i peruškom te izradi temeljne grafičke dokumentacije svodnih polja. Na južnom zidu svetišta najprije su izvedena stratigrafska istraživanja površine.

Oštećenja i izvedene sonde na površini južnog i jugoistočnog zida zapunjene su žbukanim slojevima. U donjim zonama sjevernog i sjeveroistočnog zida svetišta izvedene su nadoknade u žbukanim slojevima, žbukom vapneno-pješčanog sastava u grubom i završnom sloju. Na cijelu površinu južnog i jugoistočnog zida te na donje dijelove sjevernog i sjeveroistočnog zida nanesen je bojeni vapnени sloj, toplog oker tona u svrhu usklađivanja monokromnih površina sa srednjovjekovnim ciklusom zidnih slika. Zatečeno stanje i sve faze radova dokumentirani su fotografijama, grafički i opisno.

j. b.

Slika 1. Sjeverni zid, stanje nakon radova

Slika 2. Pogled na svod svetišta, grafička dokumentacija

Karlovac, Kamensko, Kupa nizvodno od Kamenskog

Brodolom

Antika

Voditelj programa: Krunoslav Zubčić

Suradnici: Pavle Dugonjić, Anton Divić, Ozren Pleše, dr. sc. Giulia Boetto sa suradnicima iz CNRS-a, CCJ-a (Marseille), članovi ronilačkog kluba Vodomar iz Duge Rese

BROJ DOSJEA: 1835/1, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

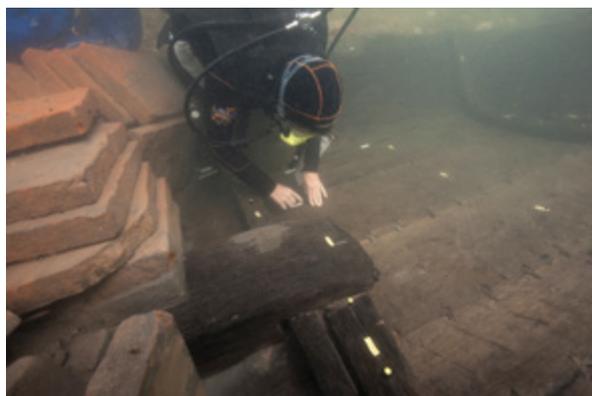
Prošlogodišnje podvodno arheološko istraživanje ostataka rimskog riječnog broda s teretom cigle nastavljeno je u više etapa od kolovoza do listopada 2017. godine. U prošlogodišnjem istraživanju dokumentiran je središnji dio broda s teretom cigle i okolni teren te je izrađen novi 3D model lokaliteta. Tijekom ovogodišnjeg istraživanja dokumentiran je uzvodni, pramčani dio broda. Dimenzije sačuvanog drvenog dijela broda iznose 13 m dužine i 2 m širine. Sloj zapune unutrašnjosti pramčanog dijela broda sastojao se od organskih ostataka naplavljenih grana i lišća i nekoliko slojeva finijeg pijeska. Između dasaka dna broda

P7 i P8 uočena je veća drvena zakrpa broda postavljena prilikom njegova obnavljanja, a rubovi zakrpe fiksirani su nizom metalnih spojnika. Zbog naglog rasta vodostaja rijeke Kupe, nismo uspjeli ustvrditi tragove utora na većoj drvenoj gredi za koju smatramo da je uporište pete jarbola za tegljenje broda. Analize više od 30 komada drva uzetih s brodske konstrukcije pokazuju da je za gradnju broda korišten hrast, a za drvene klinove grab. U sljedećoj sezoni planiran je nastavak uspješne suradnje s francuskim kolegama iz CNRS-a, CCJ-a iz Marseillea.

k. z.

Slika 1. Situacija na riječnom dnu: pogled na dno broda i teret cigle

Slika 2. Detalj spoja dasaka dna i boka broda

Kaštel Štafilić, Kaštela

Župna crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije

Antependij

Nepoznati autor, 17. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, 600 x 330 x 120 cm

Voditeljica programa: Ružica Ercegovac

BROJ DOSJEA: 1898/1, SPLIT, DRAČEVAC BB

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Oltar se izdiže nad kamenim stubama poluoktogonalnog tlocrta koje se pružaju u dvije ravnine. Antependij na stubama i oltarna menza ulaze u prostor crkvenog broda. Bočne stranice oltarne menze izvedene su polikromiranim, žbukanim betonom i kamenom. Zatečeni izgled oltara treći je cjeloviti preslik iz druge polovice 20. stoljeća. Drveni je nosilac bio vidljivo infestiran aktivnom crvotočinom. Na pohabanim, fragmentiranim dijelovima rupice nastale djelovanjem drvnih nametnika mjestimično su bile ispunjene bojom posljednje intervencije. Rasušivanjem drva razdvojili su se utori i lijepljeni spojevi, a vidljivi čavli iz prijašnje intervencije su korodirali. Nakon završetka radova, potkraj 2015., arhitektura oltara je vraćena

vlasniku. Skulpture demontirane pri kraju 2017. godine apliciranjem retuša usklađene su s cjelinom oltara. S dijela okvira antependija uklonjeno je pet slojeva preslika, dok je sa središnjega dijela preslik uklonjen do izvornog figuralnog prikaza Marije i Josipa u hramu. Taj je oslik konsolidiran i parcijalno retuširan. Planirani radovi na oltarnoj menzi in situ obuhvatili su uklanjanje višestrukih preslika s područja žbukanog dijela oltarne menze, parcijalni retuš reverzibilnim bojama i nanošenje zaštitnih lakova. Skulpture i antependij su vraćeni i montirani na oltar u župnoj crkvi početkom 2018. godine.

r. e.

Slika 1. Stanje oltara prije radova

Slika 2. Stanje oltara sa skulpturama i antependijem nakon radova

Kloštar Ivanić

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

1. Dva anđela s atike oltara Sv. tri kralja, nepoznati autor, 1763. g., rezbareno, polikromirano drvo, lijevi 61 x 51 x 30 cm, desni 68 x 43 x 32 cm

2. Središnja kartuša s baldahina propovjedaonice, nepoznati autor, 1761. g., rezbareno, polikromirano drvo, 75 x 50 x 3 cm

Voditeljica programa: Ana Dumbović

Suradnici: Ida Gnjatović, Anđelko Pedišić, Ljubo Gamulin, Natalija Vasić, Sena Kulenović

BROJ DOSJEA: 6636.1, 6637.5, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije sa samostanom u Kloštar Ivaniću izuzetno je važan sakralni kompleks središnje Hrvatske s očuvanim baroknim inventarom. Iako je izvorna crkva podignuta još u 13. stoljeću, zbog barokizacije polovicom 18. stoljeća proširena je podizanjem dviju kapela i nove sakristije, dok su tri stilski različite kiparske radionice izradile sedam novih oltara. Crkva obiluje bogatim drvenim baroknim inventarom; posebno su vrijedni glavni oltar te bočni oltari sv. Jurja i sv. Josipa, rad Antuna Franje Strauba. Od preostalog inventara također se ističu pandanski oltari sv. Barbare i Sveta tri kralja, scena Božjeg groba i atektonski oltar Trpećeg Krista. Od 1995. godine do danas Hrvatski restauratorski zavod sustavno provodi konzerviranje i restauriranje inventara crkve. U tom razdoblju potpuno su restaurirani glavni oltar i svetohranište, oltari sv. Jurja i sv. Josipa, oltar sv. Barbare i svetohranište, oltar Trpećeg Krista, krsionica i tron Majke Božje te scena Božjeg groba, dok su oltar Žalosne Gospe i Sv. tri kralja restaurirani djelomično. Tijekom 2013. godine provedena je inventarizacija umjetnina u crkvi

i riznici crkve te u depoima Hrvatskog restauratorskog zavoda. Jedan od ciljeva inventarizacije bio je i povratak umjetnina iz programa ratnih šteta vlasniku. Umjetnine su bile pohranjene u depoima Hrvatskog restauratorskog zavoda pod zajedničkom oznakom „ratne štete“. Šteta nastala na 130 umjetnina nije mogla biti sanirana u kratko vrijeme, pa je obnova prema tada nastalom programu obnove ratnih šteta potrajala godinama. Umjetnine su vraćane postupno, već prema tome kako bi se pojedini oltar obnovio. Posljednji veći program restauracije i povratka oltara sv. Barbare završen je 2013. godine. Nakon inventarizacije, umjetnine bez cjeline vraćene su vlasniku i pohranjene u riznicu crkve Uznesenja BDM i spremište župnog dvora. Umjetnine koje pripadaju cjelinama u crkvi uvrštene su u program tijekom 2017. godine. Tada su završeni radovi na dva anđela s oltara Sv. tri kralja i na središnjoj kartuši s propovjednice. Na središnjoj kartuši rekonstruiran je veći nedostatak ukrasnog *rocaille* okvira koji je završno pozlaćen. Na središnjem medaljonu kartuše rekonstruiran je natpis u sloju lazura na posrebrenju.

Kartuša je montirana na baldahin propovjedaonice. Radovi na anđelima uključivali su učvršćivanje slikanih slojeva,

rekonstrukciju pozlate i slikanih slojeva. Anđeli su završno lakirani i montirani s kadionicama na oltar Sveta tri kralja. a. d., s. ku.

- Slika 1. Stanje središnje kartuše prije radova
- Slika 2. Stanje središnje kartuše nakon radova
- Slika 3. Stanje desnog anđela prije radova
- Slika 4. Stanje desnog anđela nakon radova

Komolac

Ljetnikovac Sorkočević, Skala

Kraj 16. st. – 18. st., 1912. g., 1972. g.

Voditeljica projekta: Blanda Matica

Suradnici: Borka Milković, Bernarda Ratančić, Krasanka Majer Jurišić, Vinka Marinković, Marin Barišić, Kristina Krulić, Fani Župan, Natalija Vasić, Ljubo Gamulin, Domagoj Mudronja, Ivan Braut, Hana Grebenar

BROJ DOSJEA: 50/2, ZAGREB, ILICA 44; 50/2/1, ZAGREB, ILICA 44; 50/2/2, SPLIT, PORINOVA 2A; 50/2/3, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S ADRIATIC CROATIA INTERNATIONAL CLUBOM D.D.

Osnovni korpus ljetnikovca obitelji Sorkočević nastajao je kroz stoljeća, a oblikovanje glavnoga pročelja pokazuje karakteristike visoke renesanse. Posebna vrijednost ljetnikovca su naknadno dograđeni arhitektonski elementi – velika lođa s baroknim oslikom alegorijskog sadržaja, oktogonalna kupaonica nastala kao izraz oživljavanja antičkih ideala te raskošno stubište – skala, preko kojega je ljetnikovac ostvarivao izravan kontakt s rijekom. U prostoru vrta ističe se maniristička skulpturalna fontana s prikazom Tritona. Tijekom 2017. godine HRZ je obavio konzervatorsko-restauratorska istraživanja ladanjskog kompleksa Sorkočević – Skala. S obzirom na sveobuhvatnost programa, projekt je bio podijeljen na četiri dijela: izradu konzervatorske studije s prijedlogom prezentacije, izradu elaborata konzervatorsko-restauratorskih radova obnove na kamenoj plastici (s pratećim katalogom elemenata kamene plastike ljetnikovca i perivoja), izradu elaborata konzervatorsko-restauratorskih radova obnove na zidnom osliku te izradu elaborata restauratorskih radova za pokretni inventar ljetnikovca. Konzervatorska studija obuhvatila je povijesna i arhivska istraživanja, analizu

postojećeg stanja kompleksa, zatim terenska, sondažna istraživanja, analizu i prezentaciju rezultata istraživanja, valorizaciju i izradu smjernica obnove s prijedlogom prezentacije praćene grafičkim priložima. Elaborat konzervatorsko-restauratorskih radova na kamenoj plastici uključio je analizu i snimanje postojećeg stanja svakog elementa na vanjštini građevine (uključujući kamena pročelja), u unutrašnjosti ljetnikovca te u prostoru perivoja, zatim smjernice za obnovu i prijedlog radova s troškovnikom. U elaboratu konzervatorsko-restauratorskih radova na zidnom osliku je predstavljena revizija prethodno provedenih istraživanja oslika, dopunjena prijedlogom radova na obnovi i troškovnikom. Elaborat za pokretni dio ljetnikovca, s obzirom na to da u kompleksu nije sačuvan ni jedan primjerak izvorne opreme ljetnikovca, pružio je povijesni pregled inventara dubrovačkih ljetnikovaca i smjernice za buduće opremanje toga vrijednog spomenika. Istraživanja i izrada studije i elaborata obavljena su između ožujka i listopada 2017. godine.

b. r.

Slika 1. Pogled iz perivoja na glavno pročelje ljetnikovca Sorkočević u Komolcu

Slika 2. Prijedlog prezentacije fontane

Končanica

Dvorac Dioš, Marijin dvor

1904. g.

Voditeljica programa: Borka Milković

Suradnici: Boris Dundović, Vektra d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2454, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Dvorac Dioš, Marijin dvor, smješten je u istoimenom naselju nedaleko od Končanice, sjeverno od Daruvara. Sagrađen je 1904. godine prema projektu mađarskih arhitekata Ernöa Foerka i Gyule Sándyja za Paulu von Falkenberg – kneginju Wittgenstein-Sayn i udovicu Alajosa Tüköryja te njezino troje djece. Dvorac je sagrađen kao gospodarska kuća razvedenog tlocrta s elaboriranim arhitektonskim oblikovanjem. Složene je konstrukcije i bogatog arhitektonskog inventara. Glavni stambeni dio čini dvoetažna dvorana oko koje su smješteni na razini prizemlja dnevni, a na katu spavaći prostori. Na stambeni se dio nastavlja dvokatna kula te prizemno gospodarsko krilo. Dvorac pokazuje tehnološka dostignuća graditeljstva s početka 20. stoljeća i jedinstveni je primjer dvorca na području Hrvatske izvorno građenoga u secesijskom stilu, s primjesama pokreta Arts and Crafts koje snažno evociraju povijesne stilove. U 2017. godini započeta je izrada dokumentacije zatečenoga stanja dvorca: prove-

dena je geodetska izmjera te lasersko 3D skeniranje. Podaci dobiveni skeniranjem su obrađeni te je izrađen georeferencirani trodimenzionalni model u obliku oblaka točaka u boji. Tehnička dokumentacija postojećeg stanja dvorca započeta je izradom nacрта svih njegovih pročelja. Za potrebe budućih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja izrađena je ortofoto snimka (rektificirana fotografija prilagođena korištenju u vektorskom sustavu) zidova i svoda velike dvorane. Za potrebe izrade predstojeće dokumentacije obavljeno je detaljno prikupljanje te sistematiziranje podataka o dostupnoj pisanoj i grafičkoj arhivskoj građi u hrvatskim i mađarskim institucijama. Pregled te građe analitički je uspoređen i sa zatečenim stanjem. U nastavku programa u 2018. godini dovršit će se izrada arhitektonske snimke postojećeg stanja te će se izraditi integralna konzervatorsko-restauratorska studija.

b. d., b. mi.

Slika. 1. Pogled na zatečeno stanje

Slika. 2. Detalj pročelja sa znakom projektanata

Slika. 3. Arhitektonska snimka istočnog pročelja

Koprivnički Ivanec

Crkva sv. Ivana Krstitelja

18. st.

Voditeljica programa: Ana Škevin Mikulandra

Suradnici: Intrados projekt d.o.o., Švenda građenje d.o.o., Konzervatorski odjel u Bjelovaru

BROJ DOSJEA: 423, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva je jednostavna barokna građevina sagrađena sredinom 18. stoljeća. Oslíkana je sedamdesetih godina 18. st. vrijednim kasnobaroknim freskama s motivima iz života sv. Ivana Krstitelja, autora Jožefa Antona Lerchingera. Radovi su izvedeni prema Glavnom i izvedbenom projektu sanacije dijela nosive konstrukcije koji je izradio Lokošek projekt d.o.o. iz Zagreba (projektant E. Lokošek). Izvedeni radovi obuhvatili su postavu radne skele, izvedbu

spregnute konstrukcije od drvenih platica s postojećim drvenim gredama krovne konstrukcije crkvenog broda, ugradnju karbonske trake po vrhu zidova crkvenog broda te ugradnju sidara na spoju zida broda i zvonika. Župnik, vlč. Nikola Bukovčan, financirao je radove postave toplinske izolacije nad svodom crkve.

a. š. m.

Slika 1. Stanje tijekom radova izvedbe spregnute konstrukcije od drvenih platica s postojećim drvenim gredama

Slika 2. Detalj ugradnje limova u podu spregnute konstrukcije

Kostel

Stari grad Kostel

14. – 18. st.

Voditeljica programa: Ana Škevin Mikulandra

Suradnici: Duško Čikara, Andrej Janeš, Intrados projekt d.o.o., BEL-BAU d.o.o., Konzervatorski odjel u Krapini

BROJ DOSJEA: 2085/1, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kasnosrednjovjekovna utvrda Kostel sagrađena je na zaravnjenom vrhu brijega (srednja visina 427 mnm) nad okukom rječice Kosteljine, a danas je okružena šumom. Elipsoidnog je oblika (70 x 30 m) i prostire se u smjeru istok-zapad. Sastoji se od vanjskog obrambenog zida s kulama i jezgre s palasom. Radovi konstruktivne i građevinske sanacije izvedeni su prema projektu Sanacije i konsolidacije ostataka zida koji je izradio Intrados projekt d.o.o. iz Zagreba, a obuhvatio je radove na baterijskoj

kuli. Izvedeni radovi sanacije baterijske kule počeli su pripremom gradilišta, jer su izvođeni u otežanim uvjetima na lokaciji bez nužnih priključaka vode i struje. Radovi su uključili postavu obostrane skele oko zidova, dobavu i dopremu kamena, zidanje porušenih dijelova te uređenje lica zida, fugiranje i injektiranje zidova, sanaciju lučnih nadvoja te konzervatorsko-restauratorske radove na kordonskom vijencu.

a. š. m.

Slika 1. Pogled na baterijsku kulu prije radova sanacije i rekonstrukcije

Slika 2. Pogled na baterijsku kulu nakon radova sanacije i rekonstrukcije

Kotari

Crkva sv. Leonarda

16. – 18. st.

Voditeljica programa: Ana Škevin Mikulandra

Suradnici: Petar Puhmajer, Geoexpert GTB d.o.o., Intrados projekt d.o.o., Vektra d.o.o., Konzervatorski odjel u Zagrebu

BROJ DOSJEA: 115, ZAGREB, ILICA 44

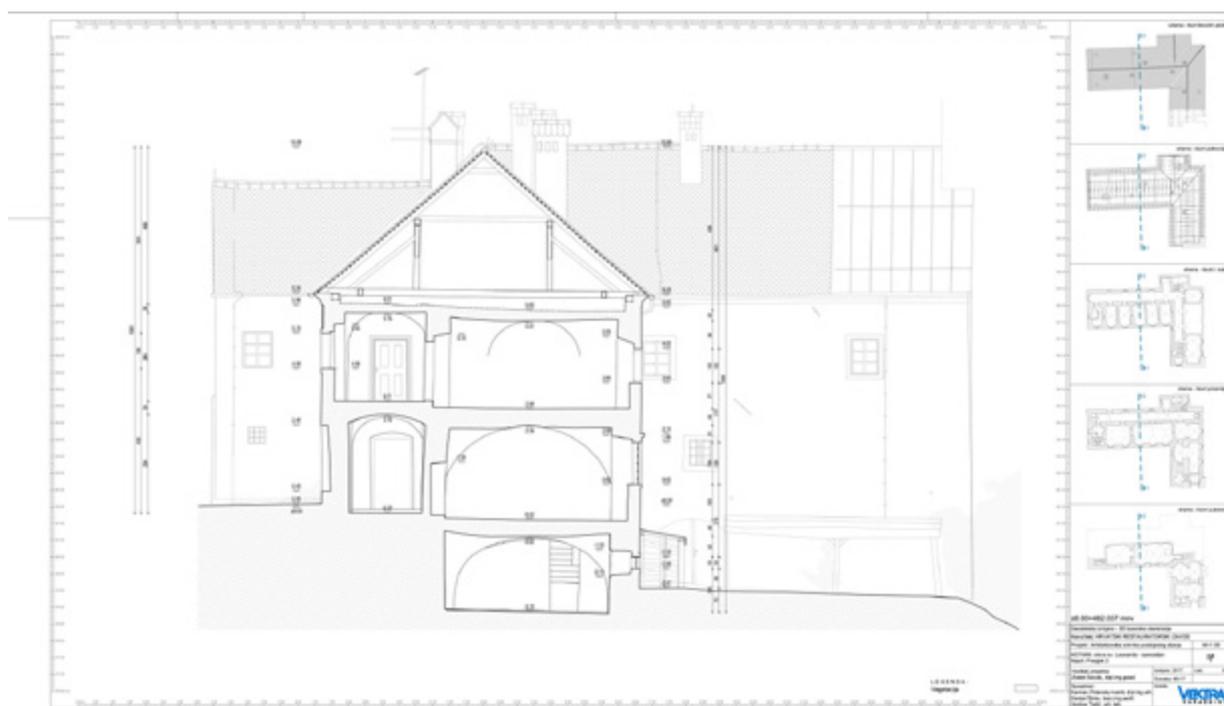
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Barokna crkva i samostan sv. Leonarda smješteni su na zapadnim obroncima Plešivice. Osnutak seže u 1531. godinu, no četverokrilna zgrada samostana podignuta je potkraj 17. stoljeća. Crkva je povećana 1733., a od 1775. u sklopu samostana organizirana je škola, ukinuta 1789. godine. S vremenom su uklonjena tri krila samostanske zgrade. Preostalo je zapadno krilo i dio sjevernog krila koji tvore L-tlocrt postojeće zgrade. Samostan je kraćim krilom povezan s crkvom, koja pripada tipu jednobrodnih dvoranskih crkava pravokutnog tlocrta s užim pravokutnim svetištem. U cijelosti je svodena bačvastim svodom sa

susvodnicama, a u unutrašnjosti je sačuvan vrijedan inventar. U 2017. godini obavljeni su sveobuhvatni radovi na izradi dokumentacije samostana. Provedena je geodetska izmjera i 3D lasersko skeniranje samostana, obrada podataka i izrada jedinstvenog georeferenciranog 3D modela u obliku oblaka točaka i izrada nacrtu u Auto-CAD-u (tlocrti, presjeci, pročelja). Uslijedila su geotehnička istraživanja i izrade geomehaničkog elaborata te glavnog projekta sanacije nosive konstrukcije samostana.

a. š. m.

Slika 1. Snimka postojećeg stanja, presjek 3.

Kraljevica

Dvorac Nova Kraljevica (Novi grad Zrinskih)

17. st.

Voditelj programa: Petar Puhmajer

Suradnici: Ivan Braut, Ramona Mavar, Ivan Valušek, Marina Fernežir, Duško Čikara, Ana Škevin Mikulandra, Ivan Jengi, Marin Čalušić, Josip Višnjić, Siniša Pamić, Nenad Kuzmanović, Filip Pavić, Domagoj Mudronja, Mirjana Jelinčić, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 2389, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S GRADOM KRALJEVICOM

Dvorac Nova Kraljevica sagrađen je sredinom 17. stoljeća za plemićku obitelj Zrinski. U njihovu je vlasništvu bio samo dvadesetak godina, nakon čega je pripao Dvorskoj komori koja ga je davala u zakup tijekom 17. stoljeća. U 18. i prvoj polovici 19. stoljeća bio je namijenjen raznim funkcijama (vojarna, bolnica i skladište), a adaptiran je u više navrata za potrebe ratne luke u Kraljevici. U drugoj polovici 19. stoljeća bio je kratko u vlasništvu isusovaca koji su dali nadograditi drugi kat i preurediti pročelja i unutrašnjost. Dvorac je često mijenjao namjene i tijekom 20. stoljeća, a u Drugom svjetskom ratu je i lakše oštećen pa je kraj stoljeća dočekao u vrlo lošem stanju. Obnova se provodi postupno posljednjih dvadesetak godina.

Hrvatski restauratorski zavod angažiran je 2017. radi provedbe cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja unutrašnjosti i pročelja dvorca. Istraživanja su obuhvatila izradu povijesne studije, restauratorsko sondiranje unutrašnjosti i pročelja, preliminarno arheološko istraživanje te izradu elaborata sa smjernicama za obnovu dvorca, ali i neposrednog okoliša. Istraživanje arhivskih

izvora u Zagrebu, Rijeci i Beču rezultiralo je nizom novih spoznaja o povijesti i obnovama dvorca te bogatom grafičkom dokumentacijom koja je pridonijela sagledavanju cjelokupnoga građevnog razvoja i oblikovanja pojedinih elemenata. Građevni slojevi, kao i oblikovanje i obrada detalja, ispitani su sondiranjem zidova u unutrašnjosti i na pročeljima, što je rezultiralo nalazima o izvornom položaju i oblikovanju zidova i otvora te naknadnim promjenama. Istraženi su i ostaci zidnih oslika s iluzionističkim prikazom stupova u hodnicima prvog i drugog kata, a za pigment i žbuku zidnog oslika provedena su i laboratorijska ispitivanja. Provedeno je i mapiranje oštećenja kamene plastike na dvorcu s prijedlogom zahvata.

Obavljena su u manjoj mjeri i arheološka iskapanja, i to uz jugozapadnu kulu, kako bi se utvrdilo eventualno postojanje polukružnog bastiona koji je zabilježen na arhivskom nacrtu D. J. von Rausendorfa iz 1703. godine. Arheološka sonda postavljena je tri metra od kule prema moru, u smjeru SI – JZ. Površinu ispred južnog pročelja danas čine stepenaste terase s potpornim zidovima od ne-

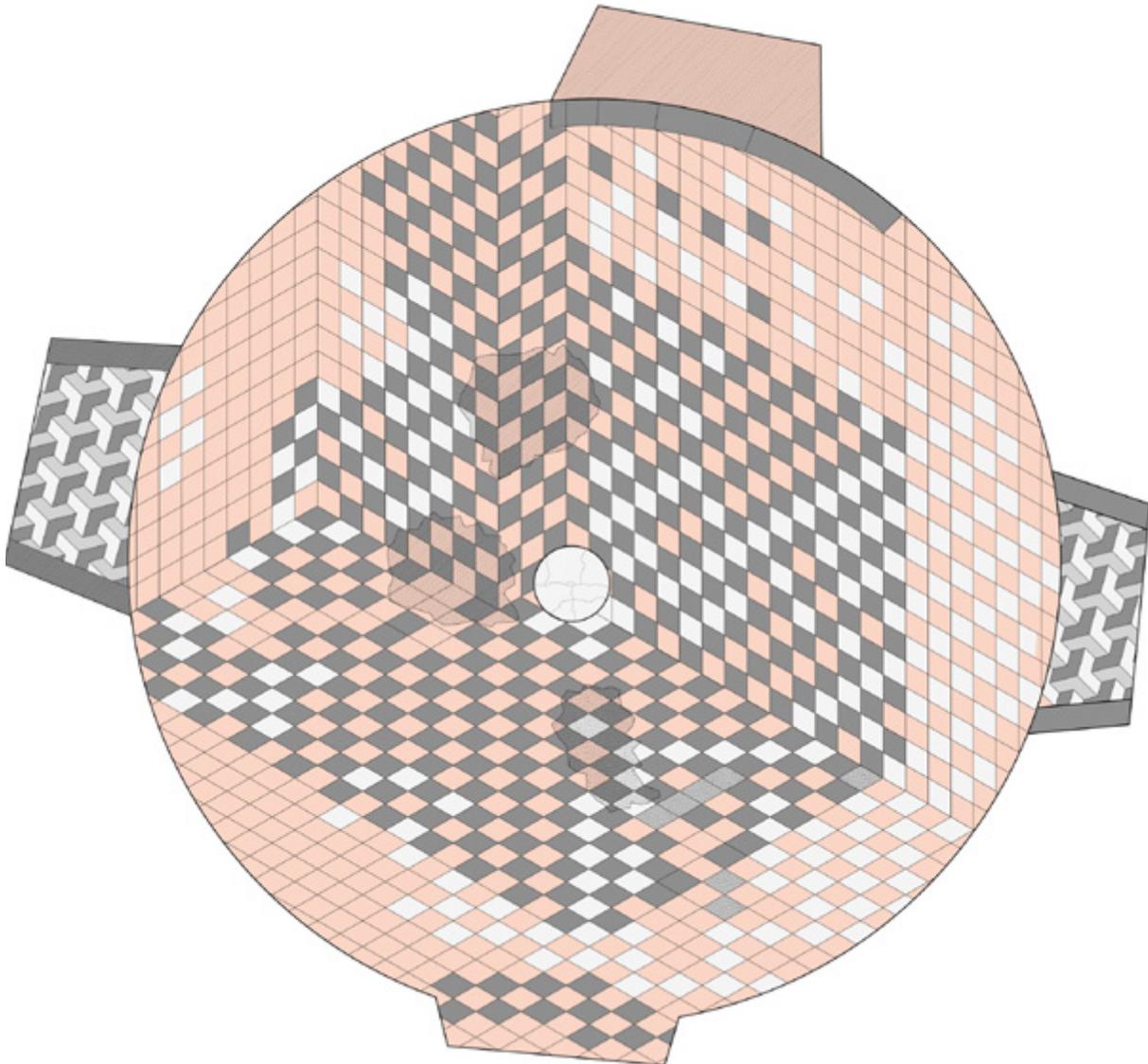
pravilnog kamenja. Sondom je dokumentiran tek nastavak potpornog zida najgornje terase te više zemljanih slojeva s pokretnim arheološkim materijalom od 17. do 19. stoljeća.

Nije utvrđeno postojanje bastionske strukture u mjerilu i prema prikazu Rausendorfova plana iz 1703. godine.

p. p., s.p.

Slika 1. Pogled na južno pročelje dvorca Nova Kraljevica

Slika 2. Shema kamenog poda na prvom katu jugozapadne kule, zatečeno stanje

Krapina

Franjevački samostan s crkvom sv. Katarine

17. st.

Voditeljica programa: Borka Milković

Suradnici: Zoran Vukosavljević, Alan Vlahov, Miroslav Jelenčić, Matija Deak, Azra Grabčanović, Graditeljstvo Kolak d.o.o., Akademija likovnih umjetnosti u Splitu (Siniša Bizjak)

BROJ DOSJEA: 1748, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Samostan s crkvom sv. Katarine utemeljen je 1641. godine na zemljištu koje franjevcima poklanja obitelj Keglević. Jednokatna samostanska zgrada organizirana je oko klaustra koji je na obje etaže okružen hodnikom. Jednobrodna crkva s pravokutnim svetištem i poligonalnom bočnom kapelom sv. Antuna Padovanskog smještena je na jugozapadnoj strani samostana. Uz sjeveroistočnu stranu lađe podignut je zvonik, u čijem je prizemlju glavni ulaz u samostan. U unutrašnjosti i na pročeljima sačuvane su barokne zidne slike. U 2017. godini dovršen je postupak odsoljavanja kamene građe glavnog portala crkve sv. Katarine. Postupak je provoden intenzivnom izmjenom celuloznih pulpi u otopini Ba(OH)₂, a trajao je dva mjeseca. Uklonjene su recentne cementne zakrpe i

uzeti otisci profilacija kao priprema za predstojeće rekonstrukcije. Uklonjena je i zona cementne žbuke između kamenih voluta portala koja je djelomično prekrila i grb obitelji Keglević s ostacima polikromije. Nakon dovršetka postupka odsoljavanja, zona pročelja crkve između voluta portala ponovo je žbukana vapnenom žbukom prema recepturi restauratora. Specijalizirani tim Akademije likovnih umjetnosti u Splitu proveo je postupak učvršćivanja kamenog grba obitelji Keglević, smještenog između voluta portala, primjenom metode vakuuma. U nastavku radova na fresci svoda starog refektorija očišćen je novootkriveni dio okvira slike prekriven naknadnim naličima te je učvršćen nosilac.

b. mi.

Slika 1. Freska u refektoriju, stanje nakon radova

Slika 2. Glavni portal crkve, odsoljavanje celuloznim pulpama otopinom Ba(OH)₂

Križevci

Crkva Sv. Križa

Oltar Sv. Križa

Francesco Robba, 18. st.

Kamena plastika, mramor, 345 x 515 x 309 cm

Voditelj programa: Ivan Jengiđ

Suradnici: Tonko Fabris, Mijo Jerković, Kristina Kravaršćan, Domagoj Mudronja, Igor Oros, Jelena Perić, Tomislav Svirac, Daniel Štimac, Josip Tirić

BROJ DOSJEA: 1492/1, ZAGREB, VOĆARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Oltar Sv. Križa, posljednje i jedno od najkvalitetnijih djela talijanskog baroknog kipara Francesca Robbe (1698. – 1757.), izrađan je 1756. godine. Nakon potresa u Zagrebu, 1880. godine premješten je iz zagrebačke prvostolnice i prebaćen u križevačku crkvu Sv. Križa. Komparativni primjeri toga tektonskog tipa oltara mogu se pronaći na srednjoeuropskom području, u nekim krajevima sjeverne Italije i Slovenije, a nastali su potkraj prve i u drugoj polovici 18. stoljeća. Godine 2016. Hrvatski restauratorski zavod počeo je obnovu oltara, najprije konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima, koja su obuhvaćala arhivska i povijesno-umjetnička istraživanja, laboratorijske analize, izradu fotodokumentacije i arhitektonskih nacрта postojećeg stanja te izradu grafičke dokumentacije – mapiranje

oštećenja i onečišćenja. Uslijedili su preliminarni konzervatorsko-restauratorski radovi. Tijekom 2017. godine nastavljeni su radovi mehaničkog čišćenja cjelokupne površine kamene plastike oltara te čišćenja destiliranom vodom, vodenom parom i kemijskim sredstvima. Također su izvedeni radovi rekonstrukcije nedostajućih formi i obnove sloja pozlate na kamenu te tonskog ujednačavanja domodeliranih elemenata. Započeti su i radovi na drvenoj skulpturi pelikana s vrha oltara, a potkraj godine demontiran je supedanej oltara te prevezen u radionicu kako bi mogao početi proces ekstrakcije ili stabilizacije štetnih vodotopivih soli te radovi čišćenja i spajanja njegovih dijelova u cjelinu.

i. j.

Slika 1. Tijekom radova na kamenoj plastici skulpturalne skupine Abraham žrtvuje Izaka

Slika 2. Tijekom radova na elementima supedaneja oltara u radionici Odjela za kamenu plastiku

Križevci

Grkokatolička katedrala Presvete Trojice

Zidne slike na svodnim poljima s prikazima sv. Luke i sv. Mateja evanđelista

Celestin Mate Medović, 1894. – 1897. g.

Tehnika *secco*, oko 36 m²

Voditelj programa: Bojan Braun

Suradnici: Srđan Ivanković, Mirta Krizman

BROJ DOSJEA: 1370/1, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slike s prikazima sv. Luke i sv. Mateja evanđelista, autora Celestina Medovića, nalaze se na dva svodna polja iznad križišta broda, na visini od 7 do 9,2 metra u grkokatoličkoj katedrali Presvete Trojice u Križevcima. Restauratorski radovi provedeni su od 18. rujna do 29. studenoga 2017. godine, a uključili su sve restauratorske postupke: od preventivne zaštite i čišćenja do retuša. Radovi su počeli čišćenjem paučine i slojeva prašine i čađe. Zbog čestog korištenja tamjana u grkokatoličkoj liturgiji, uz sveprisutnu paučinu, očiti su crni i vrlo masni slojevi čađe. Čišćenje je obavljeno peruškama i vatenim štapićima, pri čemu se posebno pazilo da ne dođe do doticanja površine slike i razmazivanja masne prljavštine. Nakon uklanjanja paučine, pristupilo se uklanjanju prljavštine s površine slika. Uklanjanje je obavljeno mehanički, uz pomoć posebnih spužvica za uklanjanje čađe. Nakon što su slike u cijelosti očišćene, provedena je konsolidacija slikanog

sloja vodenom otopinom celuloznog veziva *M 300*. Uslijedila je nadoknada žbuknog sloja. Nadoknađena je jedna velika lakuna na sjevernoj peti svodnog polja s prikazom sv. Mateja i niz manjih oštećenja na raznim dijelovima obaju prikaza. Istovremeno s nadoknadom žbuknog sloja provedeno je injektiranje razdvojenih, oslabljenih dijelova žbuknog sloja. Injektiranje je izvedeno injekcijskom žbukom *PLM-AL* i konsolidantom *Syton x30*, ovisno o karakteru oštećenja. Nakon što je žbuka učvršćena, sitna oštećenja tretirana su kitom napravljenim od hidratiziranog vapna i kamenog brašna. Slikani sloj je nadoknađen pigmentima u prahu i akrilnom emulzijom *K9*. Figuralni oslici nadoknađeni su tehnikom *tratteggio*, dok su šablonski oslici nadoknađeni djelomičnim preslikavanjem. Korišten je akrilni mikstion i šlagmetal, toniran i potom zaštićen i lakiran. Radovi su dokumentirani grafički i fotografski.

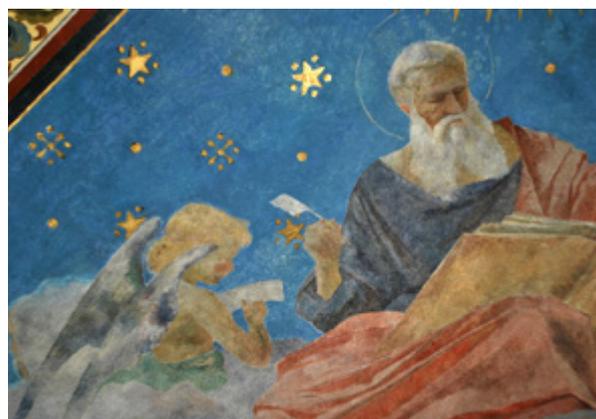
b. b.

Slika 1. Detalj svodnog polja s prikazom sv. Luke, stanje prije radova

Slika 2. Detalj svodnog polja s prikazom sv. Luke, stanje nakon radova

Slika 3. Detalj svodnog polja s prikazom sv. Mateja, stanje prije radova

Slika 4. Detalj svodnog polja s prikazom sv. Mateja, stanje nakon radova

Kršan

Kaštel Kršan

Srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnici: Siniša Pamić, Tihomir Percan, Nenad Kuzmanović

BROJ DOSJEA: 2388/1, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S OPĆINOM KRŠAN

Tijekom ožujka 2017. godine Odjel za kopnenu arheologiju u Juršićima Hrvatskog restauratorskog zavoda proveo je zaštitna arheološka istraživanja između južnog zida kule, sjevernog zida palasa te istočnog perimetralnog zida kompleksa kaštela u Kršanu, na mjestu postavljanja metalnih pristupnih stuba. Cjelokupno istraživanje financirala je Općina Kršan. Na predmetnom prostoru nalaze se tragovi najstarijih detektiranih struktura toga kompleksa, a na površini tla su se i prije sondiranja naslućivali tragovi srušenih zidanih struktura te se arheološkim sondiranjem pokušao utvrditi njihov karakter i prikupiti podaci o datiranju okolnih objekata. Istražena sonda imala je dimenzije 3,20 x 2,50 m, a radovi su unatoč relativno maloj površini obuhvaćenoj istraživanjima rezultirali nizom zanimljivih podataka na temelju kojih se mogu donositi i zaključci vezani uz razvoj istražene mikrolokacije kaštela. Istraživanja pokazuju da je najvjerojatnije prilikom gradnje najranije

faze kule, koju bi trebalo vezati uz prve informacije o kršanskom kaštelu, odnosno njegovim vlasnicima u 14. st., prostor dvorišta bio izniveliran vapnenom podnicom. U razdoblju koje slijedi, na prostoru između istočnog obodnog zida kompleksa i sjevernog zida palasa, gradi se manji objekt, dimenzija 2,7 x 2 m. Potkraj 15. ili početkom 16. st. cijeli je prostor dvorišta podignut za približno 80 cm. Prostor je zatrpan zemljom u kojoj je prikupljena relativno velika količina pokretnih arheoloških nalaza na temelju kojih možemo donositi takve zaključke. Nova je hodna razina popločena i danas postojećim popločenjem, a stariji je objekt tom prilikom bio potpuno negiran. Svi provedeni radovi stvorili su pretpostavke za realizaciju projekta uređenja kule, kojom je ona ponovno stavljena u funkciju.

j. v.

Slika 1. Sonda nakon istraživanja

Slika 2. Kula i istraženi prostor nakon završetka građevinskih radova

Kuće, župa Vukovina

Kapela sv. Fabijana i Sebastijana

Oltar Preobraženja Gospodinova

Nepoznati autori, 17. – 18. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, ulje na platnu

Voditelji programa: Ksenija Škarić (retabl) i Slobodan Radić (slika)

Suradnici: retabl – Goran Cukrov, Marko Čurković, Marta Estadella Colomé, Veljko Bartol, Martina Ožanić, Martina Wolff Zubović, Domagoj Mudronja, Margareta Klofutar, Lea Sović, Mario Braun, Nikolina Oštarijaš, Ljubo Gamulin, Goran Tomljenović; slika – Tanja Vukmanić, Nena Meter Kiseljak, Dragutin Furdi, Nikolina Oštarijaš

BROJ DOSJEA: 8712, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Program je potaknut dogovorom Župe Vukovina, Muzeja grada Zagreba i Konzervatorskog zavoda u Zagrebu o povratu oltara, nakon stogodišnje pohrane u Muzeju, u sakralnu funkciju. Oltar je heterogena cjelina, sastavljena od oslikane oltarne arhitekture iz prve polovice 17. stoljeća, reljefa s kraja 17. stoljeća i slike iz 18./19. stoljeća. Muzeju grada Zagreba darovala ga je Župa Staro Čiče 1911. godine, a potječe iz drvene kapele svetih Fabijana i Sebastijana u Kučama, koja je u to vrijeme zamijenjena zidanom građevinom. Natpis na oltaru upućivao je na to da je prethodno bio posvećen sv. Antunu Padovanskom, a rendgenska snimka otkrila nam je još raniju, prvotnu posvetu, sv. Mariji Magdaleni. Ta je snimka otkrila i donatora retabla, zagrebačkog kanonika Ivana (Jurjeva) Škrleca koji je imao kuću u Starom Čiču. Daljnjim arhivskim istraživanjima ustanovljeno je da oltar potječe iz negdašnje župne crkve svetog Jurja u Starom Čiču te da je podignut između 1642. i 1649. godine. S obzirom na različitu

starost, porijeklo, stanje i sastav raznorodnih dijelova, pristup restauriranju i korišteni materijali međusobno su se razlikovali, ali se nastojalo u konačnici ostvariti vizualno uvjerljivu i homogenu cjelinu. S površine retabla uklonjena je nečistoća i učvršćen je trusni oslik. Dio nedostajućih profilacija rekonstruiran je u drvu. Oštećenja polikromije zapunjena su kitom i mimetski reintegrirana bojama i zlatom. Osobita pozornost posvećena je statičkoj sanaciji. Budući da je oltar izgubio nosive dijelove, poput postamenata i stupova, te nije mogao samostalno stajati, za njegovo je uspravljanje izrađen aluminijski nosač koji je preuzeo težinu svakog dijela – retabla, atike i reljefa. Nosač je fiksiran na menzu i zid crkve, a na njega su potom učvršćeni dijelovi oltara. Na slici su, nakon postupaka konsolidacije i ravnjanja, sanirane dvije velike perforacije na lijevoj i desnoj strani. Sanirani dijelovi, kao i veliki nedostatak podloge iznad glava likova, rekonstruirani su u kitu. Slika je dublirana na novo platno. Prema starom

podokviru izrađen je novi, s mogućnošću širenja u slučaju budućeg opuštanja platna. Nakon napinjanja slike na podokvir, pristupilo se retuširanju podložnim gvaš bojama, pri čemu su rekonstruirane nedostajuće glave, kao i ruke likova. Nakon lakiranja izveden je završni retuš smolnim lakirnim bojama, imitirajući okolni original. Slika je s poledine zaštićena paropropusnom folijom. Izrađena je

opsežna grafička dokumentacija zatečenog stanja i 3D prikaz konstrukcije, a na temelju komparativnih istraživanja i ispitivanja materijala izvedena je i simulacija izvornog izgleda negdašnjeg oltara iz vremena između 1642. i 1649. godine.

k. š., s. r.

Slika 1. Dio oltara prije radova

Slika 2. Oltar, stanje nakon radova

Kuzminec

Crkva sv. Kuzme i Damjana

Zidna slika

Anton Jozef Lerchinger, 18. st.

Tehnika *kalkmalerei*, 100 m²

Voditelj programa: Josip Brekalo

Suradnici: Adela Filip, Ramona Mavar, Petra Uglešić, Tea Trumbić, Ivan Martinović, Ana Grđen

BROJ DOSJEA: 1588/3, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva sv. Kuzme i Damjana pravilno je orijentirana jedno-brodna građevina s polukružnim svetištem, a cijela unutrašnjost crkve ukrašena je kasnobaroknim iluzionističkim oslikom, tematikom vezanom uz život, mučeničku smrt, apoteozu i čuda ranokršćanskih mučenika sv. Kuzme i Damjana. Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnom osliku u unutrašnjosti crkve sv. Kuzme i Damjana izvođeni su tijekom listopada, studenog i prosinca 2017. godine. Prema programu i planu, ovogodišnji radovi izvođeni su na čeonom zidu svetišta crkve. Na zidu se nalazi prikaz iluzionističkog oltara u čijem su središtu sveti Kuzma i Damjan s atributima. Nakon montaže skele, pripremnih radova, fotografskog dokumentiranja i pregleda zatečenog stanja, pristupilo se sustavnom procesu čišćenja oslika čeonog zida svetišta. Temeljem prethodno izvedenih proba, uklanjanje nataloženi prljavština, nečistoća i preslika izvodilo se suhim kistovima, a potom tamponima namočenima u destiliranu vodu; na pojedinim mjestima koja su izvorno slikana monokromno,

upotrijebljena je morska spužva i destilirana voda. Dočišćavanje površina izvedeno je uporabom *Wishab* spužvica i raznim restauratorskim gumicama. Najveći problemi uočeni su u donjim zonama zida, na visini od 50 cm od poda svetišta, a taj je dio zida pretrpio i najučestalije preslike. Manje dijelove preslika koji su jače prijanjali uz površinu oslika uklanjalo se mehaničkim putem, uporabom skalpela i kemijskim putem (otopinom anionske i kationske smole, AB57, te gelovima pripremljenim prema suvremenim recepturama) u suradnji s Prirodoslovnim laboratorijem HRZ-a. Tijekom radova uklonjena je ispuna iz niša koje su bile zapunjene opekom i završnim slojem žbuke te čišćenje i dočišćavanje oslika unutar niša. Grafička dokumentacija izvedena je postavljanjem mreže dimenzija 50 x 50 cm preko površine oslika i prenošenjem crteža u mjerilu na milimetarski papir. Sve faze radova dokumentirane su fotografski.

j. b.

Slika 1. Istočni zid, jugoistočna niša nakon otvaranja

Slika 2. Istočni zid, sjeveroistočna niša nakon otvaranja

Labrin

Crkva sv. Justa

Antika / srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnici: Siniša Pamić, Nenad Kuzmanović

BROJ DOSJEA: 2447, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Arheološka istraživanja, koja je tijekom 2017. godine proveo Odjel za kopnenu arheologiju u Juršićima Hrvatskog restauratorskog zavoda, na prostoru crkve sv. Justa u Labinu, za cilj su imala prikupljanje osnovnih podataka o stratigrafiji arheoloških slojeva nalazišta. Crkva sv. Justa vjerojatno je najstariji crkveni objekt na području grada Labina. Smještena je uz gradski zvonik, na najdominantnijoj koti naselja. U unutrašnjosti objekta nalaze se tragovi zidnih oslika koji su dobrim dijelom prekriveni recentnim žbukama. Rezultati istraživanja sugeriraju da je crkva originalno bila dvoapsidalna građevina. Istražene su dvije arheološke sonde. Prva je smještena s vanjske strane, na sjeverozapadnom kutu crkve, na mjestu spoja crkve i zvonika. Druga je sonda istražena u interijeru objekta, u njegovu jugoistočnom kutu, na poziciji na kojoj je očekivan spoj svetišta i broda crkve. U sondi 1 prevladavaju slojevi koji se temeljem pripadajućih pokretnih

arheoloških nalaza mogu datirati u 17. st. i vjerojatno povezati s vremenom pregradnje zvonika (1632. godine). U nižim dijelovima sonde, u zadnjih 50-ak cm pronađeno je nekoliko građevinskih struktura i arheoloških slojeva koji pripadaju nešto ranijem razdoblju. U sondi 2 su nakon uklanjanja postojećih ploča kamenog popločenja pronađeni ostaci dviju vapnenih podnica. Pokretni arheološki nalazi upućuju na korištenje prostora još u razdoblju kasne antike i gradnju sakralnog objekta datiraju u 11. ili 12. st., dok su znatnije preinake povezane s građevinskom sanacijom zvonika u 17. stoljeću. Konzervatorsko-restauratorski istraživački radovi u sklopu projekta izvedeni su u unutrašnjosti objekta te na pročeljima zvonika. Sondiranjem je utvrđeno postojanje izvornog zidnog oslika koji je prekrivao sve zidne plohe crkve.

j. v.

Slika 1. Istočno pročelje crkve s pripadajućim zvonikom u pozadini

Slika 2. Probna arheološka i restauratorska sonda u kojoj je otkriven sjeverozapadni kut crkve i zazidani gotički portal zvonika

Labin

Gradska galerija Labin

Isus Iskupitelj u slavi sa svecima

Antonio Moreschi, 17. st.

Ulje na platnu, 127,5 x 135 cm

Voditeljica programa: Kristina Bin Latal

Suradnici: Mario Miočić, Silvo Šarić, Dragutin Furdi

BROJ DOSJEA: 2400/1, VODNجان-JURŠIĆI, JURŠIĆI 7

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika Isus Iskupitelj u slavi sa svecima djelo je slikara Antonija Moreschija iz njegove ranije faze, s početka 17. stoljeća. On pripada brojnim, slabije nadarenim slikarima koji su se u Veneciji početkom 17. stoljeća zatekli u sličnoj situaciji. Naime, zbog tadašnjih društveno-ekonomskih prilika Antonio Moreschi napustio je Veneciju i došao u Labin. U Labinu je najvjerojatnije imao radionicu; ondje je osnovao obitelj i preminuo 14. kolovoza 1633. godine. Moreschijev sačuvani opus čini sedamnaest slika. Slika Isus Iskupitelj u slavi sa svecima prikazuje malenog, nagog Krista kako sjedi na dugi s križem u rukama. Ispod njega i bočno prikazano je mnoštvo likova, od kojih prepoznajemo na lijevoj strani trojicu kraljeva: Melkiora, Baltazara i Gašpara, potom sv. Petra s ključevima i papinskom kapom, Mojsija s pločom Zakona i Nou nad arkom. Adam i Eva prikazani su u sredini ispred rajskog vrta s kosturom između njih. Desno je Abraham s nožem i klečećim Izakom, David s citrom, dužd u molitvi i muški likovi u apostolskoj odjeći. Na dnu slike prikaz je paklene vatre s demonima i zmajem. Nad donjim likovima lebdi mnoštvo anđela

prikazanih kao putti ili kao mladići. Na vrhu slike, iznad lika malog Krista nalazi se natpis JESU NOSTRA RIDEM. Slika je zatečena sa znatno oštećenim ukrasnim okvirom, čavlima pričvršćenim s lica, preko slike. Blago potamnili slojevi laka i površinske nečistoće su očišćeni, a oštećenja polikromije rekonstruirana. Slika je podstavljena novim platnom i napeta na podokvir. Cijelom površinom slike zatečeno je više parcijalnih preslika, ponajviše na inkarnatu, čime su određene zone lica i tijela istaknute, „osvježene“. Preslik je nanošen na način sličan izvornom, skicozno, nedovršenih formi. Namjera takvog načina preslikavanja je isticanje određenih formi, i inkarnata i draperije. Umjetnik je slikao neujednačeno, koristeći negdje pokrivni, negdje posni premaz, što se očitava na vidljivoj strukturi platna na osliku. Zbog velike zastupljenosti parcijalnih preslika, ali i načina izvornog slikanja, posnog i skicoznog, odlučeno je zadržati preslike. Na slici je, u pojedinim dijelovima, jedva primjetan polikromatski sloj. Slika je lakirana, opremljena poledinskom zaštitom i iznova uokvirena.

k. b. l.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Labin

Župna kuća Župe Rođenja Blažene Djevice Marije

Bogorodica Karmelska i sveci

Antonio Moreschi, 17. st.

Ulje na platnu, 148,5 x 83,5 cm

Voditeljica programa: Laura Stipić Miočić

Suradnici: Dragutin Furdi, Mirjana Jelinčić, Silvo Šarić, Jovan Kliska

BROJ DOSJEA: 1865/2, VODNJAN-JURŠIĆI, JURŠIĆI 7

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Bogorodica Karmelska i sveci* atribuirana je labinskom slikaru venecijanske provenijencije – Antoniju Moreschiju. Oltarna pala polukružnog završetka prikazuje Bogorodicu Karmelsku okruženu vijencem anđeoskih glavic, raširenih ruku. Desnom rukom pruža tkaninu – škapular sv. Šimunu Stocku. Bogorodica kleči na oblacima poduprtim kerubinima, a dva lebdeća anđela pridržavaju plašt njezina oglavlja. U prednjem planu slike su klečeće figure sv. Franje Paolskog i sv. Karla Boromejskog. Slika je opremljena drvenim, jednostavnim profiliranim ukrasnim okvirom. Oltarna pala izvorno je bila smještena na glavnom oltaru crkve Gospe Karmelske u Labinu, sagrađene 1615. godine, u vlasništvu obitelji Depangher-Manzini i Negri. Crkva se od početka devedesetih godina prošloga stoljeća koristi kao likovna galerija, a slika je prije početka konzervatorsko-restauratorskih radova zatečena izvan liturgijske funkcije, odložena u potkrovlju župne kuće Župe Rođenja BDM u Labinu. Slikani sloj slike bio je mjestimično trusan, a lak potamnio i dijelom neproziran, što je otežavalo čitljivost slike. Pričvršćivanjem zavjetnih darova (lančića, privjesaka, medalja...) nastalo je šezdesetak perforacija na platnu, u

zoni oko Bogorodičine glave i desne šake. Na slici su zatečene i prethodne intervencije: više slojeva laka s primjesama lanenog ulja, podstava od lanenog platna, lijepljene i zakitane poderotine te parcijalni uljni preslici. Ukrasni drveni okvir je crvotočan, a recentni uljni sloj oker boje djelomice je oštećen. Nedostaje desni polukružni dio ukrasnog okvira. Na slici su izvedeni cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi koji su uključili čišćenje lica i poleđine od površinske nečistoće, neadekvatnih intervencija, parcijalnih preslika i starog netransparentnog laka, konsolidaciju slikanog sloja, ravnanje platnenog nosioca i rekonstrukciju gubitaka platnenog nosioca umetanjem i lijepljenjem komadića lanenog platna slične strukture. Slika je potom podstavljena novim lanenim platnom i napeta na novi drveni podokvir; izvedene su rekonstrukcije oštećenja u sloju preparature krednotutkalnom osnovom, a integralni retuš izveden je tonskim podlaganjem gvašem i završnim lazurama *Maimeri*. Slika je završno lakirana sjajnim lakom. Na ukrasnom okviru rekonstruirani su gubici drvenog nosioca te je očišćen i rekonstruiran zatečeni uljni sloj.

l. s. m.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Lepoglava

Bivši pavlinski samostan Blažene Djevice Marije

Fragmentarno očuvane zidne slike u gornjim zonama svih zidova i oko ulaznih vrata samostanske ljekarne u prizemlju sjevernog krila

Ivan Krstitelj Ranger i suradnici, 1747. g.

Tehnika *fresco-secco*

Voditelj programa: Miroslav Jelenčić

Suradnici: Matija Deak, Tomica Paradi

BROJ DOSJEA: 121/1, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Jedan od najvažnijih samostana cijelog pavlinskog reda, samostan Blažene Djevice Marije u Lepoglavi, osnovan je 1400. godine. Sustavno je devastiran, još od ukinuća pavlinskoga reda 1786. te prenamjenom kompleksa u kaznionicu 1851. godine. Nakon što je prostor samostana vraćen Varaždinskoj biskupiji, počinju konzervatorska istraživanja te restauratorski radovi na ostacima baroknih zidnih slika samostanske ljekarne. Slike su rad Ivana Krstitelja Rangera i suradnika iz 1747. godine te su očuvane samo fragmentarno u gornjim dijelovima zidova, budući da je izvorni svod srušen u jednoj od prenamjena. Ikonografski program slika vezan je uz ljekarničku namjenu prostora pa je npr. na istočnom zidu prikaz Krista koji liječi razne bolesnike, dok je na južnom zidu znakovit *memento mori*, prizor Smrti na prijestolju. Radovi su na zapadnom i istočnom zidu uključivali žbukanje najvećih lakuna, na kojima se nije

rekonstruirao slikani sloj, završnom prezentacijskom vapnenom žbukom. Da bi se postigla jednolična tekstura i boja žbuke, površinski sloj je sastrugan nedugo nakon što je žbuka nanesena. Istom žbukom i tehnikom zapunjene su sve manje lakune na svim zonama zidova. Na očuvanim je fragmentima svih zidova izvedena rekonstrukcija slikanog sloja (retuš) tehnikom tonskog podešavanja lazurama. Na prezentacijskoj žbuci istočnog i zapadnog zida izvučene su tamne linije koje s gornje strane uokviruju pojas marmorizacije ispod prizora. Žučkasti vijenac uz luk svoda na istočnom i zapadnom zidu rekonstruiran je pastelima na prezentacijskoj žbuci. Izveden je svjetlijim i hladnijim tonom od izvornog vijenca, da bi se rekonstrukcija razlikovala od slikanog sloja. Svod ljekarne koji je rekonstruiran recentnim građevinskim radovima i ožbukana vapneno-cementnom žbukom preličen je blago toniranim bjelkastim vapnenim

naličjem. Na svim gornjim zonama zidova gotovo je potpuno završena rekonstrukcija slikanog sloja, dok je budućim radovima predviđen dovršetak restauriranja

donjih neoslikanih zona zidova i zone oko oslikanih ulaznih vrata na južnom zidu.

m. j.

Slika 1. Istočni zid ljekarne s prizorom Krista koji liječi bolesnike, stanje prije radova
 Slika 2. Istočni zid ljekarne s prizorom Krista koji liječi bolesnike, stanje nakon radova

Lepoglava

Župna crkva Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije

Dvije molitvene klupe

Nepoznati autor, kraj 18. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, 160 x 300 x 120 cm

Voditeljica programa: Ksenija Šestek Ručević

Suradnici: Ivan Bujan, Željka Geber, Tomislav Vreš, Jurica Škudar, Martina Wolff Zubović

BROJ DOSJEA: 8777, ZAGREB, VOĆARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U kapeli Balagović smještene su dvije molitvene klupe čiji su naručitelji bile dvije plemićke obitelji. Dok jedan grb upućuje na obitelj Czindery, drugi je ostao neprepoznat. Sudeći prema vješto izvedenim rezbarijama te upotrebi oblikovnih rješenja koja upućuju na dobro poznavanje estetike rokokoja, klupe su djelo vrsnog stolara. Svaka klupa sastavljena je od dva sjedeća mjesta sa zajedničkim naslonom i klecala. Naslon sjedalica razdijeljen je profilacijom na tri horizontalne zone. Donju zonu dekorira horizontalno položena reljefna rokajna kompozicija satakana od vitica i stiliziranih školjkastih rubova. Središnju zonu dekoriraju dvije uklade profiliranih rubova, odvojene rokajnim hermama. Naslon završava plitkom trodijelnom konstrukcijom visokog središnjeg dijela oblikovanog poput reljefne edikule u kojoj je smješten grb donatora. Segmentni luk nose plitki pilastri i snažne rokajne volute koje se spuštaju na rub naslona. Rokajne kompozicije rube i bočne stranice sjedalica i klecala, kao i vrh naslona, a tri rokajne lezene dijele prednju stranu klecala na dva simetrična dijela. Zanimljivo je da su klupe (osim crno

bajcanih dijelova) izvorno bile bez oslika, što može upućivati na nedostatak sredstava potrebnih za naknadni angažman polikromatora. Sedamdesetih godina prošloga stoljeća Jugoslavenski institut za zaštitu spomenika provodio je opsežne radove na inventaru i zidnim slikama crkve. Tijekom tih zaštitnih radova na klupama iz kapele Balagović rekonstruirani su mnogi nedostajući dijelovi rezbarije i profilacija, ali njihova obnova nije dovršena. Početkom 2016. godine rastavljene klupe dopremljene su u radionicu HRZ-a te je nakon dokumentiranja stanja prije radova očišćena prašina i površinske nečistoće. Dodatnim istraživanjima dobro prijanjajućeg oslika utvrđeno je da je oslik znatno slabije kvalitete od stolarskog rada i ukrasne rezbarije. Gustom crnom bojom preslikani su dijelovi izvorno bajcani u crno da bi oponašali ebanovinu, a dijelovi oslikani slonokosnom suhom i mrvičastom bojom obojeni su debelim namreškanim premazom izravno na drveni nosilac. Modro obojeni dijelovi ukrasne rezbarije oslikani su još nedosljednije, što navodi na zaključak da su klupe dosta kasnije oslikane. Nakon uklanjanja mjesti-

mičnog preslika, potamnjelog laka i dodatnog natapanja crvotočnih zona, svi dijelovi klupa stolarski su sanirani. Nedostajući dijelovi rezbarenih dekoracija rekonstruirani su rezbarenjem od lipova drveta, a plića i manja oštećenja zakitana su piljevinskim ili akrilnim kitom. Na novorezbarene dijelove nanesen je sloj temeljne boje za drvo, a sitnija oštećenja podložena su akvarelom. Izvorni oslik grbova je retuširan, a crno bajcani dijelovi osvježeni su tankim premazom lazurina boje ebanovine.

i modri dijelovi obojeni su temperom. Sve oslikane površine prekrivene su zaštitnim premazom, metalni dijelovi premazani su antikorozinom i potom uljanom bojom za metal, a pozadine klupa premazane su sredstvom za trajnu zaštitu od napada insekata. Podovi su dva puta premazani lazurinom smeđe boje. Restaurirane klupe su potkraj rujna 2017. montirane na izvorno mjesto u kapeli Balagović.

k. š. r., m. w. z.

Slika 1. Molitvena klupa, stanje prije radova

Slika 2. Molitvena klupa, stanje nakon radova

Lepoglava

Župna crkva Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije

Štukatura predvorja crkve

Radionica A. J. Quadrija, 1718. g.

Tehnika *stucco*, oko 120 m²

Voditelj programa: Tomislav Rovičanac

Suradnici: Ante Čulo, Jurica Škudar, Zvonimir Orčić, Petar Samuel Pal, Ivan Čačić, Iva Haramina, Dean Jovanović

BROJ DOSJEA: 121/16, ZAGREB, VOĆARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Predvorje crkve jedan je od najzanimljivijih prostora lepoglavske crkve; nalazi se u produžetku hodnika zapadnog samostanskog krila. Na istočnom zidu je stari portal nekadašnjeg glavnog pročelja s grbom Emerika Erdödiya iz 1676. godine. Iznad portala je naslikani medaljon koji obuhvaća prostor oko grba i svojim zaobljenim okvirom prelazi na svod. Na zidovima i dijelu svoda su štukature nastale 1718., a pripisuju se radionici A. J. Quadrija. Štukturna florealna dekoracija s figurativnim reljefima relativno je plitka i „nalijepljena“ na monokromnu crvenu pozadinu. Likovi su kruti, sapeti tvrdim konturama. Njihova je odjeća definirana linearnim i beživotnim, urezanim naborima, a glave i ruke su jednostavno modelirane. Štukature na zidovima i svodu zatečene su u veoma lošem stanju. Donje zone ugrožava kapilarna vlaga, a postoje i brojna mehanička oštećenja. Neki dijelovi kompozicije nedostaju, npr. jedna svetačka figura na istočnom zidu i detalji dekoracije, pogotovo uz prozor na južnom zidu. Ti detalji nestali su odavno; u jednom popravku, najvjerojatnije između dva rata, nedostajući dijelovi dekoracije nadoslikani su bijelom bojom na okerastoj podlozi kojom

je tada predvorje prelićeno. Istraživački radovi na cijelom prostoru crkve i samostana obavljani su 1989. godine, kad je i sastavljen Prijedlog prezentacije. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski zahvat na predvorju crkve može se podijeliti u nekoliko skupina radova. Prvu skupinu čine dopunski istraživački radovi – dodatno sondiranje svoda i zidova predvorja, uklanjanje suvišnih naliča i preslika s izvornog sloja štukature i zida mehaničkim i prema potrebi kemijskim putem, učvršćenje labave žbuke podljepljivanjem i injektiranjem te prskanjem vapnenom vodom, zapunjavanje pukotina i oštećenih dijelova žbuke. Drugu skupinu radova čini žbukanje u nekoliko slojeva donjih dijelova zida bez štukature s kojih je otučena oštećena i vlažna, naknadno nanescena žbuka, zatvaranje mehaničkih oštećenja, nadomještanje i rekonstrukcija nedostajućih dijelova *in situ* modeliranjem žbukom i štukomasom, impregniranje štukature vapnom te nanošenje fine žbuke na mjesta koja nije bilo moguće rekonstruirati zbog nedostatne fotodokumentacije. Treću skupinu radova čini uklanjanje naknadnih žbuka, naliča i sličnog s izvornog oslika na zidu i dijelu svoda ponad

portala, na grbu te na samom kamenom portalu. Čišćenje grba od povijesnih naslaga prašine i nečistoće izvedeno je alkoholom i demineraliziranom vodom. Priprema grba za retuš i pozlatu izvedena je u dvije faze. Najprije je nanesen sloj šelaka, zatim sloj bolusa na mjesta na kojima će biti zlatni listići. Četvrtu skupinu radova čine retuši izvornog oslika štukature i ziđa, oslika iznad portala, izvornog oslika na kamenom portalu te retuš i pozlata grba. Retuš štukature i ziđa izveden je u dvije faze. Prvom je nanesena bijela vapnena boja na plastiku štukature, a drugom crvena vapnena boja na ravne plohe ziđa. Retuš kamenog

portala izveden je smeđom vapnenom bojom i usklađen s izvornim oslikom. Prilikom retuša grba korištena je crna, oker i smeđa boja *Restauro*, a pozlata je izvedena lijepljenjem zlatnih listića sintetičkim mikstionom. Retuš oslika izveden je vapnеним bojama i usklađen s izvornim izgledom. Petu skupinu čine radovi na dokumentiranju konzervatorsko-restauratorskih postupaka i izrada završne dokumentacije. Konzervatorsko-restauratorskim radovima od 2012. do 2017. godine vraćen je izvorni izgled cijelog predvorja.

t. r.

Slika 1. Svod nakon radova

Slika 2. Južni dio predvorja nakon radova

Slika 3. Portal nakon radova

Slika 4. Sjeverni dio predvorja nakon radova

Lepoglava

Župna crkva Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije

Zidna slika

Ivan Krstitelj Ranger, 1735. – 1737. g.

Tehnika *fresco-secco*, oko 37 m²

Voditelj programa: Petar Samuel Pal

Suradnici: Matija Deak, Mirjana Jelinčić, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Petra Uglešić

BROJ DOSJEA: 121/19, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

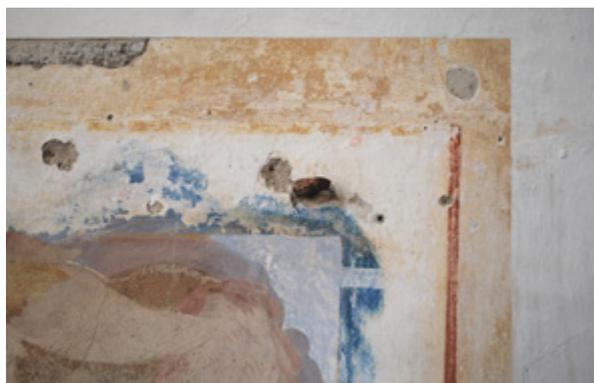
Zidna slika na pjevalištu crkve Bezgrešnog začeca BDM nadahnutu je posljednjom i jedinom knjigom Novog zavjeta, Ivanovim Otkrivenjem ili Apokalipsom. Prikazuje 24 starješine i četiri bića koja se klanjaju Spasitelju u obliku janjeta na knjizi sa sedam pečata. Nalazi se na južnom, zapadnom i sjevernom zidu, na visini od 2,4 m od razine poda pjevališta. Ukupne je dužine oko 18 m i visine 2,2 m. Dio je šireg uređenja, odnosno ukupne barokizacije crkve provedene potkraj 17. i početkom 18. stoljeća. S velikim i raskošnim likovnim prikazom na zidovima crkvenog svetišta i manjim slikama na korskim klupama, ikonološki čini najveći Rangerov kristološki slikarski ciklus. Tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova na dijelu zidne slike južnog zida pjevališta mehanički je mekim kistovima te spužvama za suho čišćenje zidnih slika uklonjena nataložena prljavština i druga nečistoća. Također, izvedeno je učvršćivanje odvojenog slikanog sloja i nosioca slikanog sloja otopinom *Mowilitha* u toluenu. Otopina je nanescena na oštećene slojeve

zidne slike mekim kistom preko japanskog papira te toplom špatulom postupno pričvršćena uz nosilac. Na dijelu zidne slike na sjevernom zidu pjevališta, prema prethodno izvedenim probama, započeto je mehaničko uklanjanje naknadnih bojnih naliča, slikanih slojeva i žbuka. Korištena su raznovrsna dlijeta, meki medicinski skalpeli s izmjenjivom oštricom te tvrdi medicinski skalpeli. Zbog lakšeg uklanjanja, naknadni slojevi omekšani su tretiranjem destiliranom vodom. Izvedene su probe učvršćivanja i nadoknade izvornog žbukanoga sloja te nosioca slikanoga sloja, za što su uporabljene tri vrste vapneno-pješćane žbuke. Kao vezivo je upotrijebljeno gašeno vapno i tri vrste punila: sušeni kremen pijesak i sušeni kremen puder te vapneni prah. Uzorkovano je više vrsta žbuka i pigmenata za izradu kvantitativnih i kvalitativnih laboratorijskih analiza u Prirodoslovnom laboratoriju HRZ-a. Izrađena je fotografska dokumentacija zatečenog stanja zidne slike prije, tijekom i nakon radova.

p. s. p.

Slika 1. Detalj desnog gornjeg dijela zidne slike na sjevernom zidu pjevališta, stanje prije radova

Slika 2. Detalj desnog gornjeg dijela zidne slike na sjevernom zidu pjevališta, stanje nakon radova

Letovanić

Kapela sv. Fabijana i Sebastijana

1721. g., obnova 1771. g.

Voditeljica programa: Teodora Kučinac

Suradnici: Anđelko Pedišić, Bernarda Ratančić, Maja Kamenar, Ines Skomrak, Intrados d.o.o.

BROJ DOSJEA: 286/2, ZAGREB, ILICA 44

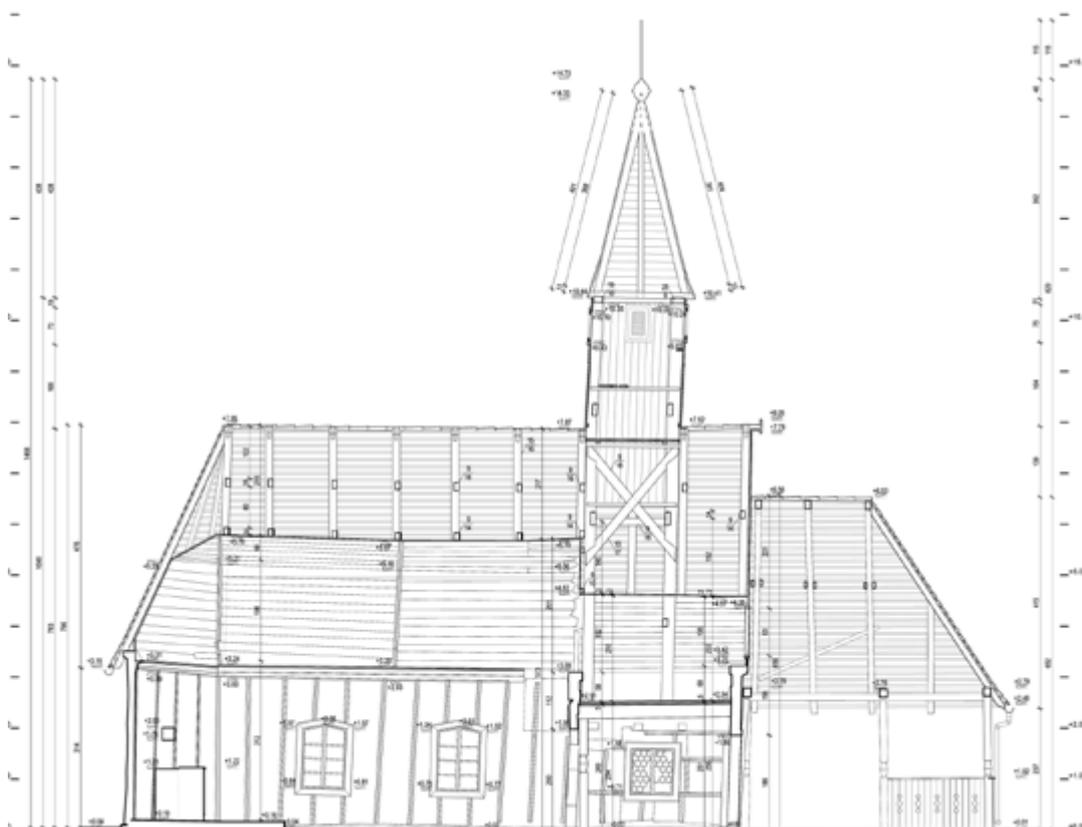
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Jednobrodna drvena kapela pravokutnog tlocrta zaključena trostranim svetištem smještena je u središtu naselja Letovanić. Starija kapela podignuta je oko 1721. godine, a sredinom 18. stoljeća drvena oplata zidova kapele oslikana je vrpčastim geometrijskim i vegetabilnim motivima te je nabavljen novi glavni oltar na dvije razine. Godine 1771. kapela je obnovljena i proširena. Potkraj 18. stoljeća na oplati zidova lađe i svetišta te na ploham svoda izveden je kvalitetan dekorativni oslik, koji je u 19. stoljeću prekriven šablonskim oslikom. Tijekom 2016. izrađena je arhitektonska snimka postojećeg stanja kapele. U elaboratu konzervatorsko-restauratorskih istraživanja predstavljeni su rezultati arhivskih i povijesnih istraživanja, analiza i fotodokumentacija postojećeg stanja te rezultati istraživanja oslikane drvene oplata lađe i svetišta te oltara. Izrađeni su grafički prikazi idealne rekonstrukcije prve i druge faze oslika lađe i svetišta te izvorne polikromije oltara. Nakon

valorizacije, dane su smjernice obnove i prijedlozi prezentacije s prijedlogom radova, uz koji je priložen terminski plan izvođenja. Arhitektonska snimka dopunjena je 2017. godine nacrtom konstrukcije krovništva i zvonika. Naručena je izrada analize konstrukcije i projekta statičke sanacije konstrukcije s troškovnikom. Konzervatorska istraživanja oslikane drvene oplata u unutrašnjosti kapele nastavljena su probama čišćenja preslika iz druge faze oslikavanja kapele te uzimanjem mikropresjeka drvene oplata sa slikanim slojem. Iscrтана je grafička dokumentacija vrpčastog oslika na sekundarno upotrijebljenim drvenim pločama kojima je obložen prostor ispod pjevališta. Drugi dio elaborata konzervatorsko-restauratorskih istraživanja s prijedlogom radova dovršen je u prvom tromjesečju 2018. godine.

t. k.

Slika 1. Arhitektonska snimka postojećeg stanja, presjek 1-1

Lipnik

Crkva sv. Ilije proroka

Oltar sv. Izidora

Arhitektura oltara: štukomramor, 1775. g., skulpture: rezbareno, polikromirano drvo, 1910. – 1911. g.

Voditelj programa: Ante Čulo

Suradnici: Krešimir Valentak, Josip Cvrtila, Dejana Brdarić, Tomislav Rovičanac, Zvonimir Orčić, Margareta Klofutar, Natalija Vasić, Jurica Škudar, Vladanka Milošević, Edita Šurina, Ivan Čačić

BROJ DOSJEA: 1359/2, ZAGREB, VOĆARSKA 106, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U lipničkoj crkvi sv. Ilije proroka nalaze se tri oltara: glavni oltar sv. Ilije proroka, oltar Blažene Djevice Marije Pomoćnice kršćana uz sjeverni zid broda te oltar sv. Izidora uz južni zid. Oltari su barokni, izrađeni u drugoj polovici 18. stoljeća. Njihov je današnji izgled rezultat radova obnove crkve s početka 20. stoljeća, kad su uklonjene barokne skulpture i postavljene nove neostilske, a arhitektonski elementi su preslikani. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja oltara, započeta 2013. godine, pokazala su da je njihova arhitektura u cijelosti bila izrađena u tehnicima štukomramora, što ih čini iznimno vrijednim primjercima koji pripadaju skupini od desetak takvih do sada poznatih sačuvanih oltara u sjevernoj Hrvatskoj. Na oltaru sv. Izidora su u 2017. godini potpuno dovršeni radovi obnove. Njegova arhitektura je jednostavna, a pristupa mu se dvjema kamenim stubama. Stipes je pravokutnog tlocrta, ravnih stranica i plitko odsječenih bočnih bridova, zaključen profiliranim vijencem. Na predeli je naslikan medaljon s posvetnim natpisom na latinskom, s godinom podizanja 1775. Podigao ga je Antun Zdenčaj, do 1754. go-

dine lipnički župnik, prigodom imenovanja zagrebačkim kanonikom. Bio je izvršitelj oporuke Nikole Thauszya, brata biskupa Franje Thauszya, zagrebačkog kanonika, koji je ostavio sredstva za podizanje nasuprotnog oltara. Restauratorski radovi na oltaru sv. Izidora trajali su u kontinuitetu četiri godine. Obuhvatili su dokumentiranje zatečenog stanja i oštećenja oltarne arhitekture. Sondiranjem je utvrđen jedan sloj preslika. Najveća oštećenja oltara bila su odlomljeni ugaoni dijelovi profilacija te pukotine nastale zbog istrunule drvene konstrukcije. Nakon čišćenja nečistoća i preslika te demontaže stipesa, uslijedila je konsolidacija, spajanje i djelomična rekonstrukcija štukomramornih dijelova. Nakon radova, stipes je ponovno montiran u cjelinu. Nastavljeno je čišćenje i uklanjanje naknadnih slojeva naliča s oltara u cijelosti, ekstrakcija soli vodenim pulpama, učvršćivanje labavih dijelova podljepljivanjem i injektiranjem, potom zapunjavanje pukotina i rekonstrukcija oštećenih i nedostajućih dijelova oltarne arhitekture. Pripremljena je podloga za marmorizaciju slikarskim načinom te su izvedene probe

završne obrade voskom. Izvedeno je brušenje površina, impregnacija obnovljenih dijelova i priprema za retuš (imitaciju štukomramora). Podložni retuš izveden je akvarelnim bojama, završni premaz uljanim bojama, a lakiranje lakom *Paraloid B72*. Naposljetku je izrađena

pozлата pojedinih elemenata, a zatim voštenje pčelinjim voskom i poliranje svih elemenata oltara do visokog sjaja, čime su radovi završeni u cijelosti.

e. š., a. č.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Lipnik

Crkva sv. Ilije proroka

Zidni oslik

Nepoznati autor, II. pol. 18. st. / Lovro Sirmik, 1914. g.

Zidni oslik tehnikom *fresco* / zidni oslik tehnikom *secco*

Voditelj radova: Bojan Braun

Suradnici: Petra Uglešić, Srđan Ivanković

BROJ DOSJEA: 1359/1, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Današnja župna crkva sv. Ilije proroka sagrađena je u drugoj polovici 18. stoljeća. Unutarnje zidove crkve prekriva oslik, rad Lovre Sirmika iz 1914. godine. Tijekom 2017. istražena je stratigrafija slojeva zidnih površina gornjih zona južne strane prvog traveja u brodu crkve. Osim stratigrafskih istraživanja, provedene su i tehnološke probe podljepljivanja, konsolidacije i rekonstrukcije Sirmikova slikanog sloja te preventivna zaštita jednog dijela oslika. Zbog sveprisutnih krakelira, mjestimično su se nazirali stariji slojevi. Stratigrafske sonde su najprije izrađene na mjestima na kojima je Sirmikov oslik oštećen ili potpuno monokroman. Sondiranjem je ustanovljeno da se ispod nalaze dva bojena sloja te još jedan slikani sloj izveden u tehnici *fresco*. Daljnje sondiranje pokazalo da se taj sloj *fresca* nalazi na sloju žbuke, koji je položen izravno na zidanu građu. Također je ustanovljeno da se radi o figuralnom prikazu. Nalaz je prijavljen nadležnoj konzervatorskoj službi u Karlovcu, čiji su službenici došli i obavili uviđaj. Da bi se jasnije sagledale stilske karakte-

ristike novopronađenog oslika, dogovoreno je proširenje sonde i otvaranje jednog dijela oslika. Pronađene su dvije figure, svaka u jednoj svodnoj peti, od kojih je jedna potpuno otkrivena. Vrlo vjerojatno se radi o prikazima crkvenih otaca unutar školjkolikih medaljona uokvirenih rokajima. Sondirano je i područje prema središnjem dijelu svoda, ali zbog ograničavajuće površine skele nije se moglo pristupiti sredini svodnog polja. Na tim je mjestima također pronađen oslik koji odgovara onome iz svodnih peta, to jest njegovu rokaj okviru. Možemo pretpostaviti da se u središnjim dijelovima svodova također nalaze naslikani medaljoni. Pronađeni oslik stilski i tehnološki odgovara drugoj polovici 18. stoljeća. Osim stratigrafskog sondiranja, provedene su i probe čišćenja površinske nečistoće, probe podljepljivanja i rekonstrukcije slikanog sloja oslika Lovre Sirmika te probe rekonstrukcije metalnih ukrasa istog sloja.

b. b.

Slika 1. Sonda s pronađenim oslikom iz druge polovice 18. st.

Slika 2. Stanje nakon izvođenja probe rekonstrukcije oslika iz 1914. g.

Lopatinec

Crkva sv. Jurja, cinktor

18. st.

Voditeljica programa: Ana Škevin Mikulandra

Suradnici: Intrados projekt d.o.o., obrt Graditelj, Konzervatorski odjel u Varaždinu

BROJ DOSJEA: 240/1, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kompleks se sastoji od barokne župne crkve iz 18. stoljeća s izrazito bogatim baroknim pročeljem konveksno-konkavnih oblika te poligonalnog cinktora s 54 stupa koji okružuje crkvu. Cinktor ima reprezentativno pročelje s portalom u rokoko stilu te dvjema kružnim kulama pokrivenim lukovičastim kapama. Cinktor se prvi put spominje 1779. godine. Građen je od opeke i ožbukana, s dvostrešnim krovštem i pokrovom od biber-crijepa. U 2017. godini izvedeni su radovi u skladu s građevinskom dozvolom klasa: UP/I-361-03/15-01/000072, ur. broj: 2109/1-09-

2/01-15-0006 od 3. prosinca 2015., izdanoj od Upravnog odjela za prostorno uređenje, gradnju i zaštitu okoliša Međimurske županije te u skladu s Glavnim projektom rekonstrukcije cinktora crkve sv. Jurja na Bregu (HRZ, glavni projektant Ana Škevin Mikulandra, siječanj 2015.) te odobrenjem i Rješenjem nadležnog konzervatorskog odjela u Varaždinu. Izvedeni su i radovi obijanja žbuke sa svih vanjskih pročelja cinktora.

a. š. m.

Slika 1. Pogled na ulazno pročelje cinktora, stanje prije radova

Slika 2. Pogled na ulazno pročelje cinktora, stanje nakon obijanja žbuke

Lovran

Crkva sv. Jurja

Zidne slike na istočnom zidu i svodnim poljima uz istočni zid

Radionica Vincenta i Ivana iz Kastva, 15. st.

Tehnika *fresco-secco*, 30 m²

Voditeljica: Kristina Krulić

Suradnici: Ramona Mavar, Adela Filip, Petra Uglešić, Miroslav Jelenčić, Matija Deak, Tea Trumbić, Nives Jakovina, Mirta Cvetko, Ivana Pavleka, Katarina Gavrilica, Anka Čurić

BROJ DOSJEA: 2025/1, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Župna crkva sv. Jurja u Lovranu, zaštićeni je spomenik kulture RH, s dobro očuvanim ciklusom kasnogotičkih zidnih slika u svetištu. Zidne slike otkrivene su i restaurirane pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća, a Hrvatski restauratorski zavod počeo je s istraživanjima i radovima 2009. godine. Tijekom 2017. konzervatorsko-restauratorski radovi izvođeni su na zidnim slikama istočnoga zida svetišta i svodnim poljima uz istočni zid. U prvoj fazi radova 2017. godine dovršena je računalna rekonstrukcija, odnosno prijedlog reintegracije slikanog sloja istočnog zida svetišta, od kojih je odabrana kombinacija mimetske i tonske reintegracije. Prije početka radova *in situ* je izvedeno nekoliko proba žbuka, *arriccio* i *intonaco* te retuša, temeljem čega su izvedene sve nadoknade u žbukanom sloju. Obrada završnog sloja prilagođena je izvornoj teksturi. Uređenje rekonstruiranog svodnog polja u središnjem dijelu izvedeno je tako da su se izrazito neravni dijelovi žbuke stanjivali brusilicom. Neravnine su ublažene slojem vapnenog gleta zapunjavanjem većih

udubljenja. Cijela je površina rekonstruiranog svodnog polja i rebra potom prebojena slojem vapnenog naliča. Nakon sušenja uslijedilo je iscrtavanje osnovnog crteža. Rekonstrukcija slikanog sloja, na svodnom polju i na ostalim lakunama, u osnovi je slijedila načela prethodne restauratorske intervencije s minimalnim izmjenama. Kao vezivo na svim novoizvedenim žbukanim podlogama upotrijebljena je otopina *Tylose*. Na oštećenim dijelovima izvornog sloja retuš se izvodio toniranjem i ublažavanjem bjelina na oštećenjima neutralnim sivkastim tonom. Taj dio retuša izvodio se bez veziva, uz primjenu pigmenta i destilirane vode da bi se mogao lakše ukloniti. Radovima 2017. godine potpuno je retuširan gornji registar istočnog zida i središnji dio srednjeg registra s prikazom Sunca i Mjeseca. Svodna polja i rebra uz istočni zid očišćena su kirurškim skalpelima od ostataka naliča te gumicama za brisanje i *Wishab* spužvicama od nakupljene prljavštine, a potom su retuširana.

k. k.

Slika 1. Prizor Bogorodice s Djetetom tijekom radova

Slika 2. Prizor Bogorodice s Djetetom nakon radova

Ludbreg

Arheološko nalazište Vrt Somođi

1. st.

Voditeljica programa: Borka Milković

Suradnici: Tajana Pleše, Miroslav Premec, Euroline d.o.o., Vektra d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1967, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Arheološko nalazište Vrt Somođi obuhvaća arheološke ostatke rimske arhitekture istražene na jedinom većem slobodnom prostoru u središtu grada Ludbrega, južno od glavnog gradskog trga. Na spomenutom prostoru u cijelosti su istražena dva rimska objekta: kupalište (objekt 1) tipološki pripada skupini manjih kupališta, dok je drugi istražen rimski objekt (objekt 2) organiziran oko pravokutnog, nenatkrivenog dvorišta te određen sa zapadne strane trijemom. Rimski objekti 1 i 2 tipološki su najbliži vili portik i tipu peristil. Moguće je pretpostaviti da su izgrađeni u drugoj polovici 1. stoljeća te napušteni najkasnije do 420. godine. U 2017. godini nastavljeni su radovi na prezentaciji arheološkog lokaliteta prema prethodno izrađenoj projektnoj dokumentaciji (Glavni projekt za arheološki park Iovia-Ludbreg, arheološko nalazište Vrt Somođi TD 371/13, Vektra d.o.o. iz Varaždina, glavni projektant Marko Zeko, d. i. a.). Dovršeni su radovi

rekonstrukcije istraženih ostataka antičke arhitekture tzv. objekta 1. Rekonstrukcije zidova su, kao i u prethodnoj fazi, izvođene do visine od 20 cm niže od ukupno projektirane visine kako bi se, nakon dovršetka projektiranih rekonstrukcija, konačna prezentacija krune zidova mogla izvesti u cjelovitoj fazi. Do konačne prezentacije zidovi se na rekonstruiranoj visini štite reverzibilnom poklopnicom izvedenom u vapnenoj žbuci. U sklopu radova 2018. godine potpuno je definiran način prezentacije stranica i hodne plohe otvora rekonstruiranih zidova pločastim kamenom. Nastavak uređenja i prezentacije vodit će Grad Ludbreg, u sklopu provedbe projekta „Unapređenje kontinentalnog turizma turističkom valorizacijom povijesno-kulturne baštine Grada Ludbrega“ financiranog iz strukturnih fondova Europske unije.

b. mi.

Slika 1. Objekt 1, pogled s jugozapada, stanje nakon radova

Slika 2. Objekt 1, pogled iznutra, stanje nakon radova

Ludbreg

Crkva Sv. Trojstva, cinktor

Tužni Krist

Nepoznati autor, II. pol. 18. st.

Kamen s polikromijom, visina: oko 100 cm

Voditeljica programa: Alma Orčić Vukašin

Suradnici: Tonko Fabris, Daniel Štimac, Duško Čikara, Azra Grabčanović, Jurica Škudar, Euro-line d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1470, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Cinktor crkve Sv. Trojstva u Ludbregu je kasnobarokna građevina izvedena kao nadsvođeni trijem s arkadama koje se otvaraju prema dvorištu i crkvi. Trijem je svođen češkim kapama u opeci, a svod nose vanjski zidovi od opeke i kameni stupovi toskanskog reda. Natkriven je jedno-strešnim drvenim krovijem s biber-crijepom. Tlocrtnog je oblika četvrtine kruga. Ima tri ulaza, dva povijesna kamena portala na sjeveru i sjeverozapadu te ulaz na zapadu, naknadno otvoren u 20. stoljeću. Iznad svakog povijesnog portala je polukružna niša sa skulpturom. S juga je postojao još jedan ulaz koji je danas zazidan, ali je sačuvana niša. Kamena polikromirana skulptura Tužnog Krista pripada niši iznad sjevernog portala cinktora. S

vremenom je oštećena i preslikana. Demontirana je iz niše i prevezena u Zagreb u restauratorsku radionicu Odjela za kamenu plastiku HRZ-a 2016. godine. Konzervatorska istraživanja skulpture i laboratorijska ispitivanja uzoraka polikromije provedena su 2017. godine. Nakon toga su izvedeni konzervatorsko-restauratorski radovi kojima je uklonjen preslik, izvedena rekonstrukcija manjih oštećenja, nadoknada nedostajućih dijelova i retuš. Obnovljena skulptura vraćena je u uređenu nišu iznad sjevernog portala u srpnju 2017. godine. Radove demontaže i montaže, skelu i autodizalicu osigurala je tvrtka Euro-line iz Ludbrega.

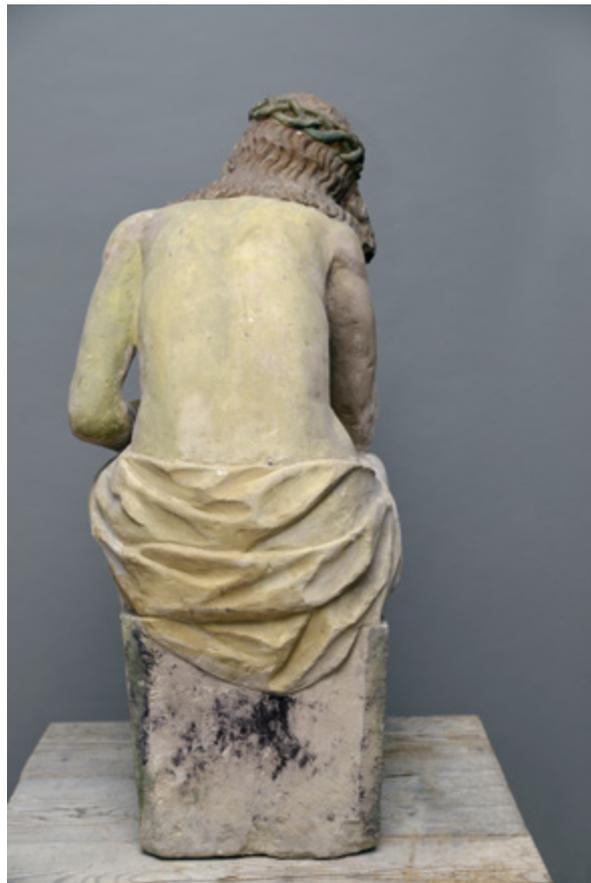
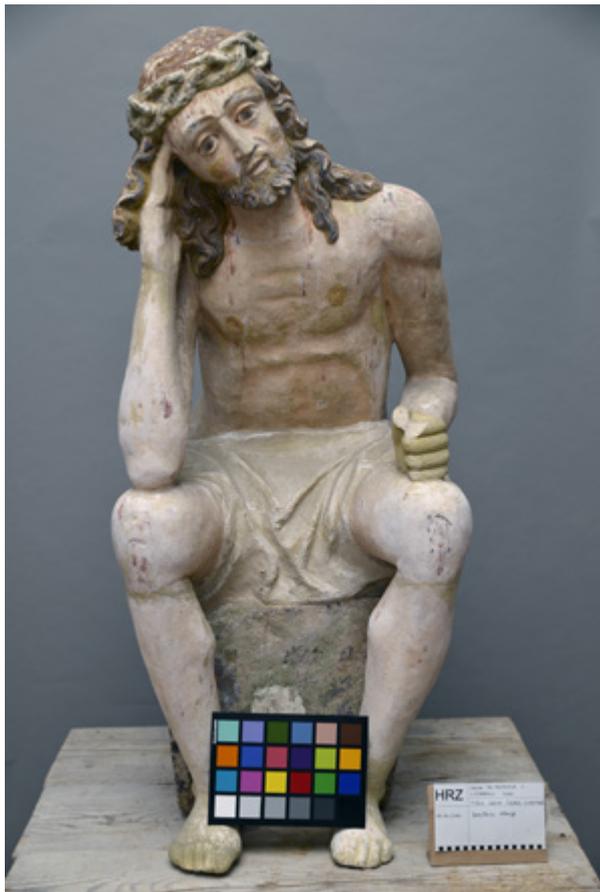
a. o. v.

Slika 1. Pogled sprijeda, stanje prije radova

Slika 2. Pogled straga, stanje prije radova

Slika 3. Pogled sprijeda, stanje nakon radova

Slika 4. Pogled straga, stanje nakon radova

Ludbreg

Restauratorski odjel Ludbreg, dezinfekcija umjetnina

1. Dubrovnik, katedrala Velike Gospe, dva relikvijara (br. XXXIV i CXXXIX), nepoznati autor, 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, staklo, svila, ukrasne trake od pozlaćenih niti, 114 x 180 x 43 cm
2. Martijanec, župna crkva sv. Martina, 38 komada liturgijskoga tekstila (stole, manipuli, velumi, burse, pale, crkvene zastave), nepoznati autori, 19. – 20. st., razne tehnike izrade i ukrašavanja tkanina, razne dimenzije
3. Čakovec, Muzej Međimurja Čakovec, Zbirka narodnih nošnji i uporabnog tekstila, 40 komada rubaca tibeta, nepoznati autori, kraj 19., poč. 20. st., pamučne i vunene tkanine raznih boja, tkanje, tisak u boji, krojenje, šivanje, uzlanje, oko 170 x 170 cm
4. Dubrovnik, Dubrovački muzeji – Etnografski muzej, muške hlače – „široke gaće“, nepoznati autor, 19. st., sukno, pamučno platno, ukrasne vrpce, tkanje, krojenje, šivanje, apliciranje, 75 x 145 cm
5. Ludbreg, župna crkva Presvetog Trojstva, 28 komada liturgijskog tekstila (misnice, dalmatike, plaševi, stole), nepoznati autori, 18. – 20. st., raznih tehnika izrade i ukrašavanja tkanina, raznih dimenzija
6. Mutvoran, crkva sv. Marije Magdalene, konstrukcijski dijelovi i dijelovi polustupova glavnog oltara, nepoznati autor, 16. st., polikromirano drvo, raznih dimenzija
7. Bjelovar, Gradski muzej Bjelovar, jedanaest skulptura svetaca i anđela, nepoznati autori, nepoznata datacija, rezbareno, polikromirano drvo, raznih dimenzija
8. Varaždin, Gradski muzej Varaždin, škrinja (inv. br. GMV KPO 792), nepoznati autor, nepoznata datacija, polikromirano drvo, metalni okovi, 50 x 30 x 31 cm
9. Varaždin, Gradski muzej Varaždin, stolac (inv. br. GMV KPO 59821), nepoznati autor, nepoznata datacija, rezbareno, polikromirano drvo, tapecirano, 52 x 56 x 91 cm
10. Vinica, Marčan, dvorac Opeka, dijelovi drvenog svoda u tornju (144 elementa), nepoznati autor, 18. – 19. st. (?), drvo, razne dimenzije
11. Bjelovar, Gradski muzej Bjelovar, skulptura Bogorodice sućutne (inv. br. GMB 17900), nepoznati autor, nepoznata datacija, rezbareno, polikromirano drvo, 49 x 27 x 13 cm

Voditelj programa: Stanko Kirić

Suradnica: Venija Bobnjarić-Vučković

BROJ DOSJEA: ROL 84.1. (3.), ROL 70.3. (4.), ROL-T.5. (5.), ROL-T.5. (12.), LUDBREG, TRG SV. TROJSTVA 15
PROGRAM PREMA UGOVORIMA S MINISTARSTVOM KULTURE RH, MUZEJOM GRADA BJELOVARA,
MUZEJOM MEĐIMURJA ČAKOVEC, GRADSKIM MUZEJOM VARAŽDIN

Tijekom 2017. godine u komori Restauratorskog odjela Ludbreg provedena je dezinfekcija umjetnina zaraženih drvnim insektima i drugim nametnicima. Dezinfekcija je provedena anoksi-metodom, korištenjem inertnog plina dušika, u trajanju od deset tjedana. Postupak je primijenjen na skulpturama, namještaju, dijelovima oltara i svodnih konstrukcija, predmetima liturgijskog tekstila od svilenih i pamučnih tkanina iz župnih zbirki te na tekstilnim etnografskim predmetima od vunjenih i pamučnih

tkanina iz muzejskih zbirki. Dio tretiranih predmeta nakon dezinfekcije vraćen je vlasnicima (muzejima), dio je pohranjen u depou Restauratorskog odjela u Ludbregu, gdje čeka nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova, a na jednom dijelu predmeta nastavljeni su radovi preventivne zaštite ili konzervatorsko-restauratorski radovi u sklopu redovitog programa rada za 2017. godinu u radionicama Zavoda u Ludbregu i Zagrebu.

v. b. v.

Slika 1. Dezinfekcija predmeta od tekstila i drva u komori Restauratorskog odjela Ludbreg

Ludbreg

Restauratorski odjel Ludbreg, Tekstiloteka

Prikupljanje, obrada i pohrana povijesnog tekstila:

1. Dvadeset osam komada liturgijskog ruha (misnica, plašteva, dalmatika, stola), župna crkva Presvetog Trojstva u Ludbregu, nepoznati autori, 18. – 20. st., različite tehnike izrade i ukrašavanja tkanina, različitih dimenzija

2. Trideset osam komada liturgijskog tekstila (manipula, stola, veluma, bursa, pala, crkvenih zastava), nepoznati autori, 19. – 20. st., različite tehnike izrade i ukrašavanja tkanina, različitih dimenzija

Voditeljica programa: Venija Bobnjarić-Vučković

Suradnici: Stanko Kirić, Petar Nevžala, Jurica Škudar, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: ROL-T.5.1. (1.), ROL-T. 12 (2.), LUDBREG, TRG SV. TROJSTVA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom 2017. godine prikupljena je i preuzeta nova građa, liturgijski tekstil iz župe sv. Martina u Martijancu (II. dio) i župe Presvetog Trojstva u Ludbregu koja je izvan upotrebe i neprimjereno čuvana u crkvi. Prikupljeni liturgijski tekstil transportiran je u Restauratorski odjel Ludbreg, gdje je na njemu provedena dezinfekcija anoksi-metodom, primjenom inertnog plina dušika u komori. Uslijedio je postupak suhog čišćenja površinske prljavštine muzejskim usisavačem, a mehanički su uklonjene nakupine

voska. Izrađena je fotografska dokumentacija predmeta prije radova, a potom grafička i pisana dokumentacija sa zabilježenim dimenzijama, upotrijebljenim vrstama tkanina i drugih materijala, tehnikama izrade te zatečenim oštećenjima. Predmeti većih dimenzija su nakon obrade pohranjeni u metalne ladičare, a oni manjih dimenzija u kutije od beskiselinskog kartona u Tekstiloteci Restauratorskog odjela Ludbreg.

v. b. v.

Slika 1. Misnica VI iz Ludbrega, stanje nakon uklanjanja površinske nečistoće

Slika 2. Misnica VI iz Ludbrega, detalj Božjeg oka na leđnom križu

Slika 3. Plašt I iz Ludbrega, radovi uklanjanja površinske nečistoće

Ludbreg

Župna crkva Presvetog Trojstva

Propovjedaonica

Stjepan Severin, oko 1750. g.

Rezbareno, polikromirano drvo, 550 x 220 x 195 cm

Voditeljica programa: Dana Buljan Cypryn

Suradnici: Dijana Črepinko, Tomislav Sikinger, Venija Bobnjarić-Vučković, Stanko Kirić, Zlatko Kapusta, Sandra Planko Kos

BROJ DOSJEA: 2.1.4.1., LUDBREG, TRG SV. TROJSTVA 15
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Drvena polikromirana propovjedaonica najvažnije je djelo crkvenog inventara u župnoj crkvi Presvetog Trojstva u Ludbregu. Ona je jedno od najvrjednijih djela barokne skulpture autora Stjepana Severina iz Križevaca. Od velikog broja propovjedaonica koje je Severin izradio, tri se odlikuju veličinom i bogatstvom motiva, a najranija od njih je ona iz Ludbrega. Propovjedaonica je donedavno bila smještena *in situ*, ali u vrlo lošem stanju. Budući da se nalazila na dijelu crkve na kojem su se održavala najveća događanja, uz veliku cirkulaciju ljudi, te zbog opasnosti od oštećivanja i ispadanja najizbočenijih dijelova, bilo ju je nužno što prije demontirati. U svibnju 2010. godine provedena je demontaža skulptura, pozadinske stijene, dekorativnih elemenata i baldahina u cjelini, kao i balkona govornice, preventivno podljepljivanje dijelova prije demontaže, pakiranje, transport u RO Ludbreg, dezinfekcija u komori metodom inertnog plina te pohrana u depou

ROL-a. Istraživanja i konzervatorsko-restauratorski radovi na propovjedaonici počeli su 2010. godine i nastavili su se po fazama do 2017. godine, kad je propovjedaonica vraćena i montirana u crkvu Presvetog Trojstva u Ludbregu. Izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski zahvati koji su obuhvatili stolarsku sanaciju, drvorezbarske radove, uklanjanje preslika, krediranje, niveliranje, retuš, pozlaćivanje i posrebrivanje. Konzervatorsko-restauratorskim zahvatima uklonjen je sloj preslika kovnih i uljanih boja iz 20. stoljeća do izvornog sloja imitacije strukture drveta na arhitekturi propovjedaonice, takozvanog „flajderunga“. Na skulpturama i aplikacijama obnovljeni su izvorni inkarnati i polikromije te pozlaćeni i posrebrjeni dijelovi s lazurama. Predloženim i izvedenim zahvatom propovjedaonici je vraćena izvorna ljepota pozlate i lazuriranog srebra, tipična za barokno razdoblje sredine 18. stoljeća.

d. b. c.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Martin breg

Metalni arheološki nalazi

Srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Mihael Golubić

Suradnik: Franjo Bračun

BROJ DOSJEA: 2415/1, ZAGREB, KAMENITA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S INSTITUTOM ZA ARHEOLOGIJU

Tijekom 2017. godine provedeni su konzervatorski radovi na 24 željezna predmeta s nalazišta Martin breg. Oruđe, oružje i predmeti nerazpoznatljivi su zbog debljine korozivnih naslaga pa su pakirani u polietilensku mrežicu sa signaturom i složeni u kadu za sulfitni postupak. Kemikalije su periodički mijenjane, a proces je dovršen ispiranjem

i neutralizacijom predmeta. Planira se nastavak radova, kako bi predmeti bili očišćeni od korozivnih naslaga i restaurirani. Svi radovi popraćeni su pisanom i fotografiskom dokumentacijom.

m. go.

Slika 1. Okov cipele, stanje prije radova

Mikleuška

Pavlinski samostan Blažene Djevice Marije

II. pol. 13. st.

Voditeljica programa: Teodora Kučinac

Suradnici: Zoran Vukosavljević, Alan Vlahov, Tajana Pleše, LuGa projekt d.o.o., Vektra d.o.o., C.D. Gradnja d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2039, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Pretpostavlja se da je najstariji pavlinski samostan na području današnje Hrvatske, samostan Blažene Djevice Marije na Moslavačkoj gori, osnovan zakladnicom magistra Tiburcija u drugoj polovici 13. stoljeća. Tijekom 14. i 15. stoljeća taj je samostan imao znatnu političko-ekonomsku važnost. Napušten je između 1520. i 1544. godine zbog sve osjetnije opasnosti od napada osmanlijskih postrojbi. Istraživanja jednobrodne samostanske crkve Navještenja Marijina (31,55 x 10,3 m) započeta su 2009. godine, a od 2011. provode se građevinski radovi konzerviranja i rekonstrukcije, kojima su bili obuhvaćeni sjeverni i južni zid lađe, zapadno pročelje crkve te sjeveroistočno i istočno pročelje svetišta. Izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na oba zapadna portala, konzerviranje i restauriranje in situ sačuvanih arhitektonskih profilacija u svetištu te je provedeno dokumentiranje i katalogiziranje

ranje arhitektonskih profilacija pronađenih u urušenoj građevnoj masi u svetištu. Godine 2017. nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenoj plastici. Konzervirane su, restaurirane i ugrađene u sjeverni i sjeveroistočni zid svetišta tri svežnjaste službe, a preventivno je konzerviran i klesani kamen in situ. Otkopan je, uz arheološki nadzor, nasip oko prostorije prigradene uz jugoistočni zid svetišta. S njegove južne strane otkrivena je podnica od vapnenog estriha, a s istočne ostatak upornjaka na spoju zidova apside. Uklonjeni su labavi dijelovi zidova prostorije koji su, u istom slogu gradnje, prezidani do zatečene razine. Očuvaniji dijelovi zidova fugirani su produžnom žbukom. Istražene strukture dokumentirane su geodetskim snimanjem 3D laserskim skenerom te je izrađena detaljna nacrtana dokumentacija.

t. k.

Slika 1. Sjeveroistočni vanjski ugao prostorije prigradene uz jugoistočni zid svetišta nakon iskopa

Slika 2. Sjeveroistočni vanjski ugao prostorije prigradene uz jugoistočni zid svetišta nakon prezidavanja labavog dijela

Slika 3. Svetište nakon montaže triju svežnjastih službi

Mlini

Crkva sv. Ilara

Raspelo

Nepoznati autor, 15. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, 182 x 173 cm

Voditeljica programa: Neda Kuzek

Suradnica: Nađa Lučić

BROJ DOSJEA: 2346/1, DUBROVNIK, BATAHOVINA BB
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U bočnoj kapeli crkve sv. Ilara, izgrađenoj 1874. godine, nalazi se veliko, drveno, polikromirano raspelo datirano u 15. stoljeće. Kapela je stanoviti tematski *Gesamtkunstwerk* s raspelom i pasionskim temama na zidovima, autora Brune Stane Grilla. Drvena, polikromirana skulptura raspela u maniri kasnosrednjovjekovne tradicije prikazuje umirućeg Krista. Sveobuhvatno materijalno stanje drvenog nosioca je zadovoljavajuće, unatoč evidentnoj infestaciji drvnim insektima. Zbog slabljenja mehaničkih svojstava drvenog nosioca došlo je do oštećenja, djelomično i do gubitka izloženijih dijelova plastike. U nekoj od prošlih restauratorskih intervencija za stabiliziranje oštećenja upotrijebljene su trake platna koje nisu izvorno korišten materijal. Prezentirani polikromni sloj na skulpturi rezultat je prijašnje, sveobuhvatne restauratorske intervencije. Inkarnat je u cijelosti preslikan svijetlim okerom, a sondiranjem slojeva polikromije otkriven je kvalitetniji, donji polikromni sloj. Radovi izvedeni 2015. godine obuhvatili su fotografiranje umjetnine u radionici, sondiranje slikanih slojeva polikromije, uzorkovanje i laboratorijsku analizu gradbenih materijala, snimanje

skulpture MSCT i RTG uređajem, fumigaciju, podljepljivanje izdignuća polikromnog sloja s osnovom i izradu elaborata zatečenog stanja te prijedlog sljedećih radova. Laboratorijska analiza gradbenih materijala izvedena je u Prirodoslovnom laboratoriju Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu. Izrađena je mikroskopska stratigrafska analiza slojeva te XRF analiza pigmenata slikanog sloja. Snimanje na MSCT i RTG uređaju izvedeno je u Općoj bolnici Dubrovnik, a vodio ga je mag. med. rad. Frane Mihanović, predavač na Odsjeku za restauraciju Umjetničke akademije u Splitu. Utvrđeno je da je skulptura izvedena od drva topole *Populus L.* Na CT snimci vidljivo je da je najveći dio korpusa, izuzevši glavu i ruke, izrađen rezbarenjem jednog trupca. Da bi se postigao potreban volumen za oblikovanje forme, dodani su tek manji komadi drva na vanjskim stranama perizome i na stražnjoj strani potkoljenice desne noge. Tijekom 2016. i 2017. nastavljeno je podljepljivanje izdignuća polikromnog sloja i osnove injektiranjem ljepila, kako bi se uspostavila stabilnost. Materijalna konsolidacija drvenog nosioca provedena je tek lokalno, tretiranjem

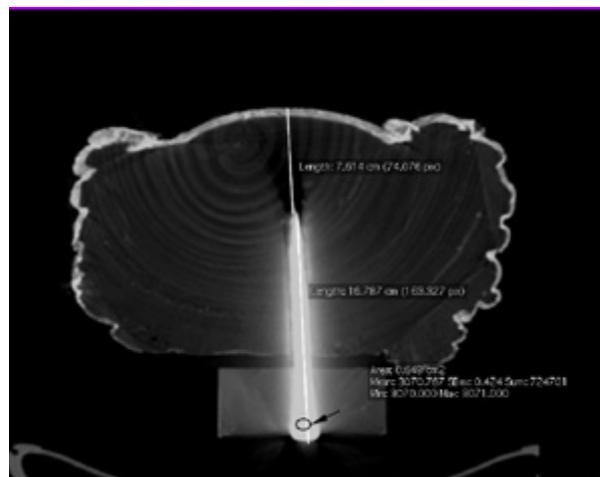
najugroženijih zona. Nataložena nevezana prljavština je očišćena, a sloj preslika uklonjen je mehanički, skalpelom pod povećalom. Preslik je uklonjen i izvedene su rekonstrukcije prstiju šake i noge. Ti dijelovi su kredi-

rani, a površina krede obrađena je u skladu s okolnom površinom prezentiranog sloja. Lijeva ruka odvojena je od torza i dovedena do faze retuša u temperi.

n. k.

Slika 1. Zatečeno stanje prije demontaže u svibnju 2015. godine

Slika 2. Aksijalni CT presjek kroz raspelo s vidljivim položajem metalnog čavla u trupu

Motovun

Župna crkva sv. Stjepana Prvomučenika

Kučište orgulja i ograda pjevališta

Osvaldo Piazza, 1797. g.

Rezbareno, polikromirano drvo, 752 x 375 x 155 cm (kućište orgulja)

Voditeljica programa: Marijana Galović

Suradnice: Vanesa Gjini, Ines Palčić, Nikolina Oštarijaš, Martina Wolff Zubović

BROJ DOSJEA: 8930, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Važan dio unutarnjeg uređenja crkve je cjelina koju čini kućište orgulja, ograda pjevališta i konstrukcija vrata, djelo Osvalda Piazzze (Umag ili Buje, kraj 18. st. – ?, poč. 19. st.), vrsnog drvorezbara, suradnika Gaetana Callida (Este, 1727. – Venecija, 1813.), koji je pripadao poznatoj talijanskoj obitelji orguljara i bio učenik Petra Nakića, utemeljitelja mletačko-dalmatinske graditeljske škole orgulja. Osvaldu Piazzzi se osim kućišta i pjevališta orgulja u župnoj crkvi sv. Stjepana u Motovunu pripisuju i kućište orgulja u župnoj crkvi sv. Maura u Izoli (1796.), kućište i pjevalište u župnoj crkvi sv. Servula u Bujama (1791.) te u župnoj crkvi sv. Martina u Taru (potpisan 1804. na busoli O. P. F.). Motovunske orgulje nisu nepoznate stručnoj javnosti. Spominju se u pregledu povijesnog razvoja Motovuna Luigija Morteonija (1963.) i prema arhivskoj građi navode se autori instrumenta i kućišta te podatak o cijeni izrade (4600 lira) potkraj 18. stoljeća. Kućište orgulja, ograda pjevališta i konstrukcija vrata dekorirani su motivima karakterističnim za uobičajeni repertoar, poput voćnih girlanda, akantovih listova i glavica podbrađenih draperijama. Osobito se ističu četiri herme

oblikovane poput ženskih torza koje rube ulazna vrata. Na ogradi pjevališta nalazi se slikana dekoracija koja prikazuje glazbene instrumente i kompoziciju od akantove rozete i vrpčastih prepleta. Od 26. do 30. lipnja 2017. na osliku kućišta orgulja provodilo se sondiranje, probe čišćenja i uzimanje uzoraka radi daljnjih laboratorijskih analiza. Pregledom stanja ustanovljena su brojna oštećenja polikromije, nastala uglavnom mehaničkim putem (grafiti, rupe za provlačenje električnih kabela) te oštećenja nastala zabijanjem čavala za razna liturgijska pomagala. Na nekim dijelovima konstrukcije nedostaju dijelovi profiliranih letvica i pojedini manji dijelovi apliciranih ukrasa i dijelovi krila andeoskih glavica s oplata ispod pjevališta. Naknadni preslik monokromnom tamnijom i svjetlijom sivom bojom, kao i preslik broncom na rezbarenim aplikacijama kućišta orgulja i oplati ispod pjevališta, nanesen je vjerojatno prilikom kompletne renovacije crkve 1903. godine. Nakon mehaničkog i kemijskog sondiranja zaključeno je da je prijašnji, izvorni oslik u vrlo lošem stanju te da je najsačuvaniji na ogradi pjevališta. Na prednjoj strani kućišta otkrivene su plavo-sive nijanse izvornog sloja, a

na prednjoj strani ograde pjevališta otkriven je izvorni oslik s figurativnim prikazom, ali je prema maloj sondi teško zaključiti o kakvom se prikazu točno radi. Pregled i analizu statike cijele konstrukcije te nosivost greda obavio je 27. rujna 2017. stručnjak statičar kojega je angažirao

Konzervatorski odjel iz Pule. Ustanovljeno je da su grede koje nose cijelo pjevalište zajedno s kućištem orgulja stabilne te nisu vidljiva veća oštećenja drvenog nosioca koja bi mogla ugroziti njihovu stabilnost i nosivost.

m. g., m. w. z.

Slika 1. Kućište orgulja i ograda pjevališta tijekom postavljanja skele

Slika 2. Sonda bojenog sloja, vidljiv izvorni oslik

Motovun

Župna crkva sv. Stjepana Prvomučenika, sjeverna sakristija

Štukature na sjevernom, južnom i zapadnom zidu

Nepoznati autor, 18., 19. i 20. st.

Tehnika *stucco*, oko 50 m²

Voditeljica programa: Kristina Krulić

Suradnici: Toni Šaina, Tea Trumbić, Nives Jakovina, Maja Kamenar

BROJ DOSJEA: 1157/2/3, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU SA ŽUPOM MOTOVUN

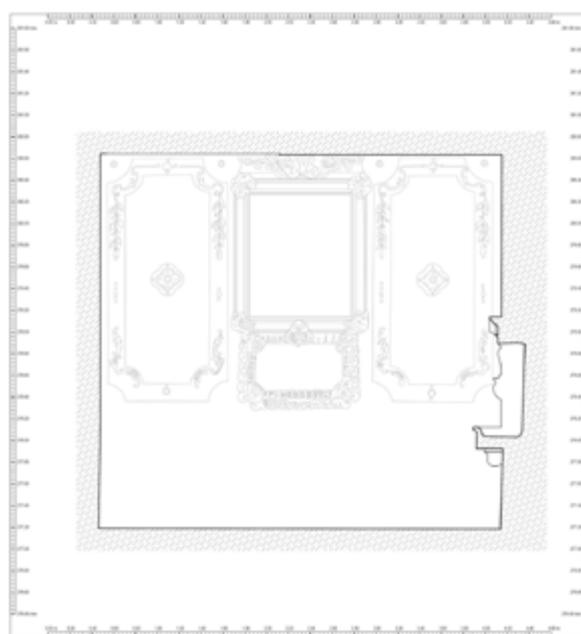
Crkva sv. Stjepana doživjela je veće obnove unutrašnjosti potkraj 18. st., zatim u 19. stoljeću i početkom 20. stoljeća. Sastoji se od glavnog i dva bočna broda te svetišta iz kojega se ulazi u dvije sakristije, sjevernu i južnu. Tijekom 2017. godine izvedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja zidova sjeverne sakristije koja zauzima površinu od oko 20 m² te je podijeljena na prizemlje i povišeni tavanjski prostor, do kojega se dolazi drvenim stubištem smještenim iza zapadni zid. Na južnom, zapadnom i sjevernom zidu nalaze se štukodekoracije koje formiraju pravokutna polja ukrašena viticama i stiliziranim rozetama. Zidovi su višestruko ličeni, čime se izgubio izvorni plasticitet štukatura i povijesni kolorit zidova. Stoga je prije predstojeće obnove bilo potrebno sondiranje, s ciljem utvrđivanja povijesnog izgleda sakristije da bi se izradio plan konzervatorsko-restauratorskih radova i procijenili troškovi. Izvedeno je

devetnaest sondi koje prikazuju više obnova sakristije. U svim je sondama utvrđen istovjetan sloj najstarijeg naliča koji čini dvobojno obojenje. Površine zidova su oker boje, dok su plitko istaknuti dijelovi zidnih polja ličeni sivo. Sivim su tonovima bojeni i ostali štukoelementi, poput vitica, lišća, rozete i profilirani okviri štafelajnih slika. Donje zone zidova, parapet, u utvrđenom su sloju također bile u cijelosti bojene u svijetlosivo. U sljedećim intervencijama uređenja, zidovi sakristije ličeni su u plave tonove, i to u dvije zasebne faze. Naknadno su na južnom zidu pojedini dijelovi istaknuti i crvenim i ružičastim tonovima. Pri posljednjoj fazi uređenja, zidovi i štukature ujednačeni su svijetlim oker naličem. Profili štukatura detaljno su iscrtani u sklopu izrade arhitektonske snimke.

k. k.

Slika 1. Zapadni zid, grafički prikaz štukatura

Slika 2. Sonda br. 3, zapadni zid, prikaz izvornog obojenja

Mutvoran

Bedem

Prapovijest / srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Tihomir Percan

Suradnici: Josip Višnjić, Mateja Baričević, Andrej Janeš

BROJ DOSJEA: 2411, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S OPĆINOM MARČANA

Radovi provedeni tijekom studenoga 2017. godine u Mutvoranu nastavak su istraživanja i sanacije gradskih bedema koje financira Ministarstvo kulture već niz godina te logičan nastavak istraživanja iz 2016. godine. U suradnji Općine Marčana i Hrvatskog restauratorskog zavoda istražen je i definiran dio sjevernog bedema, a potvrđene su i pretpostavke o postojanju bogatog prapovijesnog sloja na navedenom lokalitetu. Naime, pronađeni su ostaci slojeva i ostataka kuća iz brončanog i željeznog doba te mnoštvo popratnog pokretnog keramičkog materijala tipičnog za ta razdoblja. Upravo je izvanredna strateška pozicija s koje se može dobro kontrolirati dolina Mandalene, koja je imala važnu komunikacijsku ulogu

tijekom prapovijesti, ali i u antici te srednjem vijeku, jedan od razloga gotovo stalne naseljenosti Mutvorana, od prapovijesne gradine do srednjovjekovnog kaštela. Bogati nalazi iz brončanog i željeznog doba upućuju na to da je gradina bila jedna od važnijih u južnom dijelu Istre i vrlo vjerojatno pokorena 177. godine, kad i obližnji Nezakcij. Zahvaljujući istraživanjima i arheološkom nadzoru, u suradnji Ministarstva kulture RH, Općine Marčana, tvrtke Macuka d.o.o. i Hrvatskog restauratorskog zavoda, obojačene su spoznaje o Mutvoranu pa će nova istraživanja upotpuniti i dati jasniju sliku života tijekom povijesnih i prapovijesnih razdoblja na tom dijelu Istre.

t. pe.

Slika 1. Ostaci rupe od stupa iz prapovijesnog horizonta

Slika 2. Pogled na sondu nakon istraživanja

Nedelišće

Arheološko nalazište Črečan

Prapovijest

Voditeljica programa: Lea Čataj

Suradnici: David Bergant, Tomislav Zojčeski, Antonela Barbir, tvrtka „Dovečer“

BROJ DOSJEA: 2012/2, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORIMA S MINISTARSTVOM KULTURE RH I OPĆINOM NEDELIŠĆE

Arheološka istraživanja u Črečanu provode se od 2015. godine. Nalazište je smješteno na prirodnoj uzvisini iznad današnjeg naselja, koja se prema sjeveru penje u Međimurske Gorice. Tijekom dvije godine istraženo je 11 sondi i ukupna površina od 60 m². Na južnom je dijelu položaja ustanovljeno postojanje naselja lasinjske kulture, a istražen je dio veće zemunice te nekoliko manjih jama. Nešto sjevernije vjerojatno se nalazilo naselje kasnog brončanog doba, o čemu svjedoči manji broj keramičkih ulomaka. Arheološka istraživanja provedena u srpnju 2017. godine bila su usmjerena na istraživanje lasinjskog naselja. U sondi 12, veličine 5 x 10 m, otkriven je jugozapadni dio veće zemunice s nekoliko različitih zapuna, koje svjedoče o njezinu nešto duljem korištenju.

U najdubljem sloju pronađena je manja jama ranijeg razdoblja Seče, tipa sopotske kulture. Keramički nalazi jasno upućuju na pripadnost lasinjskoj kulturi (bikonične zdjele i lonci, vrčevi i zdjele ukrašeni paralelnim žlijebljenim linijama i/ili ubodima). Do sada su provedene radiokarbonske analize na devet uzoraka ugljena, a analizirani su i keramički, kameni te arheobotanički nalazi. Črečan je jedno od rijetkih nalazišta lasinjske kulture, ali i razdoblja neolitika i eneolitika u Međimurju. Osim velike količine nalaza, koja potječe iz apsolutno kronološki datiranih cjelina, svakako je od velikog značenja i činjenica da ispod lasinjskog postoji i stariji horizont ranoeneolitičke faze sopotske kulture.

1. č.

Slika 1. Sonda 12 nakon istraživanja

Nova Gradiška

Župna crkva Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije

1. Maria Radna, nepoznati autor, 1838. g., ulje na platnu, 210 x 90 cm

2. Sv. Ivan Nepomuk, Rafaele Mele, 1851. g., ulje na platnu, 210 x 120 cm

Voditelji programa: Melania Sobota, Vjeran Potočić

Suradnici: Sabina Obrst Krilić, Nena Meter Kiseljak, Matija Marić, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Mirjana Jelinčić, Dragutin Furdi, Nikolina Oštarijaš, Ljubo Gamulin, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: 8849 (1), 8895 (2), ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Maria Radna* prikazuje stojeći lik Bogorodice s Djetetom u naručju i bijelim ljiljanom u ruci. Odjevena je u plavu haljinu i crveni plašt, a dva joj anđela pridržavaju krunu na glavi. Na slici *Sv. Ivan Nepomuk* u prvom planu prikazan je svetac okružen dvama anđelima, od kojih ga jedan kruni lovorovim vijencem, dok u lijevoj ruci drži palminu granu, simbol mučeništva. Nakon dopremanja slika iz župne crkve, izrađena je detaljna fotodokumentacija i plan restauratorskih postupaka. Slike su bile učvršćene u ukrasne okvire inficirane crvotočinom, koja je uvelike degradirala čvrstoću drvenog nosioca. Obje su slike zatečene potpuno prekrivene površinskom nečistoćom i starim lakom. Na platnenom nosiocu slike *Maria Radna* popustio je spoj dvaju platna pa je nastala dugačka perforacija, zbog čega se okolno platno deformiralo. Prije početka čišćenja slike, izvedeni su testovi topivosti starog laka te nakon toga sonde čišćenja površinskih naslaga i starog laka. Slike su uklonjene sa starih drvenih podokvira,

konsolidirane, izravnate i očišćene. Oštećenja na platnu su rekonstruirana umetanjem intarzija i nivelacijom slikanog sloja s pomoću metilceluloznog kita. Nakon toga, slike su dublirane na novo laneno platno i napete na nove klinaste drvene podokvire. Uslijedio je retuš podlaganjem s pomoću gvaš boja i završni s pomoću smolnih boja. Zatim su slike lakirane završnim lakom i pričvršćene u ukrasne okvire. Okviri su prije početka radova podvrgnuti gama-zračenju kako bi se neutraliziralo djelovanje crvotočine. Izvedena je konsolidacija te stolarska sanacija na spojevima okvira te su ubačeni dijelovi koji nedostaju ili su uništeni crvotočinom. Zatim je očišćena površinska nečistoća i preslici na drvenom dijelu, kao i na metalnim kružnim aplikacijama. Raspuknuća i oštećenja sanirana su slojem krede te su mehanički obrađena. Retuš i pozlata izvedeni su zlatnim listićima, kao i pozlata metalne aplikacije na okviru slike *Maria Radna*.

v. p., m. s.

Slika 1. *Maria Radna*, stanje prije radova

Slika 2. *Maria Radna*, stanje nakon radova

Slika 3. *Sv. Ivan Nepomuk*, stanje prije radova

Slika 4. *Sv. Ivan Nepomuk*, stanje nakon radova

Novi Vinodolski

Utvrda Lopar

Kasna antika / srednji vijek

Voditelj programa: Andrej Janeš

Suradnici: Tihomir Percan, Ana Fundurulić, Mateja Baričević, Tomislav Zojčeski

BROJ DOSJEA: 2105, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom kolovoza 2017. godine nastavljena su arheološka istraživanja utvrde Lopar u Novom Vinodolskom. U cijelosti je istražen zapadni zid sjevernog dijela utvrde te sam vrh utvrde, tj. spoj zapadnog i istočnog zida koji formiraju trokut. S unutarnje strane sjevernog dijela utvrde do kraja

je istražen prostor pretpostavljene sjeverne kule, a počelo se i s iskopavanjem vanjske, sjeverne strane zida, gdje je utvrđeno postojanje kulturnih slojeva sa srednjovjekovnim materijalom.

a. j.

Slika 1. Zračna snimka istraženog dijela utvrde

Novigrad

Župna crkva sv. Pelagija i Maksima
 Portret biskupa Marina Bozzantinija
 Nepoznati autor, 18. st.
 Ulje na platnu, 147 x 112 cm
 Voditeljica programa: Ivana Sambolić
 Suradnici: Matija Marić, Dragutin Furdi, Domagoj Mudronja

BROJ DOSJEA: 166, ZAGREB, ZMAJEVAC 8
 PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Portret biskupa Marina Bozzantinija* jedan je od mnogobrojnih portreta koji se čuvaju u prostoriji crkve sv. Pelagija u Zbirci portreta novigradskih biskupa. Biskup Marino Bozzantini (1742. – 1754.) prikazan je u stojećem položaju, odjeven u modru *mozzetu* i čipkanu roketu, s desnom rukom u pozi blagoslivljanja, dok lijevom drži biret (križaticu). S lijeve strane prikazan je stol s Biblijom i raspelom, a uz desni rub slike nalazi se njegov grb i natpis: MARINUS BOZZANTINUS / EPISCOPUS AEMONIENSIS / ET COMES / S. LAURENTII IN DAILA / MDCCXLII. U pozadini se nalazi tamni zastor s kičankom na desnoj strani. Nosilac slike bilo je vrlo deformirano laneno platno, učvršćeno na podokvir dimenzijama nešto većim od same slike pa su se s lica uočavali učvršćeni rubovi platna slike. Površina lica zatečena je prekrivena slojem potamnelog laka, vidljivim oštećenjima u sloju nosioca, kao i mnogobrojnim deformacijama platna te mrljama nastalim zbog curenja vode. Ipak, najveći je problem bila trusna preparacija te velike površine s koje je sloj osnove sa slikanim slojem otpao. Podokvir je bio bez istaka i kajli, a drveni profilirani ukrasni okvir kod rubova razlijepljen te načet crvotočinom. Na slikama su najprije provedeni istra-

živački radovi (uzorkovanje za laboratorijske analize, XRF te UV snimanje i test topivosti laka u organskim otapalima), a potom je izvedena demontaža vrlo oštećenog ukrasnog okvira. S obzirom na vrlo trusnu preparaciju, izvedena je konsolidacija nestabilnih slojeva slike nakon uklanjanja površinske prašine i prljavštine, a potom je izvedena demontaža s podokvira. Ravnanje deformacija u platnu izvedeno je vlaženjem i optežavanjem pod bugaćicama, a naknadno se slika tretirala na toplinskom vakuumskom stolu kako bi se trusni dijelovi dodatno podlijepili te se izravnale neravnine u platnu. Slijedilo je uklanjanje ostataka konsolidanta te čišćenje laka. Perforacije platna rekonstruirane su umetanjem platnenih intarzija, a slika je potom dublirana na novo platno. Nedostajući dijelovi osnove rekonstruirani su nanošenjem i obradom kita. Slijedilo je napinjanje na novi drveni podokvir s kajlama. Retuš je izveden tako da se najprije podlagao ton tamnocrvene preparacije gvaš bojama, a zatim je, također u gvašu, podložen lokalni ton. Nakon nanošenja sloja laka slijedio je završni retuš smolnim bojama. Slika je nakon radova uokvirena novim ukrasnim okvirom.

i. sa.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Novo Mjesto

Kapela sv. Petra

Poč. 14. st.

Voditeljica programa: Teodora Kučinac

Suradnici: Ivan Srša, Daniel Štimac, Kovinopojasar d.o.o., Euro-line d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1341/1, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kapela sv. Petra (mučenika) građena je početkom 14. stoljeća kao jednobrodna crkva s kvadratičnim svetištem. Zidana je opekom, a uglovi su ojačani plitkim lezenama. Četvrtasto svetište nadstrojeno je križno-rebrastim svodom, dok je strop u lađi drveni grednik. Svod i zidovi svetišta, kao i zidovi lađe, oslikavani su u više navrata. Tijekom 2017. nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama te na gotičkom kamenom okviru vrata iz svetišta prema sakristiji. Izrađen je izvedbeni projekt prozora i vratnica te njihova izrada i ugradnja. Restauratorski radovi na zidovima kapele sv. Petra obuhvatili su integraciju žbuknog sloja u brodu i svetištu. Završni žbukani sloj je teksturom i bojom usklađen s tonalitetom sačuvanih fragmenata zidnih slika. Završna žbuka spravljena je od odležanog gašenog

vapna, finog žućkastog pijeska, mramornog brašna i sitnih čestica drobljene terakote (coccio pesto). Omjer punila i veziva bio je 3 : 1. Nakon čišćenja površine, zidovi su u nekoliko navrata močeni vodom i tek potom ožbukani. Površina osušene žbuke obrađena je finim brušenjem. Povijesni slojevi žbuke bez ostataka slikanog sloja su premazani, radi usklađivanja teksture i boje razrijeđenom žbukom istoga sastava, kao i površine velikih praznina. Na svim zidovima rekonstruirane su razdjelne trake između pojedinih razina zidnih slika prema in situ sačuvanim fragmentima izvornih razdjelnih traka. Na taj su način fragmenti zidnih slika smješteni u svoj prvotni prostorni okvir koji je odredila visina pojedine razine skele (pontata).

t. k.

Slika 1. Sjeverni zid lađe prije konzervatorsko-restauratorskih radova na zidnim slikama

Slika 2. Sjeverni zid lađe nakon konzervatorsko-restauratorskih radova na zidnim slikama

Okešinec

Arheološko nalazište Sipćina

Antika

Voditeljica programa: Lea Čataj

Suradnici: David Bergant, Eva Buća, Sara Popović, Ana Fundurulić

BROJ DOSJEA: 2180, 2180/1, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORIMA S MINISTARSTVOM KULTURE RH I OPĆINOM KRIŽ

Na antičkom nalazištu Sipćina od 2012. godine provode se sustavna arheološka istraživanja popraćena geofizičkom prospekcijom. Tijekom 2016. i 2017. istražena je sonda 11, ukupne površine 186 m², s ostacima antičke građevine pronađene ispod plitkog sloja oranja. Orijentirana je pravilno prema stranama svijeta, a na sjevernoj strani završava polukružnom apsidom. Do sada je otkriveno deset prostorija, od kojih su dvije imale podno grijanje, sačuvano u razini donje podnice. Južno od njih je hodnik, a istočno i južno od njega nalaze se dvije prostorije. Zidovi su najčešće sačuvani u negativu, a ponegdje se naziru ostaci temelja ili zidova. Na dnu ukopa temelja uočeni su piloti za stabilizaciju, u vlažnom okolišu. Sličnog je

tlocrta te stanja očuvanosti i građevina istraživana 2012. godine, koja se nalazi 30 m istočno. Oba su objekta na sjevernom, rubnom području kompleksa. Od pokretnih nalaza najbrojnija je građevinska keramika (opeka, tubuli, tegule imbreksi), ulomci mozaika i dijelovi zidova oslikani freskama, dok su ostali keramički, metalni i stakleni nalazi malobrojni. Ove godine pronađena su dva primjerka kovanica, srebrni prsten te prsten-ključ. Na položaju Sipćina do sada je istraženo gotovo 400 m², a pokretni i nepokretni nalazi svjedoče o tome da se na toj lokaciji između 1. i 4. st. nalazio antički ruralni kompleks.

1. č.

Slika 1. Ortofotografija sonde 11

Orahovica

Curia nobilitaris

Kasni srednji vijek / rani novi vijek

Voditelj programa: Andrej Janeš

Suradnice: Ivana Hirschler Marić, Eva Buća

BROJ DOSJEA: 2430, ZAGREB, KOŽARSKA 5
PROGRAM PREMA UGOVORU S TVRTKOM RADLOVAC D.D.

Ostaci srednjovjekovne plemićke kurije (curiae nobilitaris) nalaze se jugozapadno od današnje Orahovice, u podnožju brda ispod Ružice grada. Probna arheološka iskapanja provedena su u svrhu prikupljanja podataka o objektu radi izrade konzervatorskih smjernica za izvođenje daljnjih radova. Od vidljivih ostataka kurije očuvani su u elevaciji dijelovi pravokutnog objekta, i to sjeverni i zapadni zid. Zapadni zid objekta sačuvan je do visine od 12 m iznad tla, dok visina sjevernog zida iznosi 11 m u zapadnom dijelu i oko 4 m u istočnom. Sondom 1 obuhvaćen je istočni dio objekta te su utvrđeni njegovi gabariti, kao i zidovi koji se protežu prema jugu i istoku. Potvrđeno je da je

pravokutni objekt dio većeg arhitektonskog kompleksa. Na južnoj strani kompleks se širi pod današnje parkiralište kamenoloma. Iskopavanje je pokazalo da je prizemlje objekta zatrpano, a na visini prvog kata otkrivene su žbukane podnice i vrata u južnom zidu pravokutnog objekta. Prema nalazima keramike, prizemlje objekta zatrpano je tijekom 17. i 18. stoljeća. Sondom 2 u zapadnom dijelu pravokutnog objekta utvrđena je devastacija južnog zida, čiji ostaci nisu potvrđeni unutar gabarita sonde. Istraženo je nekoliko slojeva urušenja koji upućuju na veliku razinu devastacije toga dijela objekta.

a. j.

Slika 1. Zračna snimka istražene površine

Orebić

Crkva sv. Lovre

1. Antependij sv. Lovre, nepoznati autor, 18. st., oslikana, pozlačena, puncirana koža, 86 x 196 cm
2. Medaljon Bogorodica s Djetetom, nepoznati autor, 18. st., oslikana, pozlačena, puncirana koža, 46,5 x 60 cm

Voditeljica programa: Sanja Serhatlić

Suradnici: Samir Serhatlić, Nataša Treursić, Gabrijela Palameta, Antonio Blašković, Elio Karamatić, Marijana Fabčić, Domagoj Mudronja, Lea Sović, Morana Novak, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: 2050/4, DUBROVNIK, BATAHOVINA 3

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kožni antependij *Sv. Lovro* zatečen je u veoma lošem stanju. Ukasni okvir nije imao poledinu te je bio izravno izložen vlazi, glodavcima i raznim štetočinama koje su pojele velik dio umjetnine. Cijela površina antependija bila je prekrivena površinskim nečistima (prašina, izmeti kukaca...). Zbog loših mikroklimatskih uvjeta antependij se nakrivio i cijelom površinom naborao. Slikani sloj cijelom je površinom ispucao te su, osobito na prikazu sveca, vidljive prijašnje nestručne intervencije kojima je preslikan original. Medaljon *Bogorodica s Djetetom* nalazio se u ukrasnom žutom okviru u koji je naknadno umetnut. Margine su bile iskrzane i oštećene, a cijela površina prekrivena površinskim nečistima. Umjetnina je izrađena od dva dijela kože te su upravo na njihovu spoju nastala brojna oštećenja. Na nekim je mjestima nedostajala boja, a diskoloracija je bila vidljiva na cijelom kožnatom nosiocu. Prikaz Bogorodice s Djetetom je izbljedio pa su bile vidljive ogrebotine i oštećenja. Cijeli oslikani sloj zatečen je u lošem stanju, ispucao, s požutjelim slojem laka. Na obje su umjetnine provedeni cjeloviti konzervatorsko-

restauratorski radovi. Nakon mehaničkog čišćenja antependija uslijedilo je uzorkovanje u Prirodoslovnom laboratoriju HRZ-a Zagreb, kako bi se odredio zeleni i crveni pigment, pozlata, vrsta pigmenta, kao i vrste veziva slikanog sloja. Ujedno je dobiven mikropresjek i stratigrafski opis slojeva, a provedeno je i snimanje pod vidljivim i UV reflektiranim svjetlom. Uslijedilo je čišćenje lica organskim otapalima, uklanjanje laka i konsolidacija površine, a potom je antependij vlažen i podlijepljen. Izvedeno je i čišćenje poledine. Koža za rekonstrukciju nedostajućih dijelova tonirana je u odgovarajuću boju te su izrađene zakrpe. Ravnanje je izvedeno postupkom vlaženja i prešanja te su rekonstruirani svi slikani slojevi izvedbom retuša i pozlate te završnim lakiranjem. S medaljona su mehanički uklonjene nečistoće. Nakon uklanjanja tvrdokornih naslaga nečisti, proveden je test topivosti laka u organskim otapalima, a prema rezultatu je određeno daljnje čišćenje. Nakon uklanjanja laka, medaljon je podlijepljen. Za rekonstrukciju nedostajućih dijelova koža je tonirana u odgovarajuću boju te su izrađene

zakrpe na podlijepljeni dio. Retuš je izveden u temperi, rekonstruirana je pozlata, a nakon lakiranja nanesen je završni retuš u smolnim bojama. Nakon završenih

radova antependij i medaljon su uokvireni i vraćeni vlasniku.

s. se., g. p.

Slika 1. Antependij, *in situ*, stanje prije radova.jpg

Slika 2. Antependij, stanje nakon radova.jpg

Slika 3. Medaljon, stanje prije radova.jpg

Slika 4. Medaljon, stanje nakon radova.jpg

Osijek

Kuća Povischil

Poč. 20. st.

Voditelj programa: Željko Hnatjuk

Suradnici: Vesna Giener, Ivana Karlović, Ante Ostoja

BROJ DOSJEA: 2225, OSIJEK, FAKULTETSKA 4
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kuća Povischil sagrađena je 1904. godine prema projektu osječkog graditelja Ante Slavičeka za Josipa Povischila, vlasnika tvornice namještaja, utemeljene 1884. godine. Visoka, reprezentativna dvokatnica ima razvedeni tlocrt u obliku slova E i bogato secesijsko oblikovanje glavnog pročelja. U središnjem dijelu zgrade smješten je glavni ulaz kroz koji se pristupa haustoru koji se pak proteže sve do dvorišta zgrade. Uz prostor haustora izgrađeno je stubište koje povezuje etaže sve do tavanskog prostora. Konzervatorsko-restauratorski istraživački radovi izvedeni su u haustoru te na zidovima i stropu stubišta. Rezultati

istraživanja pokazali su da su zidne plohe haustora ličene te na njima nije pronađen oslik. Stubište je bilo oslikano šablonski, dekorativnim oslikom koji je u jednoj od kasnijih faza uređenja preličen, dok je zidni oslik stropa i dalje vidljiv. Na njemu se nalaze vegetabilni i florealni motivi raspoređeni u ornamentalne nizove s oslikanom rozetom, motivom neba i lastavicama u letu. Iako oštećen i onečišćen, oslik izgledom dominira stubištem, čime se očituje važnost koju je imao pri uređenju zajedničkog stambenog prostora.

ž. h.

Slika 1. Stanje stubišta prije radova

Slika 2. Otvorena sonda na zidu stubišta, stanje nakon radova

Slika 3. Otvorena sonda na zidu stubišta, stanje nakon radova

Slika 4. Zidni oslik na stropu stubišta, stanje prije radova

Osijek

Muzej likovnih umjetnosti Osijek

1. Ljubavnici (Zagrljaj), Vladimir Filakovac, 1922. g., karton, tuš, 22,1 x 31,2 cm
2. Akt žene, Ivan Kupinski, 1962. g., linorez, podlijepljeno na karton, 62 x 47 cm
3. 49 Grad, Hrvoje Šercar, I. pol. 20. st., tuš, 123 x 137,5 cm
4. Glog II, Adolf Waldinger, 1880. g., olovka, podlijepljeno na karton, 37 x 26,7 cm
5. Suhi hrastovi, Adolf Waldinger, 1880. g., olovka, podlijepljeno na karton, 29,7 x 40 cm
6. Planinski kraj, Adolf Waldinger, 1865. g., olovka, podlijepljeno na karton, 18,8 x 57 cm
7. Nedovršena skica kuće i drveća, Adolf Waldinger, 1865. g., olovka, podlijepljeno na karton, 28 x 32 cm

Voditeljica programa: Sandra Juranić

Suradnici: Karmen Lečić, Marta Budicin, Jovan Kliska, Margareta Klofutar

BROJ DOSJEA: 8911 (1), 8912 (2), 8913 (3), 8914 (4), 8915 (5), 8916 (6), 8917 (7) ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Sedam umjetnina na papirnatom nosiocu datirano je u 19. i prvu polovicu 20. stoljeća. Radi se o crtežima olovkom i tušem na papiru i grafici, odnosno o linorezu, čiji su autori Adolf Waldinger, Vladimir Filakovac, Ivan Kupinski i Hrvoje Šercar. Četiri crteža rad su Adolfa Waldingera (1843. – 1904.), najvažnijega osječkog slikara druge polovice 19. stoljeća. Taj vrsni crtač i slikar pejzaža i portreta slikarstvo je učio kod osječkog slikara Huga Conrada von Hötzendorfa, a potom na bečkoj Akademiji lijepih umjetnosti. Nakon povratka s Akademije u Osijek 1869., počinje najplodnije razdoblje njegova djelovanja. Crteži Nedovršena skica kuće i drveća i Planinski kraj, izrađeni u tehnici olovke na papiru, datirani su u 1865. godinu, prije umjetnikova povratka s Akademije. Crteži Glog II i Suhi hrastovi studije su stabala u realističnom, točnom i preciznom prikazu svojstvenom slikarstvu onoga vremena. Vladimir Filakovac (1892. – 1972.) poznati je hrvatski slikar

koji njeguje figuralne kompozicije, pejzaže i portrete te nastavlja tradiciju minhenskoga kruga. Crtež Ljubavnici (Zagrljaj) datiran je u 1922. godinu, a izrađen je u tehnici tuša na kartonu. Ivan Kupinski (1934. – 2006.) slavonski je ilustrator, crtač i slikar. Autor je linoreza Akt žene iz 1962., a uz grafike izrađuje i crteže te akvatinte. Hrvoje Šercar (1936. – 2014.) hrvatski je slikar i ilustrator, a izrađuje i scenografije. Poznat je po svojem ciklusu idealnih panorama i sinteznih veduta gradova, a tome ciklusu pripada i 49 Grad iz prve polovice 20. st., izrađen tušem na papiru. Prikazuje istarski grad (moguće Buzet) unutar zidina s crkvama i kućama u organskom spletu krivudavih ulica i poljana. Izrađena je fotografska i pisana dokumentacija zatečenog stanja te se pristupilo mjerenju pH-vrijednosti nosioca, a potom i suhom čišćenju te otprašivanju. Uklonjena je zatečena neprimjerena kartonska oprema, a potom su umjetnine očišćene mokrim postupkom uranjanjem u

otopinu destilirane vode i etanola. Metodom uranjanja u otopinu kalcijeva hidroksida provedena je neutralizacija papirnatog nosioca, koji je potom konsolidiran i rekonstruiran japanskim papirom odgovarajuće gramature. Umjetnine su potom ovlaživane u komori za tu namjenu, sušene i izravnane u hidrauličkoj preši. Na umjetnini 49 Grad trebalo je nakon suhog čišćenja ukloniti zatečene samoljepive trake na bočnim stranama poledine. Mrlje

su tretirane etil-acetatom. Zbog osjetljivosti papirnatog, odnosno kartonskog nosioca, umjetnina *Ljubavnici* je parcijalno mokro očišćena i neutralizirana raspršivanjem magnezijeva oksida. Isti postupak neutralizacije proveden je i na crtežu 49 Grad. U završnoj fazi sve umjetnine su retuširane suhim pastelama. Umjetnine su pohranjene u opremu od beskiselnog kartona te vraćene vlasniku.
s. j., m. b.

Slika 1. *Ljubavnici*, stanje prije radova

Slika 2. *Ljubavnici*, stanje nakon radova

Slika 3. *49 Grad*, stanje prije radova

Slika 4. *49 Grad*, stanje nakon radova

Osijek

Muzej likovnih umjetnosti Osijek

1. Kompozicija IX, Josip Vaništa, 1962. g., platno, kombinirana tehnika – uljana boja, pijesak, gips, 130 x 98,5 cm
2. Sijač i vrag, Albin Egger Leinz, 1909. g., kazein na platnu, 200 x 219 cm
3. Grofica Sofija Schönbrun-Wiesenthied, Josip Franjo Mücke, 19. st., ulje na platnu, 70 x 58 cm
4. Alvina grofica Pejačević, rođ. barunica Hillebrand von Prandau, Friedrich Amerling, 1852. g., ulje na platnu, 63 x 54 cm
5. Djed pri odru unuka, Oton Iveković, 1900. g., ulje na platnu, 80 x 66 cm

Voditeljica programa: Vlatka Rudeš Vončina

Suradnici: Mirela Mateljak, Marko Begović, Sanda Milošević, Dragutin Furdi, Jurica Škudar

BROJ DOSJEA: 161 (1), 162 (2), 163 (3), 164 (4), 165 (5), ZAGREB, KNEZA MISLAVA 18
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Konzervatorsko-restauratorski radovi na slikama iz Muzeja likovnih umjetnosti Osijek nastavak su višegodišnje suradnje dviju ustanova. Na slici *Kompozicija IX* konzervatorsko-restauratorski radovi bili su usmjereni na uklanjanje nečistoća s površine slike, najviše zbog načina slikanja i primijenjene boje. Naime, slikani sloj sastoji se od uljane boje, gipsa i pijeska te deblje fature neujednačeno nanese boje. Slikani sloj ujedno je i završni sloj koji čini niz površina različitog sjaja te faktura. Nakon fiksiranja slojeva boje i podloge s poleđine, uslijedilo je čišćenje. Sloj podloge i boje nadomješten je akrilnim kitom te je završno rekonstruiran. UV snimka je pokazala naziruću sliku ispod postojeće. Ta je slika bila uspravnog formata, a prikazivala je ljudsku figuru u sjedećem položaju. Na slici *Sijač i vrag*, koja je izvedena kazeinskom temperom na platnu, trebalo je osobito obratiti pozornost na uklanjanje površinske nečistoće s lica i poleđine. Nakon analize sastava boje i veziva, fiksirane su boja i podloga te je izvedeno čišćenje. Platno je skinuto s podokvira, platnene trake za izvedbu *strip-lininga* premazane su termoaktivnim ljepilom i zalijepljene na rubove slike. Platno slike napeto je na novi podokvir i rekonstruiran je sloj podloge i boje. Zakiti i preslici uljanom bojom preko kazeinske tempere nisu skidani. Pretpostavlja se da je to učinio sam autor, vjerojatno kao popravak izbrisanih formi. Naime, s poleđine slike autor je upozorio na opasnost od vlage te napomenuo da se slika ne smije strugati: „Vorsicht vor Nasse! nicht

scheuern.“ Slikarevi ispravci izvedeni su uljanom bojom koja ima drugačiji proces sušenja i drugačiju pokrivnost od kazeinske tempere. Slika *Grofica Sofija Schönbrun-Wiesenthied* bila je izrazito neravnog platna, izdignutih sitnih krakelira boje i podloge. Konzervatorsko-restauratorski radovi bili su usmjereni na ravnanje platna i njegovo rastezanje, kao i na ravnanje boje i podloge. Nakon fiksiranja slojeva i uklanjanja površinskih nečistoća, te nakon skidanja platna s podokvira, bilo je potrebno rastegnuti platno (vlagom i optezavanjem), izravnati sloj podloge i boje i dodatno ga fiksirati na toplinskom vakuumskom stolu. Uslijedili su testovi topivosti nečistoća, laka, starih retuša i preslika, njihovo uklanjanje s lica slike, nadomještanje sloja podloge, ravnanje i dubliranje na toplinskom stolu, napinjanje slike na podokvir, rekonstrukcija sloja boje, lakiranje, završna rekonstrukcija sloja boje i završno lakiranje. Na slici *Alvina grofica Pejačević* radovi su obuhvatili uklanjanje sloja požutjelog laka i prašine, retuša, preslika i tragova zakita. Nakon testova topivosti laka i preslika, uslijedilo je uklanjanje nečistoća i laka s cijelog lica slike, nadomještanje sloja podloge, ravnanje i *strip-lining* na toplinskom vakuumskom stolu, napinjanje slike na podokvir, rekonstrukciju sloja boje i lakiranje. Sa slike *Djed pri odru unuka* uklonjeni su tragovi zakita i starog retuša, zakrpe su zalijepljene debljim slojem voska i tutkala s poleđine te je izravnat nosilac. Slojevi boje i podloge slike fiksirani su *Pleksisolom* te je uslijedilo

čišćenje nečistoća, laka, starog retuša, preslika i kitova. Slika je skinuta s podokvira, uklonjena je zakrpa i vosak s poledine slike. Izvedeno je nadomještanje sloja podloge, ravnanje i *strip-lining* na toplinskom vakuumskom stolu,

napinjanje slike na podokvir, rekonstrukcija sloja boje i lakiranje.

v. r. v.

Slika 1. *Grofica Sofija Schönbrun-Wiesnthied*, prije radova, koso svjetlo

Slika 2. *Grofica Sofija Schönbrun-Wiesnthied*, nakon radova

Slika 3. *Alvina grofica Pejačević*, prije radova, koso svjetlo

Slika 4. *Alvina grofica Pejačević*, nakon radova

Osijek

Muzej likovnih umjetnosti

1. Prelja, Robert Frangeš Mihanović, 1918. – 1922. g., gips
2. Ranjeni konj, Olja Ivanjicki, 1958. g., gips
3. Slikar s paletom – Gabrijel Stupica, Vanja Radauš, 1940. g., gips
4. Ženski akt, Hinko Juhn, 1935. g., gips
5. Glava mladića (dr. Milan Stijić?), Oscar Nemon, 1924. – 1927. g., gips

Voditelj radova: Dinko Ramljak

Suradnici: Stjepan Lucić, Eduard Hudolin, Tomislav Markić

BROJ DOSJEA: 749/29, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Skulpture pripadaju fundusu Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku u koji su dospjele dijelom i kao donacije autora. Sve skulpture bile su prilično oštećene zbog nepravilne manipulacije, a zbog lošeg skladištenja bile i zaprljane. Struktura gipsa bila je u dobrom stanju, tek su se na površini mogli vidjeti slojevi zaprljanja nastali pri lijevanju skulptura u broncu, te mikropukotine koje uz ostala mehanička oštećenja mogu uzrokovati daljnje propadanje. Nakon što su sve skulpture mehanički očišćene od nečistoća, pristupilo se rekonstrukciji oštećenih dijelova koji su iscizelirani i tonski ujednačeni. Osnovno korišteno sredstvo bio je kruti gel *Agar-Agar*, koji kao prirodni materijal ne kontaminira gips, a budući da ima upijajuća svojstva, ujedno kontrolira i vlažnost površine gipsanog materijala. Kruta onečišćenja površine prouzročena materijalima na

bazi voska uklonjena su proizvodom *Arte Mundit* tvrtke Remmers, koji mehanički povlači površinsku nečistoću poput pilinga. Nakon detaljnog dočišćavanja, sve pukotine su zapunjene gipsanom masom nanesenom s unutarnje strane odljeva, a svi fragmentirani dijelovi integrirani su u cjelinu. Posebna pažnja posvećena je skulpturi *Prelja* autora Roberta Frangeša Mihanovića, na kojoj je nedostajao vrh preljine preslice, koji je rekonstruiran prema predlošku izvornika pohranjenoga u prostorima Gliptoteke HAZU-a. Rekonstrukcija je izrađena u gipsu i pričvršćena na izvornik, čime je uspostavljena cjelovitost skulpture. Sve skulpture dodatno su patinirane i pripremljene za stalni postav Muzeja.

d. ra.

Slika 1. *Ženski akt*, stanje prije radova

Slika 2. *Ženski akt*, stanje nakon radova

Slika 3. *Prelja*, stanje prije radova

Slika 4. *Prelja*, stanje nakon radova

Osijek

Muzej Slavonije

Sv. Hubert

Joseph Steiner, 1910. g.

Ulje na azbestnoj ploči, 37 x 50 cm

Voditeljica programa: Maria Štrok

Suradnici: Nena Meter Kiseljak, Radovan Pavlek, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Nikolina Oštarijaš

BROJ DOSJEA: 8891, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika prikazuje sv. Huberta, patrona šumara i lovaca, u klečećem položaju, u pratnji njegovih pasa. Ukazuje mu se bijeli jelen sa svjetlećim križem između rogova. Ispod oslikanog dijela nalazi se popratni tekst, molitva lovaca, a na poleđini slike postoji natpis koji otkriva autora i dataciju slike. U donjem dijelu ukrasnog okvira smješten je ovalni medaljon s grbom grofovske obitelji Norman. Slika je rađena na azbestnoj ploči debljine 4 mm te je slikana uljanim bojama i lakirana smolnim lakom koji je s vremenom požutio. Azbestni nosilac je u vrlo dobrom stanju te, osim po rubovima, nema nikakvih mehaničkih oštećenja. Površina slikanog sloja prekrivena je i naslagama nečistoća te tragovima insekata. Sloj boje i podloge raspucao se u vidljivim razmaknutim krakelirama te se mjestimice odvojio od nosioca. Takve razmaknute krakelire izraženije su u gornjem dijelu slike. U zoni natpisa postoji veće oštećenje, gdje su i boja i podloga raspucane i otpale. Cijelim su formatom vidljivi prethodni potamnili retuši i sitnija oštećenja slikanog sloja. Slika je s poleđine zaštićena drvenom oplatom. Nakon istraživačkih radova, slika je preventivno zaštićena, osobito u donjem

dijelu, u zoni teksta, gdje slikanoga sloja i preparacije. Nakon sušenja uslijedilo je spuštanje krakelira toplinskom špatulom; taj je postupak ponavljan u nekoliko navrata. Kemijskom analizom nosioca ustanovljeno je da uzorak sadrži kalcijev karbonat, silikate i smeđi željezni oksid. Poleđina slike čišćena je mehanički te slabijim otapalima i pamučnom tkaninom. Nakon čišćenja lica slike, uslijedilo je saniranje oštećenja u razini slikanog sloja. Podlaganje retuša i rekonstrukcija teksta izvedeni su u gvaš tehnici, u nešto svjetlijoj nijansi od originala, a izolacija laropal lakom. Za završni retuš korištene su smolne lazure, a završno lakiranje izvedeno je polusjajnim lakom u spreju. Visokoprofilirani, rezbareni ukrasni okvir spajan je od dva dijela: donji dio je jelovo, a gornji hrastovo drvo. Okvir je u prijašnjim restauratorskim intervencijama potpuno premazan crnom bojom, čije je vezivo s vremenom popustilo pa je boja postala vrlo nestabilna i ljuštila se na dodir. Dio dekorativnih dijelova na ukrasnom okviru tanko je premazan imitacijom zlatne boje u prahu preko crne boje. Hrastovina koja se nalazi ispod tamnog premaza u prethodnim je intervencijama premazana voskom i

zelenkastim lazurnim pigmentom. Tamniji premaz na okviru uklanjan je mehanički, a nakon toga je okvir potpuno premazan voštanom zaštitom. Spojevi su popunjeni voštanom pastom, a gornji lučni dio okvira učvršćen je ljepilom za drvo. Nakon preventivne zaštite pristupilo se

čišćenju nečistoća na grbu blažim otapalima, a oštećenja su sanirana rjeđim metil-celuloznim kitom s dodatkom akrilnog ljepila. Retuš je podložen u gvašu, a za završni retuš korištene su smolne lazure.

m. š.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Heil sei jedem edlen Jäger.
Der sein Wild beschützt und liebt.
Der nicht jaget, um zu morden.
Und das Waidwert ehrtlich übt!

Heil sei jedem edlen Jäger.
Der sein Wild beschützt und liebt.
Der nicht jaget, um zu morden.
Und das Waidwert ehrtlich übt!

Osijek

Tvrđa, K. Firingera 7

Stambena katnica s pomoćnim objektima, nekadašnja Brigadirska kuća
19. st.

Voditeljica programa: Irena Pauk Sili

Suradnici: Željko Hnatjuk, Dejan Pajić, Vesna Giener, Bono – obrt za restauratorske djelatnosti, Arscon – obrt za tehničko savjetovanje

BROJ DOSJEA: 2450, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U jugozapadnom dijelu osječke Tvrđe smješten je stambeni sklop, s jugoistočne strane ograđen zidom, a s jugozapadne otvoren prema parkovnom prostoru. Najveća zgrada je jednokatnica pravokutnog tlocrta vezana uz ulični niz samostojećih objekata u Ulici Kamila Firingera. Pročelja su jednostavnog oblikovanja: glatkih zidnih ploha s razdjelnim i završnim vijencem; raščlanjena su pravokutnim prozorskim otvorima. Ulazi su smješteni sa sjeverne i istočne strane. Uz katnicu je naknadno sagrađena stambena prizemnica s pristupom iz dvorišta u kojem se nalazi preuređeni samostojeći gospodarski objekt s dva stana. Programom su provedeni detaljni konzervatorsko-restauratorski istraživački radovi na svim uličnim i dvorišnim pročeljima stambenog sklopa. Sondiране su žbuke i naliči, utvrđeno je zatečeno stanje

oštećenosti pročelja, izrađen je nacrt dvorišne zgrade te grafička dokumentacija svih pročelja. Na temelju povijesno-arhivskih rezultata i konzervatorsko-restauratorskih istraživanja izrađen je prijedlog obnove i prezentacije. Za rekonstrukciju građevinskih razvojnih faza korištene su kopije nacrti iz Konzervatorskog odjela Osijek te planovi iz Državnog arhiva u Osijeku, a za izradu grafičkih priloga arhitektonske podloge katnice i prizemnice iz Agencije za obnovu osječke Tvrđe. Konzervatorsko-restauratorskim istraživanjem utvrđeno je da su objekti izgrađeni u prvoj polovici 19. stoljeća te se na pročeljima mogu pratiti razvojne faze adaptacija i pregradnji iz 19. i početka 20. stoljeća.

i. p. s.

Slika 1. Pogled na stambeni sklop sa sjeveroistoka, stanje prije radova

Slika 2. Zazidani prozorski otvor na istočnom pročelju dvorišne zgrade, sonda

Osijek

Tvrđa, Trg J. Križanića 5

Stambena katnica

18. – 19. st.

Voditeljica programa: Irena Pauk Sili

Suradnici: Željko Hnatjuk, Dejan Pajić, Bono – obrt za restauratorske djelatnosti, Arscon – obrt za tehničko savjetovanje

BROJ DOSJEA: 2446, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tlocrtno u obliku slova U, katnica je dio stambenog bloka, dok sa sjeverozapadne strane (između zgrade Gradske straže i Generalata) zatvara glavni tvrđavski Trg Sv. Trojstva. Zgradu odlikuju klasicistička arhitektonska obilježja, a izdvaja se karakterističnim odrezanim uglom s balkonom na prvom katu. Jednostavnije oblikovano, prizemlje je raščlanjeno nizom prozorskih otvora s naglašenim prozorskim okvirima te podrumskim otvorima u osi prozora prizemlja. S južne strane smješten je pješački, a s istočne kolni ulaz. Ispod prozora kata nalaze se pravokutne uklade. Četiri krajnja prozora imaju istaknutu balustradu. Istočno pročelje na obje etaže ima po dva slijepa otvora. Pročelja

su zaključena potkrovnim vijencem, a krov pokriven biber-crijepom. Programom su provedeni detaljni konzervatorsko-restauratorski istraživački radovi na uličnim i dvorišnim pročeljima stambene zgrade te su utvrđena njihova oblikovna obilježja i obrada: vučeni profili, zidni istaci, izgled stolarije i koloristička obrada. Izrađena je snimka zatečenog stanja uličnih i dvorišnih pročelja kuće, tlocrti i presjeci te grafički prilozi s prikazom konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i prijedlogom prezentacije. Povijesno-arhivska istraživanja su provedena, međutim, gradivo nije sačuvano.

p. s.

Slika 1. Pogled na stambenu katnicu s jugoistoka, stanje prije radova

Slika 2. Uklada prozora kata, sonda

Osijek

Zgrada Hrvatske gospodarske komore

Duboki reljef Merkura i Minerve na zabatnom polju

Nepoznati autor, kraj 19. st.

Tehnika *stucco*, figure 200 x 170 x 35 cm, kartuše 190 x 170 x 30 cm

Voditelj programa: Stjepan Lucić

Suradnici: Dinko Ramljak, Eduard Hudolin, Tomislav Markić, Darija Cvitan

BROJ DOSJEA: 2404/1, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Zgrada Hrvatske gospodarske komore sagrađena je 1884. godine prema projektu arhitekta Engelsratha, a nadzor gradnje povjeren je osječkom graditelju Juliusu Herrmannu. Ta jednokatna historicistička uglovnica odlikuje se stilskom jasnoćom, centralno postavljenim rizalitom s velikim prozorima i bogato ukrašenim zabatnim poljem kao glavnim estetskim akcentom pročelja. U zabatnom polju nalazi se duboki reljef koji se sastoji od dviju antropomorfnih figura i središnje kartuše. Na lijevoj strani reljefa smještena je skulptura Minerve, zaštitnice zanatlija i obrtnika, a desno je skulptura Merkura, zaštitnika trgovaca. Taj je reljef najveća kompozicija izvedena štukotehnikom u Osijeku. Dimenzije figura su 200 x 170 x 35 cm, a kartuše 190 x 170 x 30 cm. Reljef je teško stradao pod utjecajem atmosferilija te loše i nestručne sanacije. Dijelovi figura i kartuše bili su potpuno uništeni, rekonstruirani produženom žbukom, cementnim „plombama“ i gipsom. Površina reljefa bila je obojena akrilnom fasadnom bojom koja je dodatno oštetila štukomaterijal. Raslojavanjem je otkriven originalni štuko koji je ostao zaštićen od utjecaja atmosferilija te je zadržao formu, čvrstoću i izvornu boju, zahvaljujući vapnenim premazima, odnosno bojama. Reljef je također bio onečišćen organskim nečistoćama, poput debelog sloja ptičjeg ekskrementa i mahovine.

Konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su čišćenje, konsolidaciju, rekonstrukciju i zaštitu. U prvoj su fazi čišćenja četkama uklonjene organske nečistoće, a pažljivim uklanjanjem boje skalpelima i parnim čistačem očišćena je cjelokupna površina reljefa. Uklonjene su neadekvatne rekonstrukcije i korodirana armatura. Originalni štukomaterijal tretiran je sredstvom za konsolidaciju. Nakon čišćenja i konsolidacije, reljef je pripremljen za rekonstrukciju. Prije nanošenja materijala i oblikovanja nedostajućih dijelova izrađena je armatura od nehrđajućeg čelika i postavljena na mjesta većih oštećenja. U skladu s originalnom izvedbom reljefa, rekonstrukcije su kiparski modelirane štukomaterijalom koji se sastoji od pijeska, gipsa i gašenog vapna. Najprije se pristupilo rekonstrukciji kartuše s volutama i florealnim motivima, a zatim figura Merkura i Minerve, čiji su ekstremiteti, kao najizbočeniji elementi reljefa, bili znatno oštećeni i istrošeni. Nakon završetka faze rekonstrukcije, reljef je oličen fasadnom bojom, a nijansa i ton odabrani su pod konzervatorskim nadzorom u skladu s pronađenom originalnom bojom. Primjenom štukomaterijala i odabirom fasadne boje s hidrofobnim i paropropusnim svojstvima, reljef je zaštićen od ponovnog propadanja i utjecaja atmosferilija.

s. l.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Osijek

Zgrada Schmidt

Franjo Wybiral, poč. 20. st.

Voditeljica programa: Vesna Giener

Suradnici: Darija Cvitan, Dinko Ramljak, Stjepan Lucić, Vjekoslav Schmidt

BROJ DOSJEA: 2445, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Zgrada Schmidt sagrađena je u duhu secesije početkom 20. stoljeća prema projektu arhitekta Franje Wybirala. Riječ je o jednokatnici bogato dekoriranoj štukoelementima. U zgradu se ulazi iz veže kolnog ulaza na istočnom pročelju. Kao i ostale kuće u tom nizu, udaljena je od pločnika oko pet metara. Ograda koja dijeli kuću od ulice oblikovana je podnožjem i elementima od kovanog željeza. Hrvatski restauratorski zavod bio je angažiran 2017. godine za obavljanje konzervatorsko-restauratorskih istraživanja

južnog i istočnog pročelja kuće. Njima su obuhvaćena arhivska i povijesna istraživanja te analiza postojećeg stanja, sondiranja građevnih, žbukanih i bojenih slojeva. Provedenim sondiranjem utvrđeno je izvorno obojenje, skinuti su svi vučeni profili, utvrđeno stanje manufakturne plastike na temelju kojega je izrađen troškovnik restauratorskih radova. Rezultati i zaključci izneseni su u Elaboratu konzervatorsko-restauratorskih istraživanja.

v. g.

Slika 1. Južno i istočno pročelje

Slika 2. Detalj pročelne plastike

Slika 3. Vrata glavnog ulaza

o. Brač, Milna

Župna crkva Gospe od Blagovijesti

1783. g., sakristija 1519. g., zvonik 16. – 17. st.

Voditeljica programa: Irma Huić

Suradnici: Borka Milković, Anđelko Pedišić, Boris Dundović, Matea Ormuž, Lejla Košćević, Viza-projekt d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1879, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Župna crkva Gospe od Blagovijesti u Milni sagrađena je 1783. godine u baroknom slogu prema projektu graditelja i klesara Ignacija Macanovića. Nalazi se na povišenom platou čije kameno stubište vodi od ulaza do luke. Uz nju se nalazi i prvotna manja crkva, sagrađena 1519. godine, koja danas služi kao sakristija, iz koje se pristupa zvoniku s kraja 16. stoljeća. Zvonik se pripisuje Trifunu Bokaniću, dovršitelju gradnje trogirskoga zvonika. U 2017. godini provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja štukodekoracija u svetištu i drvene polikromirane ograde pjevališta u glavnom brodu crkve. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja štukature u svetištu (sjeverni i središnji medaljoni) otkrila su da je pozadina

medaljona bila obojena u drugačijim, tamnijim plavim i sivim tonovima, a figuralni motivi bili su, kao i danas, bijeli. Zidovi svetišta bili su sivi. Istraživanje polikromije obuhvatilo je istraživanje naliča i izvorne boje vrata te ograde pjevališta. Rezultat istraživanja je otkriće izvornog i kvalitetnijeg oslika kora. Pretpostavlja se da je izvorni oslik bio preslikan, popravljan, u 19. stoljeću, a to je sloj koji i danas vidimo. Nakon provedenih istraživanja, sonde su fotografirane i sistematizirane u tablicama s detaljnim opisom. Osim istraživanja in situ, pregledana je arhivska dokumentacija Konzervatorskog odjela u Splitu.

i. h., b. d.

Slika. 1. Sondažna istraživanja na ogradi kora

Slika. 2. Sondažna istraživanja na sjevernim medaljonima svetišta

o. Brač, Milna

Župna crkva Gospe od Blagovijesti
 Uznesenje Blažene Djevice Marije sa svecima
 Nepoznati autor, 18. st.
 Ulje na platnu, 176 x 102 cm
 Voditeljica programa: Zrinka Lujić
 Suradnik: Alen Škomrlj

BROJ DOSJEA: 2352/1, SPLIT, PORINOVA 2A
 PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Uljana slika na platnu Uznesenje Blažene Djevice Marije sa svecima jedna je od dviju najvrjednijih pala u crkvi, smještenih na pokrajnjim oltarima uz sakristiju. U gornjem dijelu slike na oblacima sjedi Marija, pogleda usmjerena prema gore, prema golubici, dok iz oblaka proviruju četiri serafina i dva krilata anđela. U donjem dijelu slike sjede sv. Josip, sv. Petar, sv. Pavao i sv. Matej sa svojim atributima. Na poledini nosioca slike ustanovljen je natpis s datacijom restauracije: RESTAURAT NEL. A. 1849. PAOL. VERONNESE PINC NEL. A. 1500. Slika je zatečena stabilna. Naime, u prošlom je stoljeću dublirana voskom na novo platno, a oštećenja u slikanom sloju ispunjena su voskom karnauba. Nedostaci u bojenom sloju neujednačeno su rekonstruirani, a slika je zaštićena lakom na bazi terpenskih smola. Nakon multispektralnih snimanja, laboratorijskih istraživanja i proba čišćenja, uklonjeno je novije platno te slojevi nečistoće, laka, preslika, retuša i drugih materijala iz prošle intervencije. Nedostajući

dijelovi nosioca nadomješteni su impregniranim lanenim platnom. S obzirom na to da je izvorni nosilac bio vrlo krut, krt i neelastičan, slika je dublirana u cijelosti. Na mjestu natpisa laneno je platno zamijenjeno prozirnim organdijem kako bi natpis bio vidljiv te je slika napeta na novi podokvir. Oštećenja slikanoga sloja u osnovi i boji rekonstruirana su prema probama i laboratorijskim analizama. Aplicirani elementi (preparacija) lako su obradivi, a adhezivna masa relativno jednostavno mehanički uklonjiva. Rekonstrukcija bojenog sloja izvedena je mimetičkom metodom retuširanja, a potom je nanesen završni sloj laka u spreju, pri čemu je ujednačen sjaj cijele oltarne pale. Poledinska zaštita na sliku nije postavljena kako bi natpis ostao vidljiv, ali je zid niše oltara izoliran tankim stiroporom da bi se spriječio doticaj moguće kondenzacije vlage s poledinom slike.

z. l.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

o. Brač, Škrip

Župna kuća

19. st.

Voditeljica programa: Irma Huić

Suradnici: Viza-projekt d.o.o., Intrados projekt d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2366, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

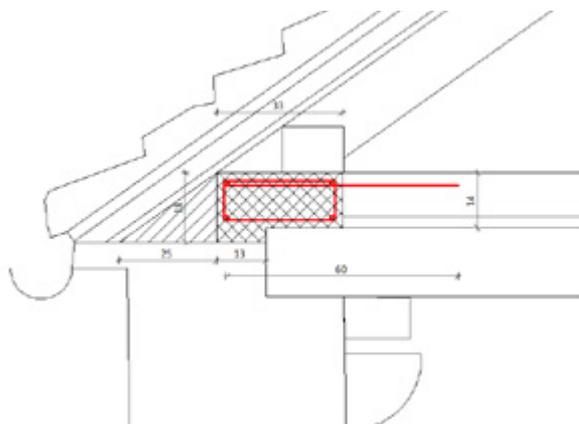
Naselje Škrip jedinstvena je povijesna cjelina ruralnog karaktera, nastala na prostoru gradinskoga naselja iz brončanog doba, te kasnije rimske naseobine. Naposljetku se razvilo skladno naselje središnjega dijela otoka Brača s rezidencijalnim utvrđenim dvorcem te baroknom župnom crkvom. Graditeljsko naslijeđe naselja, čije bitne značajke ostaju nepromijenjene od 19. stoljeća do danas, skladno dopunjuje organsku strukturu njegova neposrednog kultiviranog krajolika. Župna kuća smještena je ispred južnog pročelja crkve te je jasno vidljivi element južne padine naselja. Sagrađena je u 19. stoljeću kao jednokatna građevina s gospodarskim podrumom na razini suterena. Pravokutne je tlocrtne dispozicije te sagrađena na prirodnoj stijeni južne padine naselja. Krov je četverostrešni, s naknadno dograđenim luminarom, a pokrov

je od, za naselje karakterističnih, kamenih ploča (škrilja). Pročelja su kamena i nisu žbukana. Prema uputi nadležne javno-pravne institucije, koja izdaje potvrde glavnog projekta (građevinske dozvole), izrađen je izvadak iz glavnog projekta obnove župne kuće, koji je obuhvatio sanaciju krovišta s pokrovom. Izvadak se sastoji od troškovnika radova i izvedbenih detalja krovišta. Nakon provedene javne nabave, nabavljen je materijal za pokrivanje krova. Naime, krov župnog dvora ima površinu od oko 120 m². Nabava kamenih ploča u toj količini je otežana i mora se posebno naručiti u kamenolomu. Nakon vađenja, ploče moraju „odležati jednu zimu“ kako bi se od izvađenog materijala probrale one pogodne za pokrivanje (koje nisu pukle, razlistale se ili na drugi način oštetile).

i. h., b. d.

Slika 1. Detalj krovnog vijenca, izvadak iz projekta

Slika 2. Pogled u urušeno krovište s prvoga kata

o. Cres, Osor

Crkva sv. Petra

Keramički arheološki nalaz

Antika

Voditeljica programa: Maša Vuković Biruš

BROJ DOSJEA: 2456/1, KAMENITA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S LOŠINJSKIM MUZEJOM

Prilikom istraživanja crkve sv. Petra u Osoru pronađena je kasnoantička posuda velikih dimenzija. U suradnji s Lošinjskim muzejom, posuda je restaurirana na Odjelu za restauriranje arheoloških nalaza Hrvatskog restauratorskog zavoda. Konzerviranje i restauriranje provedeno je u više faza rada. Uklonjena je zemljana ispuna te je

flotirana. U njoj su pronađeni ostaci kostiju, keramike i šute. Ulomci su oprani i konsolidirani otopinom, a zatim spojeni i lijepljeni. Napravljena je integracija alabasternim gipsom te retuširana akrilnim bojama.

m. v. b.

Slika 1. Ulomci posude, stanje prije radova

Slika 2. Posuda, stanje nakon radova

o. Cres, Osor

Muzej sakralne umjetnosti

1. Stola (inv. br. T-202b), I. četvrtina 18. st., talijanska ili francuska provenijencija, svila, lan, posrebrene i pozlaćene niti, metalne rese, 230 x 24 cm
2. Manipul (inv. br. T-202c), I. četvrtina 18. st., talijanska ili francuska provenijencija, svila, lan, posrebrene i pozlaćene niti, metalne rese, 45 x 24 cm
3. Velum (inv. br. T-202), I. četvrtina 18. st., talijanska ili francuska radionica, svila, lan, posrebrene i pozlaćene niti, metalne rese, 51 x 55 cm
4. Bursa (inv. br. T-202d), I. četvrtina 18. st., talijanska ili francuska radionica, svila, lan, posrebrene i pozlaćene niti, metalne rese, 25 x 25 cm
5. Dalmatika (inv. br. T-56), poč. 17. st., firentinska radionica, svileni damast, lan, 108 x 137 cm
6. Manipul (inv. br. T-60), poč. 17. st., firentinska radionica, svileni damast, lan, 50 x 20 cm

Voditeljica programa: Olgica Mileusić

Suradnici: Sandra Lucić Vujčić, Petra Franić Haniš, Suzana Kallay, Tihana Čelebić, Margareta Klofutar, Marta Budicin, Natalija Vasić, Jovan Kliska

BROJ DOSJEA: 8063 (1), 8064 (2), 8065 (3), 8066 (4), 8067 (5), 8068 (6), ZAGREB, ILICA 44
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Dalmatika (inv. br. T-56) i manipul (inv. br. T-60) dio su liturgijskog kompleta od zelenog damasta s početka 17. st. i firentinske su provenijencije. Niz tipski srodnih damasta sačuvan je danas u inozemstvu i kod nas, a pripadaju tzv. damastima tipologije Gnalić. Ti su damasti bili veoma popularni. Korišteni su i u liturgijske i u svjetovne svrhe, a izrađivali su se od 1550. do 1650. u Veneciji, odnosno u Venetu, Firenci i drugim talijanskim gradovima. Na istočnojadranskoj obali velik je broj takvih sačuvanih damasta, a najbližije analogije s osorskim ornatom pokazuju dvije dalmatike iz župne crkve Navještenja Marijina u Pićnu, također s početka 17. stoljeća. Tim je damastima zajednički veliki raport sa središnjim motivom kantarosa razvedene baze te s razliistanim granama s plodovima šipka koje nose

veliki cvijet čička. Osorski damast u unutrašnjosti kantarosa ima plodove šipka, stilizirane karanfile, lišće i jedan fleur-de-lis koji prema mišljenju Domenice Digilio upućuje na firentinsko podrijetlo. Na dalmatici i manipulu uočene su nečistoće i mrlje te intervencije neprimjerenog zatvaranja oštećenja na glavnoj tkanini i podstavi. Ukrasne su trake bile odvojene i mjestimično oštećene. Stola (inv. br. T-202b), manipul (inv. br. T-202c), velum (inv. br. T-202) i bursa (inv. br. T-202d) dio su liturgijskog kompleta s kazulom (inv. br. T-202a), a izrađeni su od svilene tkanine broširane raznobojnim svilenim, pozlaćenim i posrebrene nitima, s recentnijom crvenom svilenom podstavom. Komplet je vjerojatno rad venecijanske ili francuske radionice iz prve četvrtine 18. stoljeća. Kompleksni dekorativni motiv glavne

tkanine sastoji od sitnijih raznobojnih cvjetova sa zelenim lisnatim granjem i srebrnim vijugavim viticama uzdužno po površini predmeta te od središnjeg fantastično-cvjetnog aranžmana, sve na oker-zlatnoj podlozi. Na navedenim predmetima iz kompleta zatečene su naslage nečistoća, prašine, voska te oksida. Podstava je bila prekrivena slojem prašine, s vidljivim mrljama, poderotinama i puknućima. Ukrasne trake bile su prekrivene slojem oksida, a na nekim dijelovima istrošene od upotrebe i oštećene. Na svim predmetima izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi koji su obuhvatili fotografiranje stanja prije radova, izradu grafičke dokumentacije oštećenja i nečistoća,

laboratorijske analize materijala i veza, grafički prikaz konstrukcije predmeta, odvajanje podstava, uklanjanje nečistoća suhim postupkom, vlaženje, relaksaciju, sušenje pod opterećenjem staklenim utezima, nabavu i bojenje lanene tkanine za izradu novih podstava predmeta iz kompleta inv. br. T-202, nabavu svilene tkanine za podlaganje i za šivanje restauratorskim bodom, bojenje svilene tkanine u zadani ton, zatvaranje oštećenja podlaganjem svilom i šivanjem restauratorskim bodom svilenim filamentom, spajanje dijelova predmeta u cjelinu, izradu opreme kutija za pohranu te povrat umjetnina vlasniku.

o. m., m. b.

Slika 1. Dalmatika inv. br. T-56, stanje prije radova

Slika 2. Dalmatika inv. br. T-56, stanje nakon radova

Slika 3. Velum inv. br. T-202, stanje prije radova

Slika 4. Velum inv. br. T-202, stanje nakon radova

o. Čiovo, Čiovo

Crkva sv. Nikole

Sv. Nikola

Giovanni Battista Argenti, oko 1600. g.

Ulje i tempera na platnu, 155,5 x 119 cm

Voditeljica programa: Zrinka Lujić

Suradnici: Jelena Zagora, Alen Škomrlj

BROJ DOSJEA: 2352/1, SPLIT, PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva sv. Nikole na Čiovu sagrađena je 1594. godine, nakon čega je vjerojatno uslijedila narudžba slike koja se datira oko 1600. godine. Radoslav Tomić pripisuje oltarnu palu G. B. Argentiju, osobito zbog načina oblikovanja svečeva lica i meko spuštene albe. Pala je bila pohranjena u samostanu sv. Ante u Dridu na Čiovu jer je za oltar u koji je smještena i crkvu sv. Nikole predviđena obnova. Zbog izloženosti mikroklimatskim oscilacijama, platno je zatečeno opušteno i naborano, strukturno narušeno i manjkavo u donjem dijelu slike. Nosilac je oksidirao te izgubio čvrstoću i elastičnost, što je uzrokovalo poderotine. Pregledom umjetnine pod UV svjetlom nije pronađen lak; međutim, utvrđen je djelomični preslik. Vidljiva intervencija restauratorski je zahvat izveden u prvoj polovici 20. st., kad je slika povećana u svim smjerovima za otprilike 6 cm trakom novoga platna koje je zašiveno na original, a u lučnom dijelu umjetnom kožom koja je zalijepljena vjerojatno ljepilom Neostik, s poledine slike. Dokumentirano je zatečeno stanje slike, provedena su

povijesna istraživanja i instrumentalne analize. Nakon proba čišćenja, s poledine i lica slike uklonjena je nečistoća i preslik. Deformacije platna izravnate su indirektnim vlaženjem u komori pod kontroliranim mikroklimatskim uvjetima, a potom je obavljena strukturna sanacija nosioca lanenim platnom. Zatečeni je strip lining (nadođane platnene trake) sačuvan, njegovi šavovi su ojačani čvršćim koncem, a oslabljeni izvorni nosilac dubliran je na novo laneno platno impregnirano gelom. Šav između dubliranog nosioca slike i strip lininga povijesne restauracije dodatno je premošten trakama markizeta, a slika potom postavljena na novi podokvir. Oštećenja u slikanom sloju rekonstruirana su prema rezultatima laboratorijskih analiza i prema provedenim probama preparacija i retuša. Rekonstrukcija bojenog sloja izvedena je integralnim retušem i zaštićena završnim slojem laka. Drvena podloga je očišćena i impregnirana voskom te prenamijenjena u poledinsku zaštitu slike.

z. l.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

o. Čiovo, Slatine

Gospa od Prizidnice

Glavni oltar

Nepoznati autor, 18. st.

Klesani kamen

Voditelj programa: Mate Roščić

Suradnici: Marin Barišić, Vinka Marinković, Ivan Sikavica, Helena Ugrina

BROJ DOSJEA: 245/3, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva Gospe od Prizidnice s pustinjačkim samostanom (eremitorijem) smještena je podno strme litice na južnoj obali otoka Čiova, istočno od Slatina. Crkvu posvećenu Bezgrešnom začecu Blažene Djevice Marije podigao je poljički svećenik Juraj Stojdražić 1546. godine na mjestu starijeg pustinjačkog boravišta. Crkva je jednobrodna s izduženom pravokutnom apsidom. Građena je priklešanim kvadrirama u pravilnim redovima i pokrivena dvostrušnim krovom s pokrovom od kupe kanalice. Glavni monumentalni oltar izrađen je od višebojnog mramora te je flankiran slobodnostojećim okvirima vrata s atikom; dijeli prostor apside na svetište i sakristiju. Na oltaru su zabilježena strukturna oštećenja i pomaci stupova zbog korozije metalnih spona i trnova. Tijekom 2015. godine djelatnici Hrvatskog restauratorskog zavoda demontirali su sjevernu stranu oltara: atiku, kapitel, stup, bazu i dio mense. Uklonjeni su metalni trnovi i spona koje su korozijom prouzročile statičke pomake oltara. Željezne spona zamijenjene su sponama od prokroma. Rastavljeni dijelovi su montirani. Na posvetnom križu južnog zida

crkve provedena su sondažna istraživanja, a na kamenu su pronađeni tragovi polikromije. Tijekom 2016. godine provedena je parcijalna demontaža i potpuna sanacija južne strane oltara. U tom razdoblju očišćeni su posvetni križevi na južnom zidu crkve od sloja recentne boje. Tijekom 2017. godine na glavnom oltaru obavljani su završni konzervatorsko-restauratorski radovi, koji su obuhvatili fugiranje sljubnica, fine rekonstruktivne zahvate te lijepljenje intarzija i rekonstrukcije nedostajućih intarzija. Sljubnice su fugirane vapnenim mortom. Manja oštećenja koja su postojala na površini oltara zatvorena su smjesom umjetnog kamena. Površina kamena mense mehanički je očišćena od sloja cementa. Nakon radova izvedeno je završno čišćenje cijelog oltara parnim čistačem te završno poliranje intarzija i stupova. Istovremeno s radovima na oltaru izvedeni su zahvati mehaničkog uklanjanja recentne polikromije s posvetnih križeva na sjevernom zidu i škropionici te rekonstrukcija polikromije na svim posvetnim križevima i škropionici. Kad je uklonjen recentni sloj boje, ustanovljeno je da je polikromija na posvetnim križevima

dobro sačuvana, ali znatno manje na površini škropionice. Nakon čišćenja pristupilo se rekonstrukciji bojenog sloja akrilnim bojama. Boja je lazurno i točkasto nanošena na površinu kamena da bi se vizualno zatvorila cjelina

bojenog sloja. S obzirom na to da su ostaci polikromije stabilni, odlučeno je da se na površinu ne nanosi nikakav završni sloj.

v. m.

Slika 1. Glavni oltar, stanje nakon radova

Slika 2. Posvetni križ, stanje nakon čišćenja

Slika 3. Škropionica, stanje nakon čišćenja

o. Hvar, Hvar

Franjevački samostan Gospe od Milosti

Antependij

Nepoznati autor, 17. st.

Oslikana koža, 75,5 x 151,5 cm

Voditelj programa: Samir Serhatlić

Suradnici: Samir Serhatlić, Nataša Treursić, Gabrijela Palameta, Antonio Blašković, Elio Karamatić, Mirjana Jelinčić, Domagoj Mudronja, Margareta Klofutar

BROJ DOSJEA: 1531/8, DUBROVNIK, BATAHOVINA 3

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Program je započet u 2016. godini radovima *in situ*, u franjevačkom samostanu Gospe od Milosti. U 2017. godini antependij je dopremljen u restauratorsku radionicu u Dubrovniku, gdje su provedene analize, suho uklanjanje nečistoća te mokri tretmani uklanjanja nečistoća i laka. Antependij je podlijepljen te zategnut na posebno pri-

premljeni podokvir. Izrađene su zakrpe i zapune kožom i kožnim prahom te retuši temperom i lakirnim bojama. Nakon završetka restauratorskih radova na ukrasnom okviru antependija, planira se transport i montaža umjetnine.

sam. se.

Slika 1. *In situ*, stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

o. Hvar, Hvar

Katedrala sv. Stjepana I. pape i mučenika

Crvena kazula

Venecijanska provenijencija, 15. st.

Svilena i lanena tkanina, pozlaćene, posrebrene i raznobojne svilene niti, 132 x 81 cm

Voditeljica programa: Katija Hrepić

Suradnici: Marta Budicin, Jovan Kliska, Margareta Klofutar

BROJ DOSJEA: 150, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crvena kazula potječe iz 15. st., venecijanske je provenijencije, a izrađena je od svile iz više krojnih dijelova; ima lanenu podstavu. S prednje strane vezeni je prikaz Navještenja s poprsjima arkandela Gabrijela i Bogorodice te crkvenih otaca sv. Ambrozija i sv. Jeronima. Poledina je izvezena zanimljivim prikazom pelikana u gnijezdu koji svojom krvlju hrani mladunce. Taj je prikaz bio vrlo popularan, kao prateći motiv scene Raspeća od 13. do 15. st. i simbol je Kristove žrtve. Ispod gnijezda s pelikanom prikazan je raspeti Isus s Marijom Magdalenom te poprsjima Bogorodice i sv. Ivana evanđelista. Donji dio kazule ukrašen je prikazom sv. Petra. Pozadine svih prikaza, a posebno je to istaknuto u scenama Navještenja i Raspeća, ukrašene su mrežom manjih rombova. Sveti Ambrozije, Jeronim i Petar izrađeni su u punoj figuri i smješteni podno ciborija s tri kupole i modrim svodovima. Kupole su izvezene posrebranim nitima, a vrhovi su im ukrašeni lisnatim motivom. Tlo na kojem stoje sveti izvezeno je zelenim koncem. Prema oblicima arhitekture ciborija, u

ovom slučaju tri kupole od kojih je središnja viša i šira od bočnih, taj tip veza nazvan je San Marco, zbog analogija s venecijanskom bazilikom. Najveći dio dalmatinskog veza pripada skupini San Marco IV, koju karakterizira niz ornamentalnih spiralnih i cvjetnih ukrasa iznad kupola. Najraniji vezovi skupine San Marco nastali su potkraj 15. st., a najčešće se javljaju u prvim desetljećima 16. stoljeća. Taj je vez karakterističan za Veneciju i Veneto. U predjelu odjeće svetaca zbog potpune istrošenosti, odnosno nedostatka sviloveza vidljive su linije preparativnog crteža koji pokazuje vrsnoću i minucioznost izrade. Glavna tkanina i podstava kazule zatečene su s brojnim intervencijama krpanja neprimjerenim koncem. Svilovez je uglavnom istrošen do preparativnog crteža, čija vrsnoća i minucioznost izrade tako dolaze do izražaja. Metalne i svilene niti bile su odignute ili prihvaćene neprimjerenim koncem. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su izradom fotografske i grafičke dokumentacije te kemijskom i tehnološkom analizom. Uslijedilo je suho čišćenje

i odvajanje glavne tkanine od podstave te ravnanje i podljepljivanje fragmentiranog podložnog kartona stolona. S vezenih prikaza uklonjene su sve prethodne intervencije, a odignute niti pravilno su položene i učvršćene. Nakon

spajanja odvojenih dijelova, kazula je pohranjena u kutiju od beskiselinskog kartona i vraćena vlasniku.

k. h., m. b.

Slika 1. Stražnja strana, stanje prije radova

Slika 2. Stražnja strana, stanje nakon radova

Slika 3. Detalj s Raspećem i pelikanom nakon radova

Slika 4. Detalj sa sv. Jeronimom nakon radova

o. Hvar, Stari Grad

Crkva sv. Nikole

Sv. Andrija apostol

Francesco Ciabatta, 17. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, 142 x 73 x 32 cm

Voditeljica programa: Larisa Pervan Čizmić

BROJ DOSJEA: 2196/3, SPLIT, PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Skulptura sv. Andrije iz 12. stoljeća, autora Francesca Ciabatte, smještena u crkvi sv. Nikole u Starome Gradu na otoku Hvaru, jedna je od deset polikromiranih skulptura apostola s pripadajućim atributima. Postavljena je na istočnom zidu crkve na visini od oko 6 m, gdje s ostala tri apostola i raspelom stoji na gornjoj pokrivnoj dasci ukrasne profilirane grede iznad ulaza u apsidalni dio crkve. Skulptura je na postamentu u stavu kontraposta, desnom nogom u blagom iskoraku, ruku odvojenih od tijela. Na prste desne ruke zakačena je žica s ribom, a lijevom rukom drži križ. Svetac je prikazan s aureolom, ima brkove i dugu, valovitu, smeđu bradu koja pada do prsa, duboke zaliske te kovrčavu smeđu kosu. Stražnji dio skulpture obrađen je grubo, s vidljivim tragovima dljeteta, i plošno, da bi skulptura što bolje prijanjala uz zid. Na poleđini je natpis "S. Andrea.", ispisan bijelom bojom. Skulptura je sastavljena od više drvenih dijelova lijepljenih tutkalom i spajanih čavlima. Zatečena su brojna oštećenja slikanog sloja i drvenog nosioca. Drvo je oštećeno djelovanjem drvnih nametnika, gljiva plijesni i razdvajanjem

konstruktivnih dijelova skulpture, što je uzrokovalo odvajanje krednog nosioca i osipanje slikanog sloja. Skulptura je bila prekrivena prašinom, ptičjim izmetom i bijelom bojom sa zida, koja se osipala i ljuštila. Sonde bojenog sloja upućivale su na višestruke preslike halje i plašta, ali ne i na izvorni sloj, osim na dijelovima inkarnata, gdje je izvorni sloj djelomično sačuvan. Konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su stabilizaciju drvenog nosioca i bojenog sloja, uklanjanje pretposljednog i posljednjeg preslika kemijskim i mehaničkim metodama. Nakon rekonstrukcije nedostajućih dijelova uslijedilo je djelomično nanošenje krednog nosioca i retuš. Pri uklanjanju preslika s plašta, ispod preostalog prezentiranog preslika, uočeni su tragovi zlata, vjerojatno izvorni, dok je na presavijenom donjem dijelu rukava sačuvano srebro preko kojega je nanosena crvena lazura. Nakon završetka radova skulptura će biti vraćena vlasniku, ali neće biti smještena na pripadajuće mjesto zbog još uvijek neadekvatnih uvjeta smještaja u crkvi.

l. p. č.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje tijekom radova

o. Ilovik

Uvala Paržine

Antika

Voditelj programa: Igor Miholjek

Suradnici: Damir Banković, Nenad Starčić, Ana Skračić

BROJ DOSJEA: 2431, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43
PROGRAM PREMA UGOVORU S LOŠINJSKIM MUZEJOM

Na poziv ravnateljice Lošinjskog muzeja, Zrinke Ettinger Starčić, od 10. do 13. travnja 2017. izveden je stručni uviđaj novootkrivenog brodoloma u blizini otoka Ilovika. Spomenuti brodolom prijavio je slovenski arheolog Miran Erič. Prijavljena pozicija brodoloma nalazi se u uvali Paržine na jugoistočnoj strani otoka Ilovika. Tijekom zarona na dubini od 4 m u sipkom bijelom pijesku uočena je drvena brodska konstrukcija dužine 6 m i širine oko 50 cm. Rasprostire se u smjeru 240° u odnosu na sjever. Na konstrukciji su vidljive tri uzdužne daske oplata (madiri), debljine 5 cm i širine 23 cm te 23 rebra dimenzija oko 18 x 12 x 10 cm s međusobnim razmakom od 15 do 20 cm. Rebra su s madirima spojena drvenim klinovima. Nakon ručnog iskopa, vidljiva visina konstrukcije je oko 30 cm. S obzirom na kut pod kojim oplata ulazi u pijesak, može

se pretpostaviti da brodska konstrukcija ulazi u dublji sloj pijeska u dubinu od oko 60 do 70 cm. Među rebrima su pronađeni ulomci keramike (obod posude tanjih stijenki i jedan, nažalost, oštećen i neprepoznatljiv tip amfore s dijelom ručke). Također je među rebrima uočen nalaz balastnog kamena sive boje i manjih dimenzija, koje oko olupine u samoj uvali ili na plaži nije uočeno. Vidljivi dio brodske konstrukcije je skiciran i fotografiran te su uzete precizne GPS koordinate pozicije brodoloma: 44° 26.776 N 014° 33.531 E. Uzeti su uzorci za analizu starosti drveta, a analiza je obavljena u laboratoriju Beta Analytic. Za analizu je korištena metoda AMS, a dobiveni rezultati postavljaju starost drveta u 2130 (+/- 30) godina, odnosno pripadaju 2. st. pr. Kr.

i. m.

Slika 1. Ostaci trupa antičkog broda

Slika 2. Spajanje brodske konstrukcije drvenim klinom i pločicom

o. Korčula, Badija

Franjevačka crkva Gospe od Milosti

15. st.

Voditeljica programa: Suzana Purišić

Suradnici: Duško Čikara, Petar Samuel Pal, Goran Tomljenović, Domagoj Mudronja, Katja Marasović, Ivka Koračak, CODPLUS d.o.o. iz Korčule, Konzervatorski odjel u Dubrovniku

BROJ DOSJEA: 1717, ZAGREB, ILICA 44

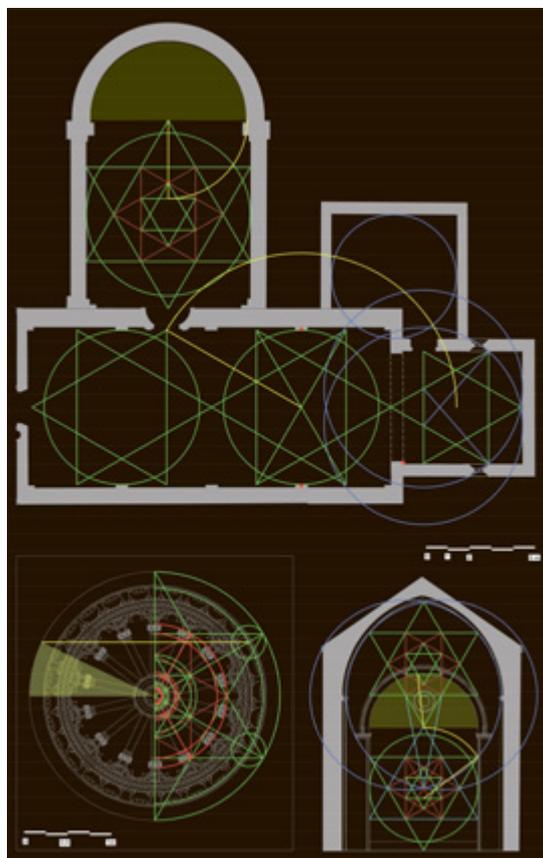
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Gradnja današnje crkve Gospe od Milosti na otoku Badiji počela je u posljednjoj četvrtini 15. stoljeća, a crkva je posvećena 1533. godine. U prvoj polovici 18. stoljeća sa sjeverne je strane dograđena kapela Sv. Križa prema projektu mletačkog arhitekta Giorgio Massarija, a renesansna crkva je barokizirana. Između kapele i renesansne sakristije podignuta je utvrđena prigradnja sa stubištem prema obrambenom ophodu nad svetištem kapele. U 2017. godini obavljena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja unutrašnjosti crkve i pridodanih dijelova, a

izrađena je i povijesna studija. Rezultati istraživanja proširili su spoznaje o razvoju sklopa i o elementima pojedinih građevnih slojeva. Precizna arhitektonska dokumentacija izrađena na temelju 3D snimke objekta poslužila je kao podloga za utvrđivanje metode oblikovanja arhitektonskog prostora. Izrađen je konzervatorsko-restauratorski elaborat sa smjernicama za obnovu, uključujući i reviziju predloženih zahvata na kamenoj plastici.

d. č.

Slika 1. Geometrijska metoda oblikovanja prostora i pojedinih građevnih elemenata

o. Korčula, Blato

Crkva Svih svetih

Svi sveti

Girolamo da Santa Croce, 1540. g.

Tempera na dasci, 219 x 187 cm

Voditeljica programa: Katarina Alamat Kusijanović

Suradnici: Antonio Blašković, Ivana Bonić, Elio Karamatić, Sanja Pujó, Sandra Šustić

BROJ DOSJEA: 1827/2 MK, DUBROVNIK, BATAHOVINA BB

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Oltarna slika Svi sveti djelo je mletačkog slikara Girolama da Santa Crocea. Godine 1540. naručio ju je blatski plemić Jakov Kanavelić. Kompozicija se sastoji od manje atike s prikazom Bogorodice s Djetetom i velike oltarne pale Svih svetih. Središnji lik oltarne pale je sv. Petar, prikazan u papinskom ornatu okružen mnoštvom svetačkih likova. Prvi do njega slijeva je sv. Jeronim, prikazan kao zaštitnik Dalmacije i Korčule, a dalje se nižu još 23 svetice i sveca. Na skalinama, podno svetaca, nalaze se tri anđela svirača. Prikaz violine, koju drži jedan od anđela, među tri je najstarija poznata prikaza toga instrumenta u Europi. Slika je nekad bila u pozlaćenom, drvenom, renesansnom okviru koji je spajao sliku atike Bogorodica s Djetetom i veliku palu Svi sveti, a 1745. godine smještena je na novi mramorni oltar u kojem se nalazi i danas. Slika je zbog nestabilnih klimatskih uvjeta pretrpjela brojna oštećenja te je više puta restaurirana. Prvo restauriranje izvedeno je u Beču na zahtjev tadašnje Centralne komisije i na trošak cara Frane Josipa, a drugo poslije Drugog svjetskog rata. Nakon ta dva veća zahvata, restaurirana je više puta uz manje terenske intervencije fiksiranja boje, prilikom kojih je, katkad nevjesto, preslikavan i sve više prekrivan original. Središnja slika sastavljena je od tri dijela. Drvene

daske su se razdvajale i stvarale procijepe na spojevima. Cijelom površinom slike bile su vidljive posljedice nastale „radom“ drvene podloge. Iza drvenog nosioca postavljen je najlon pa su zbog kondenzacije vlage nastale plijesni. Skupljanjem i širenjem drvenog nosioca došlo je do osipanja boje zajedno s podlogom. Nakon istraživačkih radova, UV i IC snimanja, napravljene su probe konsolidanta. Tada je utvrđeno da je slikani sloj relativno otporan na vlagu te je izabrano adekvatno sredstvo za podljepljivanje; nakon toga su uslijedile probe čišćenja slikanog sloja. Tijekom rada na cijeloj površini slike evidentirani su kitovi i preslici iz različitih razdoblja koji su izrazito prelazili preko rubova oštećenja i na taj način umanjivali očitavanje originalnog slikanog sloja. Nakon uklanjanja prvog dijela preslika, nastavilo se s mehaničkim čišćenjem. Drveni nosač sastavljen je od šest horizontalnih dasaka. Procijepi su nastali gotovo cijelom dužinom, što je otežavalo podizanje. Injektiranjem konsolidanta u vakuumu izvedena je konsolidacija nosioca, a neodgovarajući parketažni sustav zamijenjen je novim. Pri obnovi površine korišten je kredni kit. Bazni kit je podslikan u temperi, a završni u transparentnim bojama u laku. Potpuno je rekonstruiran bojeni sloj, jer je nakon skidanja preslika bilo dovoljno

podataka za cjelovitu rekonstrukciju. Završno je lakiranje izvedeno mastiksom. Razlog što je slika bila toliko puta restaurirana i popravljana bila je izrazita osjetljivost na mikroklimatske promjene u crkvi. Jedini način da je se sigurno vrati na izvorno mjesto, na oltar, bila je izrada klimatske kutije unutar koje bi pala bila u kontroliranim

uvjetima. S obzirom na ograničene dimenzije unutar oltara, to je bilo vrlo zahtjevno. Izrađena je klimatska kutija od plemenitog čelika i akrilnog stakla visoke kvalitete (optičkih svojstava).

k. a. k.

Slika 1. *Svi sveti*, stanje prije radova

Slika 2. *Svi sveti*, stanje nakon radova

Slika 3. *Bogorodica s Djetetom*, stanje prije radova

Slika 4. *Bogorodica s Djetetom*, stanje nakon radova

o. Korčula, Korčula

Opatska riznica sv. Marka

1. Korčulanski kodeks, više autora, 12. st., rukopis na papiru, 16,5 x 12 x 2,7 cm

2. Portret korčulanskog biskupa A. Belglave, nepoznati autor, 18. st., crtež na papiru, 19,3 x 15 cm

Voditelj programa: Samir Serhatlić

Suradnice: Sanja Serhatlić, Marijana Jukić

BROJ DOSJEA: 210/17, DUBROVNIK, BATAHOVINA 3

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH I ŽUPOM SV. MARKA, KORČULA

Korčulanski kodeks iz 12. st. pisan je crnom tintom na pergamentu, neštavljenom životinjskoj koži, karolinškom oblom minuskulom i inicijalima u boji te ručno oslikanim biljnim i životinjskim motivima. Prema Foretiću, sadrži izvratke iz djela raznih historiografa, kao i vijest iz *Liber pontificalis* rimskih biskupa u kojemu se uz papu Aleksandra II. (1061. – 1073.) spominje i hrvatski kralj Petar Krešimir IV. (1058. – 1075.), a poslije i kralj Zvonimir (1075. – 1089.). Važan podatak je zakletva Krešimira III., koji je papinskom legatu Majnardu zajedno s dvanaest župana prisegnuo da nije dao ubiti svojega brata Gojslava. Kodeks spominje splitske crkvene sabore iz 11. stoljeća te krunjenje Zvonimira za kralja. U njega su upisane i druge bilješke bitne za hrvatsku ranosrednjovjekovnu povijest, npr. o miru između Hrvata i Bugara u vrijeme pape Ivana X. Zbog protoka vremena i izloženosti neodgovarajućim mikroklimatskim uvjetima, na Kodeksu su bila vidljiva brojna kemijska, biološka i fizička oštećenja. Pergamentni listovi bili su blago deformirani i diskolorirani, osobito prvi i zadnji list, na kojima je zatečeno najviše vezane nečisti i oštećenja, zato što kodeks nije imao korice pa je blok knjige bio izložen izravnim negativnim utjecajima iz okoline. Od 1. do 23. stranice izraženi su nedostaci nastali djelovanjem vlage i glodavaca. Na prvom je listu inicijal (I), izveden crvenom i zelenom bojom, progorio

pergamentni nosilac. Uzrok degradacije pergamenta je korozivno djelovanje vlage i zelenog (bakrenog) pigmenta. Ista degradacija pergamentnih listova vidljiva je na gotovo svim listovima na kojima je korištena zelena boja. Na hrptu, osim postojećih kožnih rebara, vidljivi su okomiti urezi na svim pergamentnim slogovima koji upućuju na to da je Kodeks bio nanovo uvezan, vjerojatno u 15. stoljeću. Kodeks je podvrgnut cjelovitim konzervatorsko-restauratorskim zahvatima, od dokumentiranja (pisana, grafička, fotografska dokumentacija), numeriranja, razvezivanja, analize, proba i testova, suhih i mokrih tretmana uklanjanja nečisti, izrade integracija, vlaženja i zatezanje pergamentnih listova, slaganja u slogove i uvezivanje, obrade drvenih ploča za korice, izrade žljebova i umetanje kožnih rebara, toniranja i obrezivanja kože, lijepljenja kože za drvenu ploču i obrade kutova, lijepljenja kompenzacije i predlista do izrade opreme za pravilno izlaganje i pohranu. Zahvat je bio zahtjevan posebno u dijelu zaštite teksta od daljnjeg propadanja, a poseban izazov bio je uvez. Bilo je nužno zaštititi blok knjige, no zbog manjka informacija o uvezu iz 12. st. odlučeno je ponoviti jasno vidljiv uvez iz 15. stoljeća. Portret korčulanskog biskupa Belglave (1781. – 1787.) nastao je u tradiciji venecijanskog slikarstva druge polovice 18. stoljeća. Papir je pretrpio razna oštećenja; vidljive su prijašnje nestručne intervencije koje

su dodatno oštetile papir uporabom neadekvatnog ljepila. Zbog svega navedenog i zbog vrijednosti samog crteža, izvedena je cjelovita konzervacija i restauracija te su obje

umjetnine adekvatno opremljene za pohranu i izlaganje te vraćene vlasniku.

s. se., sam. se.

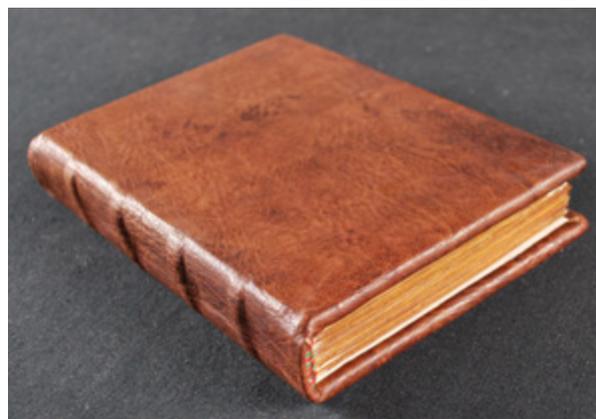
Slika 1. Korčulanski kodeks, stanje prije radova

Slika 2. Korčulanski kodeks, stanje nakon radova

Slika 3. Korčulanski kodeks, uvez, stanje nakon radova

Slika 4. *Portret korčulanskog biskupa Belglave*, stanje prije radova

Slika 5. *Portret korčulanskog biskupa Belglave*, stanje nakon radova

o. Krk, Košljun, Punat

Franjevačka crkva Navještenja Blažene Djevice Marije

Oltar sv. Diega

Domenico Cavallieri i suradnici, 18. st.

Kamena plastika, 600 x 270 x 150 cm

Voditelj programa: Ivan Jengiđ

Suradnici: Tonko Fabris, Ante Guberina, Mijo Jerković, Kristina Kravaršćan, Domagoj Mudronja, Iva Paduan, Tomislav Svirac, Daniel Štimac, Josip Tirić, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 1453/7, ZAGREB, VOĆARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Prema natpisu s vanjskog pročelja, gradnja jednobrodne i u osnovi gotičke franjevačke crkve Navještenja Blažene Djevice Marije s otočića Košljuna kod Punta na Krku, zadužbine posljednjeg krčkog kneza Ivana VII. Frankopana i njegove kćeri kneginje Katarine Marije Frankopan, dovršena je 1523. godine. Crkva je u baroknom razdoblju doživjela veće preinake, a tijekom radova preuređenja od 1718. do 1720. godine venecijanski je majstor Domenico Cavallieri sa suradnicima izradio glavni oltar i šest bočnih oltara. Oltari su izrađeni od nekoliko vrsta kamena. U reljefnoj obradi figuralnih i florealnih ornamentata prevladava bijeli mramor, dok su arhitektonski dijelovi izve-

deni u kombinaciji nekoliko vrsta raznobojnog mramora, vapnenca i breče. Nakon početnih istraživanja i izrade elaborata, nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi koji su u 2017. godini ponajprije bili usmjereni na obnovu oltara sv. Diega, a obuhvatili su mehaničko čišćenje cjelokupne površine oltara, ekstrakciju ili stabilizaciju štetnih vodotopivih soli, uklanjanje korodiranih željeznih spojnica, čišćenje kemijskim sredstvima, injektiranje pukotina, domodeliranje nedostajućih formi, tašeliranje kamenih elemenata i tonsko ujednačavanje.

i. j.

Slika 1. Detalj atike oltara prije radova

Slika 2. Detalj atike oltara nakon radova

o. Krk, Krk

Crkva sv. Franje Asiškog

Sacra conversazione

Bernardino Licinio, 1531. g.

Miješana tempera na dasci, 280 x 190 x 1,5 cm

Voditeljica programa: Ana Rušin Bulić

Suradnik: Goran Bulić

BROJ DOSJEA: 1964/1, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Pala je smještena na glavnom oltaru franjevačke crkve sv. Franje Asiškog. Simetrična kompozicija pale odražava renesansnu ideju centraliziranog, savršeno harmoničnog i simetričnog prostora. U sredini slike na povišenom tronu sjedi Bogorodica s Djetetom na krilu. Uz tron stoji skupina od deset franjevaca i franjevačkih svetaca, simetrično raspoređenih s lijeve i desne strane. Piramidalna kompozicija slike i važnost Bogorodice s Djetetom istaknuta je bogato ukrašenim zastorom; taj zastor na nebu iza trona pridržavaju dva anđela. Nelogično zaključivanje rubnih likova poput anđela u kontrastu s naglašenom ravnotežom ostatka slike tumači se smanjenjem formata slike rezanjem njezinih rubova za nekoliko centimetara. Oltarna pala danas je dio baroknog oltara pod trijumfalnim lukom svetišta jednobrodne gotičke crkve, čiji je sadašnji izgled definiran u 15. stoljeću. Budući da je slika bila u vrlo lošem

stanju, smještena na visini, poledine zaklonjene visokim zidom koji je onemogućavao pregled potpornog sustava, odlučeno je da se in situ izvede računalna radiografija i tako prikupe podaci o stanju drvenog nosioca. Snimke su pokazale da je potporni sustav vrlo oštećen, ali da je moguće sliku pomicati i demontirati bez rizika. Slika je transportirana u riječku radionicu Hrvatskog restauratorskog zavoda, gdje je na njoj izvedena dezinfekcija, a zatim stolarska sanacija drvenog nosioca i potpornog sustava. Zbog oštećenosti slikanog sloja i velikog broja intervencija u prošlosti, čišćenje je bilo vrlo zahtjevno. Nakon čišćenja, slika je kredirana te retuširana gvašem i lakirana. Završni retuš izveden je lazurnim bojama na bazi smole. Nakon građevinske sanacije crkve, slika će biti montirana u ukrasni okvir i vraćena na izvorno mjesto.

a. r. b.

Slika 1. Stanje nakon retuša gvašem

Slika 2. Stanje nakon radova

o. Krk, Krk

Katedralni kompleks Uznesenja Blažene Djevice Marije i crkve sv. Kvirina

Antika / srednji vijek / novi vijek

Voditeljica programa: Krasanka Majer Jurišić

Suradnik: Siniša Pamić

BROJ DOSJEA: 2458, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U sklopu izrade konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i elaborata graditeljskog sklopa katedrale u gradu Krku, provodilo se arheološko sondiranje u vrtu sjeverozapadno uz katedralu. Na spomenutom je prostoru tijekom 20. stoljeća bilo spremište za vapno, dok su se posljednje intervencije dogodile pri postavljanju rezervoara za naftu. Tijekom arheološkog istraživanja dokumentirano je više zemljanih slojeva, struktura te ljudskih skeletnih ostataka. Osim najviših zemljanih slojeva u kojima se nalazio recentni materijal, u svim nižim slojevima postoje ukopi pokojnika do matične stijene. Arheološko sondiranje na sjeverozapadnom dijelu krčke katedrale otkrilo je groblje koje se koristilo dulje vrijeme. Dokumentirano je dvadeset grobova u kojima su pokojnici pokapani u drvenim sanducima, od kojih je troje dječjih. U pravilu su svi položeni u smjeru sjever – jug, s glavom prema sjeveru, dok su dva kostura s glavom prema jugu, a četiri kostura u smjeru

istok – zapad, s glavom prema zapadu. Pronađeno je šest svetačkih medaljica, od kojih su dvije povezane s pokojnicima u grobovima G-1 i G-11, a ostale su pronađene u sloju zemlje u koji su pokojnici pokapani. Uz brončane medaljice, pronađene su i četiri kovanice. Najmlađi sloj groblja datira se u 17. stoljeće zbog grobnih priloga, poput svetačkih medaljica. Raniji ukopi mogu se datirati u kasni srednji vijek prema pronađenim kovanicama iz oko 1450. godine, a pojedini ukopi i prije. Istraživanja su se provodila do matične stijene; osim ukopa pokojnika, pronađena je i zidana struktura smjera sjever – jug, za koju je nemoguće utvrditi kojem je objektu i s kojom namjenom pripadala. Keramički predmeti datiraju se u antičko razdoblje, tj. od 1. stoljeća n. e. do u kasni srednji vijek i novi vijek do 19. stoljeća.

s. p.

Slika 1. Kosturi pokojnika iz grobova G-10 do G-13, datiranih u 17. stoljeće

Slika 2. Pogled na sondu i istočno lice pronađene strukture

o. Lastovo

Akvatorij PP Lastovo, više lokacija

Antika / novi vijek

Voditelj programa: Igor Miholjek

Suradnici: Goran Butajla, Dragutin Šimatović

BROJ DOSJEA: 1971/9, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43

PROGRAM PREMA UGOVORIMA S MINISTARSTVOM KULTURE RH I PP LASTOVSKO OTOČJE

Dio programa zaštite kulturnog dobra Dubrovačko podmorje u 2017. godini ostvaren je provođenjem rekognosciranja u akvatoriju Parka prirode Lastovsko otočje. Rekognosciranje podmorja Parka prirode Lastovsko otočje provedeno je od 1. do 6. listopada 2017. Pregledan je otprije poznat lokalitet koji se nalazi na sjevernoj strani otoka Kopište. Riječ je o ostacima antičkog broda iz 1. st. koji je prevezio teret amfora tipa Dressel 6A. Više desetaka amfora nalazi se na pješćanoj padini, na dubini od 38 do 45 metara. Lokalitet nikad nije istraživao, a ovim pregledom nisu primijećeni tragovi devastacije nalazišta. Pregledana je i zapadna strana otočića Podkopište. Iako je za tu poziciju postojala prijava jednog koraljara iz 1997. godinu, nažalost nema informacija o naravi ili tipu pronađenih nalaza. Pritom je na karti obilježena samo pozicija nalazišta, ali nikakvi arheološki ostaci nisu pronađeni. Pregledano je arheološko nalazište Mali brod na sjevernoj strani otoka Prežba. Riječ je o antičkom brodolomu iz 4. – 6. st. s najmanje pet tipova amfora, nekoliko veličina amfora tipa spatheon i Keay XXX. Nalazište je istraživano početkom devedesetih godina prošloga stoljeća, iako je već tada bilo iznimno devastirano. Koncentracija nalaza leži na dubini od 30 m, a na nalazištu nije moguće očekivati

cjelovite amfore. Ipak, pregledano je područje ispod samog nalazišta, tj. na dubini od 48 do 50 m, gdje su pronađene četiri cijele amfore tipa Keay XXX: tri su srasle uz stijenu, dok je jedna iskopana iz pijeska i izronjena. Pregledano je područje s istočne strane otoka Sušca, ispred uvale Duga. Kao i na primjeru Podkopišta, postoje neproverene informacije prema kojima je na položaju davnih dana pronađeno, a potom i opljačkano, nalazište amfora. Pregledano je šire područje ispred uvale, no nisu pronađeni arheološki ostaci. Nalazište na rtu Cuf na otoku Lastovu nanovo je očišćeno od površinskog sloja pijeska s ciljem dobivanja što kvalitetnijeg fotomozaika, kako bi bilo spremno i pripremljeno za daljnja istraživanja koja će uključivati veću ekipu arheologa i više dana za istraživanje. Na rtu Cuf nalazi se novovjekovni brodolom koji stariji izvještaji datiraju u 15. st., no tek ćemo daljnjim istraživanjem sa sigurnošću znati možemo li ga datirati u 16. stoljeće. To je nalazište prvi put pregledano devedesetih godina 20. st.; na nalazištu dosad nisu provedena veća i detaljnija istraživanja. Uočena je velika količina zaraslog željeza; riječ je o različitim elementima, različitih dimenzija, među kojima je prepoznatljiv jedan željezni top. Prilikom pregleda 2007. godine pronađeni su brončano vjedro i kameni žrvanj. U

brončanom vjedru pronađen je ulomak manje brončane posude i dio keramičkog vrča s djelomično očuvanim prikazom anđela, na kojem se jasno razlučuju lice dječaka i krila. Tijekom rekognosciranja 2016. godine pronađeno je 14 željeznih kovanih topova, a 2017. tom su popisu pridodana dva novopronađena topa. Svih je 16 topova označeno brojevima. Na topovima su vidljive sačuvane

cijevi napravljene od željeznih šipki, ojačane željeznim prstenima. Uz same cijevi topova pronađeni su i različiti okovi, vjerojatno od kolica ili nekog drugog mehanizma na kojima su topovi bili montirani. Izrađen je fotomozaik nalazišta koje je pripremljeno za buduća istraživanja. S nalazišta nisu vadeni nikakvi predmeti.

i. m.

Slika 1. Nalazište Mali brod, amfora Keay XXX

Slika 2. Nalazište Kopište, antički brodolom s teretom amfora Dressel 6A

o. Lopud

Crkva Gospe od Šunja

Zidna slika

Nepoznati autor, 17. st.

Tehnika *fresco*, oko 24 m²

Voditeljica programa: Fani Župan

Suradnice: Vikica Katić Biličić, Danijela Skelin i Katarina Gavrilica

BROJ DOSJEA: 1055/11, DUBROVNIK, LJETNIKOVAC BUNIĆ-KABOGA

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

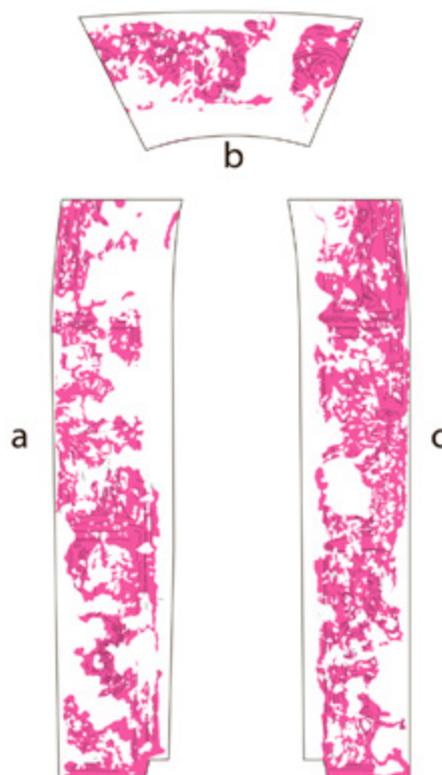
Zidna slika u svetištu crkve Gospe od Šunja zaprema južni zid niže od kamenog razdjelnog vijenca te dva omanja fragmenta na sjevernom zidu. Južni zid rastvoren je duguljastim prozorskim otvorom i malom polukružnom nišom, dok je na sjevernom zidu ulaz u sakristiju s kamenim vratnicama i četvrtasta niša s reljefno izrađenim kamenim okvirom. Dužina svetišta je 700 cm, a visina do kamenog vijenca iznosi 483 cm. Svetište je izdignuto od broda crkve dvjema stubama u središnjem dijelu, a postrance je odijeljeno od broda crkve bogato ukrašenom kamenom ogradom. Zidna slika na južnom zidu konceptualno je dio dekorativne opreme u svetištu i nastavlja se na bogatu dekoraciju drvenog oltara i nebnice bačvastog svoda koja završava na mjestu na kojem oslik počinje. Konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su u podnožju južnog zida te u prozorskoj niši. U podnožju južnog zida izvedena je integracija *intonaca* te integracija i rekonstrukcija slikanog sloja. Radovi u prozorskoj niši

uključivali su čišćenje mehaničkim i kemijskim metodama te uklanjanje naliča i nečistoća sa slikanog sloja. Na mjestima na kojima je zamijećeno raslojavanje žbuke, gubitak kohezije i adhezije, provedeno je injektiranje, da bi se žbuci vratila vezivna svojstva. Nakon injektiranja pristupilo se konsolidaciji i reintegraciji žbukano sloja. U podnožju južnoga zida izvedena je integracija *intonaca* te integracija/rekonstrukcija slikanog sloja na svježoj žbuci; po potrebi su se doradivale na *secco* uz dodatak vapna kao veziva. Integracija/rekonstrukcija slikanog sloja provedena je na žbukanim popravcima i tragovima čekića, kako bi se poboljšalo razumijevanje slikovnog sadržaja sa što manje djelovanja. Integracija/rekonstrukcija je vidljiva, s određene udaljenosti, iz etičkih i teorijskih razloga, namjerno stvarajući jasnu razliku između izvornog oslika i intervencije. Sve faze radova popraćene su fotografskom i grafičkom dokumentacijom.

f. ž.

Slika 1. Integracija/rekonstrukcija slikanog sloja, južni zid

Slika 2. Grafički prikaz prozorske niše, južni zid

o. Mljet

Akvatorij NP Mljet, više lokacija

Antika / kasna antika

Voditelj programa: Igor Miholjek

Suradnici: Pavle Dugonjić, Damir Banković, Jerko Macura, Ana Skračić, Goran Trninić, Vladimir Onofri, Damir Onofri, Vladimir Danilović, Zoran Delibašić, Bruno Stanić, Duje Bulaja, Bojan Bonin, Marko Polić

BROJ DOSJEA: 1971, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U sklopu programa zaštite podvodnih kulturnih dobara, u dubrovačkom podmorju pregledane su lokacije unutar Nacionalnog parka Mljet. Ovogodišnje je rekognosciranje obavljeno od 1. do 6. rujna 2017. godine. Tada je pregledana istočna strana uvala Lokva od hotela u smjeru juga, područje između poluotoka Konštar prema otočiću Galicija te istočno u smjeru otoka Pomeštaka. Također je

pregledana uvala Rogač sjeverno od Polača te područje od Polača u smjeru istoka prema uvali Tatinica. Na pregledanom području pronađena su dva grla sjevernoafričkih amfora i jedan trbuh manje amfore tipa spatheon, koje se datira u kasnu antiku.

i. m.

Slika 1. Trbuh amfore tipa spatheon

Slika 2. Grlo sjevernoafričke amfore tipa Keay XXV

o. Mljet

Akvatorij NP Mljet, više lokacija

Kasna antika / srednji vijek

Voditelj programa: Igor Miholjek

Suradnici: Pavle Dugonjić, Damir Banković, Jerko Macura, Ana Skračić, Goran Trninić, Vladimir Onofri, Damir Onofri, Vladimir Danilović, Zoran Delibašić, Bruno Stanić, Duje Bulaja, Bojan Bonin i Marko Polić

BROJ DOSJ EA: 1971/3, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43

PROGRAM PREMA UGOVORIMA S MINISTARSTVOM KULTURE RH I JU NP MLJET

Djelatnici Odjela za podvodnu arheologiju su od 15. svibnja do 30. lipnja te od 28. kolovoza do 22. listopada 2017. godine proveli podvodno arheološko istraživanje i rekognosciranje na programu zaštite kulturnog dobra Dubrovačko podmorje (podmorje Dubrovačko-neretvanske županije). Od 15. svibnja do 30. lipnja 2017. trajala je prva istraživačka kampanja bizantskog brodoloma u uvali Tatinica – Veliki Maharac. Lokalitet je podijeljen na tri sektora. Prvi sektor obuhvaća prostor od 15 do 30 m dubine, drugi od 30 do 37 m dubine, a treći od 37 do 50 m dubine. Istraživanje je bilo usmjereno na drugi sektor, jer je prilikom stručnog uvida 2015. upravo na tom području primijećena najveća koncentracija nalaza i drveni ostaci brodske konstrukcije. Iskop je bio iznimno otežan zbog velike količine pijeska koji je u iskopane sonde sipio s gornjeg dijela nalazišta. Vrlo brzo se u sektoru 1 počeo nazirati arheološki materijal i veći komadi brodske konstrukcije. Pronađeno je i evidentirano 27 nalaza, od kojih svakako treba izdvojiti zlatni jezičac pojasne garniture, brončana vaga/kantor, dva olovna ingota, keramičko posuđe i ulomke brončanog posuđa. Nalazi su dokumentirani in situ i nakon vađenja, a nalazište je pokriveno i zaštićeno geotekstilom i slojem pijeska. Od 28. kolovoza do 22. listopada istraživano je nalazište Zaobraslo prijeslo. Nalazište je pronađeno 2014. prilikom rekognosciranja podmorja NP Mljet, kad je na području od 10 x 15 m,

na dubini od 25 do 31 m, uočena velika koncentracija antičkih amfora. Amfore su pronađene ukopane u pijesak i mulj, prekrivene morskom travom i pijeskom. Prilikom istraživanja provedenog 2016., iskopavanje i istraživanje je nastavljeno s ciljem definiranja orijentacije brodske tereta i potencijalnih ostataka brodske konstrukcije, a samim tim i orijentacije broda pri potonuću. Istraživanje od 28. kolovoza do 7. rujna bilo je usmjereno na iskop dubljeg dijela lokaliteta; iskopane su amfore na dubini od 30 do 32 m. Kompletan lokalitet iskopan je i očišćen od sloja pijeska i snimljen u cijelosti. Izrađen je 3D model nalazišta dimenzija 10 x 30 m. Izvađena su 33 pokretna nalaza, od kojih devet amfora (Dressel 6A, Dressel 2-4, koski i italski tip, tip forlimpopoli), nekoliko ulomaka i jedna cijela uljanica s prikazom veptra, zdjela, tanjur i vrč. Arheološki materijal možemo datirati u 1. st. pr. Kr. i u 1. stoljeće. Amfore pronađene u dubljem dijelu nalazišta, nakon obavljenog dokumentiranja in situ, premještene su u plići dio nalazišta da bi mogle biti adekvatno pokrivene i zaštićene geotekstilom i željeznim mrežama. Preostale amfore (njih oko 140) ostavljene su u skladu sa smjernicama UNESCO-ove Konvencije o zaštiti podvodne kulturne baštine, u izvornom položaju, da bi mogle biti prezentirane kao još jedan podmorski muzej.

i. m.

Slika 1. Nalazište Tatinica – Veliki Maharac, brončana vaga in situ, kantor

Slika 2. Dio tereta brodoloma na poziciji Tatinica – Veliki Maharac

o. Mljet

Pličina sv. Pavao, brodolom

Novi vijek

Voditelj programa: Igor Miholjek

Suradnici: Ana Skračić, Goran Trninić, Vladimir Onofri, Damir Onofri, Zoran Delibašić, Bruno Stanić, Duje Bulaja, Bojan Bonin, Marko Polić

BROJ DOSJEA: 2014, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

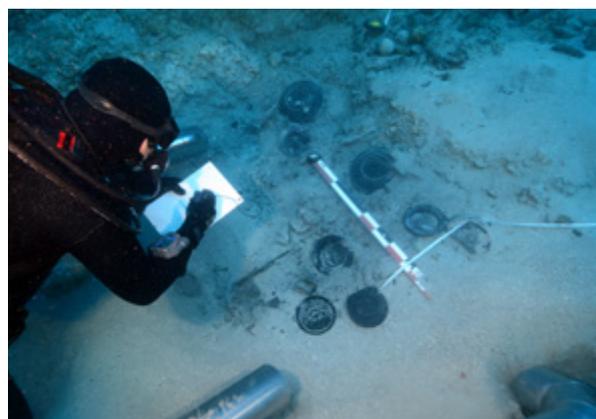
Djelatnici Odjela za podvodnu arheologiju su od 29. kolovoza do 17. rujna 2017. proveli podvodno arheološko istraživanje na programu zaštite kulturnog dobra otok Mljet, Pličina sveti Pavao, brodolom iz 16. stoljeća. S obzirom na izrazito nepovoljne vremenske uvjete, ovogodišnjom je kampanjom ostvaren tek dio planiranih aktivnosti. Na mjestu spoja pijeska i stijene, gdje se nalaze deblji nanosi pijeska, spuštene su četiri mamut-sisaljke za podvodni iskop. Zbog inklinacije na kojoj je obavljen iskop, bilo je potrebno radove početi u višim dijelovima kako iskopani pijesak ne bi zasipavao otkrivene nalaze. Arheološki iskop nastavljen je u sektoru 1 u kvadrantu (sondi) AF na dubini od 42 do 43 m. U istom su kvadrantu prošle godine pronađeni cjeloviti komadi izničkog posuđa, a kvadrant nije bio iskopan potpuno, odnosno bio je iskopan do sterilnog sloja. Upravo je u tom kvadrantu i ove godine pronađen najveći broj nalaza. Zbog debeloga sloja pijeska, kvadrant nije iskopan do kraja pa će se radovi nastaviti u budućim istraživanjima. Okolni su kvadranti također

djelomično iskopani. Oni koji se nalaze iznad kvadranta AF (kvadranti AA, AB i AC) većim su dijelom istraženi, ali pijesak koji se u njima nalazi i dalje sipi u donje dijelove sektora 1 pa je bilo nužno ukloniti ga. Kvadrant AE, koji se nalazi sjeverno, i kvadrant AH, koji se nalazi južno, sadrže arheološki materijal pa ih je trebalo pažljivo iskopati da bi stratigrafski odgovarali kvadrantu AF. Pronađeno je, dokumentirano i izvađeno 39 nalaza. Dio tih nalaza pripada opremi broda, dio je kuhinjskog posuđa, vrča i ulomaka zdjela i tanjura. Nađene su i četiri topovske kugle kalibra 9,5 cm, dok je dio nalaza pripadao teretu broda. Pronađeno je nekoliko ulomaka staklenih boca, ali i 21 komad izničkog posuđa, od kojih je 12 pronađeno neoštećeno, osim oštećenja glazure, te četiri veća ulomka keramike. Jedan od njih je tipološki posebno zanimljiv jer je riječ o zdjeli na visokoj prstenastoj nozi, kakva dosad nije pronađena. Također su pronađena dva nalaza organskog podrijetla: češer i komad kože.

i. m.

Slika 1. Podvodni iskop na nalazištu

Slika 2. Dokumentacija nalazišta

o. Pag, Stari grad Pag

Zborna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Glavni oltar

Nepoznati autor, 15. – 17. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, 710 x 510 x 135 cm

Voditeljica programa: Rita Antiškin

Suradnici: Duje Šušvar, Sonja Đuraš, Lucija Fradelić

BROJ DOSJEA: 162/1, ZADAR, BEDEMI ZADARSKIH POBUNA BB
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Monumentalni oltar složene arhitekture jedan je od rijetko sačuvanih drvenih, rezbarenih i pozlaćenih oltara zadarske regije. Predoltarnik je cijeli izrađen u drvu, dok je na sredini kamene menze drveno svetohranište u obliku tempietta. Središnji dio retabla raščlanjen je četirima stupovima, koja ga dijele u tri polja. U središnjem polju je ostakljena niša s gotičkim kipom Bogorodice s Djetetom, a u bočnima su kipovi sv. Petra i sv. Pavla. Iznad njih su u pozlaćenim okvirima dvije slike kružnog oblika s prizorom Navještenja. Na vanjskim pozlaćenim i rezbarenim volutama su kipovi sv. Klare i sv. Franje Asiškog te Petra de Riboldisa, iz 15. stoljeća. U središtu složeno sastavljene atike je edikula s pilastrima, prekinutim trokutastim zabatom i nišom u kojoj su kipovi Bogorodice s Djetetom, a bočno su kipovi sv. Marka i sv. Jurja. Na skošenim stranama zabata edikule su ležeći anđeli, a u središtu na postamentu poprsje anđela. Uz njih su u drugom planu dva visoka postolja sa stojećim likovima anđela. Pretpostavlja se da je oltar izrađen 1626. godine prema oporučnoj želji paške plemkinje Kolumbine Zorović. Na oltaru je stajao natpis koji je bio vidljiv do

1892. godine, kad je oltar pozlatio i obojio plavom bojom Dalmas iz Zadra, za što je bio plaćen 600 fiorina. Konstruktivni dijelovi oltara, skulpture i dekorativni elementi zatečeni su izrazito oslabljeni djelovanjem crvotočine, vlage i koncentracije soli kojoj je izložen crkveni prostor. Evidentirani su oslabljeni spojevi konstrukcije, napuknuća i procijepi nastali zbog korozije čavala, starenja ljepljiva i dimenzionalnih promjena drvenog nosioca. Nestabilnost slikanog sloja i preparacije evidentirana je na cijeloj površini oltara. Tijekom 2015. godine obavljena je dezinfekcija te je sanirana površinska nestabilnost slikanog sloja i preparacije na skulpturama. Nakon čišćenja površinske prljavštine uslijedilo je temeljito saniranje površinske nestabilnosti slojeva polikromije na svim demontiranim skulpturama. Istraživanje i sondiranje polikromije pokazalo je da su skulpture tijekom vremena preslikane u nekoliko slojeva s različitim materijalima. S obzirom na visok stupanj oštećenja, te samo fragmentarnu očuvanost izvornog slikanog sloja, donesena je odluka o zadržavanju zatečenog preslika. Izvedena je konsolidacija te rekonstrukcija mehaničkih oštećenja drvenog nosioca. Započeti

su radovi na arhitekturi oltara, in situ. Nakon postavljanja skele uslijedilo je saniranje nestabilnosti polikromije na cijeloj površini oltara, pri čemu je potvrđeno izrazito loše

stanje izvornog slikanog sloja. Ispod plavog sloja preslika nije evidentirana izvorna polikromija.

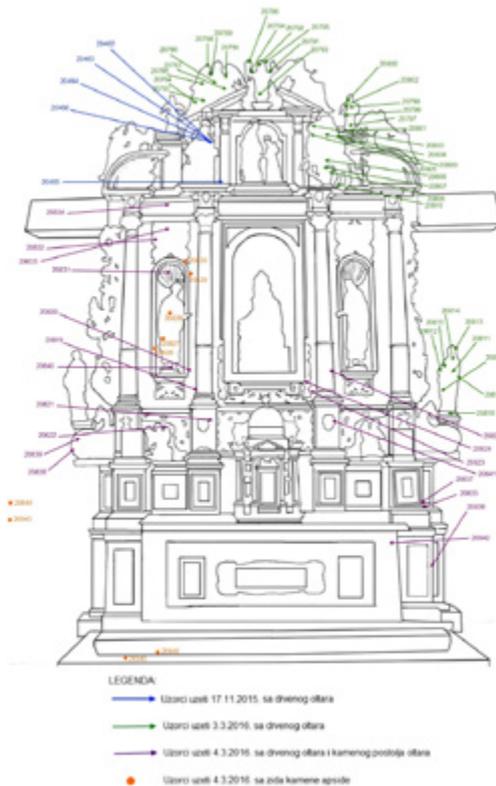
r. a.

Slika 1. Stanje oltara prije radova

Slika 2. Grafički prikaz mjesta uzorkovanja

Slika 3. Stanje skulpture ležećeg anđela nakon radova

Slika 4. Stanje svetohraništa nakon radova

o. Palagruža

Pličina Pupak

Antika

Voditelj programa: Jurica Bezak

Suradnici: Vesna Zmaić Kralj, Tomislav Stripković, Davor Tutek

BROJ DOSJEA: 2444, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

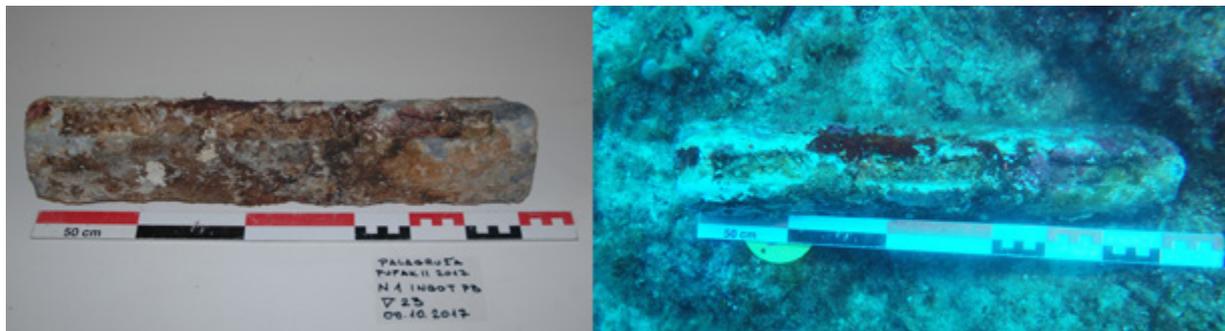
Rezultati prve etape zaštitnog istraživanja antičkog lokaliteta koje je provedeno 2017. godine potvrdili su pretpostavke o postojanju brojnih do sada neotkrivenih nalaza na nalazištu antičkog brodoloma koji je 2015. godine otkriven na Pličini Pupak u akvatoriju otoka Palagruže. Nalazište je od izuzetnog značenja za struku jer je ono u hrvatskom podmorju prvi nalaz brodoloma na kojem su pronađeni ingoti olova u kontekstu keramičkih nalaza. Tijekom istraživanja ustanovljeno je da se ostaci brodoloma nalaze na četiri mikrolokacije pličine. Ulomci hispanskih amfora

tipa Dressel 1, Dressel 10-11 i Dressel 28 upućuju na to da je brodolom moguće datirati u razdoblje druge polovice 1. st. pr. Kr. Iako je iskop probnih sondi u sektoru prvotno ubiciranih koncentracija nalaza bio negativan, tijekom pretraživanja šire zone nalazišta pronađeni su kameni brodski žrvnjevi, keramička posuda, olovni dubinomjer i drugi nalaz olovnog ingota. Svi novopronađeni nalazi otkriveni su na površinskom sloju dna, na dubinama između 16 i 23 m.

j. be.

Slika 1. Antički brodolom, 1. st. pr. Kr., ingot olova

Slika 2. Antički brodolom, 1. st. pr. Kr., kameni brodski žrvanj

o. Pašman, Kukljica

Župna crkva Obračanja sv. Pavla

1. Ophodno raspelo, nepoznati autor, II. pol. 18. st., iskucano, gravirano, cizelirano i pozlačeno srebro, 95 x 41,5 cm

2. Viseći svijećnjak, venecijanska zlatarska radionica, 17. – 18. st., lijevano, gravirano i puncirano srebro, visina: 40 cm, promjer tijela: 37 cm, promjer vrata: 14,5 cm

Voditelj programa: Aleksandar Kotlar

Suradnica: Sonja Đuraš

BROJ DOSJEA: 2401/1 (1), 2401/2 (2), ZADAR, BEDEMI ZADARSKIH POBUNA BB

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Oba predmeta dio su crkvenog inventara župne crkve iz mjesta Kukljica na otoku Pašmanu. Ophodno raspelo u formi latinskog križa izrađeno je od srebrnog lima s iskucanim likovima u kvadrilobama i graviranim viticama. U središtu aversa postavljen je jednostavni manji pozlačeni križ na koji je pričvršćeno lijevano i pozlačeno tijelo Krista. Ispod križa je četvrtasti međučlan, nakon kojega slijedi višestrani kruškoliki nodus s tri lijevana akantusova lista. Na nodus se nastavlja tordirani stožasti držak. Križ je obilježen puncama MG, NP i krilatim lavom. Metalno oplošje ophodnog raspela je potamnijelo i poprimilo tamnosivi ton, a površina je zbog pregrubih sredstava za čišćenje bila prepuna ogrebotina. Bila su vidljiva iskrivljenja i udubljenja te manji nedostaci rubnih dijelova. S obzirom na dobro zatečeno stanje drvenog nosioca, on je konzerviran i sačuvan. Nakon što su metalni elementi očišćeni, uslijedila je izrada nedostajućih dijelova od posrebnog bakrenog lima te ispravljanje udubljenja i iskrivljenja. Rupe i pukotine na drvenom nosiocu su zapunjene, a drvo konsolidirano. Predmet je sastavljen, a površina lakirana primjerenim zaštitnim premazom. Široki, središnji dio visećeg svijećnjaka u

obliku posude ukrašen je istaknutim ribljim mjehurima s graviranim florealnim motivom i poljima punciranim plitkim točkama. Na njemu su postavljeni lijevani nosači za lance u obliku glavica anđela s krilima. Suženi vrat završava širokim obodom na kojem se ponavljaju motivi sa središnjeg dijela. Donja posuda, jednako dekorirana, završava dnom u obliku češera. Lanci su jednostavni, bez ukrasa. Spajaju se u gornjem zvonolikom poklopcu, s motivima istovjetnim ostatku svijećnjaka. Punce su vidljive, ali je zbog teških oštećenja površine otežano njihovo tumačenje. Predmet je zatečen u izrazito lošem stanju. Prilikom prijašnje intervencije zbog primjene pretvrđih četki površina je izgrebena, što je uništilo u velikoj mjeri i ukrasne gravure. Brojne pukotine, rupe i svi spojevi bili su prekriveni nepotrebno velikim količinama kositrenog lema. Na izrazito nagnječenoj donjoj posudi, čiji je velik dio nedostajao, željeznim vijcima bio je pričvršćen metalni disk na koji je zalemljeno dno svijećnjaka. Rub vrata je bio slomljen, nedostajao je veći komad lima te su bile vidljive brojne pukotine, znatna iskrivljenja i veći nedostaci materijala. Dio lanaca je nedostajao, dok je unutrašnjost bila prekrivena debelim naslagama voska i smole. Zahvat je za-

počet uklanjanjem kositrenog lema blagim zagrijavanjem. Uslijedilo je uklanjanje neadekvatnih dodataka i čišćenje. Nakon sušenja, ispravljena su udubljenja i nagnječenja, a rupe i manje pukotine zapunjene su kompozitnim materijalom na bazi epoksidne smole. Veće pukotine spajane

su uređajem za mikrozavarivanje. Uslijedilo je zahtjevno i dugotrajno poliranje te je izrađeno nedostajuće dno. Završetkom navedenih postupaka predmet je sastavljen i zaštićen primjerenim zaštitnim premazom.

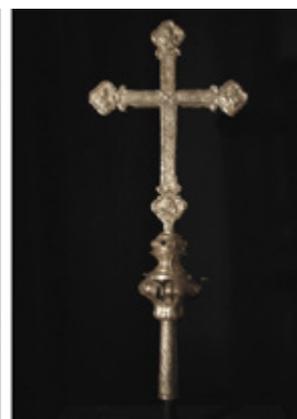
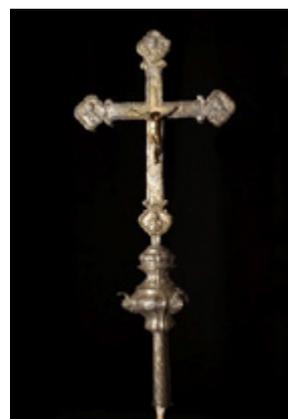
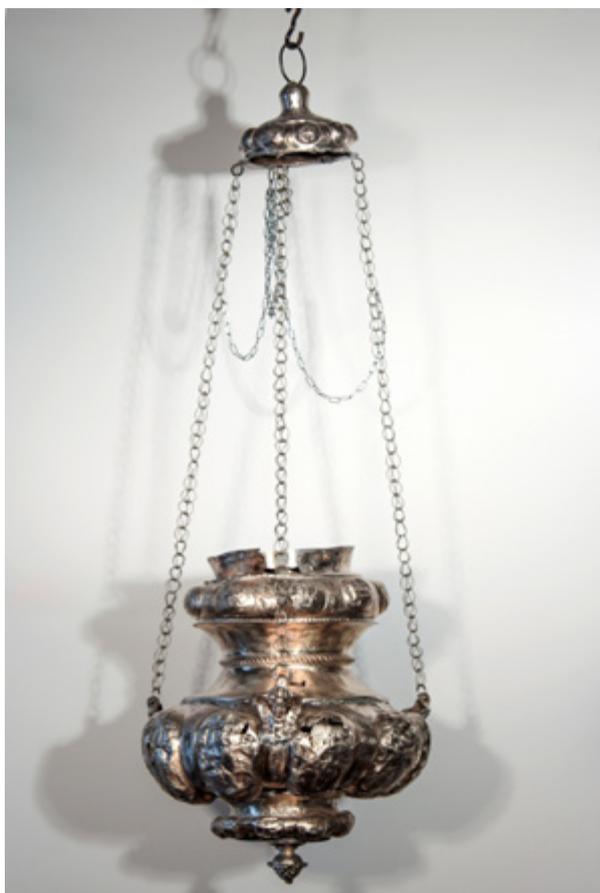
s. đ.

Slika 1. Ophodno raspelo, stanje prije radova, lijevo avers, desno revers

Slika 2. Ophodno raspelo, stanje nakon radova, lijevo avers, desno revers

Slika 3. Viseći svijećnjak, stanje prije radova

Slika 4. Viseći svijećnjak, stanje nakon radova

o. Premuda

Olupina potonulog bojnog broda SMS Szent Istvan

Novi vijek

Voditelj programa: Igor Miholjek

Suradnici: Dražen Gorički, Bruno Kuzmanić, Danijel Frka, Damir Banković, Leo Lušić, Vedran Dorušić, Dani Igljić, Ivan Miloš, Tomislav Vugrin, Saša Lenac, Nikša Turk, Uroš Jelić, Boris Gašević, Miklos Tamas, Jaroka Árpád, Czako Adam, Farkas Zsolt, Horváth Szilárd, Marco Valenti, De Zuani Stefano, Andrej Uvodic, Peter Slokan, Armando Jorge Correia Soares Ribeiro, Victor Alfred, Judith Verlinden, Phillip Alfarei

BROJ DOSJEA: 1965/2/1, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43

PROGRAM PREMA UGOVORU S TVRTKOM DRAGORLUX IZ ZAGREBA

Ovogodišnja ekspedicija na olupinu broda SMS Szent Istvan provodila se od 3. do 17. lipnja, radi obavljanja stručnog uviđaja i procjene propadanja olupine. Prilikom ekspedicije pokušale su se skinuti stare ribarske mreže s krme broda da bi se oslobodila kormila i vijci i da bi bila izrađena popratna dokumentacija. Zaštitne arheološke radove organizirao je Odjel za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova, Ronilačkim centrom Specijalne policije iz Malog Lošinja i tvrtkom DragorLux iz Zagreba. Austrougarski brod SMS Szent Istvan potonuo je 1918. godine nakon što ga je u blizini otoka Premude pogodio torpedo s talijanskog torpednog čamca. Tada je poginulo 89 mornara i članova posade, od kojih 35 Hrvata. Za Austro-Ugarsku je potonuće bojnog broda bio velik gubitak. Talijani i danas slave dan potonuća kao Dan ratne mornarice. Ovogodišnja je ekspedicija bila priprema za

stotu obljetnicu potonuća broda, a svrha joj je bila pokušati ukloniti ribarske mreže koje su prekrivale olupinu. Olupina broda leži na morskome dnu s kobilicom prema površini, a prilikom stručnog uviđaja primijećeno je da se ispod krmenog dijela broda, na glavnoj palubi iznad admiralskog salona, nalazi novonastala veća rupa kroz koju su iz broda na dno ispali različiti predmeti brodske opreme i osobnih stvari (brodska rasvjeta, tanjuri, boce, cipele...). Iako nije bilo planirano, pokretni predmeti su izvađeni da bi se spriječila krađa i devastacija; bit će restaurirani u Hrvatskom restauratorskom zavodu. Na dan obilježavanja potonuća, 10. lipnja, postavljen je zajednički vijenac HRZ-a, MUP-a i tvrtke DragorLux u sjećanje na sve poginule. Također je pregledano i očišćeno mjesto na kormilu na koje će sljedeće godine, na stotu obljetnicu, biti postavljena i memorijalna ploča.

i. m.

Slika 1. Unutrašnjost broda s granatama

Slika 2. Pokretni nalazi

o. Rab, Rab

Župni ured Rab

Bogorodica s Djetetom, sv. Šimunom bogoprincem i sv. Ivanom evanđelistom

Matteo Ponzzone (Pončun), kraj I. ili II. četvrtine 17. st.

Ulje na platnu, 315 x 153 cm

Voditelj programa: Goran Bulić

Suradnici: Ana Rušin Bulić, Ronina Rukonić, Patricia Obuljen

BROJ DOSJEA: 245/3, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Na slici je prikazan trenutak u kojem Marija, sjedeći na oblaku okružena anđelima, pruža malenog Isusa u naručje starcu Šimunu, kojemu je Duh Sveti obećao vidjeti Mesiju prije smrti. Zdesna sv. Šimunu nalazi se sv. Ivan evanđelist koji promatra prizor klečeći, s knjigom i perom u rukama. Kompozicija je pravilno podijeljena na dva dijela; gornji (nebeski), u kojem su Bogorodica i Dijete, te donji (zemaljski), u kojem su sveci. Takva je podjela istaknuta izduženim pravokutnim formatom, pri čemu je visina dvostruko veća od širine slike. Slika je zatečena u lošem stanju, smještena u neuređenom dijelu župnog dvora u Rabu s neadekvatnim mikroklimatskim uvjetima. Na licu slike jasno je vidljiv otisak podokvira te brojne perforacije i tragovi nagorijevanja, vjerojatno uzrokovani svijećama. Nosilac je bio porozan i deformiran, sašiven od pet komada platna na kojima se razlikuju tri tkanja različita po debljini niti. Površina slike zatečena je prekrivena slojem nečistoće i tragovima djelovanja vlage, a u donjim su dijelovima boja i preparacija otpali s nosioca. Istraživanjem je utvrđeno stanje umjetnine, temeljem čega su

odabrane odgovarajuće metode i materijali za izvođenje cjelovitog konzervatorsko-restauratorskog zahvata. Izvedeno je uklanjanje površinskih nečistoća, dijela retuša i preslika sa slikanog sloja. Slikani sloj je preventivno zaštićen japanskim papirom, a slika potom demontirana s podokvira. S poleđine je uklonjena površinska nečistoća, zakrpe i ljepilo, a preparacija i boja su konsolidirane. Nakon ravnanja nosioca, izvedena je reintegracija njegovih nedostajućih dijelova tako da su korišteni originalni rubni dijelovi nosioca s donjeg dijela slike koji nisu bili oslikani. Potom je novim platnom parcijalno ojačavan nosilac. Nedostajući su dijelovi preparacije rekonstruirani tutkalno-krednim kitom nanesenim kistom. Slika je montirana na novi drveni podokvir. Obavljeno je izolacijsko lakiranje te rekonstrukcija oštećenja slikanog sloja pokrivnim bojama. Nakon izvedbe završnog retuša, slika je lakirana i montirana u ukrasni okvir. Poslije završenih radova u travnju 2017. godine, slika je izložena u stalnom postavu novouređenog Muzeja u crkvi sv. Justine u Rabu.

g. b.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

o. Šipan, Sudurad

Crkva sv. Đurđa i sv. Nikole

Zidni oslik

Nepoznati autor, 15. st.

Tehnika *fresco/secco*, oko 3,44 m²

Voditeljica programa: Fani Župan

Suradnici: Vikica Katić Biličić, Katarina Gavrilica, Ivan Braut

BROJ DOSJEA: 2015/1, DUBROVNIK, LJETNIKOVAC BUNIĆ-KABOGA
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Zidni oslik s prikazom Raspeća nalazi se na pročelnom zidu dvojne crkve, unutar trijema površine 3,44 m². Nažalost, oslik nije potpuno sačuvan zbog oštećenja nastalog u spoju s betonskom gredom koja je bila potporanj trijemu, ali i zbog utjecaja soli na materijalnu strukturu oslika. Ovogodišnji radovi obuhvatili su uklanjanje naknadnih slojeva boje, tvrde skrame i tragova žbuke na kojem je oslik, konsolidaciju trusnih žbukanih dijelova te reintegraciju žbukanih i slikanog sloja, i to tako da su odabrani popravci žbukanih sloja djelomično retuširani.

Nakon svih konzervatorsko-restauratorskih radova izrađena je fotografska i grafička dokumentacija te provedena povijesno-umjetnička analiza. Nakon završetka radova vraćena je zaštitna ploča od pleksiglasa na primjerenoj udaljenosti od zida, s obzirom na to da recentna žbuka još nije uklonjena niti je pročelni zid nanovo žbukani. Kad navedeni radovi budu završeni, pristupit će se finalnoj fazi reintegracije slikanog sloja.

f. ž.

Slika 1. Stanje tijekom radova

Slika 2. Detalj tijekom radova

o. Šolta, Grohote, šoltansko polje

Crkva sv. Mihovila

Zidni oslik

Nepoznati autor, 14. st.

Tehnika *fresco-secco*

Voditeljica programa: Ivana Jerković

Suradnici: Tonči Borovac, Antonija Gluhan, Josipa Borozan, Marko Buljan, Petar Gudelj

BROJ DOSJEA: 2230/1, SPLIT, PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva sv. Mihovila s grobljem nalazi se pri kraju šoltanskog polja između Grohota i Srednjeg Sela. Sv. Mihovil po obliku, načinu gradnje, slomljenom svodu i klesarskoj opremi pripada karakterističnoj gradnji dalmatinskih srednjovjekovnih crkava s kraja 14. stoljeća. Nalazi se na antičkom sakralnom lokalitetu i ujedno je najstarija sačuvana crkva na otoku. Posebna vrijednost crkve sv. Mihovila je unutrašnjost oslikana freskama. Freskama je oslikana polukružna apsida, trijumfalni luk, mali pravokutnik na zapadnom zidu lijevo od ulaza. U apsidi je oslikana uobičajena kompozicija Deisisa (Krist, Marija i sv. Ivan), a ispod prikaza Deisisa oslikana su dva posvetna križa. Iznad oltara na trijumfalnom luku, iznad lika Krista naslikan je sv. Mihovil. Na zapadnom zidu lijevo od ulaza nalazi se još jedan trag oslikanog posvetnog križa, a smatra se da su ostali posvetni križevi nestali u kasnijim popravcima crkve. Svi su oslici izrađeni u tehnici *fresco-secco*, zemljanim bojama, i datirani su u 14. stoljeće. Tijekom 2012. i 2013. izvedena su sondažna istraživanja slikanog sloja i žbuke na trijumfalnom luku i u apsidi, grafička i fotografska dokumentacija, termografska istraživanja i kemijska analiza slikanih slojeva i žbuke. Nastavak radova 2015. godine bio je usmjeren na otkrivanje cijelog slikanog sloja na trijumfalnom luku i na provedbu nužnih zaštitnih zahvata. Tijekom 2016. i 2017. trajali su radovi na oslicima u apsidi, ali je dinamika radova bila uvjetovana građevin-

skim zahvatima. Provedeni zaštitni zahvati obuhvatili su čišćenje slikanog sloja od vapnene maglice i nataložene prljavštine te njegovu konsolidaciju, uklanjanje prijašnjih restauratorskih zahvata (neprimjerenu žbuku, lazurni retuš), konsolidaciju i impregnaciju vapnene žbuke, uklanjanje cementne žbuke u dnu apside i postavljanje nove vapnene žbuke, definiranje izvornih rubova oslika i izradu izvedbene dokumentacije. Cementna žbuka je godinama služila kao žrtvena žbuka, skupljajući i kristalizirajući štetne soli, koje su nastajale podizanjem kapilarne vlage u zidovima. Nakon provedbe građevinske sanacije, cementna žbuka je uklonjena te je postavljena nova, vapnena žbuka. Nakon provedenih svih konzervatorsko-restauratorskih zahvata i građevinske sanacije, vizualnom detekcijom provjeravali su se vidljivi znakovi eventualnih promjena na osliku. Opažanja su bila usmjerena na promjene koje se odnose na okoliš (temperatura, relativna vlažnost zraka), razvoj pukotina (mjerjenje njihova eventualnog pomaka) i prodora kapilarne vlage. Promatranja su, kao i svih godina, dokazala da su temperaturne oscilacije i oscilacije relativne vlažnosti zraka unutar crkve i dalje vrlo promjenjive, kao i loše nivelirani položaj crkve koji utječe na skupljanje vode u nižim zemljanim slojevima na kojima se nalazi crkva. Sve navedene negativne utjecaje potrebno je pratiti i preventivno održavati lokalitet.

i. je.

Slika 1. Zidni oslik, stanje prije radova, 2011.

Slika 2. Zidni oslik, stanje nakon radova, 2017.

o. Vis

Rt Gnjjila

Antika / novi vijek

Voditelj programa: Igor Mihajlović

Suradnici: Vesna Zmaić Kralj, Jurica Bezak

BROJ DOSJEA: 1932, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Podmorsko arheološko rekognosciranje, provedeno između 9. i 21. srpnja 2017. godine, temeljilo se na dokumentiranju nalazišta u vodama otoka Visa. Nedaleko od rta Gnjjila obavljen je probni iskop na lokaciji antičkog brodoloma iz 2. – 3. stoljeća. Prema dobivenim informacijama, lokalitet se i dalje devastira, pa je odlučeno da se otvore dvije probne arheološke sonde dimenzija 2 x 2 m. Sonde su postavljene na dubinama od 33 i 35 m na pješćanoj padini između dva tzv. kamena zuba. Obje sonde bile su negativne na arheološki materijal. Provedeno je i više ronjenja u uvali Mala Smokova kod rta Stončica, gdje su u prethodnom arheološkom rekognosciranju pronađeni ostaci francuske fregate Favorite. Fregata Favorite bila je zapovjedni brod francuske flote u poznatoj Viškoj bitci 1811. godine. Vidljivi ostaci fregate nalaze se na dubini od 3 do 16 m u zapadnom dijelu uvale. Na toj lokaciji prikupljen je veći brončani klin koji je vjerojatno spajao rebra s kobilicom. Uz ulomak grla staklene boce,

prikupljen je i dio bakrene oplata broda te čavao kojim je ona bila zakivana na drvenu konstrukciju. Na lokaciji Grebeni, gdje se nalaze ostaci brodoloma sa 16 željeznih topova, prikupljene su dvije željezne topovske kugle te je uzet uzorak oplata kako bi se točno datirao brodolom. Iako prijašnja literatura spominje rano 19. st., radiokarbonska analiza pokazala je da se brodolom može datirati u sredinu 17. stoljeća. Tijekom rekognosciranja Ministarstvo kulture zaprimilo je prijavu o novom lokalitetu. Slijedom te informacije proveden je stručni uviđaj u uvali Oključna sa sjeverne strane Visa. Na dubini od 13 do 15 m dokumentiran je dio krila američkog bombardera B-24 s vidljivim stajnim trapom uvučenim u krilo. Provedeni su i stručni uviđaji na poznatim ronilačkim lokacijama koje su registrirane kao kulturno dobro (B – 24 Tulsamerican, Brioni, Vassilios i Teti) u svrhu određivanja stupnja eventualne devastacije uzrokovane ronilačkim turizmom.

i. mi.

Slika 1. Iskop sonde A, nalazište Rt Gnjjila

o. Vis

Uvala Labotovo, srednjovjekovni brodolom

Kasni srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Igor Mihajlović

Suradnici: Vesna Zmaić Kralj, Jurica Bezak, Pavle Dugonjić

BROJ DOSJEA: 2449, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U uvali Labotovo nedaleko od Komiže na otoku Visu, gdje je 2013. godine otkriven najstariji mletački brodolom na istočnoj obali Jadrana, nastavljeno je podmorsko arheološko istraživanje. Ostaci brodoloma nalaze se na širem području na dubini između 17 i 50 m. Dokumentirano je 14 željeznih sidara te veći broj keramičkih zdjelica. Analizom tipologije utvrđeno je da su zdjelice proizvedene tijekom prve polovice 15. st. na području regije Veneto, čime je postavljeno preliminarno datiranje brodoloma i utvrđeno njegovo mletačko porijeklo. Ovogodišnja akcija, koja se provodila od 9. do 13. srpnja, temeljila se na čišćenju, odnosno iskopu oko raznih skupina sidara. Jedna je sonda bila smještena na najistočnijem dijelu lokaliteta, gdje je pronađeno desetak manjih ulomaka brončanih

posuda isključivo u površinskom sloju pijeska. Osim navedenih ulomaka, sonda je bila sterilna na arheološki materijal. U sondi kod skupine sidara 8, 9, 10 i 14, također u površinskom sloju, prikupljena su dva metalna utega, vjerojatno od brodske vage. Kod sidra 7 pronađena je i dokumentirana željezna komora za barut, što uz pronađene kamene topovske kugle svakako upućuje na to da je brod bio naoružan vatrenim oružjem, topovima. Nalaz kovanica kod sidra 1 potvrdio je datiranje brodoloma u sredinu 15. stoljeća. Budući da su ostaci brodoloma disperzirani na širem području, izrađena je i kvalitetna fotografska i nacrtana dokumentacija te videodokumentacija u svrhu izrade trodimenzionalnog plana lokaliteta.

i. mi.

Slika 1. Srednjovjekovni brodolom, brončani utezi brodske vage

o. Vis

Viška uvala, novovjekovni brodolom

Novi vijek

Voditelj programa: Jurica Bezak

Suradnici: Igor Mihajlović, Saša Denegri, Pavle Dugonjić, Neven Lukas, Marino Brzac, Danijel Frka, Vladan Strigo

BROJ DOSJEA: 2395, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

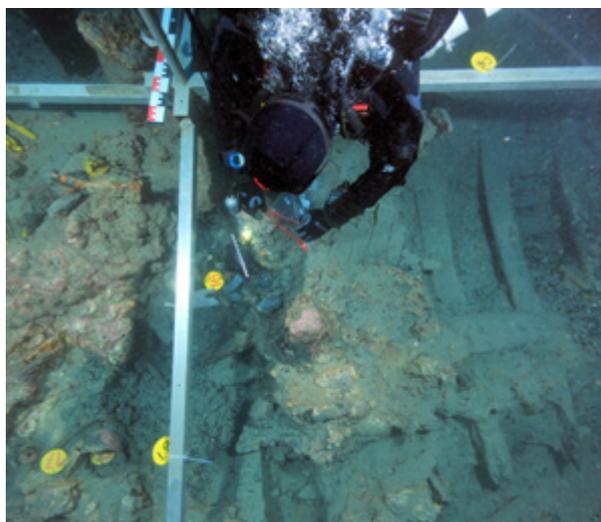
U podmorju Viške uvale na otoku Visu nastavljeno je zaštitno istraživanje nalazišta novovjekovnog brodoloma koje je u intaktnom stanju otkriveno 2014. godine. Tijekom podvodnog iskopa otvorene su dvije nove sonde u kojima je pronađen velik broj nalaza i dobro očuvani ostaci drvene brodske konstrukcije. Otkriven je i dio brodske kobilice in situ, čiji je položaj potvrdio prijašnje pretpostavke da ostaci broda leže orijentirani u smjeru istok – zapad. Nalazi četrnaest raznovrsnih kuhinjskih predmeta u jednoj sondi dokaz su pronalaska prostora brodske kuhinje. U drugoj sondi pronađeni su brojni nalazi koji pripadaju kategoriji nalaza brodske naoružanja. Uz kobilicu je pronađeno osam olovnih kuglica koje su ispaljivane iz tzv. malog oružja, kubura i mušketa, topovski projektili cilindričnog oblika napunjeni olovnim kuglicama i jedna željezna kugla promjera 80 mm. Od ostalih vrsta nalaza,

kao osobito važne, treba izdvojiti nalaze organskog porijekla, ostatke dviju kožnih cipela i konopa koji pokazuju stupanj očuvanosti nalaza. Nove spoznaje i rezultati ovogodišnjeg istraživanja promatrani su u svjetlu dostupnih povijesnih izvora o pomorskim događanjima na otoku Visu. Prema rezultatima, postoji mogućnost da je na lokalitetu u Viškoj uvali pronađen brodolom iz vremena između 1810. i 1812., kad su se za prevlast nad otokom vodili sukobi francuske i engleske mornarice. Uporište za datiranje brodoloma pružaju nalazi nekih predmeta na lokalitetu koji su tipološki gotovo istovjetni posudama pronađenim na brodolomu talijansko-francuskog brika Mercurio koji je bio u sastavu Napoleonove flote, a potopljen je 1812. tijekom bitke u Italiji.

j. be.

Slika 1. Lokalitet novovjekovnog brodoloma, ostaci drvene brodske konstrukcije

Slika 2. Lokalitet novovjekovnog brodoloma, posude brodske kuhinje

o. Žirje

Uvala Grebaštica, pličina kod rta Ljuta, Plić Lumbarda, više lokacija

Antika / srednji vijek / novi vijek

Voditeljica programa: Vesna Zmaić Kralj

Suradnici: Igor Mihajlović, Jerko Macura, Anton Divić

BROJ DOSJEA: 2036, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom lipnja 2017. godine Odjel za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda proveo je arheološko rekognosciranje šibenskog podmorja. Pregledano je podmorje uvale Grebaštica, gdje je ubiciran kasnoantički brodolom s teretom sjevernoafričkih amfora tipa Keay 59. Na nalazištu Plić Lumbarda pronađeni su ostaci najmanje dvaju brodoloma, a cijelo područje je zbog rasprostranjenosti podijeljeno na tri sektora. Sektor 1 čini područje s ostacima željeznih topova tipa bombardarda, koji pripadaju istom arheološkom kontekstu – potopljenom brodu datiranom u 15. – 16. stoljeće, kao i drvena konstrukcija i sedam željeznih sidara iz sektora 2. Od pokretnih nalaza evidentirane su keramičke boce za alkoholna pića i keramički svijećnjak, predmeti koji su pripadali brodskoj

opremi i inventaru brodske kuhinje te kameni ugljen kao teret broda. Sektor 3 čini područje antičkog brodoloma s nalazima poput olovne brodske kaljužne pumpe, drvene brodske konstrukcije, bakrene oplata i tereta više tipova amfora, od kojih prevladavaju rane amfore Lamboglia 2 iz 2. – 1. st. pr. Kr. Na pličini kod rta Ljuta u blizini otoka Žirja provjereno je stanje antičkog brodoloma s teretom krovne građe i amfora tipa Dressel 6B. Pri tome je ubicirano područje s najvećom koncentracijom tereta, a u skupini tereta krovnih opeka i kanalice pronađena je jedna opeka sa žigom radionice PANSIANA, prema kojem je otkriveno podrijetlo tereta i brodolom datiran u kraj 1. st. pr. n. e. i početak 1. stoljeća.

v. z. k.

Slika 1. Plić Lumbarda, sektor 3, podvodno dokumentiranje kaljužne pumpe antičkog broda

Pakoštane

Župna crkva Uzašašća Gospodinova

1. Kadionica I., venecijanska zlatarska radionica, druga pol. 18. st., iskucano i lijevano srebro, tehnika „na proboj“, visina s lancima: 91 cm, promjer baze: 10 cm

2. Kadionica II., nepoznati autor, druga pol. 18. st., iskucano i lijevano srebro, tehnika „na proboj“, visina s lancima: 80 cm, promjer baze: 10 cm

Voditelj programa: Aleksandar Kotlar

Suradnica: Sonja Đuraš

BROJ DOSJEA: 2381/3 (1) 2381/4 (2), ZADAR, BEDEMI ZADARSKIH POBUNA BB
PROGRAM PREMA UGOVORU SA ŽUPNIM UREDOM PAKOŠTANE

Obje su kadionice dio inventara župne crkve Uzašašća Gospodinova u mjestu Pakoštane i karakteristični su proizvod zlatarstva 18. stoljeća. Postavljene su na okruglu bazu s ravnim neukrašenim obodom. Trbušasto tijelo ukrašeno im je iskucanim hrastovim listovima i puncirano plitkim točkama. Prihvati za lance su u obliku glavica serafina. Izduženi kruškoliki poklopac ukrašen je plitko graviranim stiliziranim florealnim motivom, tehnikom na proboj. Na vrhu je lanterna s karikom za podizanje. Četiri lanca spajaju se u manjem zvonolikom poklopcu ukrašenom na isti način kao i ostatak kadionica. Na prvoj kadionici nalaze se punce: B ljljan G i krilati lav koje označavaju mletačko porijeklo, dok ih na drugoj kadionici nema pa se ne može sa sigurnošću utvrditi njezino porijeklo. Budući da su obje kadionice bile u upotrebi, uočena su i slična oštećenja. Srebrni lim je potamnio zbog nataloženih nečistoća i oksidacije te poprimio tamnosivi ton. U unutrašnjosti

su vidljive naslage čađe i smole, dok je posuda za tamjan prekrivena ostacima izgorjelog tamjana. Svi zatečeni lanci prve kadionice rezultat su prijašnjih intervencija u kojima su originalni lanci zamijenjeni novim, bakrenima koji ne odgovaraju predmetu ni stilski ni vrstom materijala. Također, po površini obaju predmeta bila su vidljiva i brojna udubljenja, nastala kao posljedica udaraca tijekom godina korištenja. Nakon dopremanja umjetnina u Restauratorski odjel u Zadru i detaljnog fotografiranja, umjetnine su rastavljene na dijelove i očišćene. Tada su uklonjeni neadekvatni dodaci (lanci i prihvatne karike). Nakon ispravljenih udubljenja i iskrivljenja uslijedilo je poliranje da bi se površini vratio originalni sjaj. Novi lanci i prihvatne karike izrađeni su prema postojećim originalima, a potom su predmeti sastavljeni te vraćeni vlasniku.

s. đ.

Slika 1. Kadionica I, stanje prije radova

Slika 2. Kadionica I, stanje nakon radova

Slika 3. Kadionica II, stanje prije radova

Slika 4. Kadionica II, stanje nakon radova

Pavlin Kloštar, Streza

Pavlini samostan Svih svetih

Kasni srednji vijek

Voditelj programa: Petar Sekulić

Suradnici: Hrvoje Juričić, Banzek j.d.o.o., Coner d.o.o., Vektra d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1832, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Pavlini samostan Svih svetih osnovan je 1374. godine zakladnicom Ivana Bisena. Pavlini su oko 1540. godine zbog sve snažnijih osmanskih napada napustili streški samostan te su se sklonili u sigurniju Lepoglavu. Nakon što je samostan kratko vrijeme imao vojnu namjenu, napušten je, pa ga je sljedećih stoljeća razgradilo lokalno stanovništvo. Dosadašnjim arheološkim istraživanjima (2006. – 2012.) okvirno su određeni vanjski gabariti samostanskog sklopa te je u cijelosti istraжена samostanska crkva Svih svetih, smještena u njegovu jugoistočnom dijelu. Uz suglasnost Konzervatorskog odjela u Bjelovaru 2013. i 2014. godine istraženi dio samostana tamponski je konzerviran. Tijekom 2015. i 2016. godine nastavljena su istraživanja istočnoga dijela samostana. Ovogodišnjim je radovima obuhvaćen sjeveroistočni ugao samostana te prostor između samostana i istočnog vanjskog obrambenog zida. Tijekom arheološkog istraživanja pronađena je velika količina pokretnih arheoloških nalaza. Najzastupljeniji su

nalazi kasnosrednjovjekovne keramike (ulomci stolnog posuđa, razni tipovi pećnjaka i dr.), a brojni su i nalazi metalnih predmeta (oružje, oruđe, novac i dr.). Sav pronađeni materijal obrađuje se na Odjelu za restauriranje kopnenih arheoloških nalaza HRZ-a. Nakon završenog istraživanja, novopronađene strukture dokumentirane su s kopna i iz zraka te snimljene metodom 3D laserskog skeniranja (Vektra d.o.o.). Sve su strukture nakon dovršetka istraživanja tamponski konzervirane: prekrivene su zaštitnim materijalom na koji je potom nanesen 20-40 cm deo sloj pijeska, koji je potom prekriven jednako debelim slojem zemlje (Coner d.o.o.). Ovogodišnji radovi, provedeni u skladu s Rješenjem Konzervatorskog odjela u Bjelovaru, opisani su u ovogodišnjem izvještaju, uz priloženu nacrtanu dokumentaciju s pripadajućim tehničkim opisom.

p. s.

Slika 1. Pogled iz zraka na novoistraženi dio samostana

Paz

Kaštel Paz

Srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnici: Siniša Pamić, Nenad Kuzmanović

BROJ DOSJEA: 2323, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom 2017. godine Odjel za kopnenu arheologiju u Juršićima Hrvatskog restauratorskog zavoda nastavio je s projektom arheoloških istraživanja i građevinske sanacije najugroženijih dijelova kompleksa kaštela u Pazu. Arheološka istraživanja provedena 2017. godine za cilj su imala daljnje definiranje prostora unutar gabarita nekadašnjeg palasa, na kojem je već prethodnih godina utvrđen postupni razvoj građevinskih struktura. Ta se pozicija stoga pokazala kao idealno mjesto za prikupljanje informacija o arheološkoj stratigrafiji lokaliteta, o njegovu nastanku, razdoblju korištenja te arhitektonskom razvoju.

Prema sačuvanim ostacima, čini se da je najstariji dio utvrde činio objekt koji je za sada tek djelomično definiran. U sljedećoj razvojnoj fazi na spomenuti je objekt, na njegovu jugoistočnom kutu, dozidana kula dimenzija 7,7 x 7,7 m. Pretpostavlja se da je u toj fazi razvoja kaštela na istočnoj strani kule bio izgrađen još jedan manji objekt,

od kojega je u dosadašnjem tijeku istraživanja pronađen tek zid usmjeren od kule prema istoku. U posljednjoj fazi razvoja kula je inkorporirana u novoizgrađenu zgradu palasa koju i danas prepoznajemo na terenu, dok je na jugozapadnom kutu izgrađena nova kvadratna kula. Arheološki nalazi sugeriraju da su ti radovi izvedeni u 16. st., što najvjerojatnije znači da pripadaju obnovi koju je proveo Messaldo Barbo. Među pokretnim arheološkim nalazima prevladavaju ulomci keramičkih posuda i različitih kaljevitih peći, koji se prema stilskim karakteristikama mogu datirati od kraja 15. do 18. stoljeća. Arheološka istraživanja prethodila su nastavku građevinskih radova sanacije istočnog dijela južnog zida palasa. Riječ je o dijelu objekta koji je u drugoj građevinskoj fazi razvoja bio korišten kao kula, a poslije je inkorporiran u zgradu palasa.

j. v.

Slika 1. Južni zid kaštela nakon građevinskih radova

Slika 2. Pogled na arheološku sondu nakon istraživanja

Pazin

Franjevačka crkva Pohođenja Marijina

Sv. Notburga dijeli milostinju

Nepoznati autor, 18. st.

Ulje na platnu, 97,2 x 65,7 cm

Voditeljica programa: Mia Kaurlotto

Suradnici: Nikolina Oštarijaš, Goran Tomljenović, Dragutin Furdi, Veljko Bartol

BROJ DOSJEA: 122, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Sv. Notburga dijeli milostinju* smještena je naatici prvog bočnog oltara sv. Ane u franjevačkoj crkvi Pohođenja Marijina u Pazinu. Njezina kompozicija i ikonografsko rješenje istovjetni su oltarnoj pali smještenoj u franjevačkom samostanu u Samoboru, koja se pripisuje Valentinu Metzingeru. Pazinska slika djelo je jednoga od Metzingerovih sljedbenika iz druge polovice 18. stoljeća. Pretpostavlja se da je naknadno prilagođena sadašnjem oltaru zbog smanjenog formata slike skrivenog na njezinim bočnim stranama. Notburga je prikazana kao mlada žena u seoskoj nošnji s atributima zaštitnice siromaha, seljaka i roditelja. Tijekom 2017. godine na slici su izvedeni cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi. Laneno platno koje nosi slikani sloj bilo je zbog neodgovarajućeg podokvira blago opušteno, s vidljivim tragovima drvenih letvica i rupa od čavlića na licu slike. Prema oštećenjima platna i slikanog sloja iznad Notburgine glave te prema ostacima debljeg sloja ljepila na istom mjestu sa stražnje strane, moglo se pretpostaviti da je tu svojedobno bila učvršćena

kruna. Problem nestabilnosti slikanog sloja i nedostatka boje iznad preparacije najizrazitiji je bio na nekoliko većih ploha, a u manjoj mjeri prisutan i na cijeloj površini slike. Bogati kolorit bio je skriven pod debljim slojem prašine i tankim slojem izmijenjenog starog laka. Izvedena je zahtjevna demontaža ukrasnog okvira učvršćenog sitnim čavličima kroz sliku u podokvir. Nakon rastavljanja slike od podokvira, ona je izravnata te blago površinski očišćena od prašine. Stabilizacija i konsolidacija slikanog sloja dovršene su na toplinskom vakuumskom stolu. Drugi stupanj čišćenja lica slike obuhvatio je uklanjanje tankog sloja potamnijelog laka, nakon čega je obavljeno čišćenje ostataka boje s ukrasnog okvira. Obnovljeni su nedostajući dijelovi platna, a slika je nakon priprema dublirana na novo laneno platno. Oštećenja slikanog sloja zapunjena su odgovarajućim kitom i podložena gvaš bojama. Zbog veličine otvora u oltaru na koji se slika vraća, njoj nije vraćena puna veličina. Napeta je na novi drveni podokvir s klinovima. Slika je lakirana smolnim lakom te retuširana

bojama otopljenima u smolnom mediju, a poledina je zaštićena. Ukasni okvir mlađeg postanka, čije su letvice samo na dva mjesta bile međusobno spojene, stolarski je uređen i spojen u cjelinu. Blago je površinski očišćen, a oštećenja su zakitana, retuširana i lakirana. Stavljanje

ukrasnog okvira na sliku riješeno je tankim mjedenim pločicama obloženima umjetnim filcom. Oni su zbog svoje male debljine bili prikladni za vrlo ograničen prostor otvora oltara u koji je trebalo vratiti sliku.

m. ka.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Pazin

Župna crkva sv. Nikole

Prvi spomen 1266. g., 1441. g. prezbiterij, 1659. g. bočne kapele

Voditeljica programa: Irma Huić

Suradnici: Boris Dundović, Kapitel d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1016, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Župna crkva sv. Nikole u Pazinu spominje se od 1266. godine, kad su joj postavljeni temelji. S vremenom je prvotna jednostavna i jednobrodna građevina proširivana pa je 1441. godine dobila i veliki gotički višekutni prezbiterij natkriven zvjezdastim rebrastim svodom. Svod je oko 1470. oslikao nepoznati južnotirolski slikar iz umjetničkog kruga Jacoba Suntera. Godine 1659. crkvenoj su lađi pridodane bočne kapele koje su naposljetku, tijekom velike rekonstrukcije 1765. godine, spojene s bočnim brodovima. Trobrodna je crkva opremljena vrsnim marmornim oltarima, od kojih se oltar sv. Nikole pripisuje Pasqualu Lazzariniju, a oltar Marije Ružarice Antoniju Michelazziju. Prateći dinamiku izvođenja restauratorskih radova na sakristijskom ormaru, tijekom 2017. izvedena

je građevinska sanacija sjevernoga zida sakristije. Radovi su obuhvatili zamjenu cementne žbuke vapnenom s unutarnje i vanjske strane zida. Završetak radova na zidnom osliku planiran je za kraj 2018. godine. Nakon završetka radova, restaurirani svod treba osvijetliti. Kako zamjena postojeće elektroinstalacije nije prihvatljiva, obavljeno je ispitivanje postojeće te snimka postojećeg stanja električnih krugova i razvodnoga ormara. Temeljem tog ispitivanja i nakon izrade svjetlo-tehničkog projekta, izrađen je projekt elektroinstalacija. Projekt je potvrdio da postojeća instalacija ima kapacitet prihvatiti nova i primjerenija rasvjetna tijela.

i. h., b. d.

Slika 1. Sjeveroistočni ugao prije radova

Slika 2. Sjeveroistočni ugao nakon radova

Pazin

Župna crkva sv. Nikole

Zidne slike na svodnim rebrima i istočnom zidu

Nepoznati autor, 15. st.

Tehnika *fresco/secco*

Voditeljica programa: Kristina Krulić

Suradnici: Nives Jakovina, Danijela Skelin, Ivana Pavleka, Maja Kamenar

BROJ DOSJEA: 1016/1, 1016/1/1, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH I GRADOM PAZINOM

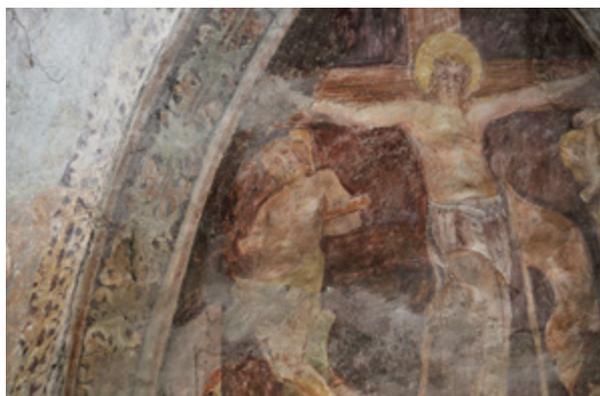
Tijekom 2017. godine izvedeno je čišćenje svodnih rebara cijeloga svoda, mehaničkim i kemijskim metodama, ovisno o području koje se tretiralo. Mjestimično su rebra očišćena samo vodom. Neka rebra uopće nisu čišćena jer se za time nije pokazala potreba, a najzahtjevnija područja očišćena su 10 %-tnom otopinom amonijeva karbonata u gelu koji se aplicirao preko dva sloja japanskog papira i potom ispirao. Područja su tretirana kratko, do pola minute. Uz navedene radove još su jedanput pregledani svi oslikani zidovi na kojima su utvrđena izdignuta područja

žbukanih slojeva te su istovremeno injektirana smjesom PLM-AL. Završeno je i čišćenje slikanog sloja svih ravnih površina unutar svetišta – trijumfalnog luka i istočnog zida, iza oltara. Tijekom radova na zidnim slikama u 2017. godini završena je faza čišćenja na područjima dostupnima sa skele. Provedene su i sve predradnje za početak posljednje faze radova, integracije slikanog sloja, koja će biti završena u 2018. godini.

k. k.

Slika 1. Detalj s prizorom Raspeća, stanje prije radova

Slika 2. Detalj s prizorom Raspeća, stanje nakon radova

Pelješac

Pozicija mosta kopno – Pelješac

Stupište S3 i S13

Voditelj programa: Igor Miholjek

Suradnici: Igor Mihajlović, Pavle Dugonjić, Jerko Macura

BROJ DOSJEA: 2423, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43
PROGRAM PREMA UGOVORU S HRVATSKIM CESTAMA D.O.O.

Istraživanje i rekognosciranje podmorja na području buduće gradnje mosta kopno – Pelješac trajalo je od 19. do 28. travnja 2017. godine. S obzirom na nepovoljne vremenske prilike, odlučeno je da se počne s arheološkim iskopom na lokaciji stupišta S3 koje se nalazi s kopnene strane. Preklapanjem i referenciranjem geodetskih planova dobivena je lokacija budućeg stupišta S3 koje se nalazi nedaleko od postojećeg starog stupišta. Dubina mora na toj poziciji iznosi 22 m. Nakon što je pozicija označena bovom, spuštено je dokumentacijsko mrežište koje je potpuno sastavljeno na dnu. Prema uvjetima naručitelja, trebalo je iskopati dvije arheološke sonde dimenzija 2 x 3 m. Na dno su postavljena tri kvadranta dimenzija 2 x 2 m, smjer zapad – istok. Pregledana je pozicija stupišta i okolnog područja u radijusu od stotinu metara. Dobar dio dna prekriven je „cementnim mlijekom“, ostacima prijašnje gradnje te recentnim otpadom s gradilišta. Pokretni arheološki materijal nije pronađen. U početnom sloju debljine 10 cm nalazi se mekani mulj koji nakon te dubine prelazi u tvrdi mulj prošaran rupama koje su napravili razni morski organizmi. Područje Pelješčkog kanala zasićeno je muljem koji dovodi rijeka Neretva.

Iskop je izveden do dubine od 50 centimetara. Tijekom iskopa vidljivost je iznosila samo nekoliko centimetara, što se vidi i na fotografijama. U cijelom sloju iskopa (uklonjeno oko 6 m² mulja) nema tragova arheološkog materijala. Na lokaciji stupišta S3, sa stajališta podvodne arheologije ne postoje zapreke za izvođenje građevinskih radova. Situacija na stupištu S13 nešto je povoljnija u pogledu vidljivosti. Kamenito dno strmo pada do dubine od 16 metara, gdje prelazi u pješčano-muljevit padinu. Prema dostavljenom planu izgradnje stupišta S13, jedan njegov dio bit će postavljen u moru. Prije postavljanja dokumentacijskog mrežišta na predviđeno mjesto iskopa, pregledano je okolno područje u radijusu od stotinu metara, ali je, kao i na stupištu S3, pregled bio negativan na arheološke nalaze. Prema uvjetima naručitelja, i tu je trebalo izvesti iskop dviju arheoloških sondi dimenzija 2 x 3 m. S obzirom na konfiguraciju morskog dna, dokumentacijsko mrežište postavljeno je na dubinu od 11 metara u smjeru zapad – istok. Na dno su postavljena tri kvadranta dimenzija 2 x 2 m, a sastav dna tu je drugačiji nego na stupištu S3. Nakon tankog sloja mulja od 10 centimetara pojavljuje se tvrdi sloj, koji se sastoji od pijeska

pomiješanog s manjim komadima nepravilnog kamena. Ovisno o konfiguraciji morskog dna, uklonjen je sloj do 70 centimetara dubine. U sondi A (S13) iskop je izveden do kamenog živca, dok je u sondi B iskop varirao od 50 do 90 centimetara ovisno, kako je navedeno, o strukturi

kamenog dna. I na poziciji stupišta S13 u obje sonde nisu pronađeni arheološki nalazi; zaključeno je da nema zapreka za izvođenje građevinskih radova povezanih sa stupištem S13.

i. m.

Slika 1. Karta s naznačenim položajima sonde

Slika 2. Podvodni iskop na poziciji S3

Plomin

Južni gradski bedem

Srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnik: Siniša Pamić

BROJ DOSJEA: 2331, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S OPĆINOM KRŠAN

U studenome i prosincu 2017. godine proveden je arheološki nadzor na dijelu južnog bedema u povijesnoj jezgri Plomina. Program obnove i sanacije južnog bedema u Plominu obuhvatio je dio od saniranog dijela bedema 2016. godine, odnosno na k.č. 23 zgr. i k.č. 2/1 k.o. Plomin. Na predmetnom području nalazila se urušena građevina čije je zidove najprije trebalo očistiti od bršljana. Iskop je počeo u prizemlju građevine, a iskopavali su se slojevi urušenja i nasipa unutar podruma. Arheološki nadzor provodio se pri iskopu urušenog materijala unutar podruma građevine u širini od 2 m od južnog zida kuće, odnosno bedema. Tijekom nadzora dokumentirani su slojevi nasipa sa smećem kojim se zatrpavao prostor pa nisu dokumenti-

rani arheološki slojevi. Pronađeni pokretni materijal čine ulomci posuđa, metala i plastike iz posljednjeg desetljeća 20. stoljeća. Ispod slojeva nasipa pronadeno je djelomično očuvano kameno popločenje i vapnena podnica koji su bili hodna površina podruma kuće. S vanjske, južne strane bedema nalazilo se urušenje i nasip koji se očistilo do matične stijene uz južni zid objekta. S obzirom na to da matična stijena naglo pada prema jugu, na spomenutom je području ostalo još neuklonjenog sloja urušenja, a na padini s južne strane bedema vidljivi su zidovi koji padinu dijele na terase.

s. p.

Slika 1. Kameno popločenje unutar podruma građevine

Slika 2. Pogled na južno lice bedema

Podgarić

Stari grad Garić-grad, mala kula

Kasni srednji vijek

Voditelj programa: Petar Sekulić

Suradnici: Ramona Mavar, CD Gradnja d.o.o, Vektra d.o.o.

BROJ DOSJEA: 26/4, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Od pojavljivanja u sačuvanim vrelima u 13. stoljeću sve do osmanskog osvajanja Moslavačke gore sredinom 16. stoljeća, kao vlasnici Staroga grada Garića izmjenjivali su se slavonski banovi i zagrebački biskupi. Nakon protjerivanja osmanskih snaga s područja Moslavine potkraj 17. stoljeća, Stari grad Garić više nije obnavljan te je prepušten postupnom propadanju. Arheološka istraživanja i konzervatorsko-restauratorski građevinski radovi provedeni su s prekidima od 1964. do 1981. godine. Od 2009. godine ponovno se provode arheološka istraživanja, konzervatorsko-restauratorski građevinski radovi te izrada detaljne nacrtne dokumentacije. Ovogodišnjim je radovima potpuno uklonjena vegetacija i ostaci urušene građevinske mase i zemlje s krune zidova male kule. Djelatnici Odjela za zidno slikarstvo i mozaik Hrvatskog restauratorskog zavoda konsolidirali su kasnosrednjovjekovnu žbuku na sjevernom zidu male kule. Nakon uklanjanja skele nastavljeno je arheološko istraživanje

unutrašnjosti male kule, prilikom čega je dokumentirano nekoliko stratigrafskih jedinica. Nakon uklanjanja ostatka urušene građevinske mase i zemlje (SJ 2), dokumentirana je hodna razina (SJ 3 i SJ 4) iz razdoblja funkcioniranja male kule te je utvrđeno da je temeljna stopa zidova položena na nekompaktni kameni živac koji je niveliran u izgradnji male kule. Tijekom istraživanja pronađena je mala količina pokretnih arheoloških nalaza. Riječ je o kasnosrednjovjekovnoj keramici (ulomci stolnog posuđa i pećnjaka) te nekoliko metalnih predmeta koji se obrađuju na Odjelu za restauriranje kopnenih arheoloških nalaza HRZ-a. Nakon temeljitog čišćenja, sve novoistražene strukture dokumentirane su fotografiranjem s kopna i iz zraka te metodom 3D laserskog skeniranja (Vektra d.o.o.). Prema tako prikupljenim podacima dopunjena je postojeća nacrtna dokumentacija.

p. s.

Slika 1. Pogled na malu kulu nakon dovršetka radova 2017. godine

Podgarić

Stari grad Garić-grad, središnja kula
Sredina. 13. st., obn. 1980. g., 2010. – 2017. g.
Voditeljica programa: Teodora Kučinac
Suradnici: M.G. Plan d.o.o., Vektra d.o.o., BEL-BAU d.o.o.

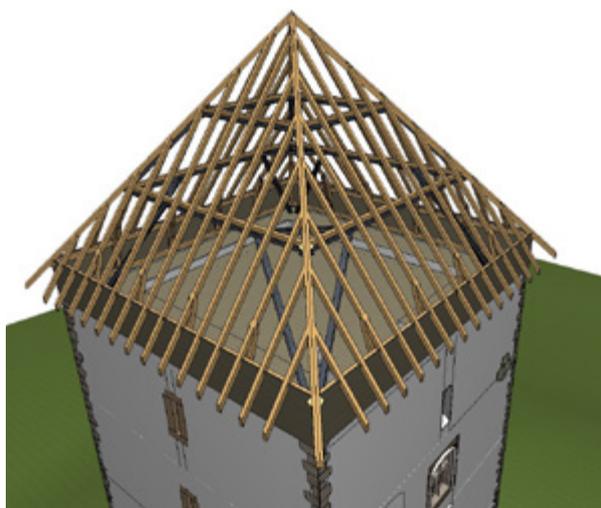
BROJ DOSJEA: 26/2, ZAGREB, ILICA 44
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Stari grad Garić, jedan od važnijih hrvatskih kasnosred-njovjekovnih burgova, izgrađen je na jezičastom hrptu na obroncima Moslavačke gore, u blizini naselja Podgarić. Opasan je dvostrukom linijom obrambenih zidova, a pristupalo mu se s južne strane drvenim mostom preko široke i duboke grabe. Na središnjem platou uzdiže se dominantna trokatna stambena kula. Manja kula sagrađena je na nižem platou na sjevernom obodu obrambenog zida, dok je južni, vjerojatno stambeno-gospodarski dio, još uvijek neistražen. Kao kastrum, Garić se spominje 1256. godine u ispravi kojom je kralj Bela IV. odredio granice županije. Promijenio je mnogo vlasnika, a među njima su bili zagrebački biskupi, Čupori Moslavački te Erdödyjevi. Napušten je 1545. nakon osmanlijske provale. Sustavna arheološka i konzervatorska istraživanja započeta šezdesetih godina 20. st. rezultirala su prijedlogom prezentacije središnje kule i djelomičnom građevinskom sanacijom do visine drugoga kata. Unatoč utemeljenom obrazloženju rješenja prijedloga prezentacije, Regionalni zavod odbio je dati suglasnost za projekt pa su radovi prekinuti. Potkraj

osamdesetih godina program rekonstrukcije središnje kule je revidiran i reduciran. Izrađen je projekt prezentacije središnje kule kao adaptirane i iskoristive ruševine. Izveden je ravni krov te pune AB ploče na mjestu međukatnih konstrukcija. Radovi su ponovo pokrenuti 2010. revizijskim istraživanjem središnjeg i sjevernog platoa, izradom novog pristupnog mosta i rampe te revizijom postojeće dokumentacije. Izrađena je nova snimka postojećeg stanja i novi projekt za rekonstrukciju i dogradnju središnje kule, prema kojemu se postupno izvodi građevinska sanacija. Sanirani su gabariti kule do visine očuvane krune zida, a na kruni zidova izvedeni su AB serklaži. Godine 2017. izrađena je izmjena i dopuna projekta za rekonstrukciju i dogradnju središnje kule, prema kojemu se izvodi šatorasti krov koji bi trebao zaštititi zidove i unutrašnjost kule od propadanja. Osnovna nosiva konstrukcija na koju se oslanjaju drveni rogovi i grebeni izvodi se od čeličnih profila. Radovi se nastavljaju u 2018. godini montažom nosive konstrukcije te izvedbom pokrova.

t. k.

Slika 1. Trodimenzionalni grafički prikaz nosive krovne konstrukcije

Poljana Lekenička

Kapela Sv. Duha

1668. g., obn. 1734. g., 1758. g., 19. – 20. st.

Voditeljica programa: Teodora Kučinac

Suradnici: Bernarda Ratančić, Ines Skomrak, Vektra d.o.o., Intrados d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2302, ZAGREB, ILICA 44

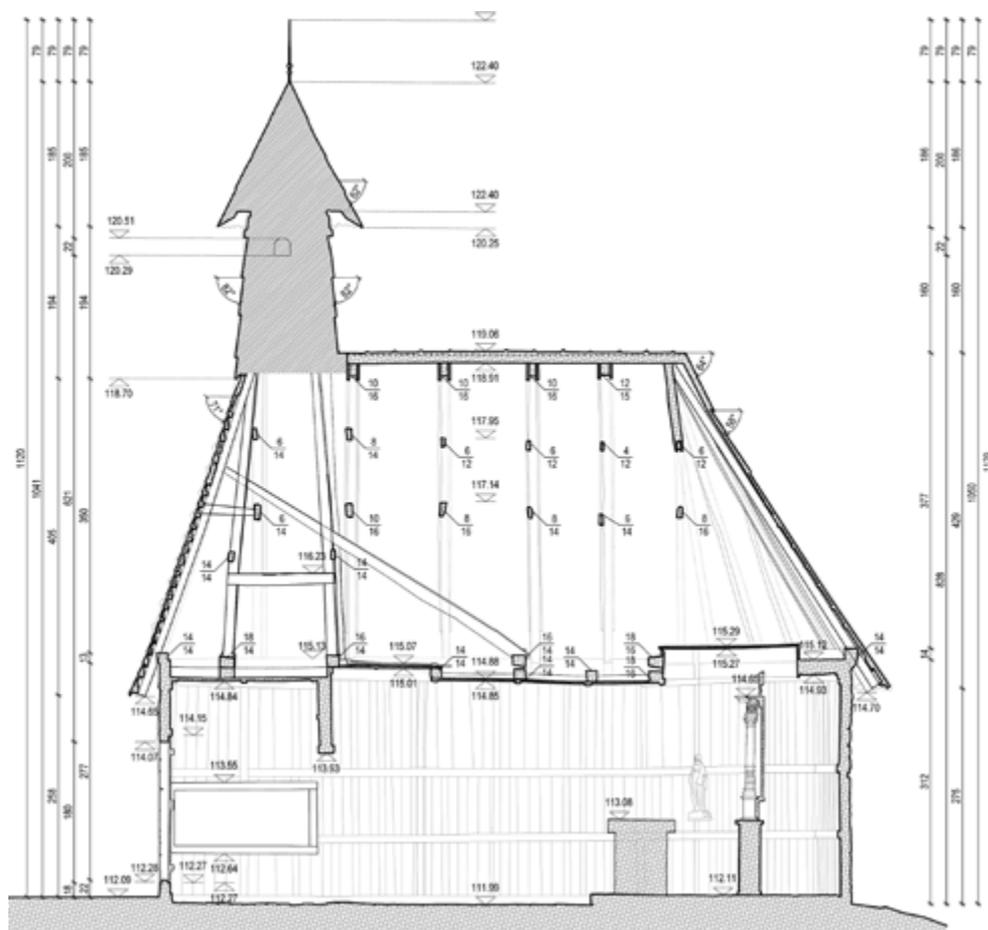
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Drvena kapela posvećena Sv. Duhu smještena je na maloju uzvisini zapadno od naselja Poljana Lekenička. Podignuta je podalje od naselja zbog konstantne opasnosti od turskih napada. Kapela je jednočelijska, pravilno orijentirana, s poligonalno zaključenim svetištem. Sagrađena je od tesanih hrastovih planjki, horizontalno slaganih i vezanih tzv. nemškim vezom ili lastavičjim repom. Nad zapadnim krajem je zvonik kvadratnog presjeka, obložen daščicama.

Stožasta kapa zvonika pokrivena je šindrom. Naručena je geodetska izmjera i lasersko 3D skeniranje objekta te izrada arhitektonske snimke postojećeg stanja. Mišljenje o stanju konstrukcije izradila je tvrtka Intrados d.o.o. iz Zagreba u suradnji s inž. Ilijom Stjepčevićem. Pregledani su dostupni izvori, sastavljen povijesno-umjetnički opis kapele te napisan elaborat s prijedlogom radova.

t. k.

Slika 1. Arhitektonska snimka postojećeg stanja, presjek 2-2

Poreč

Crkva Gospe od Anđela

Bogorodica s Djetetom i sv. Nikolom

Nepoznati mletački autor, 1770. – 1800. g.

Ulje na platnu, 272 x 142 cm

Voditeljica programa: Renata Majcan Šragalj

Suradnici: Višnja Bralić, Tanja Rihtar, Slobodan Radić, Dragutin Furdi, Tanja Karakaš, Matija Marić, Natalija Vasić, Nikolina Oštarijaš, Goran Tomljenović, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Morana Novak

BROJ DOSJEA: 8928, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Bogorodica s Djetetom i sv. Nikolom* smještena je na prvom lijevom bočnom oltaru crkve Gospe od Anđela u Poreču. Autor je nepoznati mletački slikar posljednje trećine 18. stoljeća. Sv. Nikola prikazan je u raskošnoj biskupskoj odjeći, kako kleči na kamenom popločenoj obali u blizini okruglog stupa za vezivanje brodova. Iznad njega je Bogorodica s Djetetom na oblacima i anđeo koji drži svećevu mitru, dok se u pozadini otvara morski krajolik s brodom razapetih jedara. Platno slike zatečeno je istanjeno, opušteno i valovito, osobito uz rubove. Uz donji rub slike, cijelom dužinom, uočavala se velika deformacija. Slika je bila vrlo kruta, a slojevi boje i podloge raspucani, formirajući izdignute i vrlo krhke krakelire. Na mnogim mjestima nedostajala je boja i podloga, pretežito na križanju krakelira. Na nekoliko mjesta na slici zatečene su manje perforacije, a cijela površina slike bila je prekrivena debelim slojem nečistoće i slojem požutjelog laka. Na sredini slike i ponegdje uz rubove bili su vidljivi preslici, mjestimice nanaseni izravno na platno. Nakon uklanjanja ukrasnih letvica s lica slike i konsolidacije

slikanog sloja, slika je skinuta sa starog podokvira. Zbog krhkosti izdignutih krakelira i velike vjerojatnosti otpadanja boje, najprije se pristupilo spuštanju slikanog sloja puhalicom toplog zraka. Svaka izdignuta krakelira omekšana je toplim zrakom i spuštena metalnom špahtlicom. Veliki nabori platna izravnati su bugačicama namočenim destiliranom vodom, smještenima s obje strane platna i optežanim utezima te je tako djelomično izravnato platno konsolidirano na toplinskom vakuurom stolu. Da bi se postigla zadovoljavajuća izravnatost slikanog sloja, slika je omekšana vlaženjem na protočnom vakuurom stolu. Postignuta je vlažnost od 80 % uz stalnu provjeru relativne vlažnosti zraka, čime se omekšao slikani sloj i nosilac te je zagrijavanjem i vakuumom slika izravnata. Nakon toga je od sloja starog laka, nečistoće i mjestimičnih preslika očišćena otopinom koja je dala zadovoljavajuće rezultate. Nedostajući dijelovi nosioca nadomješteni su intarzijama od lanenog platna, sličnog tkanja i strukture originalnom. Slika je potom dublirana sintetskim ljepljivom na novo laneno platno na toplinskom vakuurom stolu, a zatim

je napeta na novi drveni podokvir izrađen prema mjerama starog. Osnova je rekonstruirana u kitu, a podložni retuš izveden je gvaš bojama u svjetlijim tonovima. Nakon nanošenja sloja izolacijskog laka, izveden je završni retuš lazurnim smolnim bojama i lakiranje sjajnim lakom. Na ukrasnom okviru podlijepljeni su izdignuti dijelovi osnove

i pozlate, rekonstruiran je nedostajući dio nosioca te je, nakon nanošenja kredne osnove i bolusa, okvir pozlaćen, imitirajući pozlatu listićima *slag metala*. Na kraju je okvir zaštitno lakiran i montiran na sliku metalnim elastičnim nosačima.

r. m. š.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Posert

Belajska vala

Vanjsko raspelo

Nepoznati autor, 17. st.

Rezbareno, polikromirano drvo i pocinčani lim, korpus 48 x 32 x 8,5 cm, križ 111 x 40 x 2,5 cm, križna greda 175 x 76 x 9 cm, krunica od sjemenki na bakrenoj žici, limena nadstrešnica 178 x 90 x 50 cm

Voditeljica programa: Kristina Bin Latal

Suradnici: Silvo Šarić, Mario usluge j.d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2451, VODNJAN-JURŠIĆI, JURŠIĆI 7

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Vanjsko drveno raspelo s limenom nadstrešnicom, krajputaš, zatečen je na livadi u Belajskoj vali nedaleko od Poserta. Raspelo je postavljeno na jednostavnu drvenu križnu konstrukciju natkrivenu metalnim „plaštem“ s rozetom na vrhu. Korpus s krunicom pričvršćen je za polikromirani križ s vertikalno postavljenim titulusom u obliku svitka, a slova INRI upisana su u dva reda. Raspelo je učvršćeno za križnu gredu kovanim kukama. Križna greda, osim križa, nosi i limenu, pocinčanu nadstrešnicu. Nadstrešnica je s poleđine dodatno učvršćena metalnom savinutom šipkom koja joj održava formu. Križna greda pričvršćena je za hrastovu gredu zabodenu u zemlju i učvršćenu kamenim blokom. Korpus je blago zakrivljene forme, perizoma je pričvršćena velikim čvorom na lijevom boku, a glava je, sklopljenih kapaka i otvorenih usta, naslonjena na desno rame. Stopala su priljubljena jedno uz drugo. Oko Kristove glave postavljena je krunica od sjemenki na bakrenoj žici. Korpus je znatno oštećen s velikim gubicima polikromatskih slojeva nastalih raslojavanjem drva. Ima više manjih

gubitaka, odlomljenja i napuklina. Polikromatski slojevi sačuvani su u naznakama, nešto više s poleđine, na glavi i titulusu. Izvorni spojevi su popustili, a zatečene su i prethodne intervencije dodatnog učvršćenja – korpus je privezan debelom žicom, a noge pričvršćene debelim vijkom. Nadstrešnica je lemljena od više dijelova, zatečena je oštećena, s gubicima lima te odvojenih spojeva i išarana grafitima. Na raspelu i križnoj gredi obavljena je dezinsekcija, a drvo je konsolidirano smoljenjem. Polikromatski slojevi na raspelu su podlijepljeni, olabavljeni spojevi učvršćeni, a odvojeni dijelovi spojeni; provedeno je i površinsko čišćenje. Neadekvatan vijak je uklonjen i zamijenjen novim drvenim klinom, kao i nedostajući desni klin. Raspelo i križna greda su lakirani i spojeni. Bakrena žica krunice je mehanički očišćena mikromotorom, a sjemenke nježno tamponima. Cijela krunica je premazana zaštitnim lakom. Donja hrastova greda, ukopana u zemlju, zamijenjena je novom, učvršćenom nehrđajućim vijcima na križnu gredu. Metalni dijelovi

su zaštićeni. Pocinčana limena nadstrešnica je izravnata, nedostajući i vrlo oštećeni dijelovi su zamijenjeni, a zbog istrošenog materijala i nemogućnosti ponovnog lemljenja,

zakrpana je zakovicama, pri čemu je korišten lim i način obrade sličan izvornom.

k. b. l.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Požega

Požeška biskupija

Haljina Kristine von Bunjik de Kisthind, rođ. Maljevac

Nepoznati autor, svilena tkanina, treća četvrtina 18. st., kroj: ampir, početak 19. st., dužina 134 cm

Voditeljica programa: Gordana Car

Suradnici: Branka Regović, Marta Budicin, Margareta Klofutar, Jovan Kliska, Natalija Vasić, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: 8744.3, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Grobni tekstilni inventar kripte katedrale sv. Terezije Avilske najveći je i najuščuvaniji na području Hrvatske te prvi realizirani projekt obnove i očuvanja takve građe u sklopu Odjela za tekstil, papir i kožu Hrvatskog restauratorskog zavoda. Višegodišnja uspješna suradnja Konzervatorskog odjela Požega, Požeške biskupije i Odjela za tekstil, papir i kožu HRZ-a na zaštiti grobnog tekstilnog inventara kripte katedrale sv. Terezije Avilske započeta je 2006. preventivnim konzerviranjem i konzervatorsko-restauratorskim radovima na pet haljina i dvije marame, koji su dovršeni 2010. godine. Rezultati izvedenih radova predstavljani su na izložbama Memoria 2007. te Svileni tragovi 2014. godine. U 2015. preventivno je konzerviran ostatak tekstilnog inventara kripte, ukupno 77 predmeta, a u posljednje dvije godine izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na kaputiću i suknji Ane Filić te haljini i dokoljenkama Kristine von Bunjik. Kristina von Bunjik de Kisthind, rođ. Maljevac preminula je 12. prosinca 1856. u 58. godini. Haljina u kojoj je pokopana izrađena je od bež-ljubičastog svilenog drogueta. Specifična je po tome što je izrađena u ampir kroju, koji je karakterističan za

početak 19. st., tkaninom iz rokoko razdoblja, odnosno treće četvrtine 18. stoljeća. Za razdoblje ampira početkom 19. st. za haljine je karakterističan duboko dekoltirani i utegnuti torzo, dok se donji dio haljine, čiji je rez odmah uz rub prsnog područja, blago širi i spušta u A-liniji do visine gležnjeva. Ukrasni element toga dvobojnog svilenog drogueta je stilizirani, cvjetni uzorak s grančicama i lišćem valovite, cik-cak i dijagonalne orijentacije malih dimenzija, što je karakteristično za ovaj tip svilenih tkanina treće četvrtine 18. stoljeća. Kristina von Bunjik bila je odjevena i u dokoljenke na kojima su izvedeni cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi tijekom 2016. godine. Na haljini su zatečena brojna mehanička i fotokemijska oštećenja uobičajena za grobni tekstil. Nakon preventivnog konzerviranja, haljina je očišćena mehanički te organskim otapalom, a oštećenja su zatvorena podlaganjem i šivanjem. Završno su konstruktivni dijelovi haljine prema zatečenim tragovima spojeni u cjelinu, a za potrebe izlaganja doradom je oblikovana izložbena lutka.

g. c., m. b.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Pridraga

Crkva sv. Martina

Ulomak pluteja s prikazom konjanika

Nepoznati autor, 8. – 9. st.

Kamena plastika, 41 x 37 x 13 cm

Voditelj programa: Mijo Jerković

Suradnici: Ivan Jengiđ, Domagoj Mudronja, Jelena Perić, Tomislav Svirac, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 2436/1, ZAGREB, VOĆARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Iz crkve sv. Martina u Pridragi, koja je u vrijeme Domovinskog rata teško stradala, potječe ulomak pluteja izrađan od vapnenačkog kamena. Ulomak datira iz 8./9. st., a prikazuje konjanika s mačem i kopljem. Originalni dijelovi kamene plastike ulomka pluteja preuzeti su iz depoa Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture RH u Zadru i prevezeni u radionicu Odjela za kamenu plastiku HRZ-a u Zagrebu. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su čišćenjem kamene plastike destiliranom vodom, vodenom parom pod kontroliranim tlakom, mehaničkim čišćenjem skalpelima, dljetima, rašpicama, strugalicama i kistovima te čišćenjem kemijskim sredstvima. Nakon prvih faza čišćenja, mogla su se još bolje zamijetiti mnogobrojna oštećenja ulomka pluteja: mehanička oštećenja, tragovi gorenja koji su prodrli u kamenu materijal i djelomično mu izmijenili ton, ljuskanje, pucanje i odvajanje dijelova kamena... Prije nastavka daljnjih radova obavljene su konzultacije s djelatnicima Prirodoslovnog laboratorija HRZ-a te su provedeni dodatni pregledi i analize oštećenja, na temelju kojih su određene smjernice za nastavak zahvata obnove, tj. spajanja odvojenih dijelova kamene plastike u cjelinu i minimalnog domodeliranja nedostajućih formi u masi umjetnog kamena. Nakon završetka navedenih faza radova na originalu, pristupilo se izradi faksimila ulomaka

pluteja; iz fundusa Arheološkog muzeja u Zadru posuđen je raniji faksimil, izrađan prije Domovinskog rata. Naime, prema preporuci iz Prirodoslovnog laboratorija HRZ-a, izradu faksimila ulomka pluteja trebalo je izvesti prema postojećem faksimilu iz Muzeja, kako ne bi došlo do još većeg prodora kemijskih sredstava, kojima se izvode radovi, u oštećene dijelove originalne kamene plastike. U zagrebačkoj radionici HRZ-a obavljani su radovi izrade gumeno-gipsanog kalupa i samo lijevanje faksimila pluteja u masi umjetnog kamena. Na originalnom ulomku pluteja izveden je završni kiparski retuš obradom domodeliranih dijelova kamene plastike ručnim klesarskim alatom te ujednačavanje izlivenog faksimila s izgledom originala. U završnoj fazi radova izvedeno je tonsko ujednačavanje slikarskim alatom i pigmentima u odgovarajućem otapalu svih domodeliranih dijelova kamene plastike originala te površine faksimila ulomka pluteja. Nakon završetka svih radova u radionici, obavljen je prijevoz i povrat originalnog ulomka pluteja kao i njegova prvog faksimila natrag u Zadar te prijevoz novog izrađenog faksimila u Pridragu, gdje je izvedena njegova montaža na zapadni unutarnji zid crkve sv. Martina, južno od ulaza.

i. j.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Pula

Arheološko nalazište Sv. Marija Formoza

Podni mozaik

Nepoznati autor, 6. st.

Tehnika *opus tessellatum*, 7,83 m²

Voditelj programa: Toni Šaina

Suradnici: Tea Trumbić, Matko Kezele, Ivan Valušek, Andrea Knežević i djelatnici tvrtke Kapitel d.o.o. iz Žminja

BROJ DOSJEA: 2052/5, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S ARHEOLOŠKIM MUZEJOM ISTRE

Na arheološkom lokalitetu Sv. Marija Formoza, u samom središtu Pule, provedeno je višegodišnje sustavno istraživanje Arheološkog muzeja Istre, koje je rezultiralo otkrićem dvaju fragmenata podnog mozaika u istočnom dijelu južnoga broda. Veći fragment ukrašen je simetričnim, geometrijskim i stiliziranim vegetabilnim motivima, listom vinove loze i kvadratima povezanim pletenicom. Na manjem je fragmentu motiv pletene košare s plodovima voća, a bočno su smještene dvije ptice močvarice. Kako su plohe mozaika smještene plitko, odmah ispod sloja

humusa i s lošom podnicom, odlučeno je da se fragmenti demontiraju i prezentiraju na pokretnoj podlozi. Radovi odvajanja mozaika od podloge obuhvatili su površinsko uklanjanje sloja tvrde i kalcificirane žbuke, izradu dokumentacije zatečenog stanja, apliciranje *facinga* i pažljivo odvajanje od podloge. U radionici je mozaik konzerviran, ponovo spojen u cjelinu i prezentiran na pokretnoj, laganoj aerolam podlozi. Mozaik je nakon radova zapakiran i prevezen u Arheološki muzej Istre u Puli.

t. š.

Slika 1. Pogled na manji fragment prije radova

Slika 2. Pogled na manji fragment nakon radova

Pula

Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije

5. st., zvonik 17. st.

Voditeljica programa: Irma Huić

Suradnici: Toni Šaina, Boris Dundović, Tea Trumbić, Kapitel d.o.o.

BROJ DOSJEA: 730/2, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U Puli su u kasnoantičko doba sagrađene prve crkve, od kojih je katedrala i danas u funkciji. Katedrala sv. Marije nalazi se uz glavnu ulicu koja je s viae Flaviae vodila do Foruma, u blizini gradskoga bedema. Najstariji kršćanski sakralni objekt, građevina dvoranskog tipa, pravokutnog tlocrta, na tom mjestu nastaje u 4. stoljeću. U 5. stoljeću sagrađena je nova crkva, trobrodna bazilika longitudinalnog pravokutnog tlocrta. Ispred katedrale je zvonik iz 17. stoljeća. Katedrala je više puta pregrađivana i dograđivana. Ranokršćanske tranzene još su ugrađene na prozorima srednjega broda, na zidovima bočnih brodova su gotički prozori, a renesansni lukovi i stupovi drže krovnu konstrukciju. Pročelje crkve je barokno, sa zvonikom ispred

njega. U prethodnim fazama radova izvedeni su radovi uklanjanja cementne žbuke s istočnoga i južnoga zida (jugoistočni ugao) južnog broda radi poboljšanja mikroklimne mozaika i zidnoga oslika. Nastavak radova na prezentaciji oslika uključio je u 2017. godini uklanjanje ostatka žbuke sa zidova u jugoistočnom uglu južnog broda. Žbuka se uklanjala i iznad visine od oko dva metra zbog oštećenja koje je pretrpjela od curenja instalacija iz župnog stana. Prilikom radova na južnom zidu otkriven je i prezentiran veći lučni otvor koji bi se prema karakteristikama mogao smjestiti u srednjovjekovno razdoblje.

i. h.

Slika 1. Pogled na istočni i južni zid južnog pokrajnjeg broda s novootkrivenom zidnom slikom prije radova

Slika 2. Pogled na istočni i južni zid južnog pokrajnjeg broda s novootkrivenom zidnom slikom nakon radova

Pula

Područje topničke bitnice i skupine objekata Fižela, skladište br. 21
1859. – 1918. g.

Voditeljica programa: Teodora Kučinac

Suradnik: Kapitel d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2407, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Nekadašnje skladište teritorijalne obrane/minolovne opreme nalazi se unutar područja topničke bitnice i skupine objekata Fižela. Izgradnja skladišta datira iz razdoblja kad Austrija određuje Pulu za svoju glavnu ratnu luku. Zidano je uglavnom kamenom, s detaljima nadvoja u opeci te s izuzetnom drvenom unutarnjom konstrukcijom u koju su ugrađena i dva drvena teretna lifta (P+2). Prema sadašnjim spoznajama, jedinstven je među vojnim objektima na pulskom području. Jednostavni, ravni, neprohodni krov prokišnjava (slojevi: mineralni posip, bitumenska ljepenka, mosnice) pa dolazi do truljenja i propadanja drvene konstrukcije. Hitne mjere zaštite (popravlak krovišta i oštećene međukatne konstrukcije) provedene su u dvije faze. Identificirana su najugroženija mjesta curenja i oštećenja drvene konstrukcije te je izrađena shematska snimka objekta i troškovnik. Izrađene su specifikacije,

projekt skele te je dobavljena drvena građa za sanaciju ugroženih dijelova konstrukcije. Prozorski otvori su privremeno zatvoreni. U drugoj fazi radova zamijenjeni su truli dijelovi nosive konstrukcije. Stari dijelovi greda su s novima spojeni tesarskim vezovima, a spojevi su dodatno povezani prilošcima od čeličnih limova i vijcima. Dijelom je izveden novi pod od mosnica, a opasna mjesta obilježena su trakama upozorenja. Na oštećene dijelove krova položene su OSB ploče, a preko njih bitumenska hidroizolacija s mineralnim posipom. Izvedenim hitnim radovima saniran je najugroženiji dio drvene konstrukcije, no da bi se spriječilo njezino daljnje propadanje, nužno je osigurati sredstva i obnoviti dijelove krovne oplata, a hidroizolaciju izvesti na cijeloj površini krova.

t. k.

Slika 1. Zatečeno stanje drvene konstrukcije

Slika 2. Drvena konstrukcija nakon intervencije

Purga Lepoglavska

Kapela sv. Jurja

1749. g.

Voditelj programa: Duško Čikara

Suradnici: Alma Orčić Vukašin, VEKTRA d.o.o. iz Varaždina, INTRADOS PROJEKT d.o.o. iz Zagreba, GRADITELJSTVO KOLAK d.o.o. iz Ludbrega, Konzervatorski odjel u Varaždinu

BROJ DOSJEA: 258, ZAGREB, ILICA 44

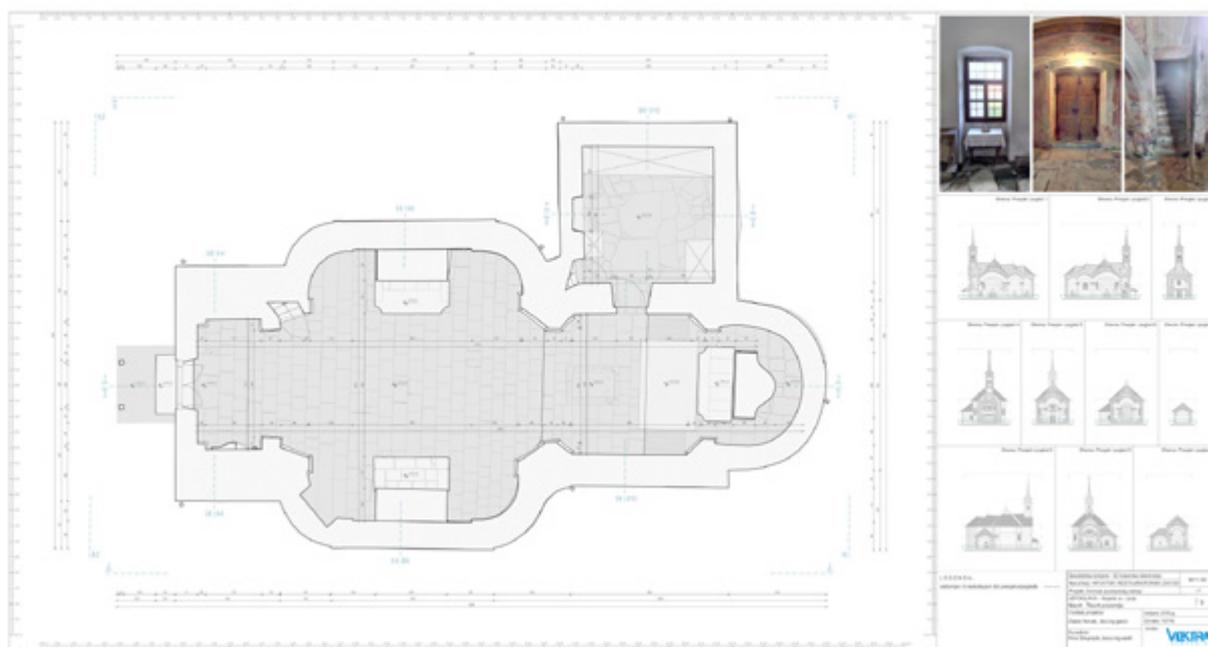
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kapela sv. Jurja podignuta je 1749. godine na nekadašnjem pavlinskom posjedu u selu Purga, nedaleko od Lepoglave. Pravilno orijentirana kapela ima manji zvonik po sredini glavnog pročelja te sakristiju uz sjevernu stranu svetišta. Iako plastičnom raščlambom jednostavna, na zidnom i krovnom plaštu reflektira se dinamička kompozicija unutarnjeg prostora s bočnim proširenjima lađe te kupolastim

svodom. Unutrašnjost kapele oslikao je pavlinski slikar Ivan Ranger 1750. godine iluzionističkom arhitekturom i prizorima legende o svetom Jurju. U kapeli je očuvan integralni barokni inventar. U 2017. godini vanjština i unutrašnjost kapele snimljene su preciznim tehnologijama te je izveden novi pristup iz potkrovlja u zvonik.

d. č.

Slika 1. Tlocrt prizemlja kapele sv. Jurja u Purgi Lepoglavskoj

Rajevo Selo

Župna crkva sv. Ilije proroka

Liturgijski tekstil

Nepoznati autori, II. pol. 18. do poč. 20. st.

Svilene i pamučne tkanine raznih boja, pozlaćene i posrebrene metalne niti, raznobojne svilene niti, tkanje, broširanje, lansiranje, krojenje, šivanje, ručno ili strojno vezenje, apliciranje, raznih dimenzija

Voditeljica programa: Venija Bobnjarić-Vučković

Suradnici: Stanko Kirić, Štefica Nemeč Panić, Petar Nevžala, Maja Vrtulek, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: ROL 86.1. (1.), ROL 86.2. (2.), LUDBREG, TRG SV. TROJSTVA 15
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Liturgijski tekstil iz župnih zbirki u Račinovcima (40 komada) i Rajevo Selo (10 komada) zatečen je u crkvama u vrijeme katastrofalne poplave u proljeće 2014. godine. Nakon povlačenja vode, predmeti su evakuirani iz crkava i privremeno pohranjeni u Restauratorskom odjelu Hrvatskog restauratorskog zavoda u Ludbregu. U akciji spašavanja sudjelovali su predstavnici Ministarstva kulture i Hrvatskog restauratorskog zavoda, Muzeja grada Vukovara, Zavičajnog muzeja iz Županje, lokalne zajednice i Đakovačko-osječke nadbiskupije. Tekstilni predmeti zatečeni su s velikim oštećenjima koja su dijelom nastala prije, njihovim korištenjem i neprimjerenim čuvanjem, ali je veći dio oštećenja nastao tijekom poplave. Mehanička oštećenja (poderotine i oslabljene niti tkanina) nastala su kao posljedica starenja materijala i nošenja, dok je njihovo dugotrajno izlaganje prljavoj vodi iz rijeke Save uzrokovalo migracije bojila na tkaninama, izvitoperenost međuslojeva od papira, kartona, grublje tkanih ili impregniranih tkanina, koroziju metalnih elemenata u tkanju ili na vezu, taloženje prljavštine na površini i ra-

zvoj mikroorganizama, poput gljivica i plijesni. Postupak preventivne konzervacije oštećenih tekstilnih predmeta počeo je u Restauratorskom odjelu Ludbreg odmah nakon dopreme 2014. godine kontroliranim prosušivanjem predmeta uz izravnavanje izvitoperenih elemenata, a potom i dezinsekcijom anoksi-metodom u komori. S programom se nastavilo 2017. godine uklanjanjem nagomilane prljavštine i mulja suhim postupkom čišćenja. Parcijalnom ili cjelovitom relaksacijom i izravnavanjem bugačicama pod opterećenjem tretirani su oni predmeti ili dijelovi predmeta koji su bili izloženi dugotrajnom djelovanju vlage na tkanine i međuslojeve od papira. Na kraju postupka provedena je dezinfekcija predmeta aerosolnim raspršivanjem. Za sve predmete izrađena je fotografska dokumentacija zatečenog stanja, grafički prikaz vidljivih oštećenja, pisana dokumentacija s opisom predmeta, korištenih materijala i tehnika, dimenzijama, okvirnim datacijama i opisom izvedenih radova. U dogovoru s nadležnim konzervatorima KO u Vukovaru odabrani su najvrjedniji i najugroženiji predmeti koji će biti predloženi

za nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova te je za njih izrađen prijedlog najnužnijih radova. Pripremljen je katalog predmeta i elaborat o izvedenim radovima.

Predmeti su vraćeni Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, gdje su pohranjeni u metalne ladičare.

v. b. v.

Slika 1. Misnica RAČ16, zatečeno stanje nakon poplave

Slika 2. Misnica RAČ16, nakon uklanjanja površinske nečistoće

Slika 3. Misnica RS2, zatečeno stanje nakon poplave

Slika 4. Misnica RS2, nakon uklanjanja površinske nečistoće

Rakalj

Nalazište Stari Rakalj

Prapovijest / antika / srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Tihomir Percan

Suradnici: Andrej Janeš, Josip Višnjić, Antonela Barbir

BROJ DOSJEA: 1925, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S OPĆINOM MARČANA

Arheološki lokalitet Stari Rakalj, odnosno ostaci neka-
dašnje gradine i kaštela nalaze se na brežuljku nadmorske
visine od 93 m iznad rta Sveti Mikula. Zbog iznimnog
strateškog položaja, s te se uzvisine tijekom prapovijesti i
povijesti mogao vrlo dobro kontrolirati plovni put Raškim
kanalom, ali i velik dio Kvarnerskog zaljeva. Upravo je to
jedan od razloga gotovo stalne naseljenosti Starog Raklja,
od prapovijesne gradine do srednjovjekovnog kaštela, koji
je prestao postojati 1510. godine. U povijesnim izvorima
prvi se put spominje 1312. pod nazivom Castellare de
Rachir. Istraživanjima iz 2017. prvi je put evidentiran
intaktni kulturni sloj debljine veće od 0,5 m koji pripada
razdoblju prapovijesti, odnosno brončanom i željeznom
dodu. Unutar toga sloja prikupljeni su mnogobrojni kera-
mički ulomci, od kojih je dio ukrašen i pripada tipičnim
nalazima upravo za navedena razdoblja. Dokumentirani

su i ostaci bedema i kuća iz prapovijesnog horizonta. Ta-
kođer su do kraja istraženi ostaci popločenja unutarnjeg
dvorišta kaštela s bunarom, kao i ostaci zidova iz više faza
gradnje kaštela, koji uključuju zidove bedema i stambenog
dijela te stube kojima se prilazilo najvišem dijelu naselja.
Uz navedenu arhitekturu, u srednjovjekovnim slojevima
prikupljeno je također mnoštvo pokretnog arheološkog
materijala (keramika, kosti, metal, staklo) koji se okvirno
može datirati u razdoblje od 12. do 15. stoljeća. Posebice
valja izdvojiti nalaze željezne potkove te srednjovjekovni
novac. Zahvaljujući istraživanjima, u suradnji Ministar-
stva kulture RH, Općine Marčana, tvrtke Macuka d.o.o. i
Hrvatskog restauratorskog zavoda, obogaćene su spoznaje
o gabaritima i fazama gradnje kaštela u Raklju te spoznaje
o starijem brončanodobnom naselju.

t. pe.

Slika 1. Ostaci struktura istraženih 2017., s pogledom na prapovijesni bedem i srednjovjekovne stube
Slika 2. Pogled na dvorište kružnog oblika s bunarom u sredini nakon djelomične rekonstrukcije

Rijeka

Stara gradska vijećnica, zgrada u ul. Andrije Medulića 1
16. – 20. st.

Voditelj programa: Petar Puhmajer

Suradnici: Krasanka Majer Jurišić, Ivan Braut, Ivan Valušek, Marin Čalušić, Suzana Purišić

BROJ DOSJEA: 2461, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S DINOM PAŠIĆEM, OVL. PREDSTAVNIKOM STANARA ZGRADE U UL. ANDRIJE MEDULIĆA 1 U RIJECI

Stara gradska vijećnica je omanja zgrada na križanju ulica Stara vrata, Andrije Medulića, Užarske i Koblerova trga. Sagrađena je vjerojatno u 16. stoljeću, ali je nakon toga nekoliko puta obnovljena, među ostalim i 1740. do 1745., kad je dograđen drugi kat. U 2017. provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja pročelja radi utvrđivanja građevnog razvoja i izvorne obrade pročelja. Istraživanja su se sastojala od izrade povijesne studije, sondiranja slojeva građe, žbuke i naliča na pročeljima, izrade analize građevnih slojeva zgrade te elaborata sa smjernicama za obnovu. Istraživanjima je utvrđen slijed građevinskog razvoja koji je počeo podizanjem jednokatne građevine vjerojatno u 16. stoljeću, a nastavio se obnovama. Prema projektu inženjera Antonija Vernede,

prva velika obnova provedena je od 1740. do 1745. godine, kad je dograđen drugi kat te su ugrađeni današnji kameni prozori i portali, a uslijedile su obnove od druge polovice 18. do 20. stoljeća. Iako za sondiranje nije bila dostupna unutrašnjost zgrade, tijekom radova je izvođač u dogovoru s nadležnim Konzervatorskim odjelom u Rijeci obio svu žbuku s pročelja, koja je većinom posve recentna, pa je nakon toga bilo moguće dokumentirati građu zida i utvrditi faze razvoja s velikom preciznošću. U elaboratu su, osim prijedloga prezentacije, navedene i upute za rekonstrukciju pojedinih arhitektonskih i tehničkih detalja, kao i prozorske stolarije.

p. p.

Slika 1. Glavno, južno pročelje stare gradske vijećnice

Slika 2. Nacrt zapadnog pročelja s prikazom građevnih faza

Rijeka

Upravna zgrada bivše Tvornice šećera „Rikard Benčić“
1752. g., obnova i pregradnja 1785. g.
Voditeljica programa: Irma Huić

BROJ DOSJEA: 1570, ZAGREB, ILICA 44
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Zgrada je izvorno bila središnji objekt velikoga kompleksa rafinerije šećera kojom je upravljala Povlaštena tršćansko-riječka kompanija, a u svojoj je povijesti zadržala odlike barokne palače koja je veličinom i reprezentativnošću nesvakidašnji primjer povijesne arhitekture na našoj obali. Trokatna jednokrlna građevina ima unutarnja predvorja koja se pružaju kroz više etaža i raščlanjena su arkadama. Na prvom i drugom katu smješteni su reprezentativni saloni opremljeni štukaturama, zidnim oslicima i keramičkim pećima. Reprezentativno pročelje s balkonom ukrašeno je kamenim ukrasima i dekorativnom kovanom željeznom ogradom. Grad Rijeka je u planu provođenja prijavljenog programa „Turistička valorizacija reprezentativnih spomenika riječke industrijske baštine“ predvidio otvaranje gradilišta i početak radova u jesen 2017. godine. Nažalost, tek je tada raspisana javna nabava za odabir izvođača radova, a do početka prosinca 2017. nisu objavljeni

rezultati natječaja. Kako radovi na obnovi Upravne zgrade još uvijek nisu počeli, nije se mogao realizirati ugovor s Ministarstvom kulture ni prihvaćeni plan radova za 2017. godinu (stručni i projektantski nadzor radova). Hrvatski restauratorski zavod je nakon odobrenja sredstava Ministarstva kulture za 2017. godinu počeo s pripremanjem za izvođenje radova i provođenje projektantskog nadzora daljnjom razradom izvedbenih detalja prema zahtjevima investitora i revidenata izvedbenog projekta. Zbog pripreme dokumentacije za provođenje javne nabave, a prema uputama Središnje agencije za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije, troškovnik rekonstrukcije i obnove Upravne zgrade ponovno je izmijenjen i prilagođen uputama. Izmjena troškovnika uzrokovala je daljnje prilagodbe izvedbenih detalja.

i. h.

Rijeka, Jelenje, Klana, Čabar

Claustra Alpium Iuliarum

Antika

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnici: Tihomir Percan, Siniša Pamić, Nenad Kuzmanović

BROJ DOSJEA: 2147, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

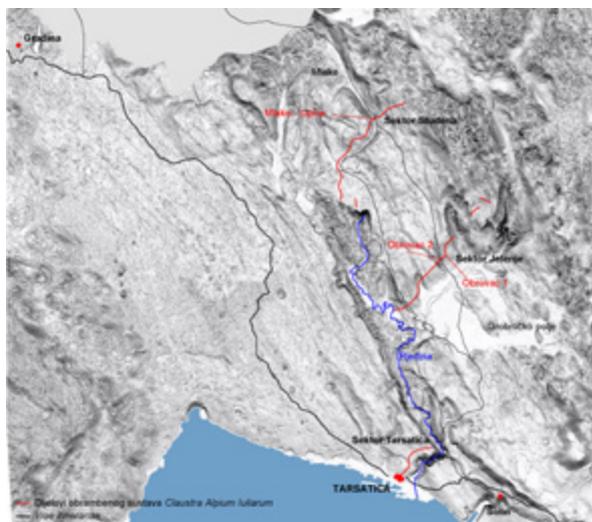
Tijekom 2017. godine Odjel za kopnenu arheologiju u Juršićima Hrvatskog restauratorskog zavoda nastavio je s projektom arheoloških istraživanja kasnoantičkog obrambenog sustava Claustra Alpium Iuliarum. Zbog njegovih specifičnosti, uvjetovanih iznimno prostranim područjem na kojem se pruža te gustom vegetacijom koja to područje prekriva, osim uobičajenih arheoloških metoda, u predmetnim istraživanjima primijenjene su i neke suvremene nedestruktivne metode dokumentacije, poput LiDAR snimanja. Radovi su financirani sredstvima Ministarstva kulture RH. Ovogodišnja probna arheološka istraživanja bila su usmjerena na otkrivanje i daljnje definiranje prometnih smjerova branjenih i kontroliranih sustavom Claustra. Zato su provedena manja arheološka sondiranja na lokalitetu Obrovac 2, na dijelu obrambenog sustava koji se pruža iznad Grobničkog polja. Lokalitet je

smješten u klancu podno lokaliteta Obrovac 1, na kojem su u istraživanju 2015. godine otkriveni ostaci nadzorne kule. Sondiranjem su otkriveni ostaci kule vanjskih dimenzija 7,2 x 7,2 m i debljine zidova 1,5 m, čiji su ostaci sačuvani tek u temeljima. Kula je povezana sa zidom širokim 2 m, koji se od lokaliteta Obrovac 1 spušta prema klancu te se pruža dalje prema jugu, a nalazi se s njegove unutarnje strane. Taj podatak nas navodi na zaključak da je trasa antičke vicinalne ceste prolazila upravo tom pozicijom, jer je teško objasniti potrebu gradnje kule u klancu, osim ako se ne radi o prolaznoj kuli. Drugi dio istraživanja činilo je LiDAR snimanje. Snimljeno je 5 km² površine, čime su obuhvaćeni dijelovi sustava od uspona na brdo Sv. Katarina iznad Rijeke, preko Pulca i Velog vrha, preko Lopače i Lukeži do Jelenja, prateći pritom tok Riječine.

j. v.

Slika 1. Istraženi ostaci kule na lokalitetu Obrovac 2, pogled s jugoistoka

Slika 2. Južni sektor sustava Claustra s naznačenim pozicijama kula istraženih 2015. i 2017.

Rijeka, Trsat

Franjevački samostan Majke Božje Trsatske

1. Sv. Berard i marokanski mučenici, Valentin Metzinger, 1732. g., ulje na platnu, 125 x 96 cm

2. Sv. Franjo Solanski, Valentin Metzinger, 1732. g., ulje na platnu, 98,2 x 78 cm

Voditeljica programa: Ivana Sambolić

Suradnici: Matija Marić, Dragutin Furdi, Domagoj Mudronja

BROJ DOSJEA: 123, 124, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Obje su slike dio zbirke franjevačkog samostana na Trsatu i izložene su u samostanskom hodniku na prvom katu. Atribuirane su slovenskom baroknom slikaru Valentinu Metzingeru, a od nekadašnjih osam Metzingerovih slika s prikazima franjevačkih svetaca u zbirci, do danas ih je sačuvano šest. Slika *Sv. Berard i marokanski mučenici* prikazuje sveca u stojećem položaju, odjevenog u franjevački habit, pogleda usmjerena u nebo u potrazi za božanskim nadahnućem. U desnoj ruci drži mač, simbol svojega mučeništva. U pozadini je prikaz pokolja druge četvorice svete braće koji su, zajedno s Berardom, mučeni u Maroku pri pokrštanju Maura. Druga slika, *Sv. Franjo Solanski*, prikazuje navedenog sveca u trenutku pokrštanja autohtonog stanovništva u Južnoj Americi. Prikazan je u svojem habitu tijekom krštenja roba koji kleči pred njim, dok u lijevoj ruci drži izdignuti križ. S lijeve strane prikazani su domoroci koji čekaju pokrštanje te franjevac koji prati sv. Franju Solanskog. Slike su bile podvrgnute popravcima šezdesetih godina 20. st., pri čemu su manje uspješno izvedene rekonstrukcije slikanog sloja. Nosilac slika je laneno platno, koje je na obje slike bilo dublirano. Na slici *Sv. Berard i marokanski mučenici* dubliranje je izvedeno škrobnom pastom na pamučno platno, a na

drugoj slici voskom na laneno platno. Obje slike bile su prekrivene slojem potamnjelog laka s vrlo uočljivim alteriranim retušem. Slika *Sv. Berard i marokanski mučenici* bila je u mnogo lošijem stanju očuvanosti, s vidljivim oštećenjima u sloju nosioca, neadekvatnim zakitima te mnogobrojnim preslicima. Podokviri slika zatečeni su bez istaka i kajli, a ukrasni okviri su jednostavni, profilirani. Na slikama su provedeni istraživački radovi (uzorkovanje za laboratorijske analize, XRF te UV, IR i RTG snimanje, test topivosti laka u organskim otapalima), a potom je izvedena demontaža sa starih podokvira. Čišćenje poledine te ravnanje rubova nosioca slike *Sv. Berard i marokanski mučenici* izvedeno je vlaženjem i optezavanjem pod bugaćicama, dok je sa slike *Sv. Franjo Solanski* sekundarno platno uklonjeno mehanički, a potom je izvedeno čišćenje organskim otapalima. Slike su izravnate tretmanom na toplinskom vakuumskom stolu, a slijedilo je uklanjanje laka, alteriranih retuša, preslika i neadekvatnih zakita. Perforacije platna rekonstruirane su umetanjem platnenih intarzija. Slika *Sv. Berard i marokanski mučenici* dublirana je na novo platno, dok su na slici *Sv. Franjo Solanski* rubovi platna ojačani podstavljanjem traka lanenog platna. Nedostajući dijelovi osnove rekonstruirani su nanošenjem

i obradom kita, nakon čega je slijedio retuš. Poslije podlaganja lokalnim tonom gvaš bojama, nanesen je lak te završni retuš smolnim bojama. Slike su na kraju napete na novi drveni podokvir s kajlama i istakom te uokvirene

pripadajućim ukrasnim okvirima na kojima su izvedeni nužni radovi.

i. sa.

- Slika 1. *Sv. Berard i marokanski mučenici*, stanje prije radova
 Slika 2. *Sv. Berard i marokanski mučenici*, stanje nakon radova
 Slika 3. *Sv. Franjo Solanski*, stanje prije radova
 Slika 4. *Sv. Franjo Solanski*, stanje nakon radova

Rovinj

Kula Turnina

Srednji vijek

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnici: Siniša Pamić, Nenad Kuzmanović

BROJ DOSJEA: 2071, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE

Tijekom 2017. godine Odjel za kopnenu arheologiju u Juršićima Hrvatskog restauratorskog zavoda nastavio je s projektom arheoloških istraživanja i građevinske sanacije najugroženijih dijelova srednjovjekovne kule Turnina kod Rovinja. Arheološkim istraživanjima nadalje je definiran prostor sjevernije od kule, na kojemu su već prethodnih godina pronađeni ostaci zidanih struktura koji su sugerirali širenje lokaliteta i na tom prostoru, zato je istražen prostor dimenzija 72 m². Radovi su financirani sredstvima Ministarstva kulture RH. Ovogodišnjim istraživanjima obuhvaćen je prostor između same kule i, prethodnih godina istraženih, dijelova pomoćnih gospodarskih objekata. Istraživanjima su definirani gabariti jedne od pomoćnih prostorija uskog hodnika te cisterne. Čini se da je vodosprema u jednom trenutku bila napuštena, a naknadno iskorištena za formiranje još jedne prostorije. Sve nave-

deno upućuje na zaključak da vodosprema pripada prvoj srednjovjekovnoj fazi lokaliteta (9. st.), dok su u kasnijim pregradnjama u 12. st. njezini ostaci pregrađeni i prenamijenjeni u jedan od pomoćnih gospodarskih objekata. Takve datacije potvrđuju i pripadajući pokretni arheološki nalazi te provedene C14 analize.

Arheološka istraživanja prethodila su građevinskim radovima sanacije najugroženijih dijelova objekta i raščišćavanju terena oko kule. Raščišćavanje terena od urušenog materijala (kameni blokovi, vezni materijal – mort, raslinje) obavljeno je uz sjeverozapadni dio kule. Građevinski radovi odnosili su se na sjeverozapadni i sjeverni dio objekta, odnosno na njegov izbočeni dio te na sjeverni zid i njegov sjeverozapadni kut.

j. v.

Slika 1. Pogled na istraženi dio cisterne i pomoćne gospodarske objekte

Slika 2. Pogled na kulu sa sjevera nakon završetka radova

Samobor

Franjevačka crkva Marijina Uznesenja

Oltar sv. Franje Asiškog

Franjevačka radionica, 1734. g.

Rezbareno, polikromirano drvo, 700 x 260 cm

Voditeljica programa: Željka Geber

Suradnici: Ivan Bujan, Ksenija Šestek Ručević, Jurica Škudar, Tomislav Rovičanac, Martina Wolff Zubović

BROJ DOSJEA: 986, ZAGREB, VOĆARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Oltar sv. Franje Asiškog dio je cjeline od šest bočnih oltara podignutih između 1734. i 1735. godine; atribuirani su vještim kiparima franjevačke kiparske radionice. Arhitektonska konstrukcija svih oltarnih retabla je slična; sastoj se od središnjeg dijela postavljenog na predelu te uske i visoke atike. Uz sliku titulara smještene su po dvije svetačke skulpture, a još se jedna slika ili figuralna skupina nalazi na atici. Oltare možemo svrstati u tri skupine od po dva pandana. Oltari sv. Franje Asiškog i sv. Antuna Padovanskog su pandani koji se razlikuju samo po ikonografskom programu. Uz oltarnu palu središnjeg dijela, na postamentima su smještene skulpture franjevačkih svetaca sv. Bernardina Sijenskog i sv. Ivana Kapistrana. Iznad oltarne pale je kartuša s grbom naručitelja, biskupa Branjuga, koju pridržavaju dva lebdeća anđela. Vijenac uske atike nose izdužene volute dekorirane nizom zvonolikih cvjetova, u čijem se podnožju nalaze postamenti na kojima sjede dva anđela. U središtu atike je klečeća skulptura sv. Franje Asiškoga okružena oblačićima i anđeoskim glavicama. Skulpture sv. Berdardina Sijenskog i sv. Ivana Kapistrana restaurirane su još 2000. godine radi presenta-

cije na izložbi *Mir i dobro*. Plinska dezinfekcija svih oltara crkve obavljena je 2004., a arhitektura oltara sv. Franje restaurirana je 2009. godine. Prethodno restaurirane skulpture, koje su nakon izložbe pohranjene u središnjem depou RC-a Ludbreg, vraćene su na oltar 2012. godine. Početkom 2015. počeli su konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturama i dekorativnim elementima s atike oltara. Konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima provedenim 2003. pronađen je jedan sloj preslika i dobro očuvan izvorni oslik. S obzirom na to da je na oltarnoj arhitekturi nakon uklanjanja preslika prezentiran izvorni sloj marmorizacije i pozlate, isti je postupak proveden i na preostalim dijelovima. Nakon uklanjanja površinske nečistoće, odignuti dijelovi polikromacije podlijepljeni su tutkalom, a oslabljeni i crvotočni dijelovi su konsolidirani. Nakon konsolidacije drvenog nosioca i slikanog sloja, preslik je uklonjen kemijskim i mehaničkim putem. Potom su uklonjeni nevješti popravci i rekonstrukcije gipsom, korodiranom žicom i čavlima. Razlijepljeni dijelovi spojeni su u cjelinu i ojačani umetanjem furnira, lipova drveta te bukovim tiplama. Manja oštećenja zapunjena su

piljevinskim kitom, a nedostajući dijelovi ruku, prstiju, draperije, listića i krila rekonstruirani su rezbarijama u lipovu drvetu. Nedostajuća zastava, atribut prije restauriranog sv. Ivana Kapistrana, kao i križići obaju svetaca s retabla rekonstruirani su prema arhivskoj fotografiji. Nakon rezbarenja, kitanja i konsolidacije drvenog nosioca rekonstruirana je i kredno-tutkalna osnova pozlate i oslika. Retuš izvornog slikanog sloja izveden je podlaganjem

akvarelnim bojama te retušom uljanim bojama. Rekonstrukcija polirane pozlate izvedena je zlatnim listićima, a manji retuši zlatom u prahu. Posrebrene i lazurirane površine retuširane su srebrom u prahu i uljanim bojama. Svi restaurirani dijelovi montirani su na izvorno mjesto, na oltar sv. Franje Asiškog.

ž. g., m. w. z.

Slika 1. Skulptura *Sv. Franjo Asiški*, stanje prije radova

Slika 2. Skulptura *Sv. Franjo Asiški*, stanje nakon radova

Senj

Kaštel Ožegovićianum

14. st.

Voditeljica programa: Ivana Popović

Suradnici: Dijana Požar, Suzana Purišić, Nives Marušić, Ivana Hirschler-Marić, Marijana Krmpotić, Miroslav Jelenčić, Tomica Paradi, Ines Skomrak, Perdas-obrt za iskope u građevinarstvu, Institut građevinskog fakulteta Zagreb, As-inženjering d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2408, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kaštel Ožegovićianum u vlasništvu je Republike Hrvatske, a njime se koriste građani Senja, kao stambenim ili spremišnim prostorom. Građen je u 14. stoljeću, u funkciji stalne rezidencije senjsko-krčkih knezova Frankopana, kao masivna i solidno građena fortifikacija četverokutnog tlocrta ojačana trima ugaonim kulama i jednom bedemskom kulom. Danas su dokumentirane dvije adaptacije: iz 1763. i 1896. godine. Na izvorno srednjovjekovnom kaštelu kroz povijest su izvedene brojne adaptacije. Zbog dotrajalosti i neprimjerenog korištenja, konstrukcija građevine dovedena je u izrazito loše stanje. Očita su velika oštećenja na pročeljima i u unutrašnjosti, a stolarija s pojedinih otvora nedostaje. Krov pokriven kupom kanalicom vidljivo je oštećen i prokišnjava, a mjestimično je i urušen. Instalacije vodovoda, kanalizacije i elektroinstalacije su u lošem stanju i opasne za korisnike. U 2017. godini dovršena je izrada arhitektonske snimke postojećeg stanja. Provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja koja su uključila prikupljanje sve dostupne pisane i fotografske dokumentacije. Istražena je arhivska građa i relevantna literatura, stare karte i nacrti, grafička i fotografska dokumentacija. Provedena su terenska istraživanja

u svrhu utvrđivanja građevnih faza, promjena prostornoga rasporeda, promjena položaja i dimenzija otvora, sačuvane izvorne opreme i sl. Izrađena je i detaljna fotodokumentacija postojećeg stanja kašela te nalaza istraživanja. Sva su pročelja snimljena termovizijskom kamerom. Na Institutu Ruđer Bošković provedena je analiza starosti uzorka drva grede pronađene u sjeverozapadnom pročelnom zidu; greda je datirana u 14. stoljeće. Prirodoslovni laboratorij Hrvatskoga restauratorskog zavoda proveo je analizu uzoraka žbuke i opeke. Ukupni rezultati istraživanja upisani su u Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja s valorizacijom i prijedlogom prezentacije. U sklopu izrade projekta konstruktivne sanacije provedena su geotehnička istraživanja koja su uključivala iskop geomehaničkih jama uz arheološki nadzor te geotehnička istraživanja uz bušenje sonde. Rezultati su prezentirani u Geotehničkom elaboratu koji je izradio Centar građevinskog fakulteta d.o.o. Na temelju rezultata istraživanja, tvrtka As-inženjering d.o.o. izradila je elaborat prve faze konstruktivne sanacije. Tijekom provedbe Programa, u dijelu sjeverozapadnog krila ispod urušenog krovišta, došlo je do daljnjeg urušavanja međukatnih konstrukcija do razine

prizemlja. S obzirom na izrazito loše stanje konstrukcije kaštela, koje se progresivno pogoršava, zaključeno je da parcijalna rješenja sanacije više nisu preporučljiva. Arheološki nadzor pri iskopu geomehaničkih jama provodili

su djelatnici HRZ-a, a rezultati nadzora izneseni su u Elaboratu konzervatorsko-restauratorskih istraživanja. i. p.

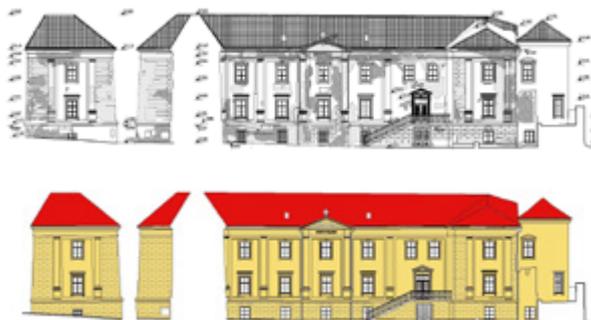
Slika 1. Kamena kugla na pročelju arkadnoga trijema sjeverozapadnoga krila

Slika 2. Strijelnica na jugoistočnom bedemu, danas u prostoriji drugog kata jugoistočnoga krila

Slika 3. Arheološka sonda u istočnom kutu dvorišta kaštela Ožegovićanum

Slika 4. Sjeverozapadno pročelje, zatečeno stanje

Slika 5. Presentacija sjeverozapadnog pročelja

Sibinj

Župna crkva sv. Ivana Krstitelja

Glavni oltar sv. Ivana Krstitelja

Nepoznati autor, 18. st.

Rezbareno, polikromirano drvo

Voditeljica programa: Jasmina Budoš

Suradnici: Klara Debeljak, Ivana Karlović, Vjekoslav Schmidt, Ivan Bošnjak, Dejan Pajić, Darija Cvitan

BROJ DOSJEA: 2204/1, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Župna crkva sv. Ivana Krstitelja u Sibinju sagrađena je 1775. godine i tipičan je primjer barokne crkve dvoranskog tipa s pravokutnim brodom, polukružnom apsidom i troetažnim inkorporiranim zvonikom. Drveni, marmorizirani glavni oltar sv. Ivana Krstitelja je slobodnostojeći i pripada arhitektonskom tipu oltara. Na njemu je šest skulptura – četiri anđela i dva apostola – sv. Petar i sv. Pavao. Atika je završena nepravilnim segmentnim lukom nad kojim je velika glorijska od oblaka i sunčevih zraka, u čijem je središtu istostranični trokut s okom u sredini, simbolom Presvetoga Trojstva. U 2017. godini obavljena je stolarska sanacija većine elemenata te cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na dvjema manjim skulpturama anđela s atike, oblacima i zrakama s atike, manjem

ukrasnom okviru s atike, predeli, pozlaćenim ukrasnim aplikacijama, stupovima s kapitelima i bazama, ukrasnom okviru oltarne pale s pozlaćenim dekoracijama, lijevom i desnom krilu oltara te lijevoj i desnoj konzoli stupova. Kemijskim i mehaničkim postupkom uklonjeni su stari lakovi i preslici, a oštećenja u sloju osnove i boje zapunjena su tutkalno-krednim zapunama koje su obrađene brušenjem. Prilikom retuša slikanog sloja korištene su boje *Restauro*, dok je retuš u oštećenju pozlate izveden polaganjem zlatnih listića i zlatom u prahu. Svi restaurirani dijelovi zaštićeni su završnim lakom otopljenim u mješavini etilnog alkohola i acetona.

j. bu.

Slika 1. Lijevo krilo oltara nakon stolarske sanacije

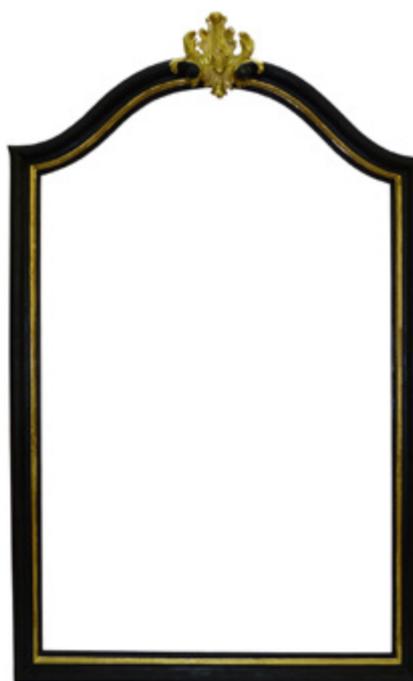
Slika 2. Lijevo krilo oltara nakon radova

Slika 3. Ukrasni okvir oltarne slike nakon stolarske sanacije

Slika 4. Ukrasni okvir oltarne slike nakon radova

Slika 5. Predela nakon stolarske sanacije

Slika 6. Predela nakon radova

Sinj

Viteško alkarsko društvo

Lovačka puška

Ivan Topić, 1835. g.

Čelik, drvo, mjed, kovano, rezbareno, lijevano, dužina: 121 cm

Voditelj programa: Aleksandar Kotlar

Suradnica: Sonja Đuraš

BROJ DOSJEA: 652/4, ZADAR, BEDEMI ZADARSKIH POBUNA BB
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Lovačka puška dio je inventara Viteškog alkarskog društva Sinj. Ima okruglu cijev, glatku unutrašnjost i mehanizam za paljenje tipa miquelet. Na mjedenoj kontrapločici nalazi se ugraviran potpis Ivana Topića i godina 1835. Metalni elementi puške nisu ukrašeni, a na gornjem dijelu kundaka plitko je rezbaren uzorak trostrukih isprepletenih niti. Na stražnjoj strani kundaka nalazi se također plitko izrezbaren vegetativni ukras, metalna pločica sa starim inventarskim brojem Viteškog alkarskog društva te nešto dublje utisnut broj 19 i slovo A. Željezni i čelični dijelovi puške su, prije početka konzervatorsko-restauratorskih radova, bili zahvaćeni korozijom nejednake debljine, dok su mjedeni elementi potamnili. Drveni element s vidljivim rupama od crvotočine mjestimično je bio napuknut. Više je bio oštećen stražnji dio kundaka, na kojem su bili vidljivi tragovi crvotočine te nedostatak mjedenog okova. Nedostajala je i šipka za nabijanje. Tijekom 2017. godine obavljeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi

na umjetnini. Zahvat je započet njezinim rastavljanjem na dijelove, koji su zatim razvrstani po materijalima jer su se tretirali zasebno. Čelični i željezni dijelovi očišćeni su elektrolitički, a zatim po potrebi dočišćeni u ultrazvučnoj kadi te mehanički, čeličnim četkicama. Mjedeni dijelovi tretirani su otopinom limunske kiseline u destiliranoj vodi, modificirane pH-vrijednosti, a zatim su ispolirani. Drveni dio puške mehanički je očišćen od ostataka korozije. Rupe od crvotočina, kao i veći nedostaci drva, zapunjeni su mješavinom fine bukove piljevine i epoksidne smole, tonirani tako da se uklupe u original; potom su svi drveni dijelovi konsolidirani. Nedostajući mjedeni okov na dnu kundaka rekonstruiran je prema sačuvanom udubljenju i postavljen na svoje mjesto. Nakon završetka navedenih faza zahvata, predmet je sastavljen u cjelinu i zaštićen primjerenim premazom.

s. đ.

Slika 1. Stanje lovačke puške prije radova

Slika 2. Stanje lovačke puške nakon radova

Sisak

Željeznički kolodvor

Antika

Voditelj programa: Mladen Mustaček

Suradnik: Marko Nemeth

BROJ DOSJEA: 2375/2, ZAGREB, GRŠKOVIĆEVA 23
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

S nalazišta Sisak – Željeznički kolodvor na konzervatorsko-restauratorsku obradu zaprimljena su 32 komada mokrog arheološkog drva. Drvena arheološka građa sastoji se od 24 komada konstruktivnih greda bunara, pet komada drvenih pilota i dviju većih drvenih greda. Za potrebe sigurne pohrane i procesa impregnacije osmišljena je i izrađena vodena kupka. Provedena su i laboratorijska ispitivanja određivanja vrste, starosti i vlažnosti drvene građe. U

2017. godini dovršena je prva faza procesa impregnacije drvene građe konsolidantom manje molekularne težine, a u tijeku je druga faza impregnacije konsolidantom veće molekularne težine. Nakon završetka cjelokupnog procesa impregnacije i vadenja drvene građe iz impregnacijske otopine provest će se uklanjanje viška konsolidanta te postupno i kontrolirano sušenje.

m. mu.

Slika 1. Proces impregnacije drvene građe

Slavonski Brod

Franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva

Isus na gozbi Simona farizeja

Nepoznati autor, kraj 18. st.

Ulje na platnu, 206,5 x 157,5 cm

Voditeljica programa: Svetlana Schmidt

Suradnici: Vjekoslav Schmidt, Martina Fabijanović

BROJ DOSJEA: 1087/13, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika Isus na gozbi Simona farizeja smještena je u refektoriju franjevačkog samostana Presvetog Trojstva u Slavonskom Brodu. Rađena je po uzoru na grafiku iz 1598. godine, koju je izradio Cornelis Galle I. Nakon uklanjanja preslika, nastalog u posljednjoj restauraciji koju je izveo Zvonimir Wyrubal 1948. godine, na slici je od prvotnih trinaest ostalo vidljivo samo deset figura, dok su tri portreta bila zatečena samo u mjestimičnim konturama, a tri figure toliko izbrisane da su bile vidljive u naznakama svjetlijih i tamnijih mrlja. Spojevi platna pojačani su zakitom preko kojega su zalijepljene tanke trake tkanine. Tkanina se nastavljala preko lica slike te u gornjem dijelu prekrivala pet portreta. Platno je zatečeno krto, istanjeno, prošarano krakelirama i rupicama koje su prethodno sanirane platnenim zakrpama i voskom s poledine slike. Mjestimično su bile vidljive prethodne intervencije u debljini nanosa boje na odjeći likova te ljuskanje slikanog sloja. Na slici je izveden cjelovit konzervatorsko-restauratorski zahvat kojem je prethodila konsolidacija slikanog sloja te sondiranje. Provedena je

analiza UV fluorescencije, uklanjanje japanskog papira, zakrpa, voska, laka i retuša te nečistoća s poledine platna. Izveden je face lifting, rekonstruirana su oštećenja nosioca intarzijom platna i kitom, a slika je podstavljena novim platnom. Rekonstrukcija nedostajućih dijelova crteža izvedena je prema crtežu grafike, a nedostajući bojeni dijelovi u retušu, tehnikom tratteggio, po uzoru na tonove i boje izvornog graničnog bojenog područja. Slika je napeta na novoizrađeni podokvir te je lakirana. Utvrđeno je da ukrasni okvir izvorno ne pripada slici. Na njemu je izveden konzervatorsko-restauratorski zahvat u cijelosti. Sanirana su mnogobrojna mehanička oštećenja drvenog nosioca. S okvira je uklonjen zatečeni crni lak te je središnji profilirani dio obojen u crno. Utvrđeno je da se na vanjskim rubnim letvicama ispod crnog laka nalazi zlatna bronca, kao i na unutarnjem dijelu okvira te su one prilikom zahvata pozlaćene imitacijom zlatnih listića, a zatim lazurirane. Ukrasni okvir je lakiran polumatiranim lakom.

s. s.

Slika 1. Stanje slike prije radova

Slika 2. Stanje slike nakon radova

Slika 3. Poledina slike prije radova

Slika 4. Poledina slike nakon radova

Slavonski Brod

Franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva

Propovjedaonica

Nepoznati autor, 1759. – 1760. g.

Rezbareno, polikromirano drvo, 660 x 230 x 165 cm

Voditeljica programa: Dana Buljan Cypryn

Suradnici: Dijana Črepinko, Tomislav Sikinger, Venija Bobnjarić-Vučković, Stanko Kirić, Sandra Planko Kos

BROJ DOSJEA: 28.6., LUDBREG, TRG SV. TROJSTVA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Propovjedaonica je smještena uz zid u brodu crkve. Ima četiri istaknuta dijela: konzolu, govornicu, pozadinsku stijenu i baldahin. Konzola je s prednje strane ukrašena glavicom krilatog anđela, a postrance rezbarenim ukrasom. Ograda propovjedaonice je trbušastog oblika, s gornje i donje strane zaključena masivnim vijencem. Prednja stranica joj je šira od bočnih i ukrašena kartušom s Kristovim monogramom, a na bočnima se nalaze po dvije volute na kojima su skulpture evanđelista. Iza govornice je pozadinska stijena s vratima, a iznad masivni baldahin s lambrekenima. Na gornjim rubovima vijenca baldahina su četiri anđela, a na vrhu skulptura sv. Ivana Kapistrana. Baldahin i govornica propovjedaonice blago su nagnuti prema lađi, do čega je došlo zbog slabljenja konstrukcije. Drvo je crvotočno i vidljive su pukotine na spojevima profiliranih vijenaca duž cijele propovjedaonice. Nedostaje jedna voluta s govornice propovjedaonice i nekoliko dijelova profilacije vijenca baldahina. Polikromirana na skulpturama sjedećih anđela i četiri evanđelista mjestimično je popucala i otpala. Izvorna marmorizacija propovjedaonice preslikana

je uljanom bojom potkraj 19. stoljeća, a pozlaćeni dijelovi kovnim bojama. Propovjedaonica je premazana debelim slojem laka koji je potamnio i ispucao. Izvorna barokna marmorizacija slikana je svjetlijim bojama i istovjetna je marmorizacijama na glavnom oltaru te na dva bočna oltara – sv. Josipa i Sv. Križa. U 2015. godini izvedena je stolarska sanacija propovjedaonice s vanjske i unutarnje strane; tada je saniran pod govornice i pukotine na ogradi koje su popunjene trakama balse. Izvedeni su također istraživački radovi (sondiranje i uzimanje uzoraka za laboratorijske analize veziva i izradu mikropresjeka) te demontaža skulptura crkvenih otaca, ruke s raspelom i oslikanih vrata pozadinske stijene. Demontirane skulpture nalaze se u dezinfekcijskoj komori RO-a Ludbreg. U 2016. i 2017. godini nastavljena je stolarska sanacija na baldahinu propovjedaonice te sondiranje i demontaža četiriju manjih skulptura sjedećih anđela i skulpture sv. Ivana Kapistrana s vrha i njihov transport u Restauratorski odjel Ludbreg. Izrađena je potkonstrukcija kape na vrhu baldahina te su ojačani svi oslabljeni spojevi.

d. b. c.

Slika 1. Nova potkonstrukcija na vrhu baldahina

Slika 2. Propovjedaonica u fazi stolarske sanacije i istraživanja

Slavonski Brod

Franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva
Sakristijske oplata s pripadajućim elementima i klecalima
Nepoznati autor, kraj 18. st.
Rezbareno drvo, razne dimenzije
Voditelj programa: Ivan Bošnjak
Suradnici: Vjekoslav Schmidt, Svetlana Schmidt, Sara Schmidt

BROJ DOSJEA: 1087/9, OSIJEK, FAKULTETSKA 4
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Sakristijske oplata smještene su na južnom zidu sakristije crkve Presvetog Trojstva u Slavonskom Brodu. Sastoje se od tri dijela ukrašena profiliranim i rezbarenim ukladama, flankirana drvenim polustupovima i dekorativnim rezbarijama koje su djelomično pozlaćene. Središnji element čini lavatorij s dvokrilnim ormarićem u donjem dijelu te gornji konkavni dio zaključen kalotom. Istaknut je rezbarenim i pozlaćenim elementima: središnjom školjkom te parom visećih rezbarija florealnih motiva. Pri vrhu, središnji dio ističe se djelomično pozlaćenom rezbarijom s viticama i volutama, koja prati polukružni završetak oplata s pozlaćenom školjkom manjeg formata i dvjema bočnim plamenim vazama. Klecala su smještena na sjevernom i zapadnom zidu sakristije. Sastoje se od konkavnog jednokrillnog ormarića i gornjeg rezbarenog, poluostakljenog ukrasnog okvira za molitve. Oplata i klecala izrađeni su od kombinacije hrastova, orahova, crnogoričnog i kruškina drveta. Oplata su zatečene u konstruktivno lošem stanju, a tijekom prethodnih radova na arhitekturi sakristije nestalo je demontirano klecalo i

ormarić lavatorija. Nedostajale su i profilirane letvice, rezbarene aplikacije, dio rezbarije iznad ukrasnog okvira klecala i jedna plamena vaza. Završni lak zatečen je dotrajavao i oksidiran, a pozlaćeni elementi naknadno su premazani uljanom bojom. Konzervatorsko-restauratorskim radovima obuhvaćena je konsolidacija oplata i klecala, zamjena trulih i dotrajalih dijelova te rekonstrukcija nedostajućih profiliranih letvica i rezbarija. Prema postojećem klecalu izrađen je faksimil nedostajućeg klecala sa sjevernog zida, a faksimil ormarića lavatorija prema sačuvanoj arhivskoj fotodokumentaciji, dimenzijama usklađen s oplatama i prostorom niše u zidu. Svi drveni elementi preventivno su zaštićeni protiv plijesni, gljivica i crvotočine. Izveden je retuš postojećih elemenata, močenje novoizrađenih dijelova oplata i klecala močilima na vodenoj osnovi te lakiranje zaštitnim završnim lakom na vodenoj osnovi. Sanirani su postojeći mesingani okovi te su izrađene kopije nedostajućih mesinganih brava, ključeva i šarnira.

i. b.

Slika 1. Arhivska fotografija (autor fotografije N. Vranić, 1966.)

Slika 2. Stanje oplata prije radova

Slika 3. Stanje klecala prije radova

Slika 4. Sakristijske oplata i faksimil lavatorija nakon radova

Slika 5. Klecalo nakon radova

Slika 6. Faksimil nedostajućeg klecala

Slavonski Brod

Franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva, sunčani sat

Aleksa Scöhtz, 18. st.

Voditelj programa: Željko Hnatjuk

Suradnik: Dejan Pajić

BROJ DOSJEA: 1087/2, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

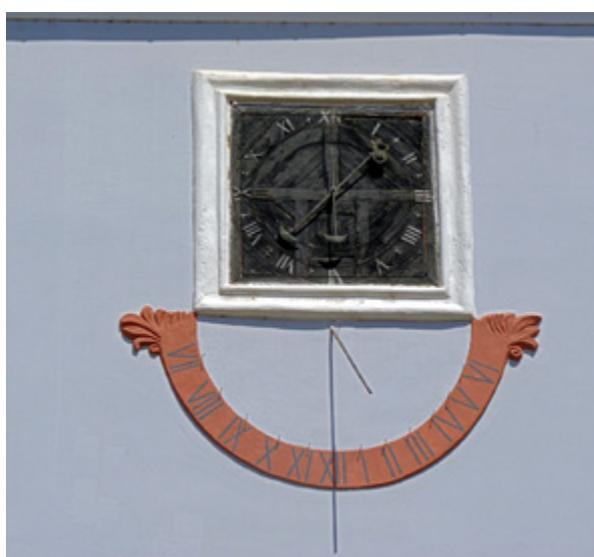
Sunčani sat smješten je u središnjoj osi dvorišnog pročelja sjevernog krila franjevačkog samostana koje se oslanja na samostansku crkvu Presvetog Trojstva. Nakon izvedenih konzervatorsko-restauratorskih istraživačkih radova, zaključeno je da se ispod zatečenog naliča nalaze tri slikana sloja. Kao treći slikani sloj pronađen je bijeli nalič u kombinaciji s iscrtanim crnim rimskim brojevima. Drugi i prvi slikani sloj imaju crvenu podlogu s iscrtanim crnim

rimskim brojevima. Pri uklanjanju zatečenog naliča te posljednjeg, trećeg slikanog sloja, uočeno je veliko oštećenje lijeve strane sunčanog sata pa se pristupilo uklanjanju recentne žbuke kojom su rađeni grubi popravci. Sanirano je oštećenje vapnenom žbukom te rekonstruiran prvi, najstariji slikani sloj.

ž. h.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Slavonski Brod

Kupalište Poloj na rijeci Savi

Novi vijek

Voditelj programa: Krunoslav Zubčić

Suradnici: članovi Kluba za podvodne aktivnosti „Marsonia“

BROJ DOSJEA: 2374, ZAGREB, CVIJETE ZUZORIĆ 43

PROGRAM PREMA UGOVORU S MUZEJOM BRODSKOG POSAVLJA

Podvodno arheološko istraživanje na lokalitetu Poloj obavljeno je tijekom srpnja 2017. godine. Na lokalitetu je nastavljeno dokumentiranje površinskog sloja ostataka keramičkih posuda na riječnom dnu. Tijekom istraživanja pojedini su nalazi posuda izvađeni na površinu. I ove je godine uočena erozija dna s pokretnim nalazima otplavljenim s lokaliteta djelovanjem jakih riječnih struja. Nisu utvrđeni ostaci drvene konstrukcije ispod ostataka sloja keramičkih nalaza, stoga se pretpostavlja da su otplavljeni ili se pak nalaze u dubljim slojevima riječnog nanosa. Samo su na jednoj drvenoj gredi, otkrivenoj u prošlogodišnjem istraživanju, uočeni ostaci utora metalnih spojnica koje su od antičkih vremena korištene za povezivanje dasaka oplata broda. Cilj ovogodišnjeg istraživanja bio je prikupljanje vidljivog površinskog sloja keramike iz profila riječnog dna. Nakon uklanjanja prvog sloja keramike, u dubljim se slojevima riječnog sedimenta

pojavljuju novi nalazi keramike, koje je moguće izvaditi tek nakon uklanjanja veće količine riječnog sedimenta iznad nalaza keramike. Vađenje preostalih keramičkih nalaza planirano je za sljedeću sezonu istraživanja. U istraživanju je prikupljeno više stotina komada keramičkih nalaza, među kojima možemo prepoznati nekoliko vrsta posuda različitih dimenzija. U suprotnosti s pronađenim nalazima iz prošlogodišnjeg istraživanja, ove je godine pronađeno više vrsta lonaca s jednom ručkom. Tijekom istraživanja su, u komunikaciji s lokalnim ronionicima, prikupljene nove informacije o potencijalnim ostacima kulturnih dobara (pojedinačni nalazi i/ili nalazišta) u rijeci Savi. Pregled spomenutih lokacija planira se provesti u sljedećim etapama istraživanja u suradnji s Muzejom Brodskog Posavlja i Klubom za podvodne aktivnosti „Marsonia“.

k. z.

Slika 1. Lonac s jednom ručkom

Slika 2. Keramičke posude na riječnom dnu

Slavonski Brod

Tvrđava Brod, sjeverni dio zapadnog krila kavalira

18. st.

Voditeljica programa: Daria Škarpa Dubreta

Suradnici: Anka Čurić, Igor Oros

BROJ DOSJEA: 2358, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE

Kavalir brodske tvrđave jedan je od najvažnijih sačuvanih spomenika fortifikacijske arhitekture 18. stoljeća u Hrvatskoj i Europi. Njegova je gradnja započeta 1750. godine, a jedinstvenim ga čini atipični položaj unutar tvrđave, tlocrtni raspored te monumentalnost koja omogućava, uz prije svega fortifikacijsku funkciju, ostvarivanje mnogih drugih funkcija vezanih uz smještaj vojske, oružja, streljiva, skladišta i radionica. Kavalir je smješten na središnjem kvadratnom platou tvrđave koji zatvaraju prije izgrađeni, ugaoni zemljani, opekom obzidani bastioni povezani kurtinama. Tlocrtno je u obliku slova U, čija su tri krila (zapadno, sjeverno i istočno) paralelna s kurtinama, zatvarajući veliki unutarnji plato – Oružni trg, u čijem je središtu kapela sv. Ane. Dojmu gradskog trga toga unutarnjeg platoa pridonosi oblikovanje unutarnjih pročelja kavalira koja su bila žbukana, ritmizirana kontinuiranim nizanjem istaknutih velikih lukova kazamata s nizom sličnih ploha pročelja pojedinačnih kazamata.

Snažna vertikalna tornja sa satom smještenim nad središnjim prolazom sjevernog krila, u osi elipsoidne barokne kapele na sjecištu horizontalnih i vertikalnih osi središnjih prolaza te dijagonalnih osi prolaza u kutovima kavalira, odraz je baroknog geometrijski koncipiranog urbanizma. U skladu s fortifikacijskom funkcijom, vanjska pročelja kavalira su skošena, a krovna ploha s položajima za topove projektirana je tako da nadvisuje sve ostale tvrđavske objekte. Iako se danas, osim obnovljenog južnog dijela zapadnog krila, kavalir nalazi u vrlo destruiranom stanju, moguće ga je obnoviti i revitalizirati u tkivu tvrđave i grada Slavonskog Broda. HRZ je 2017. godine nastavio s istraživanjima građevine te je proveo konzervatorsko-restauratorska istraživanja zapadnog dijela sjevernog krila kavalira. Utvrđeno je da su, bez obzira na sve naknadne intervencije, u velikoj mjeri sačuvane povijesne strukture 18. stoljeća.

d. š. d.

Slika 1. Južno pročelje zapadnog dijela sjevernog krila

Slika 2. Jedna od kamenih konzola koje su nosile drveni grednik međukatne konstrukcije starije građevinske faze, a kasnijom su izgradnjom svodova ostale utopljene u građi

Slavonski Brod

Zgrada gradskog Magistrata, salon Putti

19. st.

Voditelj programa: Željko Hnatjuk

Suradnici: Dejan Pajić, Marijan Sušac

BROJ DOSJEA: 2448/1, OSIJEK, FAKULTETSKA 4
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Zgrada gradskog Magistrata sagrađena je kao visoka trokrilna prizemnica u 19. st., a početkom 1934. u zgradu je smješten Gradski muzej. Kako je, zbog količine građe, Muzej s vremenom prerastao kapacitete postojećeg prostora, godine 1997. uz zgradu Magistrata gradi se nova zgrada za upravu Muzeja, smještaj muzejske građe, preparatorske radionice i izložbeni prostor. Tijekom 2016. pokrenuta je cjelovita obnova sjevernog i južnog krila zgrade. U 2017. godini izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na ostacima zidnog oslika u salonu Putti koji je smješten u sjevernom krilu zgrade. Na temelju rezultata istraživanja zidnog oslika, provedenih 1997., može se zaključiti da je prostorija bila bogato oslikana. Zidni oslik je u većoj mjeri uništen u prethodnim sanacijama

zidova prostorije. Na ostacima preostale sačuvane žbuke potvrđeno je da je prostorija u nekoliko navrata mijenjala izgled. Na zidnim površinama pronađeni su ostaci četiriju slojeva žbuke s pripadajućim oslicima. Najsačuvaniji je drugi žbukani sloj s oslikom koji prikazuje arhitektonske elemente: balustrade u donjoj zoni te stupove i friz u gornjoj zoni zidova, dok su preostala tri žbukana sloja sačuvana u fragmentima. Tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova uklonjena je recentna žbuka. Prezentna žbuka s pripadajućim oslikom je opšivena, injektirane su pukotine, a oslik je dočišćen i fotodokumentiran. Pripremljena je grafička dokumentacija sačuvanih površina s oslikom, prema kojoj će biti izvedena rekonstrukcija.

ž. h.

Slika 1. Sjeverni zid, stanje prije radova

Slika 2. Sjeverni zid, stanje nakon radova

Sotin

Crkva Blažene Djevice Marije Pomoćnice kršćana

Oltar Blažene Djevice Marije Pomoćnice kršćana

18. st., 1767. – 1768. g.

Voditelji radova: Krešimir Valentak i Danuta Misiuda

Suradnici: Josip Demo, Josip Cvrtila, Dejana Brdarić, Zvonimir Orčić, Tomislav Markić, Karmen Lentić, Diana Požar, Jurica Škudar, Vanina Topić, Ivana Prodan, Ela Kreutz, Ana Pavešković Burazer, Nevena Živić, Iva Abičić, Konrad Verner, Tihana Popinjač, Ivan Liška

BROJ DOSJEA: 1834/1, ZAGREB, VOČARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE R H

Župna crkva Blažene Djevice Marije Pomoćnice kršćana u Sotinu barokizirana je srednjovjekovna građevina koja je tijekom pet stoljeća postojanja razarana i popravljena tri puta, zadržavši pritom izvorni tlocrt, a djelomično i gabarite najstarije faze. Prema istraživanjima provedenim tijekom obnove nakon Domovinskog rata, sagrađena je potkraj 15. ili početkom 16. stoljeća. Obnovljena je i barokizirana 1760. – 1768., kad je sagrađeno i glavno pročelje konveksno-konkavno zaobljenih oblika. Sadašnji je izgled dobila sredinom 19. stoljeća, kad je nad središnjom osi pročelja podignut klasicistički zvonik. Oltar istog patrocinija, smješten u svetištu, vrijedan je kasnobarokni retabl s oltarnom slikom Blažene Djevice Marije, izvedenom u tehnici ulja na platnu, jednom od kopija izrađenih prema predlošku slikara Lucasa Cranacha starijeg. Oltar je jedan od tek desetak takvih, izrađenih u tehnici štukomramora na području Hrvatske. Brojne podatke o crkvi i oltaru prikupio je župnik Ferdo Gerstner i objavio u knjizi „Povijesne bilješke Sotina“ iz 1918. – 1921. godine. Prema Gerstnerovim podacima, oltar je pozlatio Felix Šerciger, a cijelu su ga godinu gradila tri majstora štukatera. Njihova imena i podrijetlo radionice, nažalost, nisu spomenuti,

no komparativne analize upućuju na južnonjemačke štukaterske radionice. Štukomramor je specifična tehnika kojom se, smjesama gipsa i različitih, uglavnom zemljanih pigmenata i tutkalne vode u određenom omjeru, imitiraju različite vrste mramora. Njegova je izvedba zahtjevan i dug tehnološki proces, za koji je potrebna visoka zanatska vještina. Štukomramor je bio osobito primjenjivan u doba baroka, ponajviše na području srednjoeuropskoga kulturnog kruga. U agresiji na Hrvatsku 1991. godine crkva je znatno stradala. Oltar Blažene Djevice Marije Pomoćnice kršćana bio je na više mjesta razbijen i mehanički oštećen, a drvena konstrukcija rasušena ili nagorena. Sloj podložne žbuke odvajao se od unutarnje konstrukcije, a sloj štukomramora bio je raspucan, mehanički oštećen ili je nedostajao. Ukrasni elementi i kipovi sv. Joakima i sv. Ane potpuno su izgubljeni, a od osam kipova anđela pronađen je jedan oštećeni torzo i nekoliko fragmenata. Konzervatorsko-restauratorski zahvat na štukomramoru uključuje sanaciju postojeće, odnosno izmjenu dotrajale potkonstrukcije, učvršćivanje postojeće i polaganje nove podložne žbuke, modeliranje i brušenje, polaganje završnog sloja štukomramora, brušenje i poliranje. Cjeloviti

konzervatorsko-restauratorski zahvat trajao je od sredine 2007. do početka 2018., s prekidom od 2011. do 2016. godine. Radovi su obuhvatili izradu nedostajuće drvene konstrukcije, polaganje podložne žbuke i nadomještanje

sloja štukomramora na svim elementima oltarne arhitekture. Faksimili kipova izrađeni su na temelju malobrojnih sačuvanih fragmenata i arhivskih fotografija.

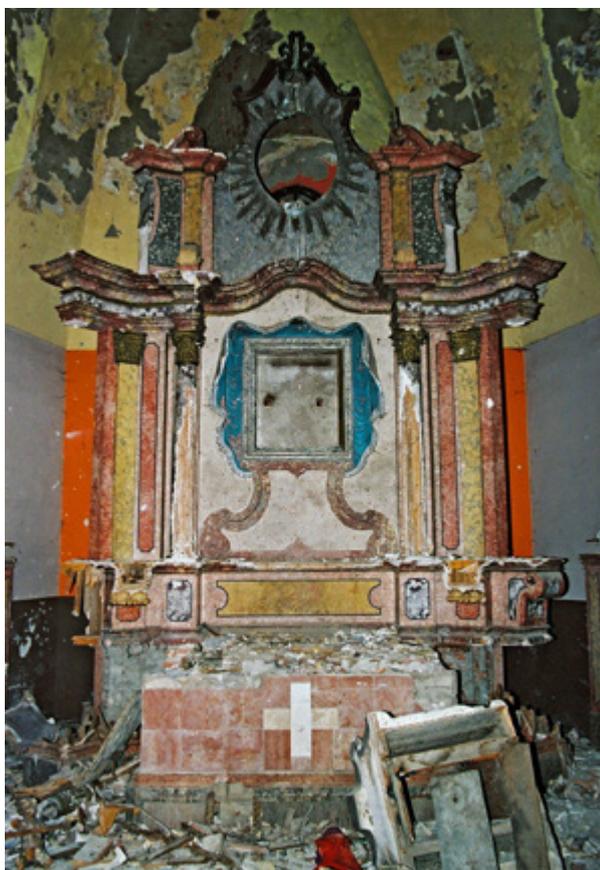
d. m., k. v.

Slika 1. Detalj predele s karakterističnim oštećenjima

Slika 2. Fragment kipa anđela pronađen među razbijenim dijelovima oltara nakon reintegracije hrvatskoga Podunavlja

Slika 3. Oltar i svetište nakon reintegracije hrvatskoga Podunavlja

Slika 4. Oltar, stanje nakon radova

Split

Riznica katedrale sv. Dujma

1. Mitra biskupa Marka Kalogjere, II. pol. 19. st., nepoznati autor, svila, svilene niti, pozlaćene, posrebrene dekorativne trake i lamele, stakleni ukrasi, 32 x 40 cm

2. Mitra od bijelog ripsa, I. pol. 19. st., nepoznati autor, svila, svilene niti, pozlaćene dekorativne trake i lamele, stakleni ukrasi, 31 x 39,5 cm

Voditeljica programa: Lana Čačić

Suradnici: Margareta Klofutar, Marta Budicin, Natalija Vasić, Jovan Kliska

BROJ DOSJEA: 156 (1), 157 (2), ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Mitra biskupa Marka Kalogjere (Calogera) (1819. – 1888.), kotorskog i splitsko-makarskog biskupa datirana je u drugu polovicu 19. st., a izrađena je od grimizne svile i ukrašena zlatovezom i srebrovezom s motivom kvadriloba, jednim od omiljenih dekorativnih motiva 19. stoljeća. Unutrašnjost kvadriloba ispunjena je stiliziranim cvjetnim motivima i križevima. Mitra je ukrašena i bezbojnim i zelenim staklom te zlatnim lamelama. Na dnu fanona prišivene su pozlaćene rese, a izvezen je i grb biskupa Kalogjere sa sidrom, zvijezdom i procvjetanom granom. Mitra od bijelog ripsa datirana je u prvu polovicu 19. st., ukrašena motivom palmete s cvjetnim viticama te križem okruženim zrakama, lamelama i raznobojnim stakalcima. Na dnu fanona prišivene su pozlaćene rese, a izvezen je i biskupski grb s propetim lavom. Tijekom radova na prednjoj je strani mitre pronađen natpis koji navodi da

je mitru „Uradila na slavu Božju“ sestra Asumpta (?) u Splitu, 14. veljače 1939. godine. Svilena tkanina dviju mitri zatečena je u lošem stanju očuvanosti, spojni dijelovi su prekriveni neprimjerenim intervencijama, a pregibi rubnim oštećenjima. Dio vezenih elemenata te ukrasnih traka odvojio se ili nedostaje, a zlatovez je oksidirao. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su strukturnu i laboratorijsku analizu uzoraka materijala, suho čišćenje i uklanjanje zatečenih intervencija. Djelomično su odvojeni konstruktivni dijelovi, a oštećenja su zatvarana podlaganjem i šivanjem svilenim filamentom. Odvojeni ukrasni elementi zlatoveza vraćeni su na izvornu poziciju, a konstruktivni dijelovi spojeni u cjelinu prema zatečenim šavovima. Mitre su pohranjene u kutije od beskiselinskog kartona te vraćene vlasniku.

l. ča., m. b.

Slika 1. Mitra biskupa Marka Kalogjere, stražnja strana prije radova

Slika 2. Mitra biskupa Marka Kalogjere, stražnja strana nakon radova

Slika 3. Mitra od bijelog ripsa, stražnja strana prije radova

Slika 4. Mitra od bijelog ripsa, stražnja strana nakon radova

Split

Samostan sv. Katarine i crkva sv. Dominika

Zidne slike u apsidi crkve

Nepoznati autor, 20. st.

Tehnika *secco lustro*, 263 x 235 cm, 259 x 237 cm, 258 x 235 cm, 261 x 235,5 cm

Voditeljica programa: Josipa Borozan

Suradnici: Tonči Borovac, Ivana Jerković, Antonija Gluhan, Marko Buljan

BROJ DOSJEA: 1560/4, SPLIT, PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U crkvi sv. Dominika u Splitu nalaze se četiri zidne slike izvedene u tehnici *secco lustro*. Zidne slike smještene su u apsidalnom dijelu crkve, iznad glavnog oltara na istoku, na visini od 6,5 m od poda. Nalaze su u kompozicijama po dvije, na sjevernom i južnom zidu. Na zidnim slikama u crkvi sv. Dominika u Splitu provedeni su konzervatorsko-restauratorski istraživački radovi. Nakon postavljanja adekvatne visoke radne platforme, izvedeno je detaljno dokumentiranje postojećeg stanja fotografiranjem. Istraživanje je započeto prikupljanjem uzoraka materijala koji su potom poslani na analizu. Rezultati laboratorijskih analiza dali su spoznaje o tehnici izrade zidne slike (u ovom slučaju *secco lustro*) te su potvrdili specifični problem zastupljenosti različitih štetnih soli. Nakon uzorkovanja provedena su sondažna istraživanja zidnih slika i okolnih zidova te se pristupilo stratigrafskom istraživanju bojenog sloja. Istraženi su bojeni slojevi kroz osamnaest otvorenih sondi manjih dimenzija. Zaključeno je da zatečeni oslik nije izvorni, nego preslik nastao u 20. stoljeću. Izvorni

bojeni slojevi upućuju na jednostavno obojene površine, izvedene u tonovima plave boje. Okolni zidovi sadrže štukaturne dekorativne elemente izrađene tehnikom *stucco lustro* (ukrasne glavice *putta*, akantusovi listovi). Sondažnim istraživanjem ustanovljeno je da su dekorativni elementi bili pozlačeni u tehnici purpurine. Na zidnim slikama izvedeni su testovi čišćenja, najprije mehaničkom metodom suhog čišćenja, ali se zbog vrlo nestabilnog stanja pigmenta odustalo od daljnjeg testiranja. Provedeno je i nekoliko proba subjektivnog konsolidiranja, koje također nisu dale pozitivne rezultate. Specifični problem osipanja pulverizirane površine te pojava kristalizacije soli na zidnim slikama i okolnim zidovima zahtijeva neinvazivni pristup detekcije uzročnika problema. Vidljivi uzročnik propadanja zidnih slika je utjecaj vlage, čiji je izvor detektiran termografskim mjerenjem. Mjerenje je proveo ovlašteni termograf, metodom snimanja infracrvenom termografskom kamerom.

j. bo.

Slika 1. Zatečeno stanje sjeverozapadne zidne slike

Slika 2. Zatečeno stanje, detalj

Slika 3. Uzorkovanje

Slika 4. Test konsolidacije

Stražeman

Crkva sv. Mihaela arkandela

Zeleni komplet misnog ruha (misnica, stola i manipul)

Nepoznati autor, kraj 18., poč. 19. st.

Svila, pamuk, lan, papir, ukrasna traka od tekstilnih i metalnih niti, tkanje, krojenje, šivanje, misnica 102 x 68,5 cm, stola 7,5 – 19 x 205 cm, manipul 7 – 19 x 44 cm

Voditeljica programa: Maja Vrtulek

Suradnici: Venija Bobnjarić-Vučković, Ada Vrtulek Gerić, Vesnica Abramović, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Natalija Vasić, Nikolina Oštarijaš, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: ROL 79.1.1., LUDBREG, TRG SVETOG TROJSTVA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Komplet misnog ruha zelenog tona obojenja dio je inventara crkve sv. Mihaela arkandela iz Stražemana u Požeškoj biskupiji. Misnica ima barokno-klasicistički oblik crkvenog ruha i izrađena je, kao i stola i manipul, od tamnozelenih tkanina u atlasnom vezu s florealnim motivima izvedenim efektinim potkama od metalnih i polikromatskih svilenih tekstilnih niti. Ukrasna tkana traka od tekstilnih i metalnih niti obrubljuje misnicu po obodu, uz vratni izrez na spojevima središnjih i bočnih dijelova, a iste se tkane ukrasne trake nalaze na stoli i manipulu. Na lanenoj se međupodstavi nalazi papirnati sloj koji misnici daje krut izgled. Podstava je izrađena od pamučne tkanine s impregnacijom na bazi saharida. Predmeti su u cijelosti onečišćeni površinskom prašinom i kontaktnom prljavštinom, osobito oko vratnog izreza na misnici. Mehanička oštećenja gornje tkanine na misnici, stoli i manipulu vidljiva su kao nedostatak sustava niti osnove, zbog čega niti potke flotiraju, a dio motiva nije čitljiv. Na papirnatom sloju također su vidljiva mehanička oštećenja. Na metalnim nitima vidljive su oksidativne pro-

mjene. Na kompletu su provedeni cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi kojima je obuhvaćena dezinfekcija predmeta, suhi postupak čišćenja, izravnavanje i sanacija mjesta oštećenja. Zbog dostupnosti mjestima oštećenja, djelomično su razdvojene vertikalne ukrasne trake i podstava s vratnog dijela misnice, dok je kod manipula i stole djelomično razdvojena podstava. Gornje su tkanine parcijalno podložene novom svilenom tkaninom, a oštećenja na podstavi podložena novom pamučnom tkaninom, potom su učvršćena šivanjem. Nabori i oštećenja izravnati su i na papirnatom međusloju, a zatim podlijepljeni japanskim papirom. Nakon završenih radova zeleni je komplet misnog ruha stavljen u kutiju od beskiselinskog kartona s odgovarajućom ispunom od poliesterske termo-vate i sloja poliesterske netkane tekstilije Avos koja prati dimenzije predmeta. Komplet crkvenog ruha vraćen je u Požegu, gdje će biti izložen u stalnom postavu Dijecezanskog muzeja Požeške biskupije.

m. vr.

Slika 1. Misnica, stanje prije radova

Slika 2. Misnica, stanje nakon radova

Slika 3. Komplet misnog ruha nakon radova

Sutivanac

Crkva sv. Ivana Krstitelja

Prapovijest / srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Tihomir Percan

Suradnik: Josip Višnjić

BROJ DOSJEA: 2391/1, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S UDRUGOM BALDAKIN

Tijekom radova na prostoru grobljanske crkve sv. Ivana Krstitelja u Sutivanacu kojima je saniran problem kapilarne vlage i oštećenih dijelova temelja, proveden je i arheološki nadzor koji je trajao tri dana. Osim djelatnika HRZ-a, u radovima je sudjelovalo i nekoliko pomoćnih radnika koje je osigurao obrt Erte iz Medančića. Cjelokupne radove financirala je Udruga Baldakin. Arheološki je nadzor bio koncentriran prije svega na prostor uz bočne zidove i pročelni zid crkve s vanjske strane. Evidentirano je neko-

liko kulturnih slojeva, ali nije pronađen nikakav pokretni arheološki materijal pa nažalost nisu dobiveni podaci koji bi dali odgovor o arheološkom nalazištu kojem pripada i crkva sv. Ivana. Nakon završenih arheoloških radova sanirani su temelji crkve s vanjske strane, postavljene su cijevi za drenažu te su istraženi nepokretni nalazi prekriveni geotekstilom i zatrpani.

t. pe.

Slika 1. Pogled na iskopani kanal s južne strane crkve

Slika 2. Pronađene strukture ispred pročelja crkve

Sv. Mihovil iznad Lima

Samostanski kompleks

SREDNJI VIJEK / NOVI VIJEK

VODITELJ PROGRAMA: TIHOMIR PERCAN

SURADNIK: JOSIP VIŠNJIĆ

BROJ DOSJEA: 81/1, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S OPĆINOM VRSAR

Zbog radova u sklopu projekta koji je financiralo Ministarstvo kulture, provedeni su arheološki radovi unutar samostanskog kompleksa Sv. Mihovil iznad Lima. Arheološki je istražen prostor uz sjeverni i istočni zid crkve sv. Marije, unutrašnjost zvonika te unutrašnjost crkve sv. Mihovila, čime je istraženo oko 115 m². U unutrašnjosti crkve sv. Mihovila posebno se istraživao dio uz apsidu i oko pretpostavljenog položaja oltarne pregrade. Istražena je i unutrašnjost zvonika te cijeli potez kanala uz sjeverni zid crkve sv. Marije s njezine vanjske strane. Ta su arheološka istraživanja dala zanimljive rezultate, što se osobito odnosi na korištenje kompleksa za ukop s vanjske sjeverne strane crkve sv. Marije, gdje je pronađeno nekoliko zidanih grobnica s mnogo pripadajućeg pokretnog arheološkog materijala (ljudske kosti, svetačke medaljice i križevi), a

jedan takav grob evidentiran je i u unutrašnjosti crkve sv. Mihovila. Svi istraženi grobovi mogu se okvirno datirati u razdoblje ranog novog vijeka. Pronađeni su i ulomci oltarne pregrade, što uključuje ukrašene ulomke kamene plastike te dijelove polustupova. Brojnost pokretnog arheološkog materijala potvrđuje bogatstvo i važnost navedenoga nalazišta. Nakon završenih arheoloških radova, počeli su radovi na sanaciji popločenja unutrašnjosti crkve sv. Mihovila te na postavljanju sustava drenaže. Lokalitet Sv. Mihovil svojim bogatstvom i položajem zasigurno pripada važnijim lokalitetima na širem području oko Linskog kanala, na što upućuju i povijesni podaci. Sva daljnja istraživanja upotpunila bi sliku i dala odgovor na još mnoga otvorena pitanja.

t. pe.

Slika 1. Popločenje SJ 7

Slika 2. Konstrukcija i zapuna groba 10 uz crkvu sv. Marije

Sveti Martin na Muri

Arheološka zona naselja

Antika

Voditeljica programa: Lea Čataj

Suradnici: David Bergant, Sara Popović, Eva Buća

BROJ DOSJEA: 2285/1, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORIMA S MINISTARSTVOM KULTURE RH I OPĆINOM SVETI MARTIN NA MURI

Probna arheološka istraživanja unutar arheološke zone Sveti Martin na Muri provode se već treću godinu. Tijekom 2015. godine istraženo je 18 sondi, ukupne površine 108,60 m², a 2016. godine devet sondi ukupne površine 76 m². Arheološka istraživanja, koja su se u nekoliko navrata provodila od sedamdesetih godina 20. st., potvrdila su da se ispod današnjeg naselja nalaze ostaci onoga iz antičkog doba, vjerojatno Halicanuma, koji je uvelike devastiran novim gradnjama pa su ostaci arhitekture mjestimični. O karakteru pojedinog dijela antičkog grada zaključke možemo uglavnom donositi na temelju velike količine pokretnih nalaza. Tijekom 2017. istraženo je devet sondi (28 – 36) dimenzija 2 x 2 m, ukupne površine 36 m². Sonde

su bile postavljene u sjeveroistočnom dijelu naselja, gdje se pretpostavlja postojanje antičke prometnice, koja u ovim istraživanjima nije nađena. Osim nekoliko antičkih jama i slojeva, pronađen je i prapovijesni horizont kasnog brončanog doba, koji s nalazima pronađenim 2016. svjedoči o postojanju starijeg naselja ispod antičkog Halicanuma.

Iako je tijekom višegodišnjih istraživanja prikupljena izuzetno velika količina pokretnih nalaza, prije svega keramičkih, ostaci arhitekture gotovo potpuno nedostaju. Budući da je današnje naselje izgrađeno povrh antičkog, dio nepokretnih nalaza je uništen, a dio se nalazi ispod današnjih građevina.

1. č.

Slika 1. Položaj svih istraženih sondi

Sveti Petar u Šumi

Župna crkva sv. Petra i Pavla

Bičevanje Krista

Nepoznati autor, I. pol. 18. st.

Ulje na platnu, 97,2 x 245 cm

Voditeljica programa: Mia Kaurlotto

Suradnici: Nikolina Oštarijaš, Goran Tomljenović, Dragutin Furdi, Veljko Bartol

BROJ DOSJEA: 122, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika Bičevanje Krista smještena je na zidu sakristije crkve sv. Petra i Pavla u Sv. Petru u Šumi, između sakristijskog ormara i lukova križnog svoda. Može se datirati u prvu polovicu 18. stoljeća i djelo je nepoznatog majstora. Naturalistički prikaz Kristove patnje i karikaturna izobličenja krvnika prikazana u ikonografskoj perspektivi upućuju na srednjoeuropsku, germansku slikarsku tradiciju. Poznato je da su se u sakristiji nalazile četiri slike, no ova je jedna od preostalih dviju. U središtu je prizor posrnulog Krista u zatvoru koji krvari dok ga bičuju dva vojnika. U pozadini su vidljivi zatvorski prozori, a kroz jedan od njih neki zatvorenik promatra mučenje. Godine 2017. izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na slici. Slika je bila pričvršćena na vrlo nestabilan i crvotočan podokvir. Velikim ju je dijelom pridržavao, umjesto podokvira, slabi ukrasni okvir, mlađeg nastanka, učvršćen za podokvir drvenim tiplama kroz lice slike. To je uzrokovalo znatna izobličenja platna, ovješnost i propadanje slikanog sloja s platnom. Na licu slike vidljivi su tragovi boje s ukrasnog okvira, a sloj žute boje, koji se slijevao, slijepio se uz donji rub ukrasnog okvira i slike. Deblji sloj prašine i nečistoće te potamnili, požutjeli lak promijenili su izvorni tonaliteta boja. Nakon zahtjevnog rastavljanja ukrasnog okvira od slike, pristupilo se spašavanju ostataka slikanog sloja bez

platna na lučnom rubu slike. Slika je na tim mjestima s lica zaštićena japanskim papirom, a tek je zatim bilo moguće ukloniti raspadajući podokvir i potom obnoviti nedostajuće komade platna. Nakon toga je slikani sloj konsolidiran i stabiliziran. Tijekom čišćenja poleđine od debelih slojeva nečistoće skinuta je manja zakrpa pa je postupno čišćeno i lice slike, nakon uklanjanja japanskog papira. Najprije je očišćeno od debljeg sloja prašine i nečistoća; slijedilo je uklanjanje starog potamnjenog laka. Ostatke boje od ukrasnog okvira nije bilo moguće potpuno ukloniti s lica slike zbog osjetljivosti slikanog sloja. Slika je zatim dublirana na novo laneno platno te su oštećenja slikanog sloja zapunjena odgovarajućim kitom u skladu s okolnom površinom slike. Slika je napeta na novi drveni podokvir s klinovima. Obnovljena oštećenja podložena su gvaš bojama, a slika je lakirana smolnim lakom. Završni retuš izveden je bojama otopljenima u smolnom mediju te je na kraju slika zaštićena sa stražnje strane. Ukrasni okvir je stolarski uređen i blago površinski očišćen, a oštećenja su popravljena, retuširana i lakirana. Zbog skučenosti prostora u koji se slika vraća, za učvršćenje ukrasnog okvira na sliku upotrijebljene su mjedene pločice obložene umjetnim filcom.

m. ka.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Svetice

Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije i pavlinski samostan

Glavni oltar sv. Marije

Nepoznati autor, 1699. g.

Rezbareno, polikromirano drvo, 660 x 480 cm

Voditelj programa: Edo Anušić

Suradnici: Snježana Hodak, Helena Cavalli Ladašić, Ana Dumbović, Sena Kulenović, Davor Filipčić, Domagoj Mudronja, Margareta Klofutar, Igor Oros

BROJ DOSJEA: 54, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Monumentalni ranobarokni oltar Blažene Djevice Marije, koji sa svoja tri kata potpuno ispunjava svetište, tektonskog je tipa. Povjesničar Radoslav Lopašić 1895. godine navodi da se na oltaru Blažene Djevice Marije nalazi grb grofa Franje Kristofora Delišimunovića, što je upućivalo na to da je on dao podići glavni oltar. Nažalost, izgubljeni grb danas više ne može potvrditi taj podatak. Arhitektonska kompozicija oltara određena je oštro izlomljenim segmentiranim vijencem koji dijeli katove i završava prekinutim zabatom te snažno istaknutim tordiranim stupovima oko kojih se savija lišće i grozdovi vinove loze koji obogaćuju središnji dio oltara. Cijelim oltarom provlači se bujni, ali shematizirani motiv akantova lišća. Oltar se uzdiže iznad visokog postamenta s vratima ophoda na kojima su naslikane vaze s ružama i poljskim cvijećem, što je karakterističan motiv koji povezuje pavlinske slikare. Vaze se kao trodimenzionalni ukrasni elementi ponavljaju na drugom katu oltara. U konkavno uvučenom središnjem dijelu oltara smještene su jedna iznad druge niše sa skulpturama. U središnjoj niši retabla smještena je Bogorodica

s Djetetom okružena glavicama kerubina. Dok u krilu drži vrlo razigrano Dijete koje se otima, Madona sjedi na prijestolju s rukohvatima u obliku lavljih glava. Oblikovne karakteristike, voluminoznost skulpture i smirenost poze odišu renesansom, što upućuje na ranije vrijeme nastanka u odnosu na preostali kiparski ansambl oltara. Da je kip Madone bio posebno štovani, potvrđuje i oporuka grofice Barbare Sidonije Peranski, koja je za njezino uređenje ostavila više od 40 komada skupocjenog nakita. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja na glavnom oltaru sv. Marije u crkvi Rođenja BDM u Svecicama provedena su *in situ*, a obuhvatila su izmjeru i pregled stanja glavnog oltara s evidentiranjem oštećenja i promjena na polikromiji i drvenom nosiocu, uzimanje ukupno 26 uzoraka za izradu mikropresjeka s analizom pigmentata i veziva te četiri uzorka za analizu drva, kao i otvaranje 61 sonde na skulpturama, ukrasnim elementima i arhitekturi glavnog oltara. Mjesta na kojima su uzeti uzorci su označena i fotodokumentirana, kao i mjesta na kojima su provedene probe uklanjanja recentnih preslika (sonde). U laboratoriju

Hrvatskog restauratorskog zavoda obrađeni su uzorci za izradu mikropresjeka u svrhu analize veziva, pigmentata i drva. Prema rezultatima provedenih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja može se s velikom sigurnošću zaključiti da glavni oltar sv. Marije pripada redu crno-zlatnih oltara. Osim provedenih istraživanja, u prilog tom zaključku ide i cjelokupan izgled oltara – vizualno čvrsta konstrukcija, raspored i jasno postavljena dinamika izmjene ukrasnih elemenata, skulptura i stupova, kako bi se što više istaknuo kontrast između crne arhitekture u pozadini i istaknute pozlate na ukrasnim elementima, stupovima i skulpturama oltara. Iako su istraživanja provedena na cijeloj površini oltara s velikim brojem otvorenih

sondi, ipak još nije moguće zaključiti o kojoj vrsti crno-zlatnog oltara se radi. Razlog tome je premala površina svake otvorene sonde iz koje je nemoguće do kraja iščitati otkriveni sadržaj kako bi se s većom sigurnošću moglo tvrditi što su majstori pri postavljanju originalnog sloja boje htjeli oponašati – ebanovinu ili crno-bijeli mramor. Kako bi se zanijekala ili potvrdila sumnja, potrebno je provesti dodatna istraživanja otvaranjem veće površine na skrivenijim dijelovima arhitekture da se ne bi narušio vizualni izgled cjeline. Osim toga, dodatnim istraživanjem trebalo bi utvrditi koliki je postotak sačuvanosti originalnog crnog sloja na arhitekturi i ukrasnim elementima oltara.

e. a., s. ku.

Slika 1. Stanje glavnog oltara prije radova

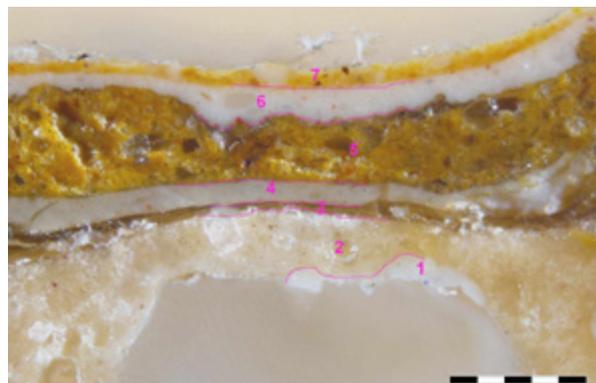
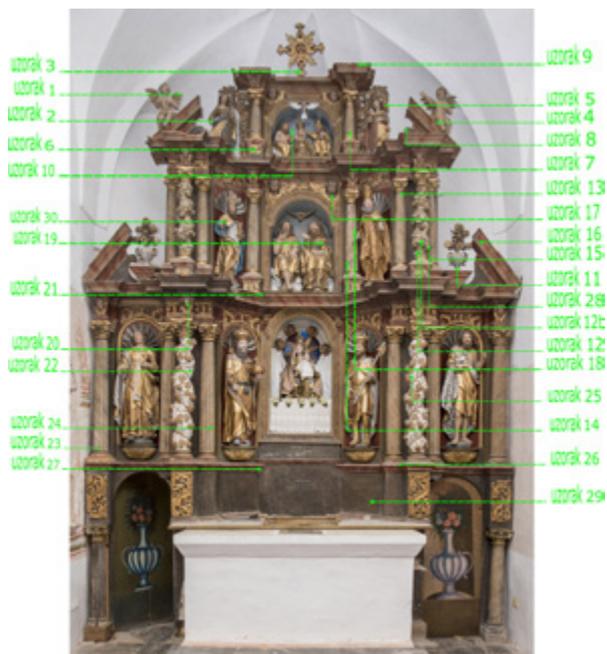
Slika 2. Glavni oltar s označenim mjestima uzimanja uzoraka

Slika 3. Detalj skulpture s glavnog oltara tijekom uzimanja uzoraka, uzorak br. 30

Slika 4. Stratigrafska analiza mikropresjeka i analiza pigmenta uzorka br. 30

Slika 5. Detalj skulpture s glavnog oltara tijekom uzimanja uzoraka

Slika 6. Detalj glavnog oltara, sonda 25 s obilježenim slojevima povijesnog oslika

Svetice

Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije i pavlinski samostan

Sakristijski ormar

Nepoznati pavlinski majstori, kraj 17., poč. 18. st.

Rezbareno drvo, 210 x 500 x 90 cm

Voditelj programa: Vjekoslav Schmidt

Suradnik: Ivan Bošnjak

BROJ DOSJEA: 1233/2, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Ormar za čuvanje crkvenog ruha i ostalih liturgijskih predmeta oslikan kao imitacija plemenitog drva. Smješten je u prostoru pavlinskog samostana prigradenog sa sjeverne strane crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Sveticama. Korpus ormara sastoji se od pet dijelova: gornjeg, pličeg, trodijelnog koji je izravno postavljen na donji, dublji, dvodijelni ormar. Oplošje ormara čini niz vratnica i ladica koje ritmiziraju površinu ormara vertikalnim i horizontalnim linijama. Uklade vratnica uokvirene su profiliranim, crno obojenim letvicama. Prema tipologiji se ubraja u pavlinsku spomeničku baštinu, za čiju je stolarsku produkciju osobito karakterističan spomenuti tip namještaja. Provedena

su konzervatorsko-restauratorska istraživanja i cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na donjim i gornjim elementima ormara koji su obuhvatili stolarsku i konstruktivnu sanaciju, učvršćivanje i lijepljenje spojeva, rekonstrukciju i izradu nedostajućih dijelova i profiliranih aplikacija, dezinfekciju, uklanjanje nečistoća i preslika te retuš slikanog sloja i završnu obradu lakiranjem. Također je obavljena sanacija metalnih baroknih okova i rekonstrukcija nedostajućih brava i ključeva. Ormar je vraćen i montiran u sakristiju pod nadzorom nadležnog konzervatora s Konzervatorskog odjela u Karlovcu.

v. s.

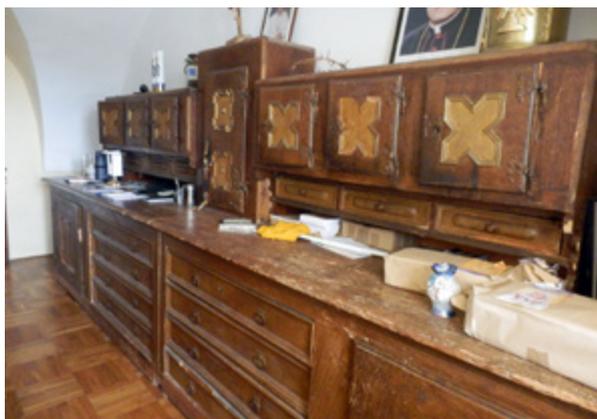
Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Detalj prije radova

Slika 3. Stanje nakon radova

Slika 4. Detalj nakon radova

Slika 5. Detalj nakon radova

Svetvinčenat

Crkva sv. Vincenta

Srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Toni Šaina

Suradnik: Siniša Pamić

BROJ DOSJEA: 2131/3, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U svibnju 2017. godine proveden je arheološki nadzor u sklopu konzervatorsko-restauratorskih radova na crkvi sv. Vincenta, čime je predviđen nastavak rješavanja problema kapilarne vlage koji ugrožava ciklus romaničkih i gotičkih zidnih slika u unutrašnjosti objekta. Cilj arheološkog nadzora bilo je sprječavanje oštećenja ili uništenja nepokretnih i pokretnih arheoloških nalaza nužnih za cjelovito razumijevanje razvitka crkve. Građevinski radovi obavljali su se uz sjeverni, istočni i južni zid crkve te na stazi koja vodi od ulaza u groblje do južnog ulaza u crkvu. Sustav odvodnje je uz sjeverni i istočni zid crkve prolazio po prije postavljenoj drenažnoj cijevi pa nisu dokumentirani arheološki slojevi, kao ni pokretni i nepokretni arheološki nalazi. Arheološki nalazi pronađeni su s južne strane crkve, uz zidove sakristije, broda i staze koja vodi od južnog ulaza crkve prema izlazu s groblja. Radi se o zidanim

grobnicama koje su ostale netaknute jer nisu bile ugrožene građevinskim iskopima. Sjeverna grobnica, u smjeru sjever – jug, ima kamenu poklopicu ukrašenu prikazom poljoprivrednog alata, u niskom reljefu. Nakon dokumentiranja, grobnica je pokrivena geotekstilom. Druga je grobnica pronađena na sredini pristupne staze te ulazi ispod istočnog ogradnog zidića, u smjeru istok – zapad. Grobnice nisu istraživane. Zbog potrebe postavljanja betonskog šahta, iskopana je dubina od jednog metra. Na mjestu kopanja pojavilo se više struktura koje su dio starijih grobnica, čiji su zidovi očišćeni i dokumentirani. Radi se o više međusobno povezanih struktura koje čine zidane grobnice. Pojedinačni ljudski osteološki materijal koji je pronađen tijekom iskapanja vraćen je u kosturnice.

s. p.

Slika 1. Reljefno obrađena kamena poklopnica zidane grobnice

Slika 2. Dio sačuvanih zidova grobnica

Svetvičenat

Crkva sv. Vincenta

Zidne slike na zidovima apsida

Majstor Ognobenus Trevisanus, 13. st.

Tehnika *fresco-secco*, oko 120 m²

Voditelj programa: Toni Šaina

Suradnici: Tea Trumbić, Bojan Braun, Mirta Cvetko i Silvija Đolonga

BROJ DOSJEA: 2132/3, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkva sv. Vincenta jednostavnog je tlocrta s tri upisane apside, a na unutarnjim su zidovima tri sloja zidnih slika. Među njima je i najopsežniji istarski ciklus romaničkih fresaka, s kraja 13. st., rad majstora Ognobenus Trevisanus. Crkva je u građevinski zadovoljavajućem stanju, ali postoji velik problem s vlaženjem zidova u unutrašnjosti, pa se od listopada 2013. godine provodi mjerenje temperature i vlage. Zbog visoke kapilarne vlage, 2015. godine sa sjevernog zida uklonjena je restauratorska žbuka i nanesen sloj žrtvene žbuke. Kameno popločenje zapadnog platoa je podignuto te nakon zaštitnih radova vraćeno na isti nivo. Tijekom 2016. uočeno je da u vrijeme velikih kiša u donjoj zoni sjevernog zida na kojem se nalazi žrtvena žbuka probija voda. Zato je izveden građevinski projekt oborinske odvodnje oko crkve, a prema projektu je saniran i problem odvodnje oborinskih voda koje se zadržavaju uza

zidove crkve. Nakon što je dovršena građevinska sanacija terena i staza oko crkve, izvedeni su preventivni konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama. Radovi su počeli pregledom zidnog oslika na svim zidovima crkve. Ugroženi dijelovi oslika preventivno su zaštićeni opšivanjem vapneno-pješčanom žbukom, a prije opšivanja su rubovi lakuna dodatno očišćeni te oprášeni kistovima i gumenim pumpicama. Najugroženiji dijelovi zidnog oslika podlijepljeni su japanskim papirom i *Tylosom*, prije parcijalnog injektiranja. Injektiranje je izvedeno uz pomoć smjese PLM-a i vode. Osim preventivnih radova na zidnom osliku, uklonjena je i neadekvatna zaštita prozorskih otvora, staklo zalijepljeno za kameni okvir prozora, te je postavljena nova čelična mrežica u okviru koja omogućava bolje provjetravanje unutrašnjosti.

t. š.

Slika 1. Pogled na sjeverni zid, trijumfalni luk i apsidu tijekom radova

Slika 2. Pogled na manji prozor prije popravka

Slika 3. Pogled na manji prozor nakon popravka

Svib

Sv. Ante Padovanski

Zidni i stropni oslici

Nepoznati autor, 18. st.

Tehnika *fresco secco*, oko 180 m²

Voditelji programa: Josipa Borozan, Tonči Borovac

Suradnici: Ivana Jerković, Antonija Gluhan, Maja Kiršić, Petar Gudelj, Danijela Skelin, Anđela Razlog, Marko Buljan

BROJ DOSJEA: 2242/1, PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE I ŽUPOM SV. ANTE PADOVANSKOG U SVIBU

Crkva sv. Ante Padovanskog sagrađena je 1747. godine, na temeljima prethodne crkve. Pripada jednobrodnom tipu crkvenih građevina, pravokutnog tlocrta s pravokutnom apsidom, orijentirana istok – zapad. Unutrašnjost crkve sastoji se od prostora lađe i užeg svetišta, povišenog za jednu stubu te međusobno odvojenih trijumfalnim lukom. Presvođena je bačvastim svodom, a izvorno je cijela unutrašnjost bila oslikana. Crkva sv. Ante Padovanskog u Svibu jedna je od rijetkih crkvice Dalmatinske zagore s relativno velikim postotkom očuvanosti zidnih oslika. Zatečeno stanje oslika u apsidalnom dijelu bilo je alarmantno zbog prodora vlage kroz otvore u crkvi, kapilarne vlage iz temelja, većih gnijezda isoljavanja, uznapredovalih procesa pulverizacije, alteracije te statičkih i dinamičkih pukotina. Sondažnim ispitivanjima dobiveni su podaci na kojima su se temeljili daljnji zahvati, ali su i otkriveni novi dijelovi oslika na trijumfalnom luku, prikaz Bogorodice s Djetetom pod baldahinom. Konsolidiranje stropa apsida izvedeno je injektiranjem, stabilizacijom bojenog sloja i rekonstruktivnim retušima. Nakon završenih građevinskih

sanacijskih radova tijekom 2015. (te se godine nisu provodili konzervatorsko-restauratorski zahvati), ostvareni su uvjeti za završnu fazu radova, izradu rekonstruktivnog retuša. Pritom su u apsidalnom dijelu crkve korištene šablone, a ostatak retuša proveden je slobodnim tehnikama na područjima koja omogućuju potpunu rekonstruktivnu primjenu. Na trijumfalnom luku dodatnim se dočišćavanjem izvornog intonacca definirao cjelovit prikaz lika Gospe, povećavši tako razvidnost, a upotrebom posebnih konsolidanata stabilizirana su oštećena područja oslika. Time su se stvorile pretpostavke za rekonstruktivni retuš, poglavito na području lica Bogorodice i Krista djeteta te na području uokvirene slijepe niše, draperije zavjesa i ostalih konstruktivnih elemenata. Rekonstruktivni retuš izveden je slobodnom tehnikom lokalnog retuša na područjima koja omogućuju potpunu rekonstruktivnu primjenu, prema izvornim tonskim vrijednostima i prema izvornoj teksturi.

t. b.

Slika 1. Zatečeno stanje stropa apsida 2012.

Slika 2. Stanje nakon izvedenih radova 2013.

Slika 3. Stanje oslika trijumfalnog luka nakon čišćenja i konsolidacije

Slika 4. Stanje oslika trijumfalnog luka nakon rekonstruktivnog retuša

Šenkovec

Arheološko nalazište Čestinka

Prapovijest

Voditeljica programa: Lea Čataj

Suradnici: Marijana Krmpotić, David Bergant

BROJ DOSJEA: 2285/2, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Arheološka istraživanja na položaju Čestinka provedena su 2014. i 2016. godine. Istraženo je sedam sondi i ukupna površina od 73 m². Četiri su sonde pokazale bogatu vertikalnu stratigrafiju s nekoliko horizonata ukopa, koje se datira u dva vremenski odvojena razdoblja: prijelaz kasnobrončanog u starije željezno doba (10. – 9. st. pr. Kr.) i vinkovačku kulturu ranog brončanog doba (treća četvrtina 3. tis. pr. Kr.). U dvije se sonde pokazao i najstariji horizont ukopa koji bi, sudeći prema radiokarbonskim datumima, mogao pripadati vučedolskoj kulturi. U 2017.

godini istražena je sonda dimenzija 4 x 5 m, u kojoj su zabilježena četiri horizonta naseljavanja. Prvi pripada razdoblju ranog željeznog doba, drugi i treći vinkovačkoj kulturi, a najstariji vjerojatno kasnoj vučedolskoj kulturi. Prepoznato je više od 300 novih stratigrafskih jedinica, od kojih su većina zapune i ukopi rupa od kolaca. Izdvojeno je devet posebnih nalaza, od čega jedna žlica, tri utega, ulomci jednog ognjišta, dva pršljena, jedan žrvanj i jedan željezni klin.

1. č.

Slika 1. Ortofotografija sonde nakon istraživanja

Šibenik

Crkva sv. Dominika

Lijevi anđeo s glavnog oltara

Nepoznati autor, 17. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, 180 x 120 x 80 cm

Voditelj programa: Davor Gazde

Suradnici: Alen Škomrlj, Mirjana Kesić

BROJ DOSJEA: 1862/3/1, SPLIT, DRAČEVAC BB

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Čišćenje površine skulpture izvodilo se u nekoliko faza, mehaničkim i kemijskim metodama. Kemijskim putem uklonjena je fina površinska prljavština koja je bila u teksturi bojenog sloja i sitnim oštećenjima. Na isti su način tretirani i pozlaćeni dijelovi, a tvrdokorna prljavština je dočišćivana, da bi se postigao zadovoljavajući rezultat. Uslijedilo je podljepljivanje bojenog sloja te izrada računalnog crteža u mjerilu u kojem su označeni preslikani dijelovi i oštećenja. Zatečeni prsti lijeve ruke anđela nisu izvorni, izrađeni su nekvalitetno i u neodgovarajućem materijalu, stoga su uklonjeni mehanički. Izrađen je niz crteža prema usporednim primjerima kako bi se pronašao odgovarajući pokret prstiju koji je, u određenoj mjeri, već

bio definiran izvornim ostacima. Oblikovani su modeli prstiju 1 : 1 u modelarskoj masi, prema kojima su izvedeni pojednostavnjeni drveni umeci. S obzirom na malu površinu kontakta, zalijepljeni su epoksidnim ljepilom. Nakon lijepljenja su finalno obrađeni, a detalji u obradi kopirani su prema izvornim prstima desne ruke. Manja oštećenja sanirana su kitom Araldit. Svi drveni umeci premazani su tutkalom da bi se kredni sloj bolje primio. Tutkalno-kredni sloj nanosio se kistovima na rekonstruirana područja, u četiri navrata, a potom se, prema potrebi, i brusio. Nakon brušenja postavljen je sloj šelaka otopljenog u alkoholu. Na skulpturi je izveden retuš i završno lakiranje.

d. g.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Šibenik

Katedrala sv. Jakova

Oltar Gospe od Plača

1. Uskrsli Krist, nepoznati autor, 17. st., rezbareno, polikromirano drvo, 126 x 46 x 58 cm

2. Lijevi anđeo, nepoznati autor, 17. st., rezbareno, polikromirano drvo, 50 x 46 x 58 cm

3. Desni anđeo, nepoznati autor, 17. st., rezbareno, polikromirano drvo, 56 x 105 x 33 cm

Voditelj programa: Bernard Štević

BROJ DOSJEA: 82/12/2, SPLIT PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tri drvene, polikromirane skulpture s atike glavnog oltara Gospe od Plača iz šibenske katedrale djelo su nepoznatog autora iz 17. stoljeća i čine cjelinu. Poluležeće skulpture demontirane su s atike, dok je skulptura Uskrslog Krista preuzeta iz depoa Šibenske biskupije gdje je pohranjena osamdesetih godina prošloga stoljeća. Dezinsekcija skulptura izvedena je gama-zračenjem na Institutu Ruđer Bošković u Zagrebu. Izvedene su mikroskopske analize vrste drva, stratigrafske analize, sondiranje i analize veziva. Na poluležećim skulpturama ustanovljena su dva, a na skulpturi Uskrslog Krista četiri bojena sloja iz naknadnih intervencija. Pronalaskom istog izvornog bojelog sloja na svim skulpturama, možemo ustvrditi da su sve izvedene istovremeno i čine cjelinu. Drveni nosilac skulptura zatečen je stabilan, unatoč oštećenjima koja su u većoj mjeri prouzročena crvotočinom. Restauratorsko-konzervatorski zahvat počeo je konsolidacijom nestabilnog bojelog sloja; uslijedilo je uklanjanje površinske prljavštine. Preslici iz naknadnih intervencija uklonjeni su kemijskim i mehaničkim postupkom. Konsolidacija drvenih nosioca skulptura izvedena je mjestimično sintetičkom smolom. Oštećenja drvenog nosioca na svim skulpturama (pukotine, rupice i sl.) sanirana su drvom

balse i celuloznim kitom. Rekonstrukcije nedostajućih dijelova skulptura (prsti) izvedene su u drvu lipe i kitom Araldit, ovisno o položaju i mjestu oštećenja. Svi nestabilni i odvojeni dijelovi skulptura učvršćeni su uljepljivanjem. Nestabilna statika skulpture Uskrslog Krista, osobito baze, sanirana je umetanjem novog metalnog nosača od inoksa. U dogovoru s nadležnim konzervatorima odlučeno je da se skulpture prezentiraju kao cjelina u zatečenom, „istrošenom“ izgledu tzv. muzejskim pristupom. Na temelju navedenog zaključka, potpuno se odustalo od rekonstrukcije oštećenja preparacije i bojelog sloja. Sva oštećenja i novorekonstruirani dijelovi nosioca svih skulptura reintegrirani su bojom i tonski u okolni nosilac tehnikom retuša. Zatečeni stijeg na skulpturi Uskrslog Krista recentna je intervencija na baroknoj skulpturi koja estetski degradira baroknu cjelinu, pa je odlučeno zamijeniti ga novonapravljenim križem koji oblikovno podupire raspela iz vremena nastanka skulpture. Skulpture su zaštićene slojem voska koji se koristi u muzejima kao zaštita od prašine na površinama. Nakon izvedenih konzervatorsko-restauratorskih radova skulpture su vraćene vlasniku i montirane na izvorna mjesta.

b. š.

Slika 1. Skulptura Uskrslog Krista, stanje prije radova

Slika 2. Lijeva skulptura, stanje prije radova

Slika 3. Desna skulptura, stanje prije radova

Slika 4. Stanje nakon montiranja skulptura na izvorna mjesta

Šibenik

Katedrala sv. Jakova

Propovjedaonica

Jeronim Mondella, 1624. g.

Rezbareno drvo, 115 x 145 cm

Voditelj programa: Boris Mihotović

BROJ DOSJEA: 82/14, SPLIT, PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Drvena propovjedaonica iz šibenske katedrale potpisano je djelo Jeronima Mondelle, rođenog u Veroni, vlasnika drvorezbarske radionice u Šibeniku. Propovjedaonica je izvorno bila smještena uz drugi sjeverni stup križišta. S toga je mjesta uklonjena nakon Drugog svjetskog rata, od kada se nalazi u južnoj bočnoj apsidi, ispred sakristije. Reljef na prednjoj stranici današnje kompozicije prikazuje Raspeće, na dvjema stranicama slijeva prikazani su evanđelisti Matej i Ivan, a zdesna Luka i Marko. Plitke reljefe uspravnih ploha poligonalne propovjedaonice karakterizira kruti rez i manja dotjeranost forme. S jedne je stare fotografije vidljivo da je propovjedaonica bila osmerokutna s dvije prazne, neobrađene stranice. Stranice propovjedaonice u gornjem dijelu završavaju horizontalnim profilacijama i plitko rezbarenim frizom, a središnji je dio, s likovima svetaca, uokviren. Propovjedaonica je zatečena statički stabilna, iako je pri premještanju s izvornog mjesta u katedrali rastavljena i drugačije postavljena te s pet preostalih stranica montirana na sadašnje mjesto. Prilikom tog zahvata dodane su drvene nožice u podnožju, a svi kutovi prilagođeni su novom obliku. Bila su vidljiva manja oštećenja i nedostaci te tragovi crvotočine. Marko Papak, stolar iz okolice (Vrpolje?), rekonstruirao je velik dio donjeg dijela pozadine propovjedaonice te se

potpisao na jednom dijelu pozadine, navodeći i datum: 1. 3. 1975. godine. Konzervatorsko-restauratorski radovi na propovjedaonici počeli su 2015. preventivnom dezinfekcijom inertnim plinovima, uzimanjem uzoraka drva i bojenog sloja za laboratorijske analize, djelomičnim kemijskim i mehaničkim čišćenjem laka i nečistoće te uklanjanjem naknadno umetnutog kita skrivenog ispod naslaga nečistoće. Ideja da se propovjedaonica vrati na izvorno mjesto zahtijevala je postavljanje drvene nosive konstrukcije i rekonstruiranje triju nedostajućih stranica, od kojih je jedna u funkciji vratnica. Tijekom 2016. godine nastavljeni su predviđeni radovi, a 2017. izvedeno je ponovno sastavljanje izvornih i novih dijelova u cjelinu na čvrstoj podlozi u obliku osmerokuta te je započeta izrada nacrti i priprema za izvedbu potpornog, nosivog dijela u podnožju propovjedaonice. Izrađena je osnovna konstrukcija koja se veže izravno na stup u katedrali te podupire propovjedaonicu. Cijela je nosiva konstrukcija izvedena prema rijetkim, starim fotografijama, a njezine mjere i oblik dobiveni su prema poznatim mjerama sačuvanih dijelova propovjedaonice. Svi su spomenuti dijelovi propovjedaonice izvedeni tako da se mogu jednostavno demontirati zbog lakšeg transporta i montaže u katedrali.

b. mih.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Šibenik

Tvrđava sv. Nikole

Sred. 16. st.

Voditeljica programa: Ana Škevin Mikulandra

Suradnici: Ivan Braut, Duško Čikara, Marijana Fabečić, Ana Fundurulić, Hana Grebenar, Mirjana Jelinčić, Margareta Klofutar, Krasanka Majer Jurišić, Vinka Marinković, Domagoj Mudronja, Natalija Vasić, Edita Šurina, Intrados projekt d.o.o., Laboratorij za materijale Instituta IGH, Mineraloško-petrografski zavod PMF-a, Institut Ruđer Bošković, Vatrogasna zajednica Šibensko-kninske županije, Konzervatorski odjel u Šibeniku

BROJ DOSJEA: 2416, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S JAVNOM USTANOVOM PRIRODA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

Tvrđava sv. Nikole nalazi se na otočiću Ljuljevac na ulazu u kanal sv. Ante ispred Šibenika. Sagrađena je četrdesetih godina 16. stoljeća prema projektu Giangiolama Sannichielija radi obrane grada od turskih napada s mora. Tlocrtom u formi trokuta prilagođena je obrambenoj funkciji i uvjetima terena. Na sjevernom dijelu, prema kanalu, nalazi se rondel kružnog tlocrta, dok su na južnoj strani dva polubastiona, između kojih je prostor zatvoren kurtinom što tvori oblik kliješta prema kopnu. Svi su dijelovi međusobno povezani s dvije unutarnje etaže do kojih se pristupa rampama, a na vrhu je prostrana terasa. Donji su dijelovi sazidani od bijelog kamena, a gornji od

opeke. Tvrđava sv. Nikole pripada najjačim pomorskim fortifikacijama na hrvatskoj obali Jadrana. Izrađeni konzervatorsko-tehnički elaborat obnove unutrašnjosti tvrđave sadrži pregled povijesnih podataka, dokumentaciju postojećeg stanja u kojoj su obrađene vrste materijala, datacija i pregled oštećenja materijala u unutrašnjosti, ispitivanje materijala, laboratorijska izvješća o ispitivanju, pregled stanja kamenih elemenata i grbova u unutrašnjosti s prijedlogom zahvata, arheološko sondiranje slojeva poda te naposljetku valorizaciju i prijedlog obnove unutrašnjosti.

a. š. m.

Slika 1. Unutrašnjost tvrđave

Slika 2. Unutrašnjost tvrđave

Šibenik

Zbirka šibenske biskupije

1. Bogorodica s Djetetom i sv. Franjom Paulskim, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, 76 x 58 cm
2. Evanđelist Matej, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, 91 x 83 cm
3. Prorok Malahija, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, 99 x 81 cm
4. Papa Pio V., nepoznati autor, oko 1600. g., ulje na platnu, 109 x 89 cm
5. Sv. Antun Padovanski, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, 76 x 58 cm

Voditelj programa: Pavao Lerotić

Suradnici: Maja Sučević Miklin, Goran Tomljenović, Nikolina Oštarijaš, Matija Marić

BROJ DOSJEA: 142 (1), 143 (2), 144 (3), 145 (4), 146 (5), ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU SA ŠIBENSKOM BISKUPIJOM

Slika *Bogorodica s Djetetom i sv. Franjom* prikazuje Mariju s malim Kristom na lijevoj ruci, dok je desnu položila na rame sv. Franje Paulskog, koji kleči pred njima sklopljenih ruku. Svetac je odjeven u smeđi redovnički habit i na rame je naslonio svoj pustinjački štap. Pogled mu je usmjeren prema desnom dlanu malog Isusa, iznad kojega je natpis CHS (Charitas). Evanđelist Matej s istoimene slike sjedi u prostoru neutralne pozadine, s knjigom u ruci, u pratnji anđela. Slika *Prorok Malahija* prikazuje jednog od tzv. dvanaest malih proroka iz Staroga zavjeta. Bradati muškarac zaogrnut je širokim ogrtačem i drži traku s natpisom MALACHIS. Papa Pio V. prikazan je u molitvi, kako kleči pred malim raspelom postavljenim na stol, na kojemu je i papinska kruna. Sveti Antun Padovanski, odjeven u svoj franjevački habit, prikazan je u polufiguri, s malim Isusom na rukama koji poseže prema njegovu licu. Sve slike naslikane su tehnikom ulja na platnu grublje teksture, s tamnocrvenom preparacijom. Tanki slikani sloj prekriven je zamućenim i požutjelim lakovima te mnogobrojnim dotrajalim retušima. Prisutna su manja mehanička oštećenja i ogrebotine, najčešće uz rubove, nastala uglavnom u prethodnim napinjanjima slike i u promjeni formata. Boja i preparacija relativno dobro prijanjaju uz nosilac te su vidljivi samo manji tragovi odvajanja ili odizanja slojeva,

najčešće uz mehanička oštećenja. Platna su dublirana i napeta na klinaste drvene podokvire novijeg datuma. Na svim slikama se pak najviše ističu negativne posljedice prethodnih čišćenja površine, kad je teško oštećen izvorni slikani sloj. Završne lazure nedostaju, a mnogi dijelovi osnovnog nanosa boje (inkarnata) sačuvani su samo u malim fragmentima ili su gotovo u cijelosti obrisani neprimjerenim kemijskim sredstvima i abrazijom. Okrnjeni slikani sloj i nedostajuća forma nadomješteni su poslije toniranim lakom, slikarskim retušima i preslicima. Sve slike i ukrasni okviri su zatečeni, s lica i poledine, prekriveni naslagama prašine i nečistoće. Na početku je trebalo provesti konzerviranje i fiksiranje nestabilnog slikanog sloja uz podlogu i platneni nosilac. Slike su u prethodnim restauratorskim radovima dublirane, ali zbog mjestimično trusnih zona i nejednoliko nanosene voštano-smolne mase bilo je nužno provesti tretman na toplinskom vakuumskom stolu, čime je postignuto bolje prijanjanje slojeva. Viškovi mase za dubliranje su uklonjeni. Sljedeći korak bilo je istraživanje stanja sačuvanosti izvornog slikanog sloja. Probama topivosti ustanovljene su naknadne intervencije i preslici, koji su potom u najvećoj mjeri uklonjeni. Površina slika je dočišćena, izuzev mjestimice teško topivih ostataka starijih retuša i čestica

potamnijelog laka. Brojna oštećenja niti uz rubove i nedostajući dijelovi platna sanirani su umetanjem platnenih intarzija. Nedostajući dijelovi preparacije nadomješteni su toniranim voštano-krednim kitom, a retuš oštećenja

izveden je kombiniranom tehnikom pigmenta u smolnom mediju. Na površinu slike je nakon dovršenih radova nanesen završni smolni lak.

p. l., m. m.

Slika 1. *Bogorodica s Djetetom i sv. Franjom Paulskim*, stanje prije radova

Slika 2. *Bogorodica s Djetetom i sv. Franjom Paulskim*, stanje nakon radova

Slika 3. *Sv. Antun Padovanski*, stanje prije radova

Slika 4. *Sv. Antun Padovanski*, stanje nakon radova

Šibenik

Zbirka Šibenske biskupije

1. Portret biskupa Scotija, nepoznati autor, 17. st., ulje na platnu, 120,7 x 95 cm
2. Portret kanonika Parčića, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, 101 x 116 cm
3. Svadba u Kani, nepoznati autor, 17. st., ulje na platnu, 149 x 356 cm
4. Bogorodica s Djetetom i svecima, Filippo Zaniberti, poč. 17. st., ulje na platnu, 228 x 142,5 cm

Voditelj programa: Slobodan Radić

Suradnici: Maria Štok Tičić, Jurica Milinković, Dragutin Furdi, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: 139 (1), 140 (2), 138 (3), 141 (4), ZAGREB, ZMAJEVAC 8
PROGRAM PREMA UGOVORU SA ŠIBENSKOM BISKUPIJOM

Slika *Portret biskupa Scottija* slikana je tehnikom ulja na tankom lanenom nosiocu, sastavljenom od dva komada šivanjem. Prikazuje šibenskog biskupa Venanzija Felicea Scottija (1784. – 1795.) kako sjedi u raskošnom naslonjaču uz stol na kojemu su pero i tintarnica te pismo koje je potpisao venecijanski političar i diplomat Andrea Memmo. Slika je zatečena u prilično lošem stanju. Na platnu su bile vidljive tri velike perforacije, a na mjestima oštećenja zakrpe. Platno je bilo deformirano i opušteno te su se na površini ocrtavali tragovi podokvira. Slojevi boje i preparacije otpali su cijelom površinom u sitnim komadićima, a lak je potamnio te su se ispod laka nazirali retuši. Na slici su najprije izvedene probe uklanjanja sloja laka, a nakon podljepljivanja boje i podloge pristupilo se uklanjanju sloja laka i potamnjenih retuša. Oštećenja su nadomještena intarzijama tekstone slične originalnoj. Nestabilan i dotrajaao podokvir zamijenjen je novim. Nakon toga je izveden minimalni retuš, najprije podlaganjem gvaš bojama, a nakon lakiranja, smolnim lazurnim bojama. Na pozlaćenom ukrasnom okviru retuširana su manja oštećenja. Portret kanonika Parčića slikan je tehnikom ulja na gusto tkanom, tankom lanenom platnu, sastavljenom od više komada, spojenih šivanjem. Prikazuje Jurja Parčića, kanonika šibenske katedrale te ninskog biskupa od 1690. do 1703. godine. Kanonik je prikazan kako sjedi u crvenom naslonjaču te se desnim laktom oslanja na stol s

malim raspelom. Nosilac je zatečen deformiran, naročito po rubovima, s nekoliko perforacija. Na poledini je bilo nekoliko lanenih zakrpa apliciranih škrobnim ljepilom. S lica slike otpadale su boja i podloga, izraženije uz rubove i oko oštećenja, a slikani je sloj bio stanjen te se mjestimično nazirala smeđa preparacija. Fotografije u vidljivom i UV dijelu spektra pokazale su izrazitu zamućenost u vizualnoj čitljivosti slike, koja je premazana smeđe pigmentiranim lakom. Podokvir i ukrasni okvir su crvotočni i nepovratno uništeni. Nakon evidentiranja stanja i fotodokumentacije izvedene su probe čišćenja površinske nečistoće i starog laka te se, prema rezultatima proba, pristupilo čišćenju. Potom je izvedena sanacija perforacija nosioca i starih spojeva, izrada intarzija i obrada kita. Slika je dublirana na novo laneno platno, gustog tkanja. Nakon toga je napeta na novoizrađeni klinasti podokvir te je uslijedio podložni retuš gvaš bojama, prateći formu originala. Nakon lakiranja izveden je završni retuš smolnim lazurnim bojama i završno lakiranje, a izrađen je i novi ukrasni okvir, prema originalnom. Slika *Svadba u Kani* prikazuje priču iz Novog zavjeta, prema kojoj je Krist na svadbi učinio svoje prvo čudo: pretvorio vodu u vino. Slika je izvedena tehnikom ulja na grubom i rijetko tkanom lanenom platnu sastavljenom šivanjem od dva komada. Zatečena je u lošem stanju, valovita, uz nekoliko perforacija te joj je nedostajalo oko 40 % podloge i boje. Uv snimke su

pokazale prisutnost laka samo u tragovima. Podokvir je bio crvotočan, dotrajavao i nestabilan, a jednostavni ukrasni okvir smeđe boje također je bio crvotočan te deformiran i nepovratno uništen. Nakon višekratne konsolidacije, slika je izravnata i nedostaci nosioca nadomješteni su novim intarzijama. Potom je dublirana na novo laneno platno i

napeta na novoizrađeni podokvir. Rekonstrukcije platna su retuširane u lokalnom tonu. Slika će biti uokvirena novim ukrasnim okvirom izrađenim prema starom. Na slici *Bogorodica s Djetetom i svecima* radovi su u tijeku. Bit će dovršeni u 2018. godini.

s. r.

Slika 1. *Portret biskupa Scotija*, stanje prije radova

Slika 2. *Portret biskupa Scotija*, stanje nakon radova

Slika 3. *Portret kanonika Parčića*, stanje prije radova

Slika 4. *Portret kanonika Parčića*, stanje nakon radova

Šišinec

Župna crkva sv. Marte

Inventar crkve

1. Glavni oltar sv. Marte, sv. Marta djevica, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, rezbareno, polikromirano drvo, 315 x 189 x 13 cm
2. Glavni oltar sv. Marte, sv. Forijan, nepoznati autor tirolske provenijencije, 19. – 20. st., rezbareno, polikromirano drvo, 95 x 35 x 28 cm
3. Glavni oltar sv. Marte, sv. Nikola, nepoznati autor tirolske provenijencije, 19. – 20. st., rezbareno, polikromirano drvo, 99 x 32 x 33 cm
4. Oltar Sv. Križa, nepoznati autor, sred. 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 348 x 216 x 50 cm
5. Oltar sv. Josipa, nepoznati autor, sred. 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 348 x 216 x 50 cm
6. Bočni oltar sv. Barbare, predela, nepoznati autor, sred. 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 84 x 220 x 10 cm
7. Bočni oltar sv. Barbare, Sv. Barbara, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu, rezbareno, polikromirano drvo, 217 x 154 x 11 cm
8. Bočni oltar Immaculate, predela, nepoznati autor, sred. 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 88 x 229 x 15 cm
9. Bočni oltar Immaculate, Immaculata, nepoznati autor, 19. st., ulje na platnu, rezbareno, polikromirano drvo, 216 x 152 x 11 cm
10. Propovjedaonica, nepoznati autor, sred. 18. st., rezbareno, polikromirano drvo, 366 x 140 x 110 cm
11. Krstionica, nepoznati autor, 19. st., rezbareno, polikromirano drvo, 95 x 59 cm
12. Procesijska nebica s četiri nosača, nepoznati autor, 19. – 20. st., tokareno, polikromirano drvo, tkanina, oslikana, vezena, vučene rese, 111 x 145 cm
13. Postaje Križnog puta (14 komada), nepoznati autori, 19. st., oleografija na papiru, tkanina, drvo, gips, oko 85 x 60 cm
14. Križevi i raspela (devet komada), nepoznati autori, 19. – 20. st., bajcano i polikromirano drvo, raznih dimenzija (približno od 58 x 23 cm do 180 x 32 cm)
15. Skulptura uskrslog Krista, nepoznati autor, 19. – 20. st., rezbareno, polikromirano drvo, 55 x 25 x 20 cm

Voditeljica programa: Venija Bobnjarić-Vučković

Suradnici: Stanko Kirić, Petar Nevžala, Sandra Planko Kos, Tomislav Sikinger, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: ROL 9., LUDBREG, TRG SV. TROJSTVA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Inventar župne crkve sv. Marte u Šišincu u velikoj mjeri potječe iz sedamdesetih godina 18. stoljeća, vremena gradnje crkve, i čini jedinstvenu barokno-klasicističku cjelinu. Najvrjedniji su drveni kasnobarokni oltari Sv. Križa i sv. Josipa uz trijumfalni luk, s tektonskim retablema

i kvalitetnim skulpturama, ukrašeni rokoko detaljima. Iz razdoblja gradnje je i drvena propovjedaonica, bočni oltari Immaculate i sv. Barbare u lađi crkve, sa slikama, kao i slika sv. Marte iznad glavnog oltara. Očuvani su i izvorni barokni stipesi i menze svih oltara, uključujući

stipes i menzu glavnog oltara, čiji je retabl izmijenjen 1911. godine. Tijekom Domovinskog rata 1991./1992. crkva je teško oštećena; izgorjelo je kompletno krovište i lukovica tornja, nastala su probojna oštećenja vanjskih zidova, a popucao je i popustio sustav zatega. Tada je teško oštećena i predela oltara Immaculate lijevo u lađi. Postupno, od listopada 1991. do kolovoza 1992., evakuiran je dio pokretnog inventara koji je prije ratnih oštećenja bio u dobrom stanju. Zbog djelovanja oborinske i kapilarne vlage nakon ratnih razaranja crkve, dijelovi oltara i propovjedaonice odljepljivali su se pri demontaži. Evakuaciju su u više navrata proveli konzervatori, restauratori i muzealci iz Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Muzeja Sisak i Restauratorskog zavoda Hrvatske. Demontirani su kompletni retabli bočnih oltara uz trijumfalni luk i u lađi, kipovi s glavnog oltara, oltarne slike, propovjedaonica te slike Križnog puta. Orgulje, klupe i nepokretni dijelovi oltara ostavljeni su *in situ*. Inventar je nakon demontaže kratko pohranjen u Muzeju Sisak, gdje je izrađena fotografska dokumentacija, a nakon toga je Zavod za zaštitu

spomenika kulture Ministarstva prosvjete i kulture RH organizirao njihov premještaj u Zagreb. Kompletan inventar je 1992. preseljen i pohranjen u improvizirani, neklimatizirani ratni depo u dvorcu Batthyany u Ludbregu, a 1994. godine u novoosnovanom Restauratorskom centru Ludbreg počeli su radovi na konsolidaciji drvenog nosioca i slikanog sloja bočnih oltara. Od 1995. do 1999. godine izvedeni su radovi konstruktivne i stolarske sanacije svih bočnih oltara i propovjedaonice, drvorezbarski radovi na skulpturama i dekorativnim elementima, radovi na uklanjanju preslika s arhitekture četiriju bočnih oltara, a izvedeni su i kompletni konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturama svetaca oltara Sv. Križa i sv. Josipa. Radovi su prekinuti u ožujku 1999. zbog nemogućnosti povrata umjetnina u neobnovljenu crkvu, kao i zbog većih prioriteta na umjetninama iz ratnih šteta koje je bilo moguće odmah vratiti u matične objekte. U sklopu programa za 2017. godinu izrađen je elaborat s opisom zatečenog stanja inventara te s prijedlogom za nastavak radova s troškovnikom.

v. b. v.

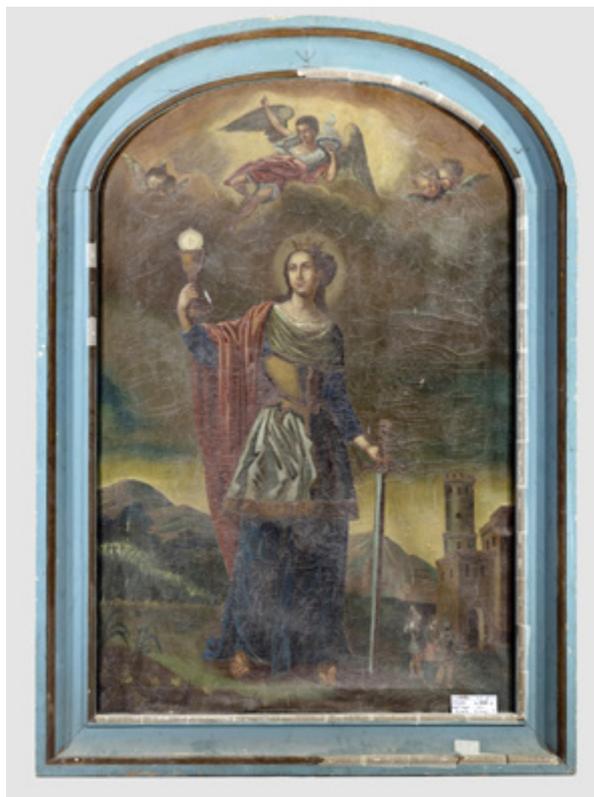
Slika 1. *Sv. Marta djevica*, stanje prije radova

Slika 2. *Sv. Josip*, stanje nakon radova

Slika 3. Atika oltara Sv. Križa, stanje tijekom radova

Slika 4. Predela oltara Immaculate, stanje tijekom radova

Slika 5. *Sv. Barbara*, stanje prije radova

Štrigova

Crkva sv. Jeronima

1738. – 1749. g.

Voditeljica programa: Teodora Kučinac

Suradnici: Ivan Srša, Martina Kolar, Ines Skomrak, Vektra d.o.o., BEL-BAU d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1405/1, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Crkvu sv. Jeronima, jedno od najvažnijih ostvarenja zrelog baroka sjeverne Hrvatske, podizali su pavlini na brežuljku iznad Štrigove od 1738. do 1749. godine. S ostacima nekadašnje pavlinske rezidencije, crkva čini skladni barokni ambijent. Glavno pročelje, na kojem je naslikan sv. Jeronim, flankiraju dva zvonika. Brod je, s pjevalištem oslonjenim na dva stupa, ritmiziran trima svodnim poljima. Centralnost trolisnog svetišta istaknuta je osmerokutnim tamburom – lanternom i kupolom sa susvodnicama. Zidne slike na zidovima i svodu svetišta rad su Ivana Krstitelja Rangera. Prikazuju apoteozu sv. Jeronima, a nastajale su između 1744. i 1749. godine. Ciklus zaštitnih radova na crkvi sv. Jeronima započet 2002. obuhvaća prije svega konzervatorsko-restauratorske radove na zidnim slikama nad trijumfalnim lukom i u svetištu te sanaciju kapilarne vlage. Tijekom 2017. godine nastavljeni su restauratorski radovi na integraciji zidnih slika u donjim zonama svetišta, većinom uništenih procesima

kristalizacije soli pri sezonskim ciklusima sušenja zidova natopljenih kapilarnom vlagom. Nakon proba bojenja i varijanti prezentacije, izvedena je rekonstrukcija naslikane arhitekture urezivanjem plitkih užljebina u žbuku, istaknutih smeđim tonom. Osnova nove žbuke obojena je svijetlim tonom zelenkaste boje, usklađene s onom na naslikanoj arhitekturi. Nastavljeni su građevinski radovi. Dovršeno je opločenje poda u lađi novim kamenim pločama. Opločenje sakristije izvedeno je ponovnom upotrebom starog kamenog opločenja lađe. Nabavljene su i postavljene kamene ploče menze, prezidanih bočnih oltara te novi poklopac kripe. Obavljeno je geodetsko snimanje i lasersko 3D skeniranje crkve te su izrađeni nacrti postojećeg stanja arhitekture u digitalnom obliku (Auto-CAD) za mjerilo 1 : 50; četiri tlocrta, sedam presjeka i nacrti četiriju pročelja.

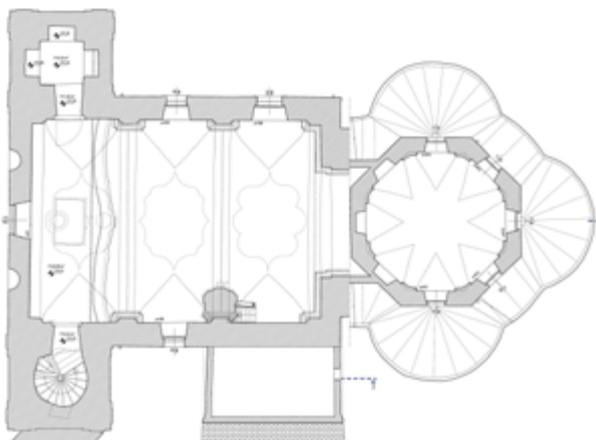
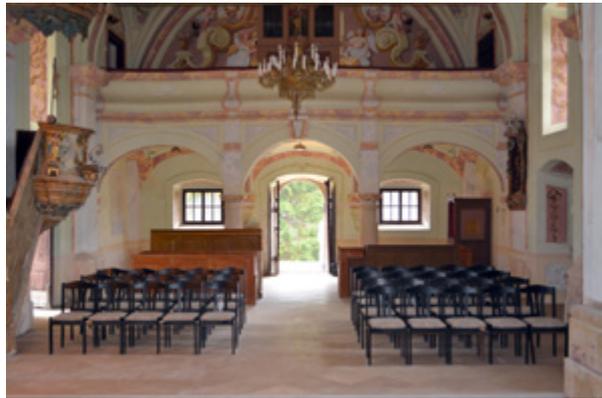
t. k.

Slika 1. Integracija slikanog sloja iznad sjevernog postamenta

Slika 2. Popločena lađa, pogled na pjevalište

Slika 3. Arhitektonska snimka postojećeg stanja, tlocrt pjevališta

Slika 4. Arhitektonska snimka postojećeg stanja, južno pročelje

Štrigova

Crkva sv. Jeronima

Glavni oltar sv. Jeronima

Nepoznati autor, 1745. g.

Rezbareno, polikromirano drvo, 308 x 484 x 80 cm

Voditelj programa: Davor Bešvir

Suradnici: Dana Buljan Cypryn, Stanko Kirić, Sandra Planko Kos

BROJ DOSJEA: ROL 49.1., LUDBREG, TRG SV. TROJSTVA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Glavni oltar sv. Jeronima podignut je 1745. godine u rokoko stilu, po uzoru na Rangerov nacrt. Tipa je monstrance s prikazom sv. Jeronima u oblacima (32 komada) sa zrakama (19 komada) i lebdećim anđelima (devet komada). Sv. Jeronim nalazi se na postamentu koji se izdiže s vrha tabernakula, a oko njega su elipsasto raspoređene zrake, oblaci i lebdeći anđeli. Anđeli nose pergamente s natpisima na latinskom jeziku, ali četiri nedostaju, kao i snop knjiga koje bi trebao držati na glavi desni donji anđeo. Tabernakul je u zoni vijenca ukrašen bogatom rokoko dekoracijom. U središtu je prikaz glave meduze u školjci, flankiran volutama, a vijenac je sa svake strane zatvoren po jednim lavom uz središnju nišu svetohraništa. Lijevo i desno nalaze se manje niše s reljefnim prikazima borbe s lavom lijevo te s nosačima grožđa desno. U 2017. godini izvedeni su pozlatarski radovi na devet anđela i njihovim krilima, stolarski i drvorezbarski

radovi na oblacima i zrakama. Izvedeno je kemijsko skidanje preslika s 32 oblaka i 19 zraka, konsolidacija izvornog sloja te radovi posrebrivanja i poliranja srebra na oblacima. S posebnom pažnjom pristupilo se obnovi središnjeg kipa sv. Jeronima, čija su izvorna polikromija, posrebrjenja i pozlata bile potpuno devastirane u posljednjoj obnovi u 20. stoljeću. Odlukom komisije iz 2016. godine dogovorena je potpuna rekonstrukcija uništenih dijelova srebra, lazura i zlata te obnova inkarnata koji je ostao sačuvan. Sa svetohraništa su uklonjeni naknadni preslici, posrebrjene su i pozlaćene sve tri niše s rezbarenim reljefima, kao i rezbarene profilacije na svetohraništu. Završetak konzervatorsko-restauratorskih radova planiran je do kraja 2018. godine, a montaža oltara u crkvi predviđena je za 2019. godinu, nakon završetka građevinskih radova u crkvi.

d. b.

Slika 1. Kip sv. Jeronima, stanje prije radova

Slika 2. Kip sv. Jeronima, stanje nakon posrebrjenja i pozlatarskih radova

Tomislavgrad, BiH

Franjevačka crkva sv. Nikole Tavelića

Isus prijatelj malenih

Vlaho Bukovac, 1888. g.

Ulje na platnu, 1300 x 440 cm

Voditelj programa: Slobodan Radić

Suradnici: Vjeran Potočić, Jurica Milinković, Dragutin Furdi, Davor Filipčić, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: 214, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S GALERIJOM KLOVIĆEVI DVORI U ZAGREBU

U povodu velike retrospektivne izložbe *Vlaho Bukovac 1/3 – pariško razdoblje*, postavljene od 18. siječnja do 11. ožujka 2018. godine u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu, na slici *Isus prijatelj malenih* bilo je potrebno izvesti manje konzervatorsko-restauratorske radove te montažu i demontažu slike u nekoliko navrata. Slika je zbog monumentalnosti i važnosti imala središnje mjesto na izložbi te je prvi put bila predstavljena hrvatskoj javnosti. Poznato je da je nastala na narudžbu jednog Bukovčeva prijatelja iz Londona te je nagrađena na pariškom Salonu 1888. godine. U Zagreb je dospjela kupnjom na dražbi početkom osamdesetih godina 20. stoljeća, a franjevački samostan u Tomislavgradu otkupio ju je sredinom osamdesetih. Zbog izuzetno velikih dimenzija, slika se nije mogla iznijeti iz crkve napeta na podokvir pa ju je prije transporta trebalo demontirati s podokvira i namotati na valjak. Nakon demontaže sa zida, sa slike je demontiran i ukrasni okvir. Prije skidanja s podokvira, rubovi slike su podlijepljeni kako pri njihovu ravnanju ne bi došlo do raspucavanja boje i podloge. Nakon demontaže s podokvira, s rubova poledine uklonjen

je porub podstavljen voštanom masom, a rubovi su izravnati. Lice slike zaštićeno je silikoniziranim papirom te je namotana na široko profiliran valjak, a potom, zajedno s ukrasnim okvirom i podokvirom, transportirana u radionicu Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu, gdje su obavljene potrebne konzervatorsko-restauratorski radovi. S rubova poledine uklonjeni su ostaci voštane mase te je podstavljen novi porub akrilnim ljepljivom. Slika je potom napeta na podokvir i s lica su uklonjene naslage nečistoće. Manja oštećenja su zakitana, a potamnjeni retuši, kao i oštećenja, retuširani. Ukrasni okvir je očišćen i stolarski pripremljen za montiranje. Nakon dovršenih radova slika je ponovno namotana na valjak te je, s podokvirom i ukrasnim okvirom, transportirana u Galeriju Klovićevi dvori, gdje je ponovo napeta na podokvir i uokvirena te izložena na izložbi. Nakon zatvaranja izložbe, na isti je način demontirana, transportirana u franjevački samostan u Tomislavgradu te ponovno u crkvi napeta na podokvir i montirana na zid.

s. r.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje tijekom izrade poruba

Slika 3. Stanje nakon radova

Topusko

Kompleks ruševina cistercitske opatije

13. st.

Voditeljica programa: Ana Škevin Mikulandra

Suradnici: Edita Šurina, Tonko Fabris, Intrados projekt d.o.o., Kontrol-biro Prister, Hrvoje Kekez, Gearh d.o.o., Kamenarski centar i klesarstvo, vl. Stipe Lucić, Krešimir Petrić, BEL-BAU d.o.o., Konzervatorski odjel u Sisku

BROJ DOSJEA: 1093, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Od trobrodne cistercitske crkve sv. Marije iz 13. stoljeća u punoj visini od 23,5 m sačuvano je zapadno pročelje koje je u izrazito lošem stanju. Na pročelju su vidljive pukotine, zid je deformiran, s izrazito degradiranom kamenom građom, a dijelovi zida nedostaju. Ostali dijelovi crkve sačuvani su u arheološkom sloju. Prema prethodno izrađenoj projektnoj dokumentaciji (koju je izradila tvrtka Lokošek projekt iz Zagreba), izvedeni su radovi ugradnje kamenih blokova, prethodno ispiljenih u skladu sa specifikacijom i dopremljenih na gradilište te klesanje elemenata lučnog nadvoja. Obijene su cementne sljubnice, a metalne zatege su očišćene i zaštićene protiv korozije. Obavljen je redoviti remont postojeće prostorne skele. U 2017. godini izrađena je Povijesna studija cistercitske opatije Blažene Djevice Marije u Topuskom, u kojoj su objedinjena saznanja o opatiji od razvijenoga i kasnoga srednjega vijeka do danas. Za potrebe izrade studije obavljena su arhivska

istraživanja u Hrvatskom državnom arhivu, Nadbiskupijskom arhivu te Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Istraživana je građa Arhiva Republike Slovenije u Ljubljani, kao i zbirka srednjovjekovnih isprava Zemalja Krune sv. Stjepana koja se čuva u Mađarskom narodnom arhivu (Magyar Nemzeti Levéltár) u Budimpešti. Provedena su istraživanja zbirki objavljenog arhivskog gradiva relevantnog za razdoblje od početka 13. do druge polovice 16. stoljeća (Smičiklas, Lukinović, Šišić, Lopašić, Laszowski) te hrvatske i inozemne literature iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice i knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu te knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Provedena su i geofizička istraživanja na arheološkom lokalitetu s izradom elaborata.

a. š. m.

Trakošćan

Dvor Trakošćan

1. Nepoznati časnik – grenadir, nepoznati autor (Johann Michael Millitz?), 1755. – 1760. g., ulje na platnu, 90 x 74 cm
2. Petar II. Drašković, nepoznati autor, 1670. g., ulje na platnu, 106 x 77 cm
3. Ivan V. Drašković, nepoznati autor, 1672. g., ulje na platnu, 119 x 82 cm
4. Julijana Drašković, nepoznati autor, 1670. g., ulje na platnu, 110 x 80 cm

Voditeljica programa: Marina Đurović

Suradnici: Jelena Pasarić, Mirela Mateljak, Marko Begović, Dragutin Furdi, Jurica Škudar, Sanda Milošević

BROJ DOSJEA: 131 (1), 132 (2), 133 (3), 134 (4), ZAGREB, KNEZA MISLAVA 18

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Nepoznati časnik – grenadir* dio je cjeline od četrdesetak časničkih portreta. Časnik je naslikan na tamnomodroj pozadini, a nazire se i nebo s oblacima. Desna mu je ruka naslonjena na pojas, dok u lijevoj drži grenadirsku kapu, bogato ukrašenu crvenim i zlatnim tkaninama. Platno na slici je bilo rasušeno, krto i oksidirano te je visjelo opušteno na podokviru. Zatečeno je mnogo sitnih perforacija, a obris podokvira ocrtavao se na licu slike. Gubitak preparacije nalazio se na mjestima oštećenja te je bilo mnogo sitnih starosnih krakelira, manjih i većih oštećenja slikanog sloja i preparacije. Na svim je slikama zatečen potamnjeni stari lak te sloj prljavštine i prašine. Na ukrasnom okviru slike (1) bila su prisutna manja mehanička oštećenja nosioca, a kutni spojevi oslabljeni. Uklonjena je površinska nečistoća, kutni spojevi su učvršćeni, a manja mehanička oštećenja nosioca rekonstruirana. Rekonstrukcije su obrađene i retušima usklađene s originalom te je okvir zaštićen lakom. Na slici (2) prikazan je dječak Petar II. Drašković u dobi od godinu dana i osam mjeseci, 1670. godine. S njegove desne strane je slikani natpis s već navedenim podacima, ispod čega je grb obitelji Drašković. U donjem dijelu slike nalaze se dvije životinje: lovački pas i siva čaplja. Na slici (3) je u punoj veličini prikazan dječak Ivan Drašković, 1672. godine. S njegove desne strane je bogato ukrašena

vaza puna raznovrsnog cvijeća, a ispred nje, na crvenom baršunastom jastuku leži pas, čija je glava nalik na ljudsku. Na slici (4) prikazana je mala djevojčica Julijana Drašković u punoj veličini, u dobi od dvije godine i deset mjeseci, 1670. godine. Iznad stola je slikani natpis s navedenim podacima, a ispod njega je grb obitelji Drašković. Na slikama (2, 3 i 4) bilo je mnogo debelih preslika i zakita, koji su mahom prelazili preko originalnog slikanog sloja. Prilikom testova topivosti ustanovljen je isti problem, vrlo osjetljive stare rekonstrukcije slikanog sloja s lazurama miješanim u laku, pa je lak radi stalne provjere stanjivan pod UV svjetlom. Slike su u dodatnim istraživačkim radovima snimljene RTG-om. Slike (2 i 4) imale su vrlo stanjen originalni slikani sloj, ispod preslika nije bilo dovoljno materijala za rekonstrukciju pa su podslikane gvašem, lakirane međulakom i završno rekonstruirane smolnim lazurama. Na slici (3) provedeni su vrlo opsežni konzervatorsko-restauratorski radovi. Potamnjeni, debelo nanaseni lak je uklonjen, kao i većina debelih preslika, ispod kojih je bilo dovoljno elemenata za rekonstrukciju. Pločice u dnu slike prvotno su bile mnogo manje, promijenjena je visina stola, čime je bio preslikan i dio slatkiša izvan zdjele. Zdjela je također dosta preslikana, ali nismo raspolagali s dovoljno podataka za rekonstrukciju pa ti preslici nisu uklonjeni. Na rubovima slike sa svih strana

nedostaje po tri centimetra slikanog sloja. Pretpostavlja se da je prilagođavana novom formatu okvira pa je možda zbog toga proširena. S obzirom na količinu slojeva starih i novih rekonstrukcija i preslika, površina slike bila je vrlo neravna pa je ujednačavanje strukture s originalom bilo

vrlo zahtjevno. Provedeni su opsežni radovi na rekonstrukciji slikanog sloja gvašem, slika je lakirana međulakom i završno lazurirana smolnim bojama.

s. m., m. đ.

Slika 1. *Nepoznati časnik – grenadir*, stanje prije radova, koso svjetlo

Slika 2. *Nepoznati časnik – grenadir*, stanje nakon radova

Slika 3. *Ivan V. Drašković*, stanje tijekom radova

Slika 4. *Ivan V. Drašković*, stanje nakon radova

Trogir

Benediktinski samostan sv. Nikole

Viseći svijećnjak II

Venecijanska zlatarska radionica, 18. st.

Lijeivano, iskucano i gravirano srebro, visina: 106 cm, promjer vrata: 17,5 cm

Voditelj programa: Aleksandar Kotlar

Suradnica: Sonja Đuraš

BROJ DOSJEA: 1850/2, ZADAR, BEDEMI ZADARSKIH POBUNA BB

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Viseći svijećnjak velikih dimenzija dio je bogate zbirke ženskog benediktinskog samostana u Trogiru. Izduženog je trbušastog tijela prekrivenog motivom ribljih mjehura, s tri lijevana uporišta za lance u obliku akantusova lista. Zvonolika donja posuda završava lijevanim dnom u obliku češera. Srebrno oplošje ukrašeno je nizom plitkih graviranih vitica i plitkim punciranim točkama, dok su unutar ribljih mjehura ovali s graviranim motivom stabljika ruže. Lanci prekinuti kruškolikim srebrnim ukrasima spajaju se u manjem, gornjem poklopcu, na kojem se ponavljaju ukrasi s tijela. Kontrolni žigovi nisu sačuvani. Srebrni lim visećeg svijećnjaka je potamnio i poprimio tamnosivi ton. Na ovalnim mjehurima bile su vidljive brojne udubine i puknuća lima, dok je cijeli predmet bio nagnječen i iskrivljen. Dno se moglo potpuno odvojiti od ostatka svijećnjaka, ali je sačuvano zahvaljujući recentno provučenoj žici kroz predmet. Lanci su djelomično sačuvani, s vidljivim neadekvatnim umecima od žice, dok je unutrašnjost predmeta

bila prekrivena debelim naslagama masti i ulja te čađe. Dopremljena umjetnina je nakon detaljnog fotodokumentiranja zatečenog stanja rastavljena na dijelove i očišćena. Udubljenja i iskrivljenja srebrnog oplošja su ispravljena, ovisno o vrsti oštećenja – na toplo ili na hladno, različito profiliranim alatima te čekićem preko kože i vrećica s pijeskom. Sve pukotine sanirane su kompozitnim materijalima, a predmet potom ispoliran mekim četkama i sredstvima za poliranje srebra. Navedenim postupkom uklonjene su manje ogrebotine na površini (nastale kao posljedica čišćenja pregrubim sredstvima za čišćenje), čime je predmetu vraćen originalni sjaj. Uslijedilo je retuširanje zapunjenih rupa polaganjem srebrnih listića na prethodno nanesen mikstion. Posljednje faze zahvata uključivale su sastavljanje predmeta i lakiranje da bi se spriječilo daljnje propadanje umjetnine.

s. đ.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Trogir

Katedrala sv. Lovre

Dalmatika (inv. br. 2)

Venecijanska provenijencija (?), 15. – 16. st.

Svileni rezani baršun, pozlaćene niti, raznobojne svilene niti, 122,5 x 149,5 cm

Voditeljica programa: Željka Mlinarić Galler

Suradnici: Marta Budicin, Natalija Vasić, Jovan Kliska, Margareta Klofutar

BROJ DOSJEA: 8879, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Dalmatika (inv. br. 2) izrađena je u 15./16. st. i pretpostavlja se da je venecijanske provenijencije. Ta se dalmatika, s dalmatikom inv. br. 1, vezuje uz trogirskog biskupa Jacopa Torlonea. Izrađena je u T-kroju od crvenog svilenog rezanog baršuna te ima lanenu podstavu. Ukrašena je četirima širim pravokutnim našivcima simetrično raspoređenima u dva registra s prednje i stražnje strane. Unutar navedenih našivaka u upisanim gotičkim kvadrilobima pozlaćenim i raznobojnim svilenim nitima izvezen je prikaz sveca s kulom te crkvom i zvonikom u pejzažu. Površina našivka vezena je pozlaćenim nitima te ukrašena tankim viticama s četiri četverolatična cvijeta crvene i plave boje. Zbog velike oštećenosti vezenih prikaza pejzaž je slabo čitljiv; tek se po rijetkim ostacima veza može nazreti arhitektura, plavo nebo i zeleni krajolik. Tako je u gornjem kvadrilobu prednje strane vezeni prikaz sv. Lovre, đakona i mučenika, u đakonskom ornatu s karakterističnom crvenom dalmatikom i frizurom te mučeničkom palmom. U donjem dijelu prednje strane nalazi se prikaz sv. Jakova starijeg apostola, duže kose s karakterističnim hodočasnničkim plaštom, čija je površina ukrašena tzv. francuskim čvorovima od pozlaćenih i svilenih niti u imitaciji krzna. Zanimljivo je napomenuti da taj našivak jedini ima plave

cvjetove sa svake strane kvadriloba. U gornjem dijelu stražnje strane najslabije je očuvan prikaz neutvrđenog svetačkog lika duge kose i brade. U donjem dijelu stražnje strane prikaz je starijeg svetačkog lika s kratkom kosom i bradom, moguće sv. Petra apostola. Zanimljivost prikaza je u tome što je to jedini lik prikazan frontalno, dok su svi ostali prikazani u poluprofilu, ali i u svetačkom plaštu, koji je ukrašen francuskim čvorovima u imitaciji krzna. U pozadini svetačkih figura naziru se crkva sa zvonikom i kula, a u vrhu prikaza plava boja neba i zelena boja okolnog pejzaža. U predjelu svetačkih lica zbog potpune istrošenosti, odnosno nedostatka sviloveza vidljive su linije preparativnog crteža koji pokazuje vrsnoću i minucioznost izrade. Posebnost ove dalmatike, kao i dalmatike inv. br. 1 iz istog kompleta, jest u tome što likovi nisu prikazani u prostoru podno ciborija s uobičajenim kupolama svojstvenim vezovima grupa San Marco i Miracoli venecijanske provenijencije, nego na otvorenom, s crkvom i kulom u pozadini zelenog pejzaža i plavog neba. Baršun dalmatike zatečen je u vrlo lošem stanju očuvanosti, prekriven slojem prašine, pukotinama i rupama. Zatečene su i povijesne intervencije zatvaranja pukotina na baršunu i vezenim prikazima baršunastom viticom i neprimjerenim

koncima. Podstavna je tkanina bila u boljem stanju od glavne tkanine, prekrivena prašinom i manjim brojem oštećenja. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su izradu fotografske i grafičke dokumentacije, kemijsku i tehnološku analizu materijala i načina izrade. Izvedeno je suho čišćenje te odvajanje glavne i podstavne tkanine. Uklonjene su prethodne intervencije i zatvorena oštećenja na vezenim prikazima, a odignute metalne niti

pričvršćene su za podlogu svilenim koncem. Oštećenja na baršunu podložena su prethodno pripremljenom svilenom tkaninom te pričvršćena svilenim koncem odgovarajućim bodom. Zatvorena su i manja oštećenja na lanenoj podstavi te su spojene glavna i podstavna tkanina. Umjetnina je pohranjena u kutiju od beskiselinskog kartona te vraćena vlasniku.

ž. m. g., m. b.

Slika 1. Prednja strana prije radova

Slika 2. Prednja strana nakon radova

Slika 3. Detalj sa sv. Jakovom Starijim, stanje prije radova

Slika 4. Detalj sa sv. Jakovom Starijim, stanje nakon radova

Trogir

Katedrala sv. Lovre

Sv. Augustin i bl. Augustin Kažotić

Jacopo Palma mlađi, 1599. g.

Ulje na platnu, 270 x 127 cm

Voditelj programa: Josip Delić

BROJ DOSJEA: 288/17, SPLIT, PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika Sv. Augustin i bl. Augustin Kažotić iz trogirске katedrale sv. Lovre djelo je Jacopa Palme mlađega iz 1599. godine. Sv. Augustin prikazan je u bijeloj halji i s crvenim plaštom te s mitrom na glavi. Svetac lijevom rukom drži pastoral, čijom oštricom potire lik sotone podno svojih nogu, dok desnicom blagoslivlja. Ispred sv. Augustina kleči bl. Augustin Kažotić u dominikanskoj odjeći. Slika je popravljena u Beču između 1873. i 1883. godine, kad Mihovil Glavinčić upravlja Arheološkim muzejom u Splitu. Nosilac slike je laneno platno načinjeno platnenim vezom. Izvorna pravokutna slika s lučnim završetkom sastavljena je od jednog komada platna. U prijašnjem restauratorskom zahvatu, izvedenom u Beču, izmijenjene su dimenzije slike i njezin oblik. Slika je u tom zahvatu postavljena na novo, veće platno, proširena sa svih strana, te je tako dobila oblik uspravnog pravokutnika. Na platnu naknadne intervencije naslikana je mramorna arhitektura (pilastri i reljefi) unutar koje je smještena izvorna slika. Debele naslage površinske prljavštine i debeo sloj požutjelog laka

uvelike su otežavali očitavanje prikaza slike. Slikani sloj je na pojedinim mjestima bio izrazito nestabilan te se s preparacijom odizao od nosioca slike. Na slici su bili retuši iz prethodnih restauratorskih zahvata koji su na pojedinim mjestima prelazili preko izvornog slikanog sloja. U radionici HRZ-a u Splitu radovi su počeli konsolidacijom slikanog sloja, nakon čega je uslijedilo čišćenje i uklanjanje površinske prljavštine, debelog sloja laka i retuša. Poleđina slike očišćena je mehaničkim postupkom, kistom i skalpelom. Strukturna oštećenja platnenog nosioca slike sanirana su umetanjem novog platna, a rubovi platna ojačani su lijepljenjem platnenih traka. Trake lanenog platna aplicirane su akrilnom disperzijom duž rubova poleđine nosioca (platno iz naknadne intervencije). Nakon napinjanja slike na podokvir, izvedena je rekonstrukcija preparacije, izolacija kredne površine, podslik, nanošenje izolacijskog laka, završni retuš i završno lakiranje.

j. d.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Trsteno

Ljetnikovac Gučetić, zgrada s krušnom peći

18. – 19. st.

Voditeljica programa: Krasanka Majer Jurišić

Suradnice: Andrea Šimunić, Ana Škevin Mikulandra, Edita Šurina, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 1428, ZAGREB, ILICA 44/1

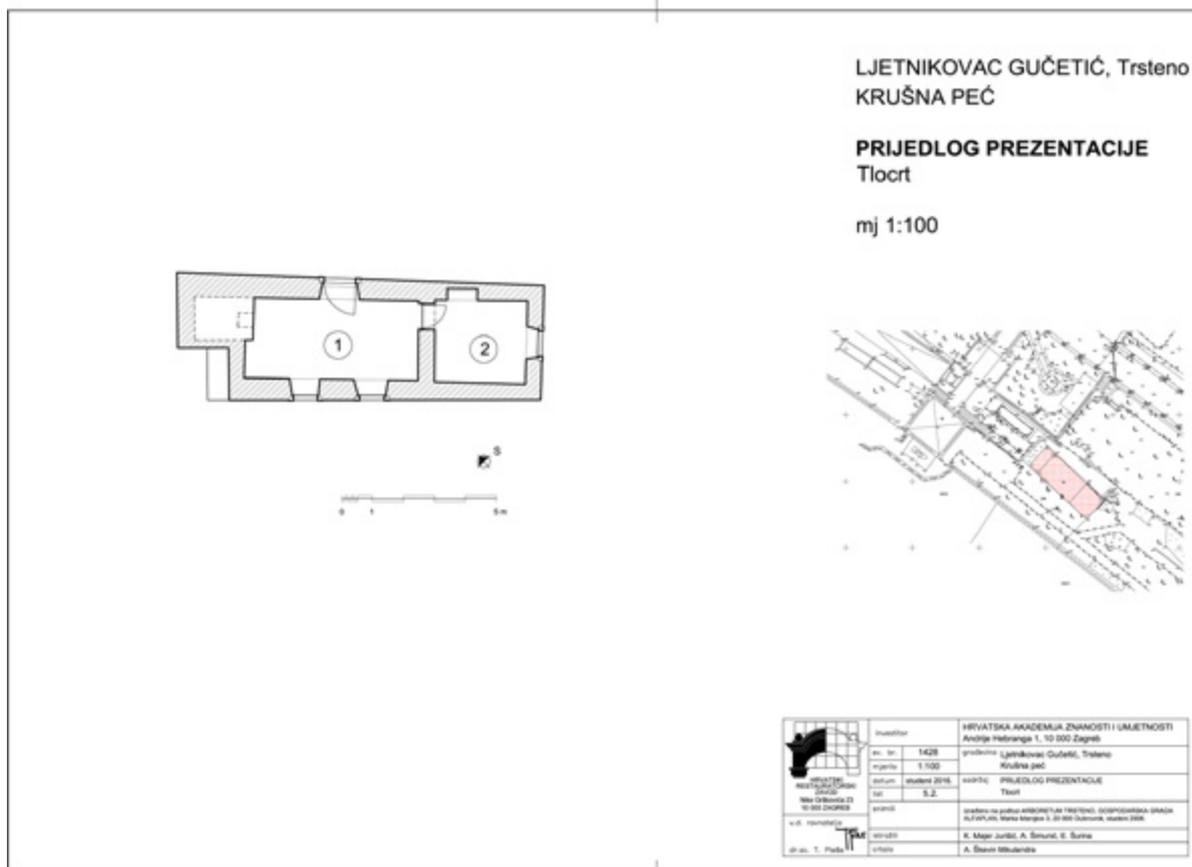
PROGRAM PREMA UGOVORU S HRVATSKOM AKADEMIJOM ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Ladanjski kompleks obitelji Gučetić u Trstenom izgrađen je na prijelazu 15. u 16. stoljeće. Čini ga ljetnikovac i nekoliko povijesnih građevina, povijesni renesansni perivoj, neoromantični perivoj s kraja 19. stoljeća, stari maslinik i okolna prirodna vegetacija. Sklop gospodarskih zgrada odvojen je od samog ljetnikovca još od najranijeg vremena. Među njima je i zgrada s krušnom peći u istočnom dijelu ladanjskog sklopa, južno od glavne šetnice. Za razliku od mlinice za masline i gospodarske zgrade, koje su sagrađene neposredno uz potok i istočni ogradni zid, zgrada s krušnom peći nalazi se bliže ljetnikovcu, uz paviljon, na travnatoj terasi nižoj od ljetnikovca. Slobodnostojeća je, bez krova (koji su činile kupe kanalice), građena kamenom lomljencem. Izduljenog je tlocrta u smjeru istok – zapad, podijeljen na dvije prostorije koje zauzimaju cijelu dubinu zgrade, postavljene jedna uz drugu. Jednostavna i skromna

građevina primjer je lokalnog tradicijskog graditeljstva, nužan za razumijevanje i poznavanje onodobnog načina gospodarenja imanjem. Prema povijesnim podacima, zgrada je izgrađena najvjerojatnije tijekom 18. stoljeća, u vrijeme barokne obnove ljetnikovca nakon stradanja u velikom potresu 1667. godine. Poslije se, početkom 19. stoljeća, na postojeću zidanu strukturu veće prostorije dograđuje manja, u svrhu potrebnog prostora za odlaganje. Tijekom 20. stoljeća ta je prostorija, a i cijela građevina, prenamijenjena u stambeni prostor. Godine 2017., prema konzervatorsko-restauratorskom elaboratu i prijedlogu prezentacije, izrađena je projektna dokumentacija (idejni i glavni projekt) zgrade s krušnom peći. Projekti su usklađeni sa smjernicama za obnovu i s budućom namjenom izložbeno-edukativnog prostora ljetne ladanjske kuhinje.

k. m. j., a. š. m.

Slika 1. Prijedlog prezentacije zgrade s krušnom peći

Trški Vrh

Crkva sv. Marije Jeruzalemske

1752. g, zidne slike 1772. g.

Voditeljica programa: Borka Milković

Suradnici: Dijana Požar, Miroslav Jelenčić, Graditeljstvo Kolak d.o.o., Geoexpert GTB d.o.o., Intrados projekt d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1284, ZAGREB, ILICA 44

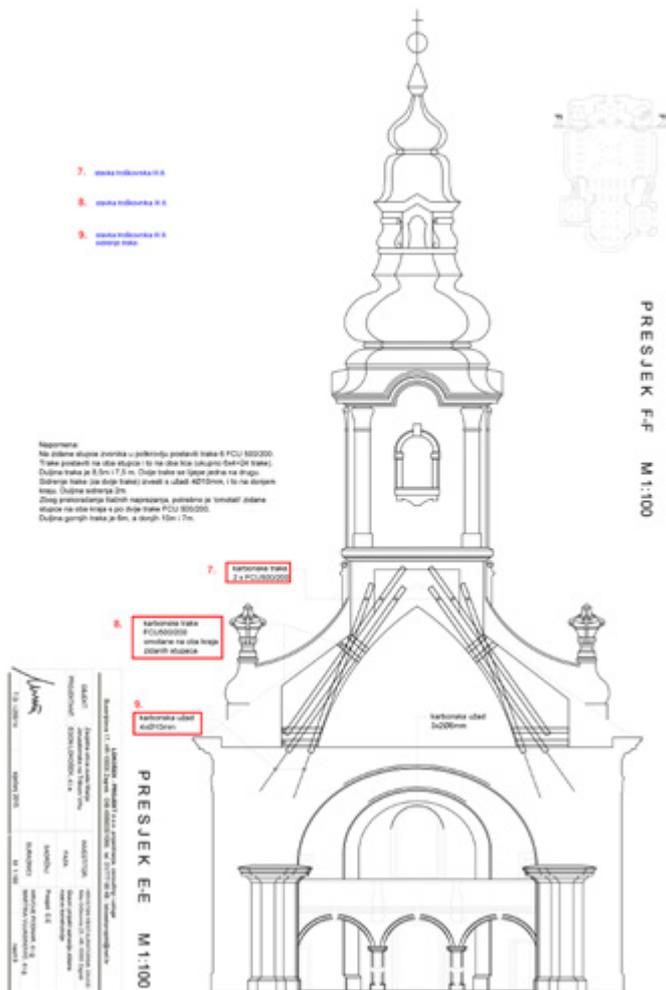
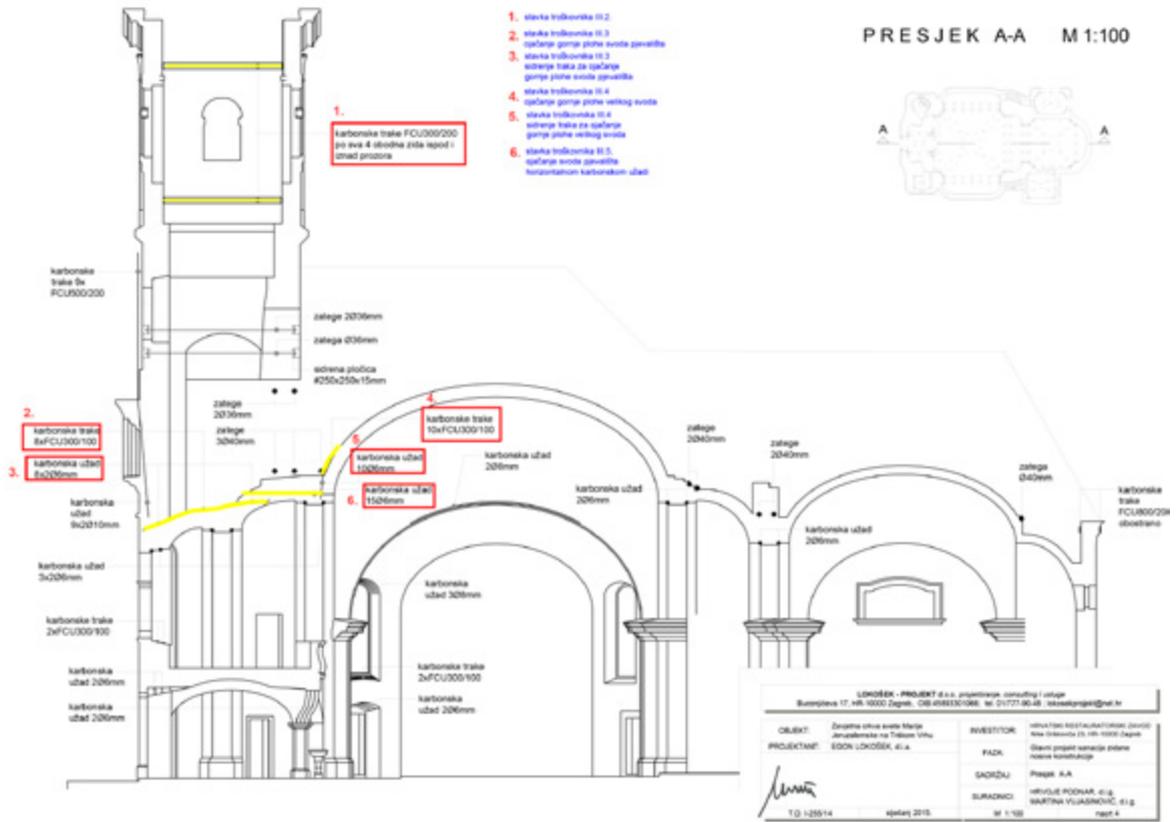
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Zavjetna crkva Majke Božje Jeruzalemske s cinktorom smještena je na brijegu Trški Vrh nad Krapinom. Građena je od 1750. do 1752. godine prema projektu Josipa Javornika. Pripada tipu četverolisnih crkava koje potječu od čeških graditelja Dientzenhofera. Unutrašnjost se sastoji od jednog prostranog traveja, dubokog svetišta, plitkog prostora bočnih kapela i uskog pjevališta. Konveksno-konkavno pročelje raščlanjeno je pilastrima i vijencima. Crkva je remek-djelo barokne arhitekture, opremljena bogatim baroknim oltarima i oslikana freskama A. J. Lerchingera iz 1772. te čini svojevrsan Gesamtkunstwerk barokne umjetnosti u Hrvatskoj. U 2017. godini dovršeno je izvođenje drenažnog prstena oko crkve i njegovo spajanje na prethodno izvedene drenove. Radovi na drenažno-odvodnom sustavu obuhvatili su pregled i čišćenje sustava odvodnje oborinskih voda te reaktiviranje ispusta uz jugoistočni

ugao cinktora. Dovršetakom navedenih radova privremeno će se prekinuti radovi na drenažno-odvodnom sustavu cijelog kompleksa. Drenažni prsten povezan sa struktura cinktora izvodit će se, ovisno o pokazateljima zadržavanja vode na platou, pri obnovi cinktora. U studenome 2017. počeli su radovi sanacije zidane konstrukcije crkve prema prethodno izrađenoj projektnoj dokumentaciji. Cjelina izvedenih radova odnosila se na sanaciju zidane konstrukcije crkve u potkrovnoj zoni iznad pjevališta te u dijelu zvonika. Zbog točnog utvrđivanja debljine svodova iznad pjevališta, kroz koje je izvođeno krunsko bušenje radi ugradnje karbonskih sidara, obavljeno je lasersko 3D skeniranje gornje plohe svodova iznad pjevališta i kompariranje podataka snimanja s podacima prethodno obavljenog skeniranja unutrašnjosti crkve.

b. mi.

Slika 1. Izvadak iz projekta sanacije zidane konstrukcije crkve s označenim zonama intervencije u 2017. godini

Tugare, zaseok Truša

Crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije

Kazula

Talijanska provenijencija, 17. – 18. st.

Vuna, lan, 100 x 67 cm

Voditeljica programa: Petra Franić Haniš

Suradnici: Marta Budicin, Natalija Vasić, Jovan Kliska, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Suzana Kallay

BROJ DOSJEA: 203, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kazula iz crkve Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije vjerojatno je talijanske provenijencije i pretpostavlja se da potječe iz 17./18. stoljeća. Specifična je po tome što je glavna tkanina izrađena od vunenog dvobojnog damasta, bijele osnove i zagasito narančaste potke. Motiv tvore duže, povijene bijele stabljike stiliziranog akanta, koje čine raport od 18 x 18 cm na narančastoj podlozi. Motiv je raspoređen prozračno, u okomitom i dijagonalnom smjeru po površini kazule. Oko vratnog izreza, na prednjoj i stražnjoj strani kazule nalaze se ukrasne trake izrađene od lana u osnovi i potki, s dodatkom metalnih niti koje se isprepliću u središnjem dijelu, tvoreći uzorak romba te metalnih lamela po rubovima. Kazula je zatečena bez vanjskih ukrasnih traka, površine prekrivene slojem nečistoća i mrljama nepoznatog porijekla. Glavna i podstavna tkanina bile su izrazito izgužvane. Cjeloviti

konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su izradu fotografske i pisane dokumentacije zatečenog stanja, laboratorijske analize, detaljnu grafičku dokumentaciju oštećenja i mrlja te krojnih dijelova, a kazula je i detaljno izmjerena. Izvedeno je suho čišćenje, odvojena je podstava te je glavna tkanina očišćena kemijski, dok je podstava očišćena mokrim postupkom. Glavna tkanina je cijelom površinom obaju dijelova podložena lanenom tkaninom koja je prethodno obojena u zadani ton, a oštećenja su zatvorena svilenim filamentom i izravnata staklenim utezima. Nakon završenih radova, dijelovi kazule izravnati su na toplinskom stolu te je predmet spojen u cjelinu. Nakon završetka radova kazula je pohranjena u opremu od beskiselninskog kartona i vraćena vlasniku.

p. f. h., m. b.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Umag

Arheološko nalazište Katoro

Arheološke strukture (podni mozaici, zidni oslici, fragmenti oslikane stropne žbuke)

Nepoznati autor, 1. – 4. st.

Mozaik, tehnike *opus tessellatum*, *fresco* i *fresco-secco*, oko 60 m²

Voditelj programa: Toni Šaina

Suradnici: Tea Trumbić, Bojan Braun, Matea Ormuž, Silvija Đolonga, djelatnici Muzeja grada Umaga i djelatnici tvrtke Macuka d.o.o. iz Sv. Petra u Šumi

BROJ DOSJEA: 2328, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Rimska vila maritima Katoro smještena je sjeverno od Umaga na poluotoku Katoro. Arheološki lokalitet je samo djelomično istražen. Redovitim obilaskom terena i dojavom građana 2013. godine, primijećeno je da se uz južnu obalnu stranu poluotoka Katoro, zbog jakih udara vjetra i morskih valova, „otvorio“ profil unutar kojega su vidljivi zidovi, žbuke i podovi s mozaicima. Sljedeće, 2014. godine, pokrenut je projekt „Konzervatorsko-restauratorski radovi na arheološkom lokalitetu Katoro“, koji je uključivao arheološka istraživanja te konzervatorske i restauratorske radove otkrivenih arheoloških struktura. Voditeljica projekta i arheoloških istraživanja bila je Biljana Petrović Markežić. Nakon dolaska na teren, uklonjen je sloj pijeska, šljunka i geotekstila kojim je preliminarno zaštićen lokalitet. Oštećeni rubovi mozaika i zidnog oslika ponovo su zaštićeni opšivanjem vapneno-pješčanom žbukom. Potom su pregledani dijelovi urušene stropne žbuke te se pristupilo izradi plana dizanja. Radovi su se sastojali od čišćenja fragmenata od nevezanih dijelova žbuke, definiranja rubova i lijevanja gipsa na poledinu očišćenih

fragmenata koji su dodatno armirani PVC mrežicom. Fragmenti su nakon pripreme pažljivo odvojeni od podloge uz pomoć željeznih lamela, zidarskih žlica i mačeta. Manji fragmenti, okrenuti oslikanim dijelom prema gore, zaštićeni su nanošenjem *facinga*. Nakon što je fragment pažljivo odvojen od podloge, okrenut je i prenesen u skladište Muzeja. Nakon uklanjanja svih fragmenata, moglo se pristupiti radovima na mozaiku, čija je površina očišćena od ostataka žbuke, zemlje i ostalih nečistoća. Oštećeni rubovi mozaika i lakune definirani su i opšiveni vapneno-pješčanom žbukom kojom su ispunjene i prazne fuge mozaika. Nakon uklanjanja urušenih fragmenata i konzervacije mozaika, pristupilo se uređenju kruništa zidova. Radovi su uključivali razgradnju ili prezidavanje labilnih dijelova zidova koji su naknadno zidani te ponovno uredno zidanje korištenjem zatečenog kamena i novog vapnenog morta. Sjeverni zid je nadograđen do visine povijesne žbuke. Nakon poravnanja zidova, pažljivo je položena paropropusna hidroizolacijska dvokomponentna folija na mozaik i zidove prostorija kako bi se

zaštitila vapnena žbuka. Spojevi folija izvedeni su prema uputama proizvođača, a vrhovi zidova su nakon preklapanja pokriveni jednim redom kamenja. Prije polaganja folije izrađen je nagib prema moru za lakše otjecanje vode

koja će se nakupljati. Sve prostorije potom su zatrpane s pola metra šljunka.

t. š.

Slika 1. Pogled na lokalitet 2017. g.

Slika 2. Pogled na lokalitet početkom radova

Slika 3. Nakon uklanjanja urušenih fragmenta stropne žbuke

Slika 4. Pogled na lokalitet nakon zatrpanja rizlom

Valpovo

Valpovački muzej

1. Oslobođenje Petrinje, Johann Ambrosius Siebmacher, 1602. g., bakrorez, 19,9 x 32,7 cm
2. Oslobođenje Virovitice, Giovanni Giacomo de Rossi prema Giacomu Cantelliju da Vignoli, od 1684. do 1690. g., bakrorez, 16,5 x 20,2 cm
3. Paljenje osječkog mosta, nepoznati autor, oko 1685. g., bakrorez, 14,6 x 20,2 cm
4. Plan logora bavarskih trupa 20. srpnja 1686. g. kod Osijeka, Michael Wening prema Ludwigu Nikolausu von Hallartu, oko 1688. g., bakrorez, 32 x 40,5 cm
5. Rothenthurn, Mathias Greischer, 1688. g., bakrorez, 16,1 x 39 cm
6. Bitka kod Haršanja/Nagy Harsány (Neuhäusel), 12. kolovoza 1687. g., Johanna Sibylla Küsel prema Sébastienu Le Clercu, 1704. g., bakrorez, bakropis, 23,1 x 18 cm
7. Iznenadeni ljubavnici, René Gaillard, prema Françoisu Boucheru, kraj 18. st., bakrorez, 54,2 x 43,2 cm

Voditelj programa: Andro Šimičić

Suradnici: Karmen Lečić, Marta Budicin, Natalija Vasić, Jovan Kliska, Margareta Klofutar

BROJ DOSJEA: 196 (1), 197 (2), 198 (3), 199 (4), 200 (5), 201 (6), 202 (7), ZAGREB, ILICA 44
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Valpovačka zbirka čuva 28 grafičkih listova u tehnici bakroreza, bakropisa i litografije sa žanr-scenama, ratnim scenama te portretima obitelji Prandau-Normann. Najstariji bakrorezi datirani su u 17. i 18. st., a djela su poznatih europskih grafičara izrađena u spomen na pobjede kršćanske vojske nad Osmanlijama. Skupljao ih je vjerojatno Petar barun Prandau (1676. – 1767.), valpovački vlastelin, carski poslanik i potpredsjednik bečke Dvorske komore te sudionik tih događanja. Najstariji bakrorez je Oslobođenje Petrinje iz 1602. g., rad nirnberškog grafičara J. A. Siebmachera. Član ugledne talijanske obitelji gravera, Giovanni Giacomo de Rossi (1627. – 1691.) autor je bakroreza Oslobođenje Virovitice koji prikazuje pobjedu kršćanske vojske 11. srpnja 1684. Godine 1685. nastao je bakrorez Paljenje osječkog mosta, rad nepoznatog, ali vrlo vještog bakroresca. Bakrorez Plan logora bavarskih trupa 20. srpnja 1686. kod Osijeka autora Michaela We-

ninga (1645. – 1718.) prikazuje postrojbu bavarskog kneza izbornika Maxa Emanuela. Minuciozno i vrlo kvalitetno izrađen bakrorez Bitka kod Haršanja / Nagy Harsány (Neuhäusel), 12. kolovoza 1687. prikazuje pobjedonosnu bitku kršćanske vojske i vedute drugih oslobođenih gradova. Bakrorez Rothenthurn prikazuje istoimeni dvorac u vlasništvu obitelji Normann. Radi se zapravo o listu iz knjige *Topographia Archiducatus Carinthiae Antiquae & Modernae Completa* slovenskog plemića, učenjaka i crtača Janeza Vajkarda Valvasora (1641. – 1693.), koju je obogatio s 223 bakroreza s prikazom gradova, samostana i utvrda u Koruškoj. Uz te grafike, cjeloviti radovi izvedeni su i na bakrorezu Iznenadeni ljubavnici iz 1790., jednom od rijetkih bakroreza s romantičnom genre tematikom u valpovačkoj zbirci. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su mjerenjem pH-vrijednosti papirnatog nosioca te uklanjanjem zatečene opreme. Uslijedilo je suho i

mokro čišćenje. Na bakrorezima *Oslobođenje Virovitice* i *Paljenje osječkog mosta* provedeno je fiksiranje tinte kako bi se moglo pristupiti mokrom čišćenju. Potom je izvedena neutralizacija, konsolidacija i rekonstrukcija poderotina japanskim i ručno izrađenim papirom. Na umjetnini *Paljenje osječkog mosta* djelomično je iskorištena nadoknada zatečena iz prijašnjeg zahvata koja nije

narušavala stanje papirnato nosioca. Retuš je izveden suhim pastelama. Nakon završetka radova za umjetnine koje su namijenjene izlaganju i imaju okvire, izrađeni su poledinski beskiselinski kartoni te distanceri koji će ih odvajati od stakla, dok je za preostale umjetnine izrađen klasični paspartu od pH neutralnog kartona.

a. š., m. b.

Slika 1. *Oslobođenje Virovitice*, stanje prije radova

Slika 2. *Oslobođenje Virovitice*, stanje nakon radova

Slika 3. *Iznenadjeni ljubavnici*, stanje prije radova

Slika 4. *Iznenadjeni ljubavnici*, stanje nakon radova

Varaždin

Crkva sv. Ivana Krstitelja i franjevački samostan

Glavni oltar sv. Ivana Krstitelja

Simon, Reiss, Zirky 1699. – 1701. g.

Rezbareno, polikromirano drvo, 10 x 13 x 3,5 m

Voditelj programa: Tomislav Sikinger

Suradnici: Vesnica Abramović, Dijana Črepinko, Venija Bobnjarić-Vučković, Stanko Kirić, Sandra Planko Kos, Dana Buljan Cypryn, Davor Bešvir

BROJ DOSJEA: ROL.29.2., LUDBREG, TRG SV. TROJSTVA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

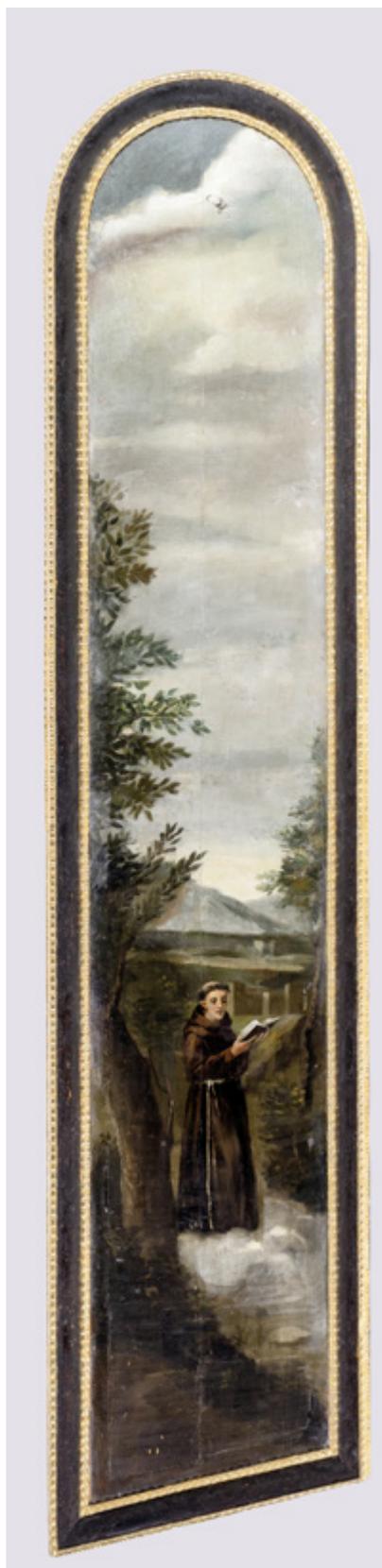
Današnji veliki oltar sv. Ivana Krstitelja izuzetan je po arhitektonskom rješenju. Ne samo da zauzima cijelu širinu svetišta nego je izvorno bio predviđen za tri oltarne menze. Oltarna arhitektura je razvedena, a postamenti i predela raščlanjeni ukkladama. Oltar ima tri cjeline odijeljene masivnim stupovima, između kojih se nalazi šest skulptura svetačkih likova. Na središnjoj niši je oltarna pala s prikazom Kristova krštenja, a u bočnim nišama su slike sv. Ivana Kapistrana i Paškala Bajlonskog te prizori iz života svetaca. Na bočnim dijelovima vijenca oltara nalaze se segmenti luka na kojima sjede veliki anđeli. Glavna oltarna slika je demontirana s podokvira, kemijski je uklonjen požutjeli lak s lica, sanirana su mehanička oštećenja platnenog nosioca te je na svim mjestima oštećenja slikanog sloja, kao i na novim intarzijama, provedena nadoknada u sloju osnove. Nakon izolacije sloja izveden je retuš, napinjanje na postojeći podokvir i lakiranje. Dvije bočne slikane kompozicije s prizorima iz života sv. Ivana Kapistrana i Paškala Bajlonskog sastoje se od dviju središnjih slika (izvedenih tehnikom ulja na platnu) i četi-

riju bočnih, slikanih uljanim bojama na drvenoj podlozi. S ukrasnog okvira slika na drvenoj podlozi kemijski je uklonjen preslik, sanirana su oštećenja u drvenom nosiocu i izvedena nadoknada u sloju kredne osnove. Potom su kredirani dijelovi bolusirani, a na bolus položeni listići zlata. Na ukrasnim okvirima bočnih prizora ponavlja se za taj oltar specifična završna obrada crne i voštano obrađene polikromije arhitekture oltara. Sa slikanih prizora uklonjen je potamnjeni lak, oštećenja u osnovi slike su sanirana krednom osnovom i izveden je retuš lakirnim bojama. Slike su završno zaštićene lakom. Dva velika anđela na lomljenim lukovima vijenca kemijski su dočišćena od sloja preslika do izvorne polikromije i pozlate, sanirana su oštećenja u drvenom nosiocu, a odvojeni dijelovi ponovo su spojeni u cjelinu. Jedno krilo anđela, koje je bilo recentno izvedeno i neadekvatno oblikom i dimenzijama, rekonstruirano je prema krilu drugog anđela. Uslijedila je nadoknada u sloju kredne osnove, bolusiranje, pozlatarski radovi i retuš polikromije.

t. s.

Slika 1. Veliki anđeo s lomljenog luka vijenca, stanje nakon radova

Slika 2. Bočna slika s prizorom iz života svetaca, stanje nakon radova

Varaždin

Crkva sv. Ivana Krstitelja i franjevački samostan

Kipovi sa zapadnog pročelja franjevačke crkve

Ivan Jakob Altenbach (tri svetačka kipa), nepoznati autor (dva anđela), 17. st.

Kamena plastika, kip sv. Ivana Krstitelja 168 x 58 x 42 cm, kip sv. Franje Asiškog 200 x 70 x 33 cm, kip sv. Antuna Padovanskog 200 x 75 x 36 cm, anđeo sa sjeverne (lijeve) strane segmenta zabata portala 82 x 51 x 46 cm, anđeo sa južne (desne) strane segmenta zabata portala 83 x 51 x 38 cm

Voditelj programa: Ivan Jengiđ

Suradnici: Tonko Fabris, Mijo Jerković, Karmen Lentić, Jelena Perić, Jurica Škudar, Daniel Štimac

BROJ DOSJEA: 36/5 MIN, ZAGREB, VOČARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kameni kipovi sv. Franje Asiškog, sv. Ante Padovanskog te zaštitnika crkve i samostana sv. Ivana Krstitelja nalazili su se u nišama lijevo i desno te iznad kamenog portala zapadnog pročelja franjevačke crkve, a rad su varaždinskog kipara Ivana Jakoba Altenbacha, koji je u tom gradu živio i djelovao sedamdesetih godina 17. stoljeća. Na segmentima trokutastog zabata spomenutog kamenog portala također su se nalazila dva kamena kipa anđela. Ti kipovi nemaju karakteristike Altenbachovih plastika i vjerojatno su nastali polovicom 17. stoljeća, u vrijeme gradnje portala. Na kamenim su kipovima 2017. godine izvedeni

radovi ekstrakcije ili stabilizacije štetnih vodotopivih soli, injektiranja pukotina, domodeliranja oštećenja ili lijevanja u masi umjetnog kamena te kiparske rekonstrukcije nedostajućih formi. Isto tako je izrađen faksimil kipa sv. Ivana Krstitelja. Nakon dovršetka radova rekonstrukcije polikromiranih slojeva na kipovima sv. Franje Asiškog i sv. Antuna Padovanskog, uslijedio je transport i montaža umjetnina na izvorno mjesto u niše na zapadnom pročelju franjevačke crkve sv. Ivana Krstitelja u Varaždinu.

i. j.

Slika 1. Sv. Antun Padovanski, stanje prije radova

Slika 2. Sv. Antun Padovanski, stanje nakon radova

Varaždin

Gradski muzej Varaždin

Krajolik

Jan Both, 17. st.

Ulje na drvu, 75,5 x 59 cm

Voditeljica programa: Nelka Bakliža

Suradnici: Matija Marić, Nikolina Oštarijaš, Goran Tomljenović

BROJ DOSJEA: 2404, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U prvom planu krajolika koji se prostire duboko u daljinu prikazan je par u razgovoru ispod osunčanog stabla. Pozadinom te žanr-scene dominira utvrđeni grad, a velik dio kompozicije zauzima raskošno, plavo nebo s oblacima. Pažljivim promatranjem slike pod kosim svjetlom, ispod slikanog sloja pejzaža naziru se obrisi dvaju likova, što upućuje na postojanje drugog sloja s potpuno drugačijim prikazom, ispod sloja krajolika. Tu činjenicu zabilježio je još Zvonimir Wyroubal pri dokumentiranju konzervatorsko-restauratorskih radova koje je provodio 1962. godine. Konzervatorsko-restauratorski radovi započeti su fotografiranjem stanja, UV, IC te RTG snimanjem koje je potvrdilo postojanje drugog slikanog sloja na nosiocu s potpuno drugačijim slikovnim sadržajem. Taj je prikaz relativno teško čitljiv zbog veće količine olovne bijele boje

u sloju krajolika, no primjećuju se dva lika koji stoje uz ovalni grb u središtu prikaza. Odlučeno je da će se spomenuti donji slikani sloj samo dokumentirati, a radovi su nastavljeni samo na gornjem slikanom sloju krajolika. Stoga su najprije fiksirani trusni dijelovi boje i preparacije, a potom su provedena restauratorska istraživanja, koja su obuhvaćala probe topivosti slojeva laka i retuša. Zatim je provedena stolarska sanacija i učvršćivanje poprečnih letvica na poledini slike. Uslijedilo je uklanjanje potamnijelog laka i alteriranih retuša te su oštećenja zapunjena celuloznim kitom i tonski podložena temperama. Nakon retuša pigmentima *Maimeri Restauro* u smolnom mediju, slika je završno lakirana.

n. b., m. m.

Slika 1. RTG snimka

Slika 2. Stanje nakon radova

Varaždin

Gradski muzej Varaždin

Šaraga, stražnji dio kočije ili nosiljke

Nepoznati autor, 18. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, 136 x 119 x 70 cm

Voditelj programa: Tomislav Sikinger

Suradnici: Venija Bobnjarić-Vučković, Stanko Kirić, Sandra Planko Kos

BROJ DOSJEA: ROL.47.1.7.1., LUDBREG TRG SV. TROJSTVA 15
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Šaraga je naziv za drveni ukrasni zaslon kočije ili nosiljke. Na pet vodoravnih drvenih dasaka temperom u pastelnim tonovima naslikan je kružni medaljon u kojem je starozajetni prizor priče o Benjaminu. Prizor je okviren naslikanim ružama, cvijećem i modrim vrpčama svezanim u mašne, a ispod medaljona ispisan je tekst na flamanskom jeziku. Pet ploča uokviruje drveni, izrezbareni i obojeni okvir, kojem uz gornji rub teče izrezbareni vijenac lovorova lišća koji se bočno pretvara u listove akantusa. Na vrhu okvira izrezbaren je kružni medaljon s kravom i prikvačen željezni lanac. Taj raritetni predmet pripada zbirci obitelji Leitner, velikih sakupljača umjetnina. Svjesni umjetničke i kulturološke vrijednosti oslikane šarage, sačuvali su je i njome ukrasili jedan od salona vile u Jalkovcu, o čemu svjedoči fotografija iz obiteljskog albuma. Kao veletrgovci, putovali su Europom i kupovali umjetnička djela. Jedan dio obitelji živio je u Amsterdamu, što objašnjava tekst na flamanskom jeziku i upućuje na zaključak da je

mjesto nastanka šarage vjerojatno Nizozemska. Predmet je zatečen oslabljenih spojeva dasaka i vidljivih pukotina na slikanom sloju. Drvo je mjestimično bilo crvotočno i oštećeno na rezbarenim dijelovima, a slikani sloj dijelom oštećen, izlizan ili ispucao. Požutjeli zaštitni lak otežavao je iščitavanje slikanog sloja, a preslik je vidljiv preko izvornog sloja slike na medaljonu i na rubnim rezbarenim elementima. Izvedeni su planirani radovi na uklanjanju preslika s medaljona te požutjelog laka s izvorne polikromije i pozlate na rezbarenim dekorativnim elementima okvira. Sva oštećenja u sloju preparacije sanirana su nanošenjem nove kredne osnove, a kredirani su i svi nanovo rezbareni dijelovi dekorativnih elemenata na obrubu, koji su potom ujednačeni s izvornom površinom i pripremljeni za retuš. Na novoj krednoj osnovi izveden je retuš i završno lakiranje. Izrađena je i prateća pisana, grafička i fotografska dokumentacija.

t. s.

Slika 1. Stanje nakon stolarske sanacije

Slika 2. Stanje nakon retuša

Varaždin

Gradski muzej Varaždin

Zbirka slika, skulptura, grafika i crteža

1. L'air (inv. br. GMV-65185), Nicolas-Henri Tardieu, 18. st., bakropis, 40,5 x 32 cm
 2. La place des Halles (inv. br. GMV-65465), Jean Jacques Aliamet, 18. st., bakropis, 35,5 x 42 cm
 3. Retraite de l'Armée Française de Moscou (inv. br. GMV-67345), Johann Lorenz Rugendas, 1813. g., akvarelirana litografija, 47,5 x 59,4 cm
 4. Krštenje Kristovo (inv. br. GMV-65131), nepoznati autor, 18. st., bakrorez, 24,5 x 35,5 cm
 5. Il conte Ludovico de Bombelles Ministro d'Austria X. anni (inv. br. GMV-65498), Fournier, prema Jeanu Augusteu Dominiqueu Ingresu, 1830. g., litografija, 57 x 43 cm
 6. Le Berger Recompensé (inv. br. GMV-65460), René Gaillard, prema Françoisu Boucheru, 18. st., bakropis naknadno akvareliran, 53,5 x 42,5 cm
 7. Smrt Publija Decija Musa (inv. br. GMV-62143), Gustav Adolph Müller, prema Peteru Paulu Rubensu, 1762. g., bakrorez, 57 x 90 cm
 8. Der Thier Garten (inv. br. GMV-62347), Johann Elias Ridinger, 18. st., bakropis, 29 x 22,5 cm
 9. Et factum est praelium magnum in caelo Michael et angeli eius praeliabantur cum dracone (inv. br. GMV-65444), Giuseppe (Joseph) Sforza Perini, 18. st., bakrorez, 52,5 x 32,5 cm
 10. Raglio d'asino non arriva al cielo (inv. br. GMV-64742), nepoznati autor, 18. st., kolorirani bakropis, 24 x 32 cm
- Voditeljica programa: Daniela Ratkajec
Suradnici: Marta Budicin, Margareta Klofutar, Jovan Kliska

BROJ DOSJEA: 169 (1), 170 (2), 171 (3), 172 (4), 173 (5), 174 (6), 175 (7), 176 (8), 177 (9), 178 (10), ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Deset grafika iz Zbirke slika, skulptura, grafika i crteža Gradskog muzeja Varaždin datirano je u 18. i 19. st., a autori su znameniti francuski, njemački i talijanski bakroresci. Raznovrsne teme obuhvaćaju vedute, žanrske scene, alegorijske prikaze, portrete, povijesne prizore te religijske teme. Pojedine grafike rađene su prema predlošcima poznatih slikara 17., 18. i 19. stoljeća, kao što su Peter Paul Rubens, Nicolas Lancret, François Boucher ili Jean-Auguste-Dominique Ingres. Cjelovitim konzervatorsko-restauratorskim radovima prethodila je izrada dokumentacije zatečenog stanja, kemijske analize te mjerenje pH-vrijednosti papirnatih nosilaca. Uslijedilo je suho čišćenje i uklanjanje zatečenih kartonskih podloga, od kojih je jedna bila inficirana mikroorganizmima. Djela

sa stabilnim izvedbenim tehnikama očišćena su mokrim postupkom, a neutralizirana kalcijevim hidroksidom, dok se kod nestabilnih tehnika primijenila metoda Bookkeeper. Mrlje su tretirane otapalom, bugačicama i utezima. Mehanička oštećenja su konsolidirana japanskim papirom, dok su rekonstrukcije nedostajućih dijelova izrađene od europskog, ručno izrađenog papira. Deformacije papirnato nosioca izravnavane su uz pomoć komore za ovlaživanje i hidraulične preše. Tretirane pozicije oštećenja uklopljene su u cjelinu minimalnim retušem. Nakon završetka radova djela su pohranjena u opremu za pohranu od beskiselnog kartona te vraćena vlasniku.

d. r., m. b.

Slika 1. *Krštenje Kristovo*, stanje prije radova

Slika 2. *Krštenje Kristovo*, stanje nakon radova

Slika 3. *Il Conte Ludovico de Bombelles Ministro d'Austria X. anni*, stanje prije radova

Slika 4. *Il Conte Ludovico de Bombelles Ministro d'Austria X. anni*, stanje nakon radova

Varaždin

Gradski muzej Varaždin

1. Kazula (inv. br. GMV KPO 1418), II. pol. 18. st., svila, lan, metalne čipke, oslikana međupodstava, 72 x 100 cm

2. Stola (inv. br. GMV KPO 1419), II. pol. 18. st., svila, lan, metalna čipka, 19 x 194 cm

Voditeljica programa: Marija Zupčić

Suradnici: Marta Budicin, Domagoj Mudronja, Margareta Klofutar, Jovan Kliska

BROJ DOSJEA: 147 (1), 148 (2), ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kazula (inv. br. GMV KPO 1418) i stola (inv. br. GMV KPO 1419) pripadaju istom kompletu liturgijskog ruha. Rad su nepoznatog autora iz druge polovice 18. stoljeća. Kazula je izrađena od dviju različitih glavnih tkanina: središnje svilene, bež tkanine ukrašene broširanim cvjetnim buketićima i uvijenim čipkastim trakicama (taj je motiv karakterističan za razdoblje od 1755. do 1765. godine) te od svilene droguet tkanine sa sitnim geometriziranim i stiliziranim biljnim motivima, od koje su izrađeni bočni dijelovi kazule i stola. Ta vrsta svilene tkanine potječe iz treće četvrtine 18. st., a karakterizira je raport manjih dimenzija. Kazula ima lanenu podstavu i lanenu međupodstavu oslikanu temperom većim cvjetnim motivima i viticama karakterističnim za 18. stoljeće. Kazula je ukrašena trima vrstama metalnih čipki iz 18. st., izrađenih

ručno na batiće, od kojih je jedna (u različitim širinama) i na stoli. Podstava je izrađena od lanene tkanine bež boje, a stola ima i lanenu međupodstavu. Kazula i stola zatečene su u lošem stanju očuvanosti, s velikim mehaničkim oštećenjima i zakrpama izvedenim neprimjerenim debelim koncem. Oslíkana lanena međupodstava trusila se i rasipala. Radovi su počeli izradom strukturne i laboratorijske analize materijala. Izvedeno je suho čišćenje, vlaženje i ravnanje te uklanjanje zatečenih intervencija. Usljedilo je zatvaranje oštećenja podlaganjem i šivanjem te ravnanje niti na metalnim čipkama, a odšiveni dijelovi vraćeni su na izvornu poziciju. Za kazulu je izrađena nova lanena međupodstava, a stara je odvojena i pohranjena u zasebnu beskiselinsku kutiju.

m. z., m. b.

Slika 1. Kazula inv. br. GMV KPO 1418, stanje prije radova

Slika 2. Kazula inv. br. GMV KPO 1418, stanje nakon radova

Slika 3. Stola inv. br. GMV KPO 1419, stanje prije radova

Slika 4. Stola inv. br. GMV KPO 1419, stanje nakon radova

Varaždin

Gradski muzej Varaždin

1. Portret dame s crnom ogrlicom, Layos Pogany, 1916. g., ulje na platnu, 64,5 x 49 cm
2. Raspeti Krist, nepoznati autor, II. pol. 18. st., ulje na platnu, 135,8 x 80,5 cm
3. Portret muškarca s crvenim prstenom, nepoznati autor, 19. st., ulje na platnu, 76,5 x 58,6 cm
4. Koloman Bedeković, nepoznati autor, II. pol. 19. st., ulje na platnu, 70 x 56,8 cm
5. Maksimilijan Vrhovac, nepoznati autor, poč. 19. st., ulje na platnu, 94,5 x 75,2 cm

Voditeljica programa: Dijana Nazor

Suradnici: Marko Begović, Dragutin Furdi, Mia Krkač, Mirela Matelj, Sanda Milošević, Nikolina Oštarijaš, Jurica Škudar

BROJ DOSJEA: 0126 (1), 0127 (2), 0128 (3), 0129 (4), 0130 (5), ZAGREB, KNEZA MISLAVA 18
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Na pet slika i dva pripadajuća ukrasna okvira iz Gradskog muzeja Varaždin izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi, čime je nastavljena višegodišnja suradnja Muzeja s Hrvatskim restauratorskim zavodom. Nakon provedenih istraživanja i konsolidacije, slike su skinute sa starih podokvira. Izvorni slikani sloj prekrivao je alterirani lak koji je uzrokovao vidljive degradirajuće promjene na slikama. Nakon provedenih testova topivosti prljavštine, laka i originala, uklonjene su nečistoće i potamnili lak. Rubovi slika su spuštani, a potom je očišćena poleđina. Na mjestima oštećenja izvedena je rekonstrukcija nosioca intarzijama od prepariranog platna. Akrilnim kitom provedena je rekonstrukcija na mjestima otpale boje i preparacije. Sve su slike izravnate na toplinskom vakuumskom stolu i dublirane na novo laneno platno koje je prema tipu tkanja i debljini najslabije izvornom. Slike su nakon toga napete na novi podokvir s klinovima, a zatim je nanesen izolacijski sloj laka. Faza rekonstrukcije slikanog sloja izvedena je lazurnim smolnim restauratorskim bojama. Slike su završno lakirane lakom od sintetske smole kojem je dodano sredstvo protiv

tamnjenja. Slika Portret dame s crnom ogrlicom zatečena je neravna zbog velikog broja oštećenja svih slojeva i višestrukog presavijanja, a na licu slike bile su mrlje od vlage. Slika je iz Muzeja preuzeta bez podokvira. Bile su vidljive vertikalne i horizontalne linije lomova slojeva slike te rupice od čavlića kojima je slika nekad bila pričvršćena na podokvir. Slika je signirana u desnom donjem kutu te je, sudeći po oštećenjima slojeva, u nekom trenutku bila napeta na manji podokvir, a promjenom formata oduzeti su rubni dijelovi, uključujući struk figure i donji dio signature. Posebno se ističe rekonstrukcija ukrasa na crnoj traci oko damina vrata jer se uz pomoć minimalnih ostataka slikanog sloja uspješno rekonstruirao njegov izgled. Najveće oštećenje s nedostajućim dijelovima slikanog sloja i sloja preparacije i s perforacijama, bilo je na slici Raspeti Krist. Oko 35 % slike je nedostajalo. Na slici su bile četiri velike perforacije, šest srednje veličine, sedam manjih i četiri poderotine. Nedostatak slikanog sloja i sloja preparacije zatečen je i u gornjem dijelu, kod desne i lijeve ruke raspetog Krista, iznad njegove glave i uz sve rubove platna. Raspon oštećenja sloja boje i preparacije

u donjem dijelu je 80 x 23 cm. U tom dijelu su potpuno nestali podaci o sadržaju slike. Oštećenje je nastalo zbog duljeg djelovanja vlage. Natpis na svitku, na križu, samo se dijelom razaznaje. Na svim rekonstruiranim dijelovima izvedena je mreža razrijeđenim kitom da se struktura nedostajućih dijelova što više približi teksturi slikanog sloja originala slike. Nakon cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova kolorit slike postao je čitljiviji. Jasnije se vidi dualnost pri građenju scene. Na slici Portret muškaraca s crvenim prstenom oštećenja su bila prisutna uz rubove platna. Manjih oštećenja slikanog sloja i sloja preparacije bilo je posebno uz lijevi rub slike, pokraj uha, nosa, vrata, desne ruke i na odijelu portreta. Na slikanom sloju je u prijašnjoj intervenciji napravljeno pet sondi. U lijevom dijelu, s lica slike mehanički je uklonjen vosak na području lijeve ruke portreta. Muškarac je naslikan do pojasa, odjeven u tamnosmeđi sako na tamnoj pozadini. Na slici se ističe bijela košulja koja izvire ispod sakoa, lice i ruke. Na slici Koloman Bedeković bila su prisutna manja oštećenja slikanog sloja i preparacije pri dnu i

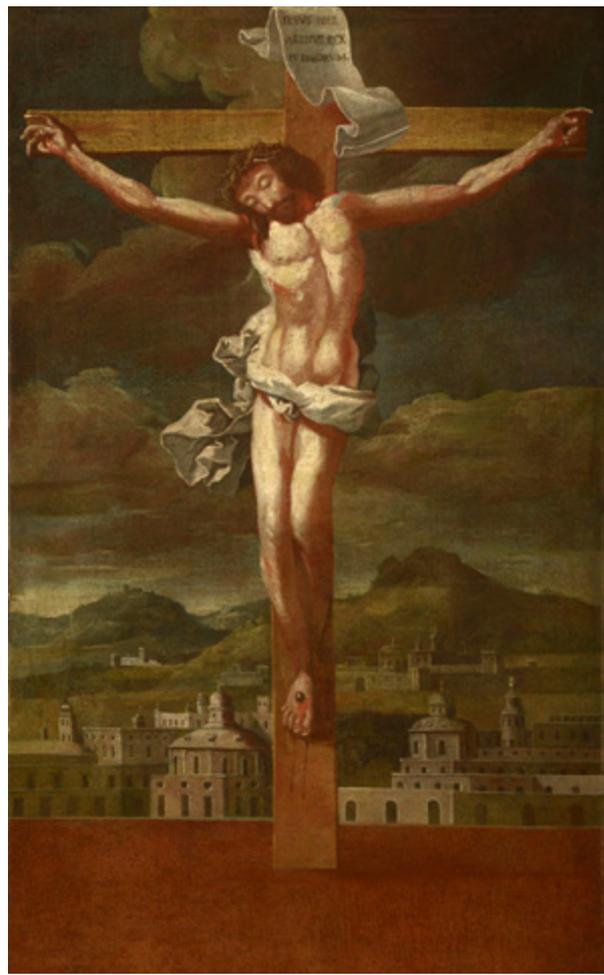
vrhu rubova slike. Napravljene su trake platna za strip-lining. Na cijeloj površini ukrasnog okvira bila su manja mehanička oštećenja. Letvice su s vanjske strane ravne, crne boje i visokog sjaja. Rekonstrukcije podloge su obrađene i retušima usklađene s originalom, a rekonstrukcija završnog sloja lazure izvedena je bojama na bazi smole i šelakom. Na slici Maksimilijan Vrhovac veće oštećenje slikanog sloja i sloja preparacije bilo je u gornjem dijelu slike, preko natpisa, dužine 5 x 1 cm. Specifično oštećenje u obliku perforacija bilo je na zjenicama očiju portreta. Nastalo je zbog vandalizma jer su oči probodene i Maksimilijanovo lice išarano je nekom vrstom pisala. Na ukrasnom okviru nedostajalo je oko 15 % ornamentata u nizu, a zrnatog reljefa na vanjskom rubovima oko 25 %. Pozlata na unutarnjem ornamentalnom nizu napravljena je na smeđoj podlozi, listićima umjetnog zlata koji su patinirani. Nadomještanje sloja nosioca izvedeno je stavljanjem akrilnog kita na mjesto na kojemu nedostaje tanki sloj nosioca te montiranjem reljefnih ornamentata.
d. n., s. m.

Slika 1. *Raspeti Krist*, stanje prije radova, koso svjetlo

Slika 2. *Raspeti Krist*, stanje nakon radova

Slika 3. *Portret dame s crnom ogrlicom*, stanje prije radova

Slika 4. *Portret dame s crnom ogrlicom*, stanje nakon radova

Varaždin

Kapela sv. Florijana

1738. g., obn. 1870. g.

Voditeljica programa: Teodora Kučinac

Suradnici: Tonko Fabris, Daniel Štimac, Petra Uglešić, Miroslav Jelenčić, Stanko Kirić, Vitraji Stab, Kovinopojasar d.o.o., Euro-line d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1277, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Jednobrodna kapela s užim poligonalnim svetištem, pjevalištem i tornjićem-zvonikom ukomponiranim u glavno pročelje, uz koju je podignut Xenodochium (ubožnica), smještena je na uzdignutom platou na vanjskom rubu staroga grada Varaždina. Gradili su je varaždinski obrtnici. Ispod zagasitih tonova slikane dekoracije iz 1870. godine sačuvan je prvi zidni oslik u svodnim medaljonima te živa polikromacija drvenog inventara iz 1738. godine, pripisana slikaru, polikromatoru i pozlataru Blažu Gruberu. Svod je ukrašen plitkom štukaturom. Od 2003. do 2016. godine izvođeni su građevinsko-obrtnički i konzervatorsko-restauratorski radovi u unutrašnjosti. Zbog kondenziranja vlage u unutrašnjosti zamijenjena je potkonstrukcija poda i kameno popločenje te žbuka u donjoj zoni zidova. Zbog radova je demontiran glavni oltar. Izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnom osliku i na štukaturi svoda lađe. Dovođeni su konzervatorsko-restauratorski

radovi na rezbarenim i intarziranim stranicama klupa. Zamijenjen je drveni dio ograde pjevališta, popravljeni prozori i dovršene klupe. Izvedeni su stolarski popravci drvenog inventara, drvene pregrade na pjevalištu i vratnica. Uređena je unutrašnjost zvonika. Tijekom 2017. dovršeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnom osliku u južnoj prostoriji ispod pjevališta (Božji grob). Obavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenim spiralnim stubama koje iz prizemlja vode u potkrovlje. Dovođavaju se konzervatorsko-restauratorski radovi na ostakljenim krilima unutarnjih dvokrilnih drvenih vratnica. Obavljena je manja sanacija južnog i dijela istočnog podnožja. Time su, osim polikromiranih oltara i propovjedaonice, uglavnom dovršeni planirani konzervatorsko-restauratorski i građevinski radovi u unutrašnjosti kapele.

t. k.

Slika 1. Unutrašnjost, pogled prema svetištu

Slika 2. Unutrašnjost, pogled prema pjevalištu

Varaždin

Kapucinski samostan i crkva Presvetog Trojstva

Blaženi Bernard iz Offide

Nepoznati autor, kraj 18. st.

Ulje na platnu, 104 x 83 cm

Voditelj programa: Zoran Durbić

Suradnik: Matija Marić

BROJ DOSJEA: 101, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Blaženi Bernard iz Offide* dio je ciklusa od osam slika u blagovaonici kapucinskog samostana u Varaždinu, koji prikazuje utemeljitelje franjevačkoga reda, uzore franjevaštva te kapucinske svece. Prikazuje lik blaženog Bernarda, kapucinskog blaženika, koji je živio u 18. stoljeću. Smješten je u skromni interijer; oslanja glavu na desnu ruku u kontemplaciji nad lubanjom položenom u krilu. Taj je ikonografski predložak nastao prema likovno najcitiranijem portretu blaženog Bernarda, slici kapucinskoga slikara fra Luigija iz Creme, koju je u grafički medij prenio Domenico Cunego 1796. godine. Nakon čišćenja lica i poledine, slika je konsolidirana, a potom oprezno skinuta sa starog podokvira. Izdignuti rubovi

platna izravnati su restauratorskim sušilom i špatulom. Slika je potom sondirana i u cijelosti očišćena adekvatnim otapalom, a izvedeno je i krpanje perforacija nosioca. Uklonjene su dvije manje papirnate zakrpe i jedna manja platnena zakrpa te su perforacije zakrpane *Beva* filmom i japanskim papirom. Perforacije i nekoliko oštećenja u sloju podloge i boje zakitano je akrilnim kitom. Slika je potom dublirana na novo platno na toplinskom stolu i napeta na novi podokvir te su zakitana područja podložena akvarelnim bojama. Na kraju je izvedeno lakiranje damar lakom i retuš smolnim bojama.

z. d., m. m.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Varaždin

Palača Petković – Ožegović

Oko 1767. g.

Voditelj programa: Petar Puhmajer

Suradnici: Alma Orčić Vukašin, Marin Čalušić

BROJ DOSJEA: 2435, ZAGREB, ILICA 44

PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U 2017. godini izrađena je povijesna i komparativna studija za palaču Petković u Varaždinu, s ciljem rekonstrukcije izvornog pročelja i portala koji je uklonjen početkom 20. stoljeća. Studija se sastojala od proučavanja arhivskih izvora i literature te izrade kronološkog pregleda vlasnika i povijesti zgrade, kao i utvrđivanja okolnosti zbog kojih je uklonjen portal. Pronađene su i povijesne fotografije portala, prema kojima je bilo moguće rekonstruirati njegov

izgled do najsitnijih detalja. Program je također obuhvatio izradu arhitektonskog izvedbenog projekta obnove portala (projektantica Alma Orčić Vukašin, dipl. ing. arh.) koji sadrži nacрте pogleda, presjeka i tlocrta cjeline te svih pojedinačnih detalja (pilastri, vijenci, baze, postamenti, dovratnici, nadvratnik, grb, zabat itd.) te specifikaciju kamena.

p. p.

Slika 1. Glavno pročelje

Slika 2. Portal palače na fotografiji s početka 20. st.

Varaždin

Stari grad

17. – 18. st., 1925. g., 1940. g.

Voditeljica programa: Vladanka Milošević

Suradnici: Domagoj Mudronja, Natalija Vasić, Vektra d.o.o.

BROJ DOSJEA: 36, ZAGREB, ILICA 44

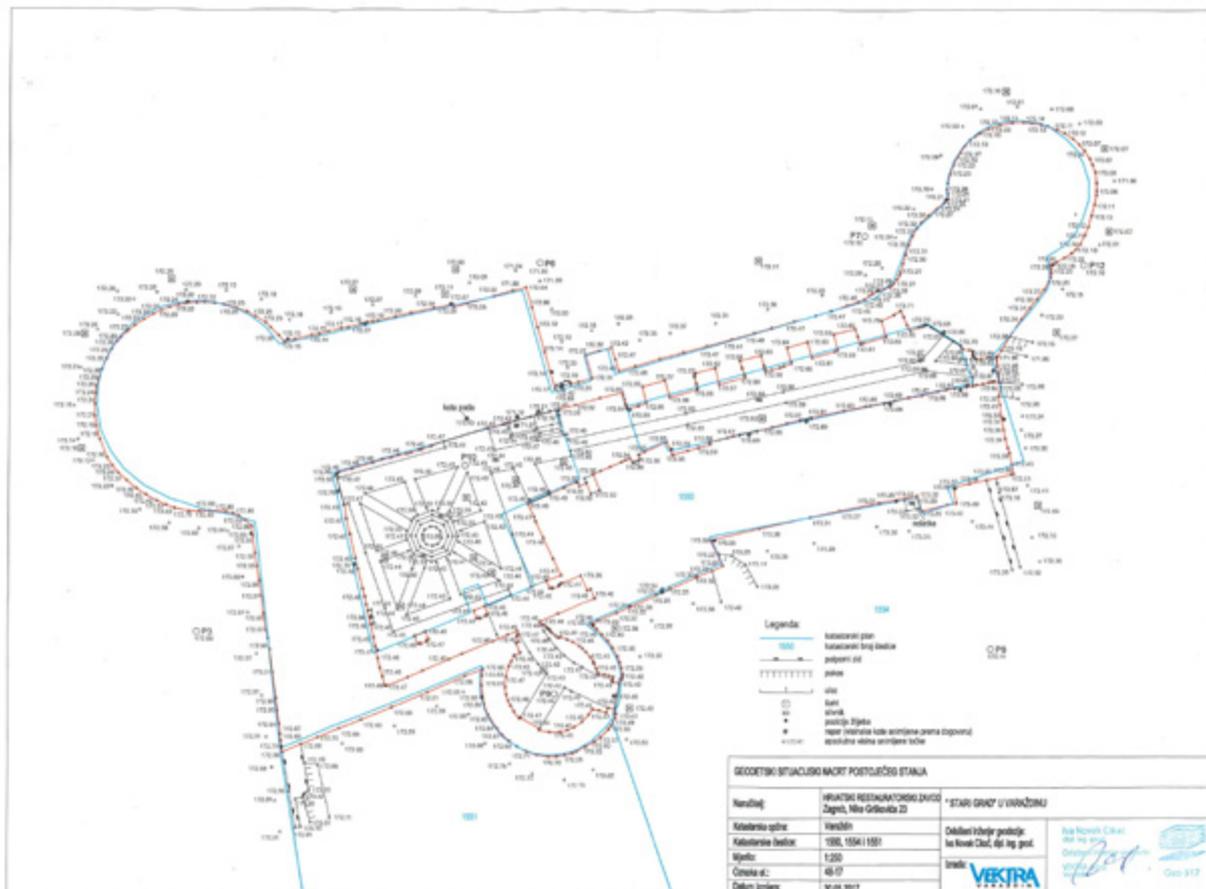
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Stari grad Varaždin je plemićki dvor koji je kroz povijest bio središte feudalne uprave i sjedište župana grofova Celjskih i obitelji Ungnad. Od 16. stoljeća sjedište je grofova Erdödy, sve do 1925. godine, kad se prenamjenjuje u muzej. Oko prvotne kamene utvrde iz 12. stoljeća razvio se srednjovjekovni burg, koji je u 16. stoljeću pretvoren u Wasserrburg, opasan bedemima, bastionima i grabištima s vodom. U 17. i 18. stoljeću grad je barokiziran i pretvoren u dvorac. Kompleks Staroga grada obuhvaća dvorac, nekadašnju žitnicu, tj. oružarnicu s južne strane, ulaznu kulu s lančanim mostom na jugoistočnom uglu te široki očuvani pojas bedema i grabišta, tj. današnje šetalište s kamenim klupama, zdencem i baroknim pilom sv. Ivana Nepomuka. Nakon višegodišnjih konzervatorsko-

restauratorskih istraživanja i temeljitih priprema, Stari grad je obnovljen temeljem konzervatorsko-tehničke dokumentacije koju je izradio Restauratorski zavod Hrvatske od 1983. do 1986. godine. Radovi su bili praćeni stalnim konzervatorskim istraživanjima koja su rezultirala važnim nalazima i novim spoznajama koji su tijekom obnove i prezentirani. Osiguranim financijskim sredstvima u 2017. godini izrađena je vektorska geodetska situacija postojećeg stanja na k.č.1550 k.o. Varaždin prema izvodu iz katastarskog plana za Stari grad Varaždin koju je izradila tvrtka Vektra d.o.o. Dio postojeće arhitektonske dokumentacije Restauratorskog zavoda Hrvatske je digitaliziran i prilagođen korištenju u vektorskim sustavima.

v. m.

Slika 1. Stari grad Varaždin, geodetska situacija

Varaždin

Stari grad, Žitnica

15. st., 18. st., obnova 20. st.

Voditeljica programa: Alma Orčić Vukašin

Suradnici: Daria Škarpa Dubreta, Ivan Čamber, Natalija Vasić, Geoarheo d.o.o., Geoexpert GTB d.o.o., Euro-line d.o.o., Lovorka Štimac Dedić, Gradski muzej Varaždin

BROJ DOSJEA: 223/51, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Zgrada žitnice sastoji se od dva spojena volumena čiji su tlocrti u obliku izduženih pravokutnika. Oba volumena imaju prizemlje, kat i visoko potkrovlje. Istočni dio je nešto niži i pokriven je dvostrešnim krovom, a zapadni ima trostrešno krovište. Na sjevernom pročelju je ulaz s kamenim polukružnim okvirom, a na istočnom barokni kameni portal i po jedan veliki otvor na katu i u potkrovlju. Sjeverno i južno dugačko pročelje rastvaraju se asimetrično raspoređenim raznorodnim prozorskim otvorima, dok na zapadnom pročelju nema otvora. Južno pročelje žitnice sagrađeno je na dijelu obrambenog zida iz 16. stoljeća, što potvrđuje i više vidljivih puškarnica. U 18. stoljeću poduzeti su neki građevinski zahvati. Posljednja adaptacija u unutrašnjosti izvedena je tridesetih godina 20. stoljeća, kad je prostor adaptiran za smještaj arhiva (drvena stropna konstrukcija između prizemlja i kata zamijenjena je rebrastim armiranobetonskim stropom, izvedeno je istočno AB stubište). Osamdesetih godina 20. stoljeća, nakon provedenih konzervatorskih istraživanja

pročelja (RZH), uslijedila je njihova obnova te izvedba vanjske drenaže. Državni arhiv Varaždin iselio se i predao građevinu novom korisniku, Gradskom muzeju Varaždin, sredinom 2016. godine. Nakon arhitektonskog snimanja i izrade nacрта postojećeg stanja 2015. i 2016. godine te konzervatorskih istraživanja 2016. godine, Hrvatski restauratorski zavod je 2017. nastavio s istraživanjima zgrade žitnice. Angažirana je tvrtka Geoarheo iz Zagreba koja je provela geofizička istraživanja georadarom u unutrašnjosti i na platou ispred zapadnog pročelja. Tvrtka Euro-line iz Ludbrega iskopala je sondažne jame uz pročelja i u unutrašnjosti radi utvrđivanja dubine i stanja temelja i drenaže. Također je u unutrašnjosti u prizemlju obila oštećenu produžnu žbuku s većine zidova radi isušivanja i isoljavanja. Djelatnici tvrtke Geoexpert GTB pregledali su sondažne jame i cijelu građevinu te izradili izvještaj o stanju temelja i konstrukcije. Na više mjesta u prizemlju provedeno je mjerenje vlage u zidovima.

a. o. v.

Slika 1. Sondažna jama u unutrašnjosti, sjeveroistočni ugao SI prostorije prizemlja

Slika 2. Sondažna jama u unutrašnjosti, jugozapadni kut zadnje zapadne prostorije u prizemlju

Slika 3. Polupodrumaska prostorija, istočni zid obijen od žbuke

Slika 4. Prostorija sa svodovima u prizemlju, južni zid obijen od žbuke

Varaždin

Župna crkva sv. Nikole

1. Portret Antoniusa Szmukavitcha, nepoznati autor, 1781. g., ulje na platnu 80 x 70 cm
2. Portret Georgiusa Norssicha, nepoznati autor, 1723. g., ulje na platnu 80 x 69 cm
3. Portret Georgiusa Prekritha, nepoznati autor, 1714. g., ulje na platnu 79 x 67 cm
4. Portret Gabriela Patatchicha, nepoznati autor, 1724. g., ulje na platnu 79 x 67 cm
5. Portret nepoznatog župnika, nepoznati autor, 18. st., ulje na platnu 87 x 61 cm
6. Portret nepoznatog župnika (Nicolaus?), nepoznati autor, 1754. g., ulje na platnu 76,5 x 64,5 cm

Voditelj programa: Zoran Durbić

Suradnik: Matija Marić

BROJ DOSJEA: 102 (1), 103 (2), 104 (3), 105 (4), 106 (5), 107 (6), ZAGREB, ZMAJEVAC 8
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Svih šest slika dio je zbirke župne crkve sv. Nikole u Varaždinu. Izložene su u župnom dvoru i prikazuju portrete šestorice župnika iz 18. stoljeća. Svi su prikazani na isti način, u polufiguri, u lijevom ili desnom poluprofilu, a natpisi na slikama navode njihova imena te godine kad su postali župnici. Sve su slike približno istih dimenzija i slikane istom tehnologijom. S lica i poledina svih slika najprije je očišćena površinska nečistoća, a nakon toga su konsolidirane i oprezno odvojene od podokvira. Na portretima Antoniusa Szmukavitcha, Georgiusa Norssicha i Georgiusa Prekritha platna su bila zalijepljena na letve podokvira pa ih je trebalo vrlo precizno i oprezno odlijepiti. Portret Gabriela Patatchicha je u prethodnom restauratorskom postupku bio dubliran klajsterom na novo platno. Budući da je platno vrlo dobre napetosti, a veza slike i dublirnog platna čvrsta i besprijekorna, nije bilo potrebno sliku odvajati od starog dublirnog platna. Nakon odvajanja od podokvira, izdignuti rubovi slika izravnati su restauratorskim fenom i špatulom, a ondje gdje je bilo potrebno, neravnine platna izravnate su par-

cijalno vlaženjem i bugačicom. Slike su potom sondirane i u cijelosti očišćene adekvatnim otapalom. Na portretu Gabriela Patatchicha, osim starog laka, na slikanom sloju nalazio se i deblji sloj preslika. Također, u donjem dijelu slike nalazila se velika nepravilna perforacija koja nije bila zakitana, nego preslikana debelim slojem boje pa je, nakon uklanjanja starog laka, uklonjen i spomenuti preslik. Nakon čišćenja, na svim je slikama izvedeno krpanje perforacija platna te su sva oštećenja u sloju podloge i boje zakitana akrilnim kitom. Portreti Antoniusa Szmukavitcha, Georgiusa Norssicha te dva portreta nepoznatih župnika potom su dublirana na novo platno na toplinskom stolu, a na portretu Georgiusa Prekritha izvedeno je proširenje nosioca platnenim trakama (*strip-lining*) jer se preko cijele poledine slike nalazi natpis. Slike su zatim napete na novi podokvir, a zakitana područja podložena su akvarelnim bojama. Na kraju su slike završno lakirane damar lakom te retuširane smolnim bojama.

z. d., m. m.

Slika 1. *Portret Georgiusa Trekritha*, stanje prije radova

Slika 2. *Portret Georgiusa Trekritha*, stanje nakon radova

Slika 3. *Portret nepoznatog župnika*, stanje prije radova

Slika 4. *Portret nepoznatog župnika*, stanje nakon radova

Varaždinske Toplice

Župna crkva sv. Martina biskupa

Oltari sv. Barbare i sv. Katarine

Francesco Robba, 18. st.

Kamena plastika, oltar sv. Barbare 770 x 355 x 180 cm, oltar sv. Katarine 730 x 380 x 235 cm

Voditelj programa: Ivan Jengiđ

Suradnici: Tonko Fabris, Ante Guberina, Mijo Jerković, Kristina Kravaršćan, Domagoj Mudronja, Jelena Perić, Tomislav Svirac, Daniel Štimac, Josip Tirić, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 2203/3/1, ZAGREB, VOĆARSKA 106

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom preuređenja zagrebačke katedrale, zagrebački kaptol je 1884. godine darovao mramorne barokne oltare sv. Katarine i sv. Barbare župnoj crkvi u Varaždinskim Toplicama. Oltar sv. Katarine, izrađen oko 1740., postao je u Toplicama glavnim oltarom sv. Martina, dok je oltar sv. Barbare, izrađen oko 1736., montiran uz sjeverni zid crkvene lađe, kao bočni oltar. Nakon provedenih istraživanja i zahvata iz prethodnih godina, 2017. godine konzervatorsko-restauratorski radovi bili su usmjereni na dovršetak restauriranja oltara sv. Katarine i početne faze radova na oltaru sv. Barbare. Pritom su izvedeni radovi čišćenja kamene plastike, injektiranja pukotina te spajanja u cjelinu odvojenih ili demontiranih dijelova. Istovremeno su izvođeni radovi izrade armature i domodeliranja nedostajućih formi arhitektonskih, dekorativnih ili skulpturalnih elemenata. Svi su novi, rekonstruirani dijelovi oltara nakon izvedbe domodeliranja u masi umjetnog kamena dodatno obrađivani ručnim klesarskim alatom i na taj način izjednačeni s izgledom i teksturom originala.

U donjoj zoni oltara sv. Katarine proveden je postupak ekstrakcije ili stabilizacije štetnih vodotopivih soli; na površinu kamena nanošena je pulpa s destiliranom vodom i otopinom barijeva hidroksida. Demontirana ploča menze oltara sv. Katarine prevezena je u radionicu u Zagreb, gdje su nastavljeni radovi klesanja njezinih novih dimenzija i profilacija, nakon čega je ploča vraćena u Varaždinske Toplice i montirana na izvorno mjesto. Na kamenoj plastici oltara također su izvedeni radovi obnove sloja marmorizacije. U suradnji s tvrtkom Kovinopojasar d.o.o. obavljani su radovi na metalnim elementima, demontiranim s oltara sv. Katarine, koji su obuhvatili čišćenje i konzervaciju te premazivanje metala zaštitnim slojem radi izvođenja pozlate. Sloj pozlate obnovljen je na metalnim elementima oltara, ali i na svim elementima kamene plastike na kojima su ostali sačuvani njezini originalni tragovi. Svi u radionici obnovljeni skulpturalni dijelovi kamene plastike oltara sv. Katarine montirani su na svoje izvorno mjesto, kao i metalni dijelovi oltara te drveni kip sv. Martina iz niše

na atici. U posljednjoj fazi radova na oltaru sv. Katarine premazane su sve površine kamene plastike na kojima je bio vidljiv gubitak polirnog sjaja. Izvorni je izgled vraćen

ručnim alatom za poliranje i odgovarajućim, gotovim industrijskim proizvodom.

i. j.

Slika 1. Detalj oltara sv. Katarine, stanje prije radova

Slika 2. Detalj oltara sv. Katarine, stanje nakon radova

Velika Ludina, Popovača

Stari grad Jelengrad

Kasni srednji vijek / novi vijek

Voditelji programa: Teodora Kučinac, Petar Sekulić

Suradnici: Kaznionica u Lipovici, C.D. Gradnja d.o.o., Vektra d.o.o., LuGa projekt d.o.o.

BROJ DOSJEA: 2210/1, ZAGREB, KOŽARSKA 5, 2210/1/1 ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORIMA S MINISTARSTVOM KULTURE RH I GRADOM POPOVAČA

Stari grad Jelengrad, jedna od najvažnijih obrambenih točaka Moslavačke gore, izgrađen je najvjerojatnije tijekom 14. stoljeća u skladu s potrebama i mogućnostima onodobnih graditelja. Nakon što je napušten potkraj 16. stoljeća, Stari grad više nije obnovljen. Sustavna arheološka istraživanja traju od 2012. godine, a od 2014. provode se konzervatorsko-restauratorski građevinski radovi. Arheološkim istraživanjima 2017. godine dokumentirani su ostaci popločenja dvorišnog prostora zapadnog dijela Staroga grada određenog s južne strane južnim vanjskim zidom, sa sjeverne strane istočnim pročeljem dvoetažnog objekta sa svodovima, spojnim zidom toga objekta i zapadne kule te istočnim pročeljem zapadne kule, a sa sjeverne strane sjevernim vanjskim zidom. Unatoč samo djelomičnoj očuvanosti, moguće je pretpostaviti da je opekom bila popločena površina od 11 x 6 m, istočno od zapadne kule. Otkriveno popločenje također je omogućilo utvrđivanje originalne visine hodne razine zapadnog dijela Staroga grada. Na dijelovima istražene površine,

ispod spomenutog popločenja od opeke utvrđeni su ostaci starijeg popločenja, također od opeke. U trenutnom stupnju istraženosti nije moguće datirati stariju fazu popločenja niti odrediti površinu na kojoj se prostiralo. U samom središtu predmetnog prostora otkriven je opekom zidani bunar. Kako bi se omogućilo dokumentiranje te se stvorili uvjeti za predstojeće konzervatorsko-restauratorske građevinske radove na sanaciji zapadnog dijela Staroga grada, vegetacija je uklonjena na padini s vanjske strane, ali i s vanjskog plašta i krune zapadnog dijela sjevernog te zapadnog zida Staroga grada Jelengrada. Pritom je dokumentirano postojanje stražarske staze unutar debljine vanjskih zidova zapadne kule. Nakon dovršetka radova, novoistraženi dijelovi Staroga grada Jelengrada dokumentirani su fotografiranjem te metodom 3D laserskog skeniranja, prema čemu je dopunjena nacrtana dokumentacija.

t. k., p. s.

Slika 1. Pogled na ostatke popločenja unutrašnjosti Staroga grada nakon istraživanja

Slika 2. Zračna snimka zapadnog dijela Jelengrada, pogled sa zapadne strane nakon uklanjanja vegetacije sa zidova

Velika Ludina, Popovača

Stari grad Jelengrad

Keramički i željezni arheološki nalazi

Novi vijek

Voditeljica programa: Maša Vuković Biruš

Suradnici: Franjo Bračun, Mihael Golubić

BROJ DOSJEA: 2210/1/3, KAMENITA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Na Odjelu za restauriranje arheoloških nalaza Hrvatskog restauratorskog zavoda, u sklopu programa arheoloških istraživanja Staroga grada Jelengrada, pod vodstvom dr. sc. Tajane Pleše, i prijašnjih godina konzervirali su se i restaurirali nalazi s tog lokaliteta. U 2017. godini konzervirani su i restaurirani keramički nalazi (pećnjaci i dijelovi pećnjaka, nekoliko posuda i poklopac) te brojni željezni nalazi (strelice samostrela i puščane kugle). Dio željeznih nalaza odsoljavan je u sulfitnoj kupki tijekom 2016. godine (746 predmeta), dok je ostatak (647 predmeta) tretiran od travnja do prosinca 2017. godine. Odvojeni su predmeti za obradu prema hitnosti, a zatim čišćeni od korozivnih naslaga pjeskarenjem i mikromotorom te, ako je bilo

potrebno, lijepljeni epoksidnim ljepilom. Na kraju su tretirani taninom, a površina je zaštićena lakom i voskom. Keramički su predmeti oprani od naslaga zemlje, a zatim privremeno spajani ljepljivom trakom da bi se vidjela njihova cjelovitost i raspored ulomaka. Trajno su lijepljeni reverzibilnim ljepilom, a integrirani alabasternim gipsom. Nakon obrade ručnim alatom, gips je nijansiran akrilnim bojama, tonom sličnim boji keramike. Na većini keramike su spojeni ulomci, no nije bilo dovoljno elemenata za rekonstrukciju pa su samo konzervirani i dokumentirani. Svi predmeti su fotografirani prije i nakon radova te je izrađena restauratorska dokumentacija.

m. v. b.

Slika 1. Strelice, stanje nakon radova

Slika 2. Keramički lonac, stanje nakon radova

Velika Ves

Dvorac Kulmer, Popovec

18. st.

Voditeljica programa: Dijana Požar

Suradnici: Vladanka Milošević, Duško Čikara, Ivana Popović, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 1189, ZAGREB, ILICA 44/1

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Dvorac Kulmer (Popovec) u Velikoj Vesi trokrilna je građevina s rudimentom četvrtoga krila. Smješten je na krajnjim južnim obroncima Strahinšćice, povrh riječne doline Krapinice, južno od grada Krapine. U povijesnim se izvorima, od najstarijega poznatog dokumenta iz 1543. godine, posjed naziva Popovec, a ime Kulmer preuzeto je od posljednjih vlasnika, koji dvorac i posjed kupuju 1890. godine. Dvorac Kulmer (Popovec) u postojećoj je literaturi relativno slabo obrađen, i s povijesnoga aspekta i povijesno-umjetničkoga. Gotovo potpuno je neistražena povijest vlasništva nad posjedom. Spominje se da je tijekom 18. stoljeća bio u vlasništvu Keglevića te da je prešao u ruke Patačića. Potkraj 18. stoljeća u vlasništvu je Oršića Slavetičkih, a 1890. godine kupuje ga Ljudevit Kulmer. Kulmeri su vlasnici dvorca do kraja Drugoga svjetskog rata, a veći dio zemljišta rasprodali su potkraj tridesetih godina 20. stoljeća. Povijest građevine također nije bila detaljnije istražena. Na karti jozefinske izmjere s kraja 18. stoljeća, iako shematski, dvorac je prikazan kao četverokrila građevina s unutarnjim dvorištem. Na austrougarskom je katastru iz druge polovice 19. stoljeća dio zapadnoga krila već srušen, kao i spoj zapadnog i

južnog krila. Tijekom 2017. godine proveden je dio konzervatorsko-restauratorskih istraživanja. U prizemlju su otvorene građevinske sonde koje su razotkrile kompleksnu i slojevitou strukturu zidova dvorca. Restauratorskim su sondama na katu istraženi slojevi naliča na zidovima i na dijelu štukodekoracije, položaji uklonjenih zidova, naknadno zatvorenih otvora, kao i naknadni proboji prozora i vrata ili promjene njihovih izvornih dimenzija. Istraživanja su uključila i provedbu geofizičkih istraživanja georadarom na dijelu južnoga krila dvorca koje je srušeno te na položaju pretpostavljenoga srušenog dijela zapadnoga krila, odnosno spoja zapadnog i južnog krila. Na Institutu Ruđer Bošković provedena je analiza starosti uzorka drva drvenoga grednika nad prostorijama 13a i 13b u prizemlju. Analizom je grednik datiran u drugu polovicu 18. stoljeća, ali je, zbog relativno male starosti uzorka, ostavljena i mogućnost datacije u drugu polovicu 17. stoljeća. U svrhu točnijega utvrđivanja građevnih faza, iskopane su tri sonde uz temelje dvorca, jedna uz istočno i jedna uz sjeverno pročelje te jedna u trijemu istočnoga krila. Sva navedena istraživanja pridonijela su spoznaji da je građevinska povijest dvorca Popovec znatno složenija

nego što se to mislilo. Sondiranjem je otkriveno da je postojeća zgrada nastala spajanjem više manjih prostornih jedinica, odnosno više zasebnih starijih objekata, a sonda uz temelje u trijemu istočnoga krila otkrila je pod zemljom

zidove otprije nepoznate starije strukture koja ne čini dio postojeće zgrade.

d. p.

Slika 1. Sondiranje slojeva naliča na istočnom zidu salona kata u istočnom krilu

Slika 2. Građevinska sonda u trijemu prizemlja južnoga krila

Veliki Poganac

Crkva Velikomučenika sv. Georgija

Oslikano raspelo s ikonostasom

Jovan Četirević Grabovan, 1779. g.

Tempera, ulje i pozlata na drvu, 120 x 90 cm

Voditelj programa: Pavao Lerotić

Suradnici: Mia Kaurlotto, Ida Gnjatović, Matija Marić

BROJ DOSJEA: 535.22, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Jedan od bisera barokne pravoslavne umjetnosti u sjevernoj Hrvatskoj je ikonostas u crkvi Velikomučenika sv. Georgija, datiran u 1779. godinu. Izrađen je u rokoko stilu i djelo je poznatog ikonografa Jovana Četirevića Grabovana. Konzervatorsko-restauratorski radovi na ikonostasu provode se u Zavodu od 2010. godine, a u 2017. godini izvedeni su radovi na oslikanom raspelu, koje je smješteno ispod završnog luka ikonostasa. U središtu prikaza je raspeti Krist, dok su na tri kraja križa prikazani evanđelisti Matej, Marko i Luka. Raspelo je okruženo rezbarenim pozlaćenim rokajnim viticama s tamnozelenim lazurama, dok se iz kutova križa protežu zrake svjetlosti. Nosilac oslikanih površina raspela, zajedno s rezbarenim ukrasnim okvirom, načinjen je od osam komada drva, koje je općenito u dobrom stanju, izuzev mjestimice prisutne crvotočine. Slikani sloj izveden je kombiniranom tehnikom tempere i uljnog medija na svijetloj, tutkalno-krednoj preparaciji. Površina je bila prekrivena tamnim, neprozirnim slojem prljavštine, čađi i prašine. Boja i preparacija dobro su prianjale uz podlogu, osim dijelova

pozlaćenog ukrasnog okvira, na kojemu su se veći fragmenti odigli i otpali. Osim naslaga nečistoće i gubitaka boje, najzahtjevniji konzervatorsko-restauratorski problem bili su dijelovi oslika koji su stradali u prethodnim pokušajima čišćenja. Naime, primjenom reaktivnih kemikalija i sredstava za čišćenje, na mnogim je mjestima oštećena i nepovratno uništena izvorna polikromija, originalna osnovna boja i završne lazure. Na većim dijelovima bili su vidljivi samo ostaci bijele, stanjene preparacije ili drva. Površina oslika i ukrasnog okvira najprije je očišćena od naslaga nečistoće. Uklonjeni su i neprozirni, višeslojni nanosi laka. Nedostajući dijelovi okvira rekonstruirani su rezbarenim drvom, a nedostajući dijelovi preparacije nadomješteni su krednim kitom. Uslijedio je retuš kombiniranom tehnikom boja u vodenom i smolnom mediju. Na dijelovima oslika koji je oštećen prijašnjim čišćenjem, nedostajuća slikarska forma u cijelosti je rekonstruirana prema sačuvanim ostacima i uz pomoć analogije s komparativnim materijalom istog ikonostasa.

p. l., m. m.

Slika 1. Stanje raspela prije radova sa sondom čišćenja

Slika 2. Stanje raspela nakon radova

Vinica, Marčan

Dvorac Opeka, Vrtlareva kuća

Sredina 19. st., obnova 20. st.

Voditeljica programa: Ivana Popović

Suradnici: Petar Puhmajer, Goran Vulelija, Suzana Purišić, Ivan Čamber, Forma d.o.o.

BROJ DOSJEA: 119, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kompleks dvorca Opeka u sklopu kojega je i Vrtlareva kuća, zaštićeno je kulturno dobro upisano u registar kulturnih dobara RH pod brojem Z-3439. Podignuta je kao gospodarski objekt sredinom 19. stoljeća, nakon čega je nekoliko puta obnavljana, znatnije potkraj 19. st. (kad je pretvorena u stambeni objekt) te u drugoj polovici 20. stoljeća (kad su izvedene radikalne intervencije na pročeljima). Osiguranim sredstvima za 2017. godinu izvedena je druga faza konstruktivne sanacije. Radove je izvodila tvrtka Forma d.o.o. Nakon što su u 2016. godini izvedeni radovi sanacije nosivih zidova i svodova te armiranobetonski serklaž na koji će se osloniti novo krovšte, u 2017. godini izvedeno je novo, drveno krovšte nad osnovnim

gabaritom građevine. Nova drvena konstrukcija pokrivena je biber-crijepom. Izveden je novi potporni zid koji sprječava otjecanje oborinske vode prema građevini, što bi dovelo do novih oštećenja konstrukcije. S obzirom na to da sredstvima osiguranim za 2017. godinu nije bilo moguće izvesti cjelokupni potporni zid, izvedene su dvije kritične dilatacije zida u dužini od oko 27,5 m sjeverno od građevine, zajedno s drenažom armiranobetonskog zida. Time je građevina najvećim dijelom zaštićena i stvoreni su uvjeti za nastavak radova izrade novoga ganjka uz sjeverno pročelje.

i. p.

Slika 1. Tijekom izvođenja radova razgradnje postojećeg krovšta

Slika 2. Sjeverno pročelje, izvedeno novo, drveno krovšte

Slika 3. Izvedeni radovi izrade armiranobetonskog potpornog zida uz građevinu

Vodnjan

Crkva sv. Katarine

Fragmenti zidnog oslika na svim zidovima i unutar apside

Nepoznati autor, 14. st.

Tehnika *fresco-secco*, oko 60 m²

Voditeljica programa: Kristina Krulić

Suradnici: Danijela Skelin, Ivana Pavleka, studenti ALU, Neva Pološki

BROJ DOSJEA: 2102/1, ZAGREB, RADIĆEVA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE U RH

Crkva sv. Katarine jednobrodna je građevina iz 15. st. s polukružno izbočenom apsidom, otvorenim drvenim krovštem i zvonikom na preslicu s jednim zvonom na pročelju. Veći dio sačuvanih srednjovjekovnih zidnih slika nalazi se na sjevernom zidu i unutar apside, dok su na južnom i zapadnom zidu zidne slike djelomično sačuvane. Tijekom 2017. godine nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u unutrašnjosti crkve. Radovi su izvođeni na trijumfalnom luku, u unutrašnjosti apside i zapadnom zidu. Obuhvaćali su učvršćivanje injektiranjem izvornih žbukanih slojeva koji su zatečeni odvojeni od podloge i dočišćavanje slikanog sloja. Prije samog injektiranja, nestabilna područja privremeno su učvršćena japanskim papirom koji je na zid nanesen otopinom *Tylose MH 300* u vodi. Japanski papir parcijalno je

uklanjajući, dio po dio, nakon završetka injektiranja pojedine zone. Nakon radova izvedenih 2017., zaključeno je da je potrebno pratiti stanje objekta i nastaviti s injektiranjem ugroženih područja jer su izvorne žbuke u većoj mjeri odvojene od nosioca i nestabilne. Za injektiranje je korištena smjesa PLM-a i AL-a (CTS) u raznim omjerima i s dodatkom agregata (pijeska); ovisno o potrebi, korištena je i smjesa za injektiranje. Naknadni slojevi naliča uklanjani su kirurškim skalpelima i kutnom brusilicom. Uz navedene radove zatraženo je drugo mišljenje o stanju objekta (tvrtka CON-TEC) te je temeljem toga mišljenja i mišljenja nadležnog Konzervatorskog odjela pripremljen Projekt konstruktivne sanacije crkve sv. Katarine u Vodnjanu.

k. k.

Slika 1. Injektiranje

Slika 2. Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u apside

Vodnjan

Župna crkva sv. Blaža

1. Bogorodica s Djetetom, nepoznati autor, I. pol. 14. st., tempera na drvu, 32 x 24 cm

2. Bogorodica Platythera štiti dva sveca, Lorenzo da Venezia, I. pol. 15. st., tempera na drvu, 35 x 29 cm

Voditeljica programa: Nelka Bakliža

Suradnici: Orest Šuman, Matija Marić

BROJ DOSJEA: 2832 (1), 2833 (2), ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Ikona prikazuje Bogorodicu s Djetetom u shemi Glykofilouse, Bogorodice umilne. Bogorodica, odjevena u tamnocrveni maforion prebačen preko glave, drži Isusa u naručju obgrlivši ga rukama. Dijete sjedi u majčinu krilu i priljubljuje obraz uz njezino lice, pridrživajući smotani svitak. Na slici *Bogorodica Platytera* dva mladolika sveca (sv. Kuzma i Damjan?) kleče zaštićeni ispod Bogorodičina plašta. Na obje slike provedeni su radovi konzerviranja i dezinfekcije. Nakon demontaže i transporta slika u

radionicu HRZ-a, na obje je slike najprije provedena dezinfekcija gama-zračenjem na Institutu Ruđer Bošković. Nakon dezinfekcije izvedeno je snimanje zatečenog stanja te snimanje u IC i UV spektru. Zatim su s lica obiju slika uklonjene plijesni i površinska nečistoća te je provedena dezinfekcija. Manje površine alteriranog retuša u sloju boje i pozlate su ispravljene te je položen sloj zaštitnog laka. S ukrasnih okvira uklonjena je površinska nečistoća.
n. b., m. m.

Slika 1. *Bogorodica s Djetetom*, stanje nakon radova

Slika 2. *Bogorodica Platythera štiti dva sveca*, stanje nakon radova

Vrbnik

Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Prije 1325. g., zvonik 1527. g.

Voditeljica programa: Irma Huić

Suradnik: Kapitel d.o.o.

BROJ DOSJEA: 1137, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije sagrađena je na najvišem dijelu Vrbnika, a ispred crkve nalazi se glavni trg s ložom i Kneževim dvorom. Spominje se još 1100. godine, no prvi sigurni pisani trag je iz 1325. godine. Crkva je dvoranskoga tipa, s drvenim pjevalištem nad ulazom. Brod crkve ima drveni kasetirani strop. Kapela od Ružarija, koja predstavlja svetište stare gotičke crkve, svođena je dvama poljima križno-rebrastoga svoda i poligonalnog je završetka. Zvonik nije povezan s crkvom, nego s crkvenom ložom i kaptolskom kućom – desetincem, a sagrađen je 1527. godine. U 2017. godini dovršeno je uređenje prostora oko pjevališta, čime su

ujedno završeni radovi u unutrašnjosti crkve. Zamjena vjetrobrana uvjetovala je dodatne radove na podu i na crkvenom pragu, a izvedeni su radovi bili nastavak radova iz 2016. godine. Dovršetak radova obuhvatio je uređenje ispovjedaonice ispod stubišta, manji popravak postojećega kamenog opločenja oko novog vjetrobrana te uređenje postojećega kamenog praga. Također su izvedeni manji popravci na krovu svetišta koji je oštećen zimi od bure te je popravljen vitraj na zapadnom zidu glavnoga broda zbog propuštanja vode.

i. h.

Slika 1. Kor i ulazni prostor, stanje prije radova

Slika 2. Kor i ulazni prostor, stanje nakon radova

Vrbnik

Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Glavni oltar Uznesenja Marijina

Nepoznati autor, 16. – 17. st.

Rezbareno, polikromirano drvo, 719 x 775 x 80 cm

Voditeljica programa: Nevena Krstulović

Suradnici: Goran Bulić, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 1137/9/1 I 1137/9, RIJEKA, UŽARSKA 26

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH, UZ SUFINANCIRANJE ŽUPE

UZNESENJA BDM IZ VRBNIKA

Glavni oltar župne crkve u Vrbniku površinom zauzima punu širinu zida svetišta. Čini ga središnji dio u formi slavloluka s kaneliranim korintskim polustupovima uz središnje polje s oltarnom palom, a nad njima trokutasti zabat s polegnutim andeoskim kipovima i Uskrsnim Kristom na samom vrhu. Forma edikule s plastično istaknutom tektonikom i elementima preuzetima iz arhitektonskog rječnika kasne renesanse upućuju na venecijansko umjetničko ishodište s kraja 16. stoljeća. Vrbnički se oltar smješta u skupinu tzv. zlatnih oltara koje u većem broju nalazimo na širem sjevernojadranskom području. Lijevo i desno od središnjeg dijela su krila nastala u kasnijem razdoblju, s nišama za svetačke kipove raspoređene u dva reda. Površine krila bogato su ukrašene viticama i drugim ornamentom, što je u kontrastu s arhitektonskom dekoracijom središnjeg dijela. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su 2012. godine, kad je pod vodstvom Službe za nepokretnu baštinu Hrvatskog restauratorskog zavoda počela obnova krovišta i svetišta župne crkve. Zahvati na retablu oltara i na skulpturama podijeljeni su u faze zbog

složenosti konstrukcije i kompozicije oltara koji je kroz povijesna i stilska razdoblja mijenjao izgled. Središnji i stariji dio oltara u izvornom je sloju potpuno pozlaćen, dok su naknadno izrađena bočna krila izvorno mjestimično pozlaćena i posrebrena. Oltar je u cijelosti demontiran i prenesen u restauratorsku radionicu Hrvatskog restauratorskog zavoda u Rijeci. Tijekom istraživačkih radova pronađena su tri različita, parcijalno nanosena bojena sloja, preslika, od kojih je prezentiran preslik s bijelo-crvenom i bijelo-plavom marmorizacijom te zelenim, crvenim i smeđim lazurama na pozlati. U prvoj fazi izvođenja radova, uz istraživačke je radove izvedena i konsolidacija oslabljenog drvenog nosioca svih arhitektonskih dijelova oltara. Potom su radovi nastavljeni na središnjem dijelu oltara, a sastojali su se od podljepljivanja slikanog sloja, uklanjanja alteriranog laka i preslika, stolarske sanacije i rekonstrukcije oštećenja drvenog nosioca i osnove te početka rekonstrukcije oštećenja slikanog sloja i pozlate. Izvode se i konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturama Uskrslog Krista, dva poluležeća anđela

i dvije ukrasne urne sa zabata. Na skulpturama su izvedeni istraživački radovi, konsolidacija drvenog nosioca, podljepljivanje slikanog sloja, uklanjanje atmosferske nečistoće, alteriranog laka i preslika te rekonstrukcija

drvenog nosioca. Za 2019. godinu planirano je vraćanje središnjeg dijela s pripadajućim skulpturama.

n. kr.

Slika 1. Glavni oltar Uznesenja Marijina, zatečeno stanje

Slika 2. Lijevi stup, stanje tijekom rekonstrukcije oštećenja osnove

Slika 3. Predela, stanje tijekom rekonstrukcije oštećenja osnove

Vrpolje

Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Gospa od Vrpolja

Nepoznati autor, II. pol. 14. st.

Tempera i pozlata na drvu, 66 x 39 cm

Voditelji programa: Branko Pavazza, Branka Carev

BROJ DOSJEA: 2353/1, SPLIT, PORINOVA 2A

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika Gospa od Vrpolja iz 14. stoljeća nalazi se u marijanskom svetištu Vrpolje pokraj Šibenika. Podatak o dataciji slike zabilježen je na poledini: FACTA FVIT ANNO D-ONI 1383. Slika je bila smještena na glavnom oltaru do oko 1860. godine, nakon čega ju je zamijenila kopija na ploči od žute mjedi. Bogorodica koja doji Dijete, tzv. Galaktotrophousa, prikazana je u središtu kompozicije na drvenom, bogato ukrašenom prijestolju. Dijete odjeveno u zlatnu odjeću uspravno sjedi u majčinu krilu i sisa mlijeko kroz prorez na njezinoj odjeći. Taj istočni tip Majke Božje koja doji Dijete, na Zapadu je preuzet s otkrivenim prsima. U 18. stoljeću ikona je pokrivena srebrnim okovom na koji su priloženi mnogobrojni zavjetni darovi (zlatni i srebrni nakit). Don Krsto Stošić spominje podatak o srebrnom okviru slike koji papa Greco (?) naručuje 10. svibnja 1774. godine za 192 lire. Taj je srebrni okov pokrивao cijelu oslikanu površinu, izuzev lica Bogorodice i Djeteta. Istraživački radovi definirali su kronologiju od izvornog do zatečenog stanja te je utvrđeno nekoliko naknadnih intervencija, preslika, kojima se nije vrednovala autentičnost djela. Mikroskopskom analizom ustanovljeno je da je drveni nosilac slike izrađen

od drva četinjače, najvjerojatnije jele. Na rendgenskoj su snimci zamijećena manja odstupanja preslika u prikazu Bogorodičine i Djetetove halje te su evidentirani tragovi pripreme drvenog nosioca za preparaciju, i to tako da je metalnim alatom urezan simetričan raster isprijecanih linija. U suradnji s nadležnim konzervatorima šibenskog Konzervatorskog odjela odlučeno je koje će se naknadne intervencije selektivno ukloniti. Pojedine su starije rekonstrukcije iz 20. st., u dogovoru s nadležnim konzervatorima, sačuvane. Uljani retuš iz osamdesetih godina izvedeni su na voštanoj masi tehnikom trateggio. Jedan dio tih retuša s uznemirujućim učinkom na slikane površine je uklonjen (područja na pozadini i tronu). Debeo sloj potamnjelog laka iz starije intervencije zatečen je samo na površinama inkarnata Bogorodice i Djeteta. Budući da je izvorni slikani sloj u većoj mjeri izgubljen, a ispod debljeg sloja laka nalazi se samo kreda, odlučeno je da se lak ukloni djelomično. Iznimno zahtjevni zahvati uklanjanja naknadnih intervencija izvedeni su pod mikroskopom. Pozlata iz naknadne intervencije gotovo je u cijelosti prekrivala pozadinu, osim velikih sondi iz 1980. godine. Pozlata i sonde stvarale su nemirni, kontrastni efekt, tako

da nisu mogle doći do izražaja fine tonske modelacije izvornog oslikanog sloja niti kaligrafski precizno i vješto izvedena ornamentika prijestolja koja je sačuvana tek fragmentarno. S poledine ikone uklonjena je pamučna,

ornamentirana tkanina bez posebne vrijednosti. Nakon faze čišćenja poledine izvedena je konsolidacija drvenog nosioca slike.

b. p., b. c.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Vrpolje

Spomen-galerija Ivana Meštrovića

Reljef Pietà

Ivan Meštrović, 1932. g.

Gips

Voditelj programa: Dinko Ramljak

Suradnici: Stjepan Lucić, Eduard Hudolin, Tomislav Markić, Darija Cvitan

BROJ DOSJEA: 2319/1, OSIJEK, FAKULTETSKA 4

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Reljef Pietà izradio je Ivan Meštrović 1932. godine za crkvu sv. Marka u Zagrebu u kojoj se nalazi brončani odljev. Na reljefu je bio sloj nečistoća i tragovi odvajača nastali zbog izrade kalupa za brončani odljev. U unutrašnjosti reljefa, odnosno u šupljini njegove poledine, površina gipsa zadržala je prirodnu boju jer s te strane gips prethodno nije patiniran ni tretiran odvajačem, a zaprljanje je minimalno. Drvena potkonstrukcija reljefa bila je neučvršćena i nestabilna, drvo je reagiralo na vlagu, širilo se i štetno utjecalo na gips te na pojavu mikropukotina. Struktura gipsa zatečena je poprilično očuvana i u dobrom stanju, izuzev zračnih mjehurića (tzv. blaznice), mikropukotina i sitnih oštećenja, a nešto veće pukotine uočene su tek na tri mjesta. Prije čišćenja, a zbog sigurnosti reljefa, izvedeno je učvršćivanje drvene konstrukcije. Na mjestima spajanja dr-

vene građe i reljefa, potkonstrukcija je armirana staklenom matom i gipsom. Za čišćenje je korišteno sredstvo Arte Mundit. Vatom i demineraliziranom vodom uklonjeni su masni ostaci odvajača. Najtvrdokornija zaprljanja unutar sitnih pukotina i rupica uklonjena su parnim čistačem. Nakon čišćenja i sušenja reljefa primijećena je tonska neujednačenost njegove površine, stoga je patiniranju trebalo pristupiti vrlo oprezno, da bi se postigla ujednačenost površine, pa je ono izvedeno višeslojnim nanošenjem otopine sive gline u demineraliziranoj vodi. Nakon nanošenja i sušenja sive gline, površina reljefa tretirana je talkom (puderom). Taj uobičajeni završni postupak u patiniranju oplemenio je površinu gipsa, dao joj vizualnu mekoću i istaknuo autorove poteze u modelaciji reljefa.

d. ra.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Vukovar

Gradski muzej Vukovar

1. Ženski akt, Milivoj Uzelac, I. pol. 20. st., flomaster, 14,3 x 9,5 cm
2. Sjedeći ženski akt, Olaf Globočnik, 1960. g., kreda, 41,3 x 29,8 cm
3. Muškarac i žena u zagrljaju, skica, Oskar Herman, 1950. g., lavirani tuš, 20,3 x 26,4 cm
4. Žena i dijete, Oskar Herman, 1950. g., lavirani tuš, 19,6 x 24 cm
5. Izgled bočnog zapadnog pročelja kapele Kristova Uzašašća, Viktor Siedek, 1907. g., akvarelirani crtež tušem, 37,9 x 36,1 cm
6. Izgled uzdužnog presjeka (sjever-jug) kapele Kristova Uzašašća, Viktor Siedek, 1907. g., akvarelirani crtež tušem, 36,7 x 36,2 cm
7. Poprečni presjek kapele Kristova Uzašašća, detaljni nacrt, Viktor Siedek, 1908. g., akvarelirani crtež tušem, 56,3 x 55 cm
8. Detaljni nacrt lijevih bočnih vrata kapele Kristova Uzašašća, Viktor Siedek, 1908. g., crtež olovkom i drvenim bojicama, 52 x 37,1 cm
9. Detalj potpornog stupa s eliptičnim otvorom kapele Kristova Uzašašća, Viktor Siedek, 1908. g., crtež olovkom i drvenim bojicama, 38 x 41,8 cm
10. Zemljovid županije Srijemske, Ivan Steklasa, 1888. g., litografija u boji, 94,4 x 70,4 cm

Voditelj programa: Andro Šimičić

Suradnice: Sandra Juranić, Daniela Ratkajec, Karmen Lečić, Marta Budicin, Natalija Vasić, Margareta Klofutar

BROJ DOSJEA: 8918 (1), 8919 (2), 8920 (3), 8921 (4), 8922 (5), 8923 (6), 8924 (7), 8925 (8), 8926 (9), 8927 (10), ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Programom za 2017. godinu predviđeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na deset umjetnina na papirnatom nosiocu. Četiri crteža Zbirke Bauer datirano je u sredinu 20. st., a rad su uglednih predstavnika hrvatskoga slikarstva: Oskara Hermana, Milivoja Uzelca i Olafa Globočnika. Zajednička tematika navedenih crteža je ljudska figura. Oskar Herman (1886. – 1974.) pripada slavljenoj minhenskoj četvorki i jedan je od utemeljitelja hrvatske moderne. Nakon završetka Drugog svjetskog rata vraća se u Zagreb, a u razdoblju njegova rada u Modernoj galeriji, oko 1950., nastali su crteži Majka i dijete te skica Žena i muškarac u zagrljaju. Milivoj Uzelac (1897. – 1977.) jedan

je od najistaknutijih slikara hrvatske moderne umjetnosti, poznat po ranijem ekspresionizmu, potom neokubizmu, neoklasicizmu te svakako Grupi četvorice. Nakon završetka rata 1919. vraća se u Zagreb, gdje djeluje s Grupom četvorice, a iz toga je razdoblja skica Ženski akt s leđa koja prikazuje jedan od omiljenih Uzelčevih motiva, žensku figuru. Olaf Globočnik (1904. – 1991.), hrvatsko-slovenski slikar. Prije rata stvarao je u duhu magičnog realizma, a poslije, pod utjecajem grupe Zemlja, slika motive iz svakodnevnog života seljaka. Izrađivao je i pejzaže, mrtve prirode te vedute, ali ga je zanimala i ljudska figura. Pet nacrti iz Kulturno-povijesne zbirke prikazuje kapelu Kri-

stova Uzašašća u Vukovaru, a rad su austrijskog arhitekta Viktora Siedeka (1856. – 1937.). Posljednja iz programa je litografija u boji, Zemljovid županije Srijemske, rad slovenskog povjesničara i kartografa Ivana Steklase iz 1888. godine. Poznata je i njegova istovjetna karta u vlasništvu NSK-a u Zagrebu (Zbirka zemljovida i atlasa). Konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su izradu pisane i fotografske dokumentacije zatečenog stanja, mjerenje pH-vrijednosti papirnatoj nosioca, uklanjanje neodgovarajuće opreme i suho čišćenje. Mokro čišćenje izvedeno je samo na karti Zemljovid županije Srijemske s obzirom na stabilnu izvedbenu tehniku. Spomenuta

je karta zatečena na platnenoj podlozi kontaminiranoj mikroorganizmima. Podloga je uklonjena, umjetnina je mehanički dočišćena, dezinficirana te neutralizirana, a potom su joj stabilizirana i konsolidirana oštećenja. Preostale su umjetnine neutralizirane metodom Bookkeeper, konsolidirana su im mehanička oštećenja, a nedostajući dijelovi rekonstruirani japanskim papirom. Deformirani papirnati nosilac je izravnat te je izveden retuš. Nakon završetka radova, umjetnine su pohranjene u opremu od beskiselninskog kartona i vraćene vlasniku.

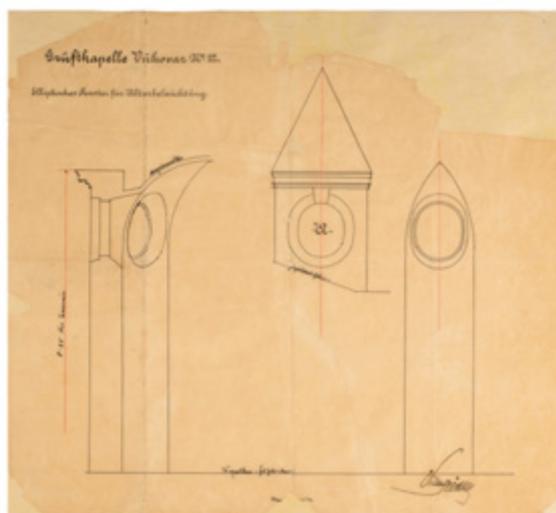
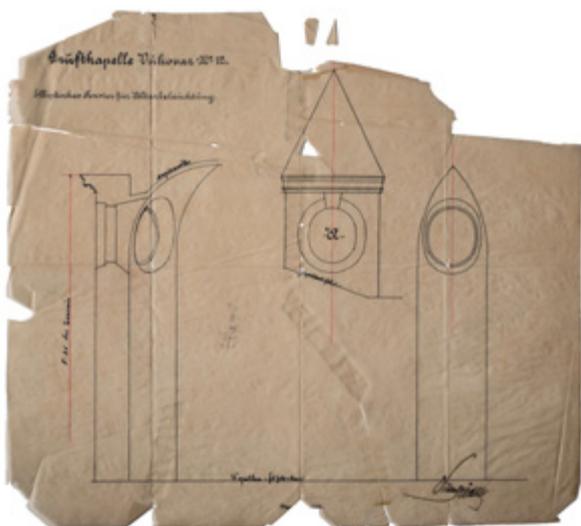
a. š., m. b.

Slika 1. Detaljan nacrt lijevih bočnih vrata kapele Kristova Uzašašća, stanje prije radova

Slika 2. Detaljan nacrt lijevih bočnih vrata kapele Kristova Uzašašća, stanje nakon radova

Slika 3. Zemljovid županije Srijemske, stanje prije radova

Slika 4. Zemljovid županije Srijemske, stanje nakon radova

Zadar

Narodni muzej

Olimpija

Nepoznati autor, 18. st.

Ulje na platnu, 266 x 214 cm

Voditelj programa: Šime Vitori

BROJ DOSJEA: 1858/2, ZADAR, BEDEMI ZADARSKIH POBUNA BB
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika Olimpija iz Narodnog muzeja u Zadru većeg je formata, rađena uljanom tehnikom na platnu specifičnog križnog tkanja (2/1). Platno je u cjelinu spojeno šivanjem triju uzdužnih djela približno jednakih dimenzija. Šavovi spoja izraženi su horizontalno na poledini slike. Zbog slabljenja šivanih spojeva i drugih oštećenja, slika je već u prijašnjim zahvatima zalijepljena na novo platno. Stanje slike upućuje na to da je 1945. godine, nakon završetka rata, iz prostora dotadašnjeg smještaja neadekvatnim postupcima istrgnuta iz donjeg okvira te je izrezana s gornje i donje strane, tako da nedostaju rubni dijelovi slike, što potvrđuju oštećenja i nedostaci bočnih rubova. Osobito velika oštećenja slikanog sloja i platna nastala su presavijanjem i preklapanjem umjetnine. Uz oštećenja prevladava opći dojam zapuštenosti, s razlikama koje pokazuju višeslojnost i preslike nastale prije oštećenja izazvanih presavijanjem slike. To potvrđuje činjenica da na tim površinama nema naknadno dodanih materijala niti su izvođeni radovi obnove do preuzimanja umjetnine u restauratorski odjel HRZ-a. Istraživanjem i obradom slikanog sloja došlo se do saznanja koja su omogućila inter-

pretaciju ikonografskog sadržaja, što upućuje na potrebu drugačijeg, vjerodostojnog predstavljanja te usklađivanja s dosadašnjom interpretacijom i nazivom slike Olimpija. Središnji ženski lik na slici predstavlja boginju Romu kao personifikaciju zasebnog božanstva grada Rima koja na lijevoj ruci drži maleni lik boginje Viktorije. Djeca s vučicom na slici prikazuju Romula i Rema, likove iz mita o postanku Rima. Odbačene blizance prihvatila je i podojila vučica, a oni su, kao odrasli, osnovali grad na obali Tibera koji će prema proročanstvu zavladati cijelim svijetom. Taj ikonografski prikaz važan je i najučestaliji repertoar kojem je svrha veličanje slave i moći Rimskog Carstva u vrijeme antike, ali i u novovjekim povijesnim okolnostima. Sliku je u Zadar dopremila tadašnja rimska vlast Kraljevine Italije i očito joj je namjena bila nadahnuće imperijalističkih težnji za ovim prostorom. Uz primarni postupak stabiliziranja slikanog sloja, dosadašnjim konzervatorsko-restauratorskim radovima provedeno je uklanjanje ljepljivosti i drugih materijala s poledine slike preostalih od prijašnjeg zahvata kad je zalijepljena na novo platno. Sanirana su oštećenja platna i provedena je temeljna konsolidacija. Obavljeno

je sondiranje i istraživanje slikanog sloja s djelomičnim čišćenjem preslika. Otkriveni su nepoznati detalji koji su omogućili i interpretaciju ikonografije kako je navedeno. Slika je dublirana na novo laneno platno, a 2018. godine

nastavljeni su radovi uklanjanja preslika i preostalog dijela starog zaštitnog laka.

š. v.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Zadar

Zadarska nadbiskupija

Krist u lancima

Nepoznati autor, 18. st.

Ulje na platnu, 223 x 150 cm

Voditeljica programa: Rita Antišin

BROJ DOSJEA: 1751/9, ZADAR, BEDEMI ZADARSKIH POBUNA BB
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

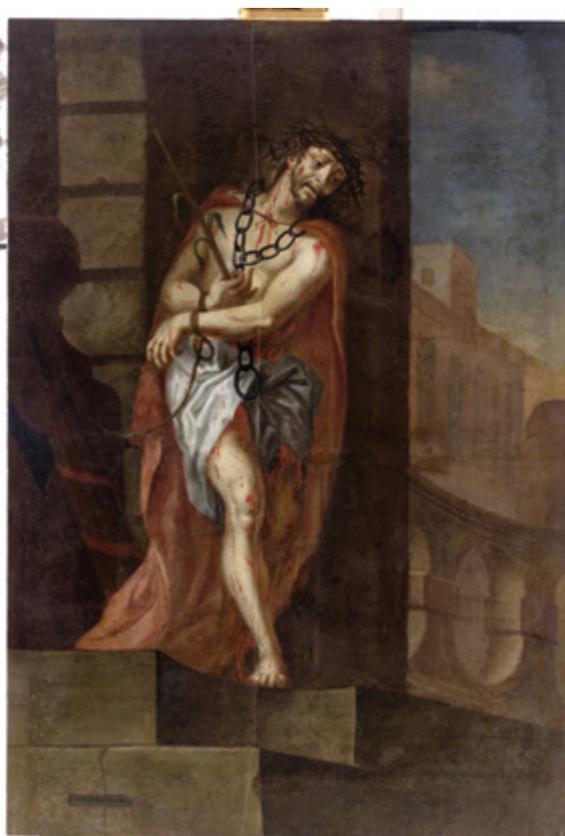
Na slici je prikazan lik Krista s lancima oko vrata i ruku, smješten u arhitektonsko okruženje. Krist je prikazan s perizomom i crvenim plaštem te s trnovom krunom na glavi. Nije poznato u kojem je objektu umjetnina izvorno bila smještena. Nedostatak adekvatnog unutarnjeg okvira s mogućnošću zatezanja platna uzrokovao je veliku nestabilnost slike u svim segmentima. Uočen je znatan sloj površinske nečistoće te tanki sloj alteriranog površinskog laka. Sitni nedostaci slikanog sloja, koji se velikim dijelom osipao, zatečeni su cijelom površinom slike. Povezani su s gustom mrežom krakelira te izazvani nestabilnošću tanke preparacije oslabljenih vezivnih svojstava. Oštećenja su dijelom izazvana i nepravilnim presavijanjem slike. Zbog neadekvatnih uvjeta pohrane pojavile su se vodoravne deformacije nosioca slike. Gusto platno fine strukture sastavljeno je od dva dijela spojena šivanjem. Oštećenja nosioca bila su mehaničke prirode i zastupljena uglavnom na rubnim dijelovima platna. Na više mjesta uočene su poderotine različitih dimenzija. S poleđine su se vidjele stare ručno šivane zakrpe koje su vjerojatno dodane u prijašnjoj intervenciji. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su konsolidacijom slikanog sloja te ravnanjem slike na toplinskom vakuumskom stolu. Mehanička oštećenja

izvornog nosioca sanirana su umetanjem i lijepljenjem niti ili većih komada platna koje je strukturom i sastavom bilo najslbličnije izvornom. Nakon pripremanja novog platna, slika je dublirana i napeta na novi podokvir. Temeljem rezultata probnog čišćenja slikanog sloja, nastavljeno je uklanjanje površinske prljavštine i starog požutjelog laka. Osjetljive zone slikanog sloja očišćene su japanskim papirom radi usporavanja djelovanja sredstava za čišćenje. Drugi dio zahvata koji se odnosi na postavljanje tonirane tutkalno-kredne preparacije i retuš na mjestima mehaničkih oštećenja bio je iznimno zahtjevan i dugotrajan zbog velikih nedostataka izvornog slikanog sloja. Tijekom faze podlaganja gvaš bojama izvedene su rekonstrukcije likovnih formi, a sam podslik je u konačnici nekoliko tonova svjetliji i hladniji od izvornog. Nakon završetka podslikavanja, slika je lakirana mastiks lakom. Faza završnog retuša lakirnim bojama izvedena je pripremom usitnjenih pigmenata vezanih kanadskim balzomom. Višeslojnim lazurnim potamnjenjem podslika postignut je odgovarajući tonalitet tretiranih površina uz istovremeno djelomično neutraliziranje poteza kista.

r. a.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Zagreb

Etnografski muzej

1902. – 1904. g., pročelje purificirano oko 1940. g.

Voditeljica programa: Blanda Matica

Suradnici: Boris Mostarčić, Boris Dundović, Teh-gradnja d.o.o., Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode

BROJ DOSJEA: 1133, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S ETNOGRAFSKIM MUZEJOM U ZAGREBU

Zgrada Etnografskoga muzeja u Zagrebu građena je od 1902. do 1904. godine, kao Trgovačko-obrtni muzej, prema nacrtima arhitekta Vjekoslava Bastla, učenika Otta Wagnera, koji je tada radio za arhitektonski atelje Hönigsberg i Deutsch. Glavno, ulično pročelje zgrade eklatantan je primjer arhitekture zagrebačke secesije, sve do oko 1940. godine, kad je provedena njegova purifikacija i pregradnja muzeja. Simetriju uličnoga pročelja ističe središnji, ulazni rizalit s kupolom i višedijelnim prozorom s lunetom te ulaznim portalom. Kupolu su u prošlosti flankirale i dvije žare na postamentima kojima završavaju pilastri iznad krovnog vijenca. Dva zrcalna bočna krila zaključena su rizalitima. Krila i bočni rizaliti bili su na gornjoj etaži, iznad prizemne zone izvedene u rustici, raščlanjeni raskošnim repertoarom arhitektonske dekorativne plastike secesijskih stilskih odlika. Isti je oblikovni jezik, u nešto skromnijoj inačici, ponavljalo i dvorišno pročelje. U 2016.

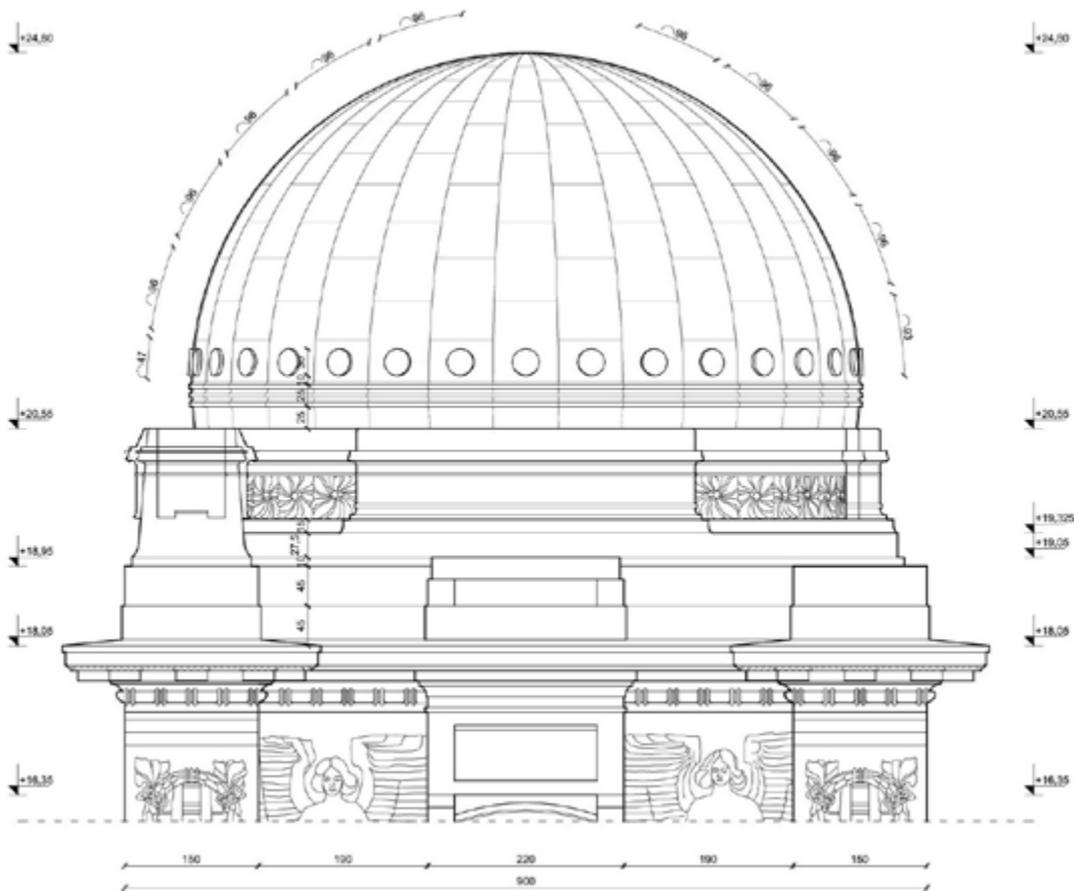
godini izrađeni su izvedbeni projekt rekonstrukcije izvornoga pročelja i izvedbeni projekt obnove krovišta. U 2017. godini Etnografski muzej u Zagrebu počeo je s radovima na rekonstrukciji uličnoga pročelja i kupole. Hrvatski restauratorski zavod provodi projektantski nadzor nad radovima. Nakon što su izvođači radova postavili skele i proveli dodatna restauratorska istraživanja, obavljena je detaljna izmjera ostataka elemenata izvornog oblikovanja pročelja, nakon čega je, u sklopu provedbe projektantskog nadzora, provedena korekcija dimenzija svih vučenih profila te su definirane njihove tehničke značajke, ponajprije način izvedbe i materijali. Definirana je završna obrada (boja i struktura) pojedinih dijelova pročelja. Izrađen je i detaljni izvedbeni projekt kupole, kao sinteza izvornih oblikovnih značajki i suvremene izvedbe.

b. d., b. ma.

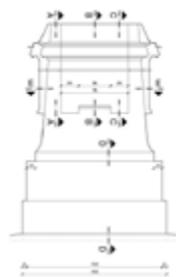
Slika 1. Restauratorska sonda na dijelu dekorativne plastike

Slika 2. Izvedbeni projekt kupole

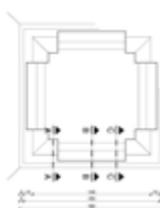
Slika 3. Izvedbeni projekt plastike postolja za žaru

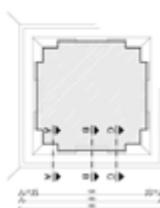
POGLED SPREDA, hg. 1/20

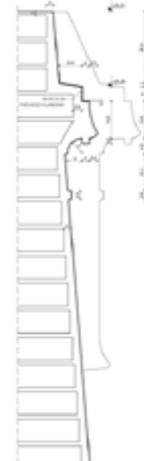
TLOCRT, hg. 1/20

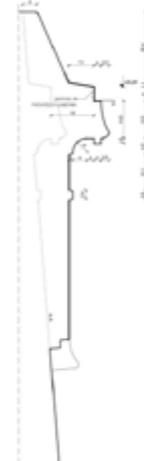
HORIZONTALNI PRESEK E-E, hg. 1/20

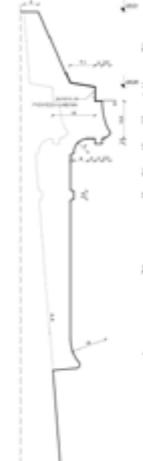
PRESEK A-A, hg. 1/15

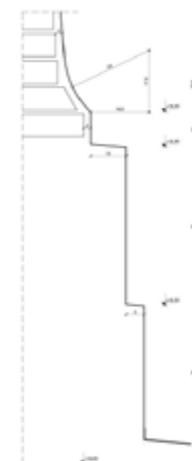
PRESEK B-B, hg. 1/15

PRESEK C-C, hg. 1/15

PRESEK D-D, hg. 1/15

Zagreb

Hrvatski povijesni muzej

1. Matija Smodek, F. Beyer, 1847. g., ulje na platnu, 81 x 63,3 cm
2. Juraj VI. Drašković Trakošćanski, František Wiehl, 1843. g., ulje na platnu, 118 x 95 cm
3. Mirko Bogović, nepoznati autor, oko 1853. g., ulje na platnu, 26,5 x 21,5 cm
4. Jovan Bovan, nepoznati autor, poč. 19. st., ulje na platnu, 99 x 80 cm
5. Leopold I. Habsburg, nepoznati autor, oko 1670. g., ulje na platnu, 63,2 x 48 cm
6. Josip II. Habsburg Lothringen, nepoznati autor, oko 1770. g., ulje na platnu, 69,5 x 55,5 cm

Voditeljica programa: Jelena Pasarić

Suradnici: Marko Begović, Marina Đurović, Dragutin Furdi, Elina Malina, Mirela Mateljak, Sanda Milošević, Nikolina Oštarijaš, Jurica Škudar, Magdalena Vlaho

BROJ DOSJEA: 114 (1), 115 (2), 116 (3), 117 (4), 118 (5), 119 (6), ZAGREB, KNEZA MISLAVA 18
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom 2017. godine u sklopu programa redovite djelatnosti HRZ-a i temeljeno na prijedlozima kustosa, odabrane su slike sa znatnim oštećenjima, planirane za novi stalni postav, većinom portreti osoba važnih za hrvatsku kulturnu baštinu. Matija Smodek bio je prvi profesor hrvatskoga jezika na zagrebačkoj Kraljevskoj akademiji znanosti i pripadnik ilirskog pokreta. Nastupno predavanje o hrvatskom jeziku održao je 6. studenoga 1832. godine. Grof Juraj VI. Trakošćanski, sin Karla I. i Elizabete Batthyany, na kraju vojne karijere umirovljen u činu podmaršala, bio je član Sabora, jedan od utemeljitelja JAZU-a, ali i jedan od prvih fotoamatera u Hrvatskoj. U Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu sačuvana su dva albuma kalotipija, od kojih neke prikazuju Trakošćan prije obnove koju je sam započeo (1853. – 1856. godine). Mirko Bogović, književnik i političar, ilirac, član JAZU-a, 1867. godine postao je veliki župan zagrebački. Njegov je portret sa sužanjskom negvom na desnoj ruci najvjerojatnije naslikan u vrijeme kad je bio osuđen na šestomjesečni zatvor zbog objavljivanja Filipovićeve pjesme Domorodna utjeha u časopisu Neven 1853. godine. Jovan Bovan, dobrotvor

i mecena, još je za života dijelio bogatstvo siromasima, pravoslavnoj crkvi i manastirima. Oporukom je 1801. utemeljio zakladu za mušku osnovnu školu u Šibeniku. Na svim se slikama s vremenom stvorio sloj površinski nataložene nečistoće, lak je potamnio, kao i retuši iz prethodnih intervencija. Na svima su bile prisutne perforacije i ogrebotine, a slikani sloj i preparacija počeli su se osipati. Lice slike Leopold I. Habsburg bilo je prekriveno debelim slojem voska jer je na taj način slika bila konzervirana u prethodnoj intervenciji. Portret Josip II. Habsburg Lothringen bio je u iznimno lošem stanju zbog oksidacijskih procesa u svim slojevima slike koji su uzrokovali velike gubitke dijelova nosioca, sloja preparacije i slikanog sloja te žličaste deformacije slikanog sloja i preparacije, praćene širokim pukotinama. Uz sloj površinski nataložene nečistoće, ukrasni okviri pretrpjeli su mnogobrojna mehanička oštećenja, a na marmoriziranom ukrasnom okviru slike Mirko Bogović nedostajali su veliki dijelovi štukaturnih reljefnih ornamenta koji su rekonstruirani izradom kalupa i odljeva. Na ukrasnom okviru slike Jovan Bovan, bolusna podloga za rekonstrukciju pozlate u skladu s ori-

ginalom rađena je u tri boje. Na svim slikama izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi. Posebno je teško bilo uklanjanje voska sa slike Leopold I. Habsburg

i omekšavanje i ravnanje krto i deformiranog slikanog sloja s preparacijom na slici Josip II. Habsburg Lothringen. s. m., j. p.

- Slika 1. *Mirko Bogović*, slika s ukrasnim okvirom, stanje prije radova
 Slika 2. *Mirko Bogović*, slika s ukrasnim okvirom, stanje nakon radova
 Slika 3. *Leopold I. Habsburg*, stanje prije radova
 Slika 4. *Leopold I. Habsburg*, stanje nakon radova

Zagreb

Kabinet grafike, HAZU

1. Venera u pratnji Kupida plovi morem na dupinima, bolonjski majstor prema Agostinu Carracciju, 17. st., crtež olovkom, perom i sepijom, 25,7 x 30,9 cm
2. Skica za stropnu dekoraciju s puttima, Giovanni Domenico Ferretti, 18. st., crtež olovkom, perom i crnom tintom te nanosima bijelog gvaša kistom na zelenkastom papiru, 23,5 x 19 cm
3. Mitološki prizor i personifikacija rijeke, Giovanni Battista Marcola, 18. st., crtež perom i smeđom tintom, laviran zelenkastim tonom akvarela na sivom papiru podlijepljen na karton, 25,4 x 30,2 cm
4. Mladić i djevojka / Dječak s knjigom i djevojka s karnevalskom maskom, Pietro Antonio Rotari, 18. st., crtež ugljenom olovkom podlijepljen na papir, 14,6 x 22,7 cm
5. Polufigura Krista, Pietro Antonio Novelli, 17. st., crtež perom i tamnosmeđom tintom, trag sangvine, 28 x 18,5 cm, verso skica: Biskup u molitvi

Voditeljica programa: Daniela Ratkajec

Suradnici: Marta Budicin, Margareta Klofutar, Jovan Kliska, Karmen Lečić

BROJ DOSJEA: 109 (1), 110 (2), 111 (3), 112 (4), 113 (5), ZAGREB, ILICA 44
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Program za 2017. godinu obuhvatio je cjelovite konzervatorsko-restauratorske radove na pet crteža starih talijanskih majstora iz Stare zbirke i Zbirke 19. stoljeća Kabineta grafike. Crtež Venera u pratnji Kupida plovi morem na dupinima pripisan je bolonjskom majstoru, a izrađen je prema bakrorezu Agostina Carraccija (1557. – 1602.) iz niza bakroreza erotske tematike nazvanih Lascivia, datiranih u devedesete godine 16. stoljeća. Poznato je osam bakroreznih kopija Carraccijeva bakroreza, no ni na jednom od njih Venera nije odjevena, kao što je to slučaj s ovom Venerom. Pretpostavka je da je ovaj crtež izradio grafički delineator, prenoseći kompoziciju doslovno bez crtačkih osobitosti. Crtež Skica za stropnu dekoraciju s puttima iz 18. st. prof. Konrad Oberhuber pripisao je Giovanniju Domenicu Ferrettiju (1692. – 1768.), toskanskom slikaru rokoka, poznatom po slikama i freskama u palačama Firence i Toskane. Kompozicija prikazuje pet putta unutar ovala, a riječ je vjerojatno o predlošku za prijenos na veću

kompoziciju. Crtež Polufigura Krista / Biskup u molitvi datiran je nakon 1774. ili nakon 1779., a pripisan je venecijanskom slikaru, crtaču, ilustratoru i bakropiscu Pietru Antoniju Novelliju (1728. – 1804.). Prikazuje polufiguuru Krista u okomitom položaju, a crtež sangvinom na poleđini prikazuje biskupa s đakonom u molitvi. Posebnost tih crteža je raznolikost u crtačkim načinima koji svjedoče o umjetnikovoj velikoj imaginaciji i talentu. Novelli je stvarao pod utjecajem G. A. Pellegrinija, G. B. Piazzette, G. Dizianija te G. Renija. Crtež Mladić i djevojka / Dječak s knjigom i djevojka s karnevalskom maskom pripisani su Pietru Antoniju Rotariju (1707. – 1762.) i datirani u 18. stoljeće. Atribuciju potvrđuje signatura na licu crteža u donjem i u gornjem desnom dijelu. Rotari je bio slikar i bakropisac, rodom iz Verone, pripadnik venecijanske škole iz kruga A. Balestre i G. B. Piazzette te P. Longhija i D. Maggiotta. Kao putujući slikar djelovao je na dvorovima, izrađivao je ceremonijalne portrete, povijesne kompozicije

te portretne studije (tzv. *passioni*), kojima pripada i ovaj crtež, posebice dio s profilom djevojke koja se skriva iza maske. Taj je Rotarijev portretni žanr bio veoma popularan, o čemu svjedoči i salon u ljetnoj rezidenciji Sankt Peterburga čiji su zidovi tapecirani s 368 *passiona*. Crtež Mitološki prizor i personifikacija rijeke rad je Giovannija Battiste Marcole (1711. – 1780.), predstavnika veronskog settecenta i osnivača svestrane obiteljske slikarske radionice. Konzervatorsko-restauratorski radovi na navedenim umjetninama obuhvatili su izradu fotodokumentacije, mjerenje pH-vrijednosti papirnatih nosilaca te testove topivosti izvedbenih tehnika. Uslijedilo je suho čišćenje,

odvajanje poledinskog kartona s crteža Mitološki prizor i personifikacija rijeke te uklanjanje ostataka samoljepivih traka. Crtež Venera u pratnji Kupida plovi morem na dupinima očišćen je i mokrim postupkom. Uslijedilo je uklanjanje mrlja te neutralizacija. Konsolidacija poderotina, pregiba i nedostajućih dijelova izvedena je japanskim papirom odgovarajućih gramatura i celuloznim ljepljivom. Crteži su potom ovlaženi i izravnati unutar hidraulične preše. Retuš je izveden suhim pastelama, a nakon završetka radova crteži su pohranjeni u opremu od beskiseleskog kartona te vraćeni vlasniku.

d. r., m. b.

Slika 1. *Venera u pratnji Kupida plovi morem na dupinima*, stanje prije radova

Slika 2. *Venera u pratnji Kupida plovi morem na dupinima*, stanje nakon radova

Slika 3. *Mladić i djevojka / Dječak s knjigom i djevojka s karnevalskom maskom*, stanje prije radova

Slika 4. *Mladić i djevojka / Dječak s knjigom i djevojka s karnevalskom maskom*, stanje nakon radova

Zagreb

Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije

Dalmatika (inv. br. T-259/4A)

Nepoznati autor, 17. st.

Svila, lan, posrebrene niti, 102 x 99 cm

Voditeljica programa: Vlasta Bošnjak

Suradnici: Tihana Čelebić, Olgica Mileusnić, Marta Budicin, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Natalija Vasić

BROJ DOSJEA: 149, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Dalmatika inv. br. T-259/4A rad je nepoznatog autora, datirana u 17. stoljeće. Dio je kompleta tzv. ružičastog liturgijskog ruha, koji se sastoji od tri dalmatike, jedne kazule, veluma i burse za kalež, tri stole, pet manipula, pluvijala i gremijala. Izrađena je od zlatnosmeđe svilene tkanine, ukrašene reljefnim vezom posrebranim nitima koji tvori simetričnu kompoziciju akantovih vitica, voluta, karanfila i tulipana te manjeg stiliziranog cvijeća i kartuša, a ima lanenu podstavu. Na dalmatici se očituju određene analogije s gremijalom od zelenog svilenog satena iz 1697., također iz Riznice. Glavna tkanina dalmatike zatečena je u izrazito lošem stanju očuvanosti s brojnim oštećenjima. Tijekom prošlosti izveden je temeljiti zahvat zatvaranja oštećenja gustim ručnim šivanjem te šivaćim strojem koji je ostavio velike površine različitih, unakrsnih i n-planski izrađenih šavova izrađenih neodgovarajućom

bojom konaca. Sve je to uvelike izmijenilo izvorni izgled dalmatike. Vez je zatečen s mnogo stršećih niti; ponegdje su motivi bili ogoljeni do kartonske podloge. Podstava i trake za vezanje nisu izvorne; one su i bile u boljem stanju očuvanosti. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su suhim čišćenjem, odvojena je podstava i očišćena suhim i mokrim postupkom. Uklonjeni su svi zatečeni šavovi s glavne tkanine, a potom je ona konzervirana šivanjem svilenim nitima. Na mjestima većih oštećenja i otvora, glavna je tkanina podložena primjerenom tkaninom, a vez je konzerviran svilenim nitima i tanjim koncima. Oštećenja podstave zatvorena su mjestimičnim podlaganjem slične tkanine te šivanjem svilenim nitima. Nakon završetka podlaganja, dijelovi predmeta spojeni su u cjelinu, a zatečene trake za vezanje zamijenjene su primjerenijima.

v. b., m. b.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Zagreb

Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije

Tapiserija „Srpanj – kolovoz“ (inv. br. T232)

Radionica Charlesa Mitéa, prema nacrtima Francesca Gallija Bibiena, 1710. g.

Vuna, svila, lan i metalne niti, tkalačka i šivalačka tehnika, 307 x 342 cm

Voditeljica programa: Branka Regović

Suradnici: Tihana Čelebić, Olgica Mileusnić, Vlasta Bošnjak, Petra Franić, Dragutin Furdi, Veljko Bartol, Davor Filipčić, Marta Budicin, Blaženka Beatović, Anamarija Fistončić

BROJ DOSJEA: 8675, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Od dragocjenog sakralnog ruha i povijesnog tekstila Riznice zagrebačke katedrale, vrijednošću i vrsnoćom izrade ističe se pet tapiserija iz ciklusa „Mjeseci u godini“, satkanih 1710. u radionici Charlesa Mitéa, dvorskog tkalca lotarinških vojvoda. Nacrt za tapiserije izradio je bolonjski umjetnik Francesco Galli Bibiena (1659. – 1739.), član poznate umjetničke obitelji, arhitekt, slikar i scenograf koji je 1707. prešao u službu lotarinških vojvoda u Nancy, glavni grad lotarinške vojvodine i jedan od najvažnijih francuskih središta proizvodnje tapiserija u 18. stoljeću. Tapiserije iz ciklusa „Mjeseci u godini“ bile su vjenčani dar prigodom ženidbe Franje I. Lotarinškog i kraljice Marije Terezije 1736. godine. Potom odlaze na bečki dvor, a zatim sredinom 18. st. u zagrebački nadbiskupski dvor, vjerojatno kao dar kraljice Marije Terezije Zagrebačkoj biskupiji i biskupu Franji Thauszyju. Poznato je da su tapiserije služile kao ukrasne kulise za izlaganje Božjeg groba u Velikom tjednu do potresa 1880., kad je tapiserija Svibanj – lipanj izgubljena. Ivan Kukuljević Sakcinski uvrstio je preostalih pet tapiserija u katedralni inventar 1856., a Hermann Bollé ih je smjestio u dvorane nadbiskupskog dvora, gdje su

bile izložene sve do 1998., kad su pohranjene u Riznicu katedrale. Izlagane su u Zagrebu 1925., 1983. i 1987., a 2000. i u Bologni, na izložbi posvećenoj umjetničkoj obitelji Galli Bibiena. Tapiserija Srpanj – kolovoz izrađena je tkalačkom tehnikom od raznobojnih vunениh, svilenih, pamučnih i metalnih niti, a podstavljena je lanenim platnom. U središtu simetrične kompozicije prikazan je lučno nadsvoden prolaz s kasetiranim nadvojem koji otvara pogled na fragment iluzionistički prikazanog prostora koji je nalik na peristilski rimski vrt s arkadama i trijemovima te nebom i pejzažem u pozadini. Bočno od prolaza nastavljaju se kasetirani trijemovi koje nose stupovi i telamoni, a cijela je površina tapiserije bogato ukrašena životinjskim figurama, mitološkim likovima i figurama prelja i svirača te girlandama s voćem, cvijećem i plodovima. Pri dnu su kvadratni medaljoni s prikazima žetve, pojašnjeni francuskim nazivima tih mjeseci (Ivillet, Aovst). Prikaz je uokviren bogatim „rezbarenim“ okvirom s akantovim lišćem i pletenicama s ovulima. Odabrani dekorativni program karakterističan je za rano 18. stoljeće. Zatečeno stanje tapiserije bilo je loše, a nastalo je

zbog dugogodišnje neprimjerene pohrane i izlaganja u prostorima nadbiskupskog dvora. Tapiserija je bila dubinski onečišćena, a po površini je zatečena oslabljena struktura materijala, s nedostatkom osnove i potke te brojna mehanička oštećenja (poput rupa, puknuća i nabora), diskolorirani materijal i neprimjerene povijesne intervencije. Početak cjelovitih radova obuhvatio je detaljno mapiranje svih vrsta oštećenja te izradu laboratorijskih i tehnoloških analiza. Izrađena je i posebna konstrukcija za sanaciju oštećenja. Uslijedilo je uklanjanje podstave, potom suho, odnosno djelomično mokro čišćenje te pod-

laganje potpornom tkaninom. Posebno je zahtjevna bila sanacija oštećenja raznobojnim pamučnim i svilenim koncima. Nakon završetka radova, tapiserija je montirana u suradnji sa Stolarskom radionicom i Odsjekom I za štafelajno slikarstvo HRZ-a u prostor nadbiskupskog dvora na novoizrađeni aluminijski podokvir za potrebe izlaganja. Tapiserija je predstavljena na izložbi „Zlatne niti, restaurirani tekstilni predmeti iz Riznice zagrebačke katedrale“, održane u Domitrovićevoj kuli na Kaptolu od 19. rujna do 31. listopada 2017.

b. re., m. b.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Zagreb

Ministarstvo kulture RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine

1. Trgovačko-obrtnički muzej (Etnografski muzej), detalj pročelja s ulaznim vratima, Vjekoslav Bastl, 1903. g., paus-papir, tuš, oko 75 x 53,6 cm
2. Trgovačko-obrtnički muzej (Etnografski muzej), studija presjeka i stubišta vestibula s detaljima, Vjekoslav Bastl, 1903. g., paus-papir, tuš, oko 54 x 62 cm
3. Roberčina kuća, Kaptol, studija pročelja, Bartol Felbinger, 19. st., papir, tuš, 21,2 x 32,1 cm
4. Stara Gradiška, Plan tvrđave, tlocrti i presjeci bastiona i ravelina, nepoznati autor, 1787. g., papir, tuš, 52,3 x 73,4 cm
5. Stara Gradiška, Plan tvrđave, Johann Wieseck, 1843. g., papir, tuš, akvarel, 50,6 x 66,5 cm
6. Stara Gradiška, Plan tvrđave, Johann Ballentovich, 1867. g., papir, tuš, akvarel, platno, 56,5 x 56,2 cm
7. Crkva sv. Marka u Zagrebu, studija tlocrta, Friedrich von Schmidt, 19. st., papir, tuš, akvarel, 47 x 33,6 cm
8. Projekt zgrade Prve hrvatske štedionice, Radićeva ulica 22, Zagreb, Janko Jambrišak, 1882. g., litografija, 31,5 x 49,1 cm
9. Projekt zgrade Prve hrvatske štedionice, Radićeva ulica 22, Zagreb, pročelje, Janko Jambrišak, 1882. g., litografija, 45,2 x 63 cm
10. Projekt zgrade Prve hrvatske štedionice, Radićeva ulica 22, Zagreb, Janko Jambrišak, 1882. g., litografija, 43,4 x 54 cm

Voditeljica programa: Sandra Juranić

Suradnici: Karmen Lečić, Marta Budicin, Jovan Kliska, Natalija Vasić, Margareta Klofutar

BROJ DOSJEA: 180 (1), 181 (2), 182 (3), 183 (4), 184 (5), 185 (6), 186 (7), 187 (8), 188 (9), 189 (10), ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Deset navedenih umjetnina datirano je od 18. do 20. st., a izrađeno je tušem na paus-papiru, tušem i akvarelom na papiru te u tehnici litografije. Od triju karata Stare Gradiške, najstarija prikazuje plan i izgled utvrđene Gradiške godine 1787. Druga je karta rad Johanna Wiesecka iz 1843., a prikazuje plan isušivanja kazamata. Posljednju je izradio 1867. Oberlieutenant Johann Ballentovich. Studija Roberčina kuća, Kaptol, Studija pročelja nastala je vjerojatno u sklopu projekta dekoriranja zgrada Gornjeg grada i Harmice 1818. prilikom dolaska cara Josipa II. u Zagreb, a autor je arhitekt Bartol Felbinger (1785. – 1871.). Studija tlocrta crkve sv. Marka u Zagrebu jedan je od najvažnijih projekata arhitekta Friedricha von Schmidta (1825. – 1891.), nastala prilikom obnove crkve sv. Marka. Tri studije izvedene u tehnici litografije naziva Projekt

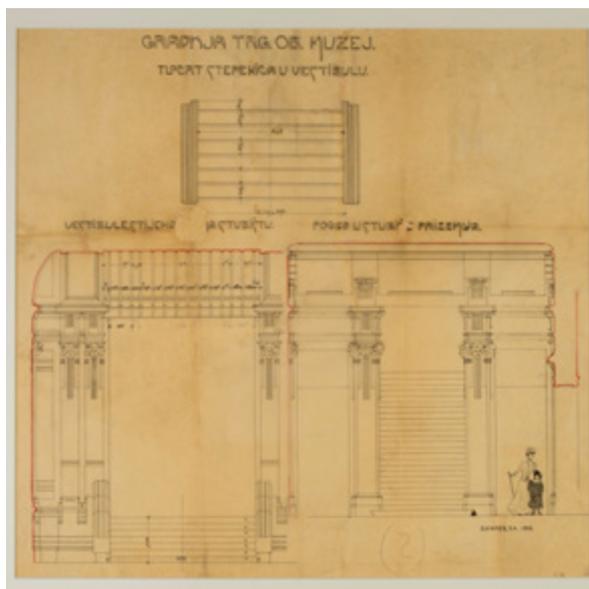
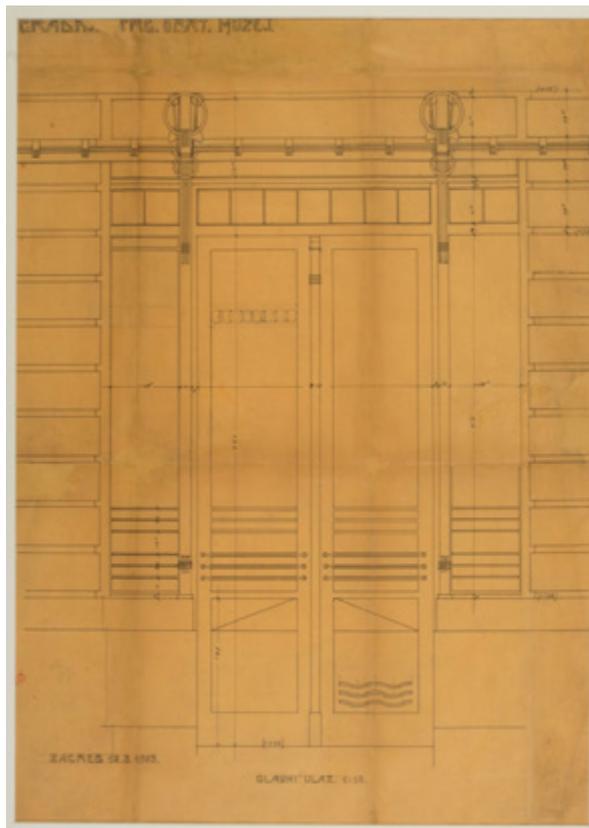
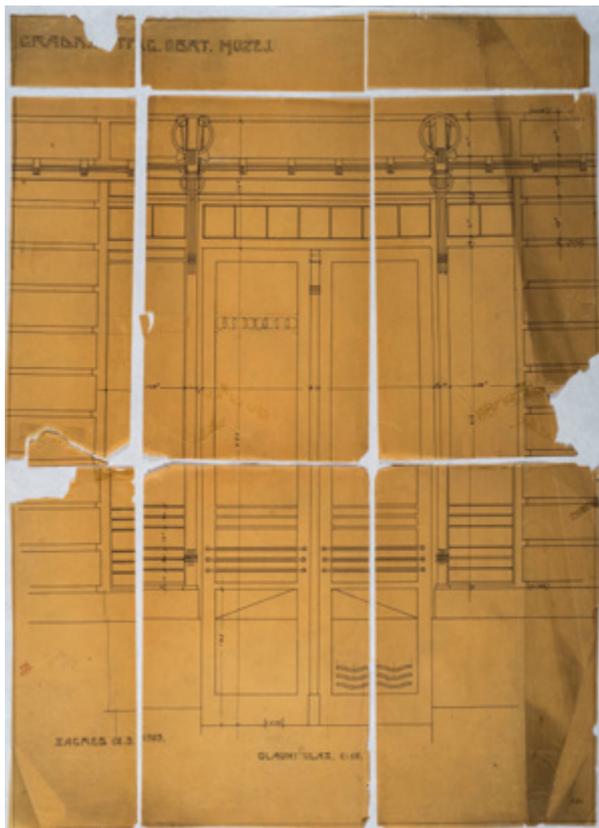
zgrade Prve Hrvatske štedionice, Radićeva ulica 22, Zagreb rad su arhitekta Janka Jambrišaka (1834. – 1892.). Studije su datirane 1882., a tiskane su pri nakladniku Juliju Hühnu u Zagrebu. Arhitekt Vjekoslav Bastl (1872. – 1924.) autor je dviju studija Trgovačko-obrtničkog muzeja, koje su datirane 12. ožujka i 7. travnja 1903. godine. Studije prikazuju dio pročelja s ulaznim vratima te presjek stubišta vestibula. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su fotografiranjem i opisom zatečenog stanja, a potom je izvedeno suho čišćenje, uklanjanje zatečenih ljepljivih traka te test postojanosti pigmenata i veziva. Uslijedilo je mokro čišćenje kod stabilnih izvedbenih tehnika i neutralizacija papirnato nosioca. Pregibi i poderotine konsolidirani su japanskim papirom i industrijskim škrobnim ljepljivom, a nedostajući dijelovi rekonstruirani japanskim papirom

odgovarajuće gramature. Deformirani papirnati nosilac je izravnat, a retuš izveden pastelom u olovci. Nakon

završetka radova umjetnine su pohranjene u opremu od beskiselinskog kartona i vraćene vlasniku.

s. j., m. b.

- Slika 1. Trgovačko-obrtnički muzej (Etnografski muzej), detalj pročelja s ulaznim vratima, stanje prije radova
 Slika 2. Trgovačko-obrtnički muzej (Etnografski muzej), detalj pročelja s ulaznim vratima, stanje nakon radova
 Slika 3. Trgovačko-obrtnički muzej (Etnografski muzej), studija presjeka i stubišta vestibula s detaljima, stanje prije radova
 Slika 4. Trgovačko-obrtnički muzej (Etnografski muzej), studija presjeka i stubišta vestibula s detaljima, stanje nakon radova

Zagreb

Muzej grada Zagreba

Nepoznati svetac

Nepoznati slikar, 17. st.

Ulje na platnu, 128 x 78 cm

Voditeljica programa: Mia Krkač

Suradnici: Marko Begović, Dragutin Furdi, Jurica Škudar

BROJ DOSJEA: 120, 120.1., ZAGREB, KNEZA MISLAVA 18

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika Nepoznati svetac dio je fundusa Muzeja grada Zagreba, a stigla je kao poklon 1908. godine. Slika prikazuje izduženu, pomalo neproporcionalnu figuru sveca. Pozadinu u donjoj trećini slike zauzimaju prikazi pejzaža i arhitekture grada, dok je na gornjim dvjema trećinama prikazano nebo s olujnim oblacima. Svetac je okrenut blago udesno. Odjeven je u sivo-plavu halju, ogrnut žarkocrvenim plaštem koji se vijori oko njega. Ima dugu, valovitu, tamnu kosu te izduženo lice svijetle puti. Iznad glave mu je aureola, a pogled mu je usmjeren prema nebu. Takav prikaz figure sveca upućuje na mogućnost da se radi o sv. Ivanu Krstitelju te je moguće da je bio dio neke veće cjeline. Slika je sasvim sigurno nastala kao samostalna jer su rubovi slikanog sloja vidljivi točno od ruba do ruba podokvira. Čavlići kojima je slika bila pričvršćena za podokvir prekriveni su preparacijom, što znači da sa zatečenog podokvira nikad nije bila demontirana. Inventarni broj napisan je u desnom gornjem kutu flomasterom izravno na platno te na marmorizirani drveni ukrasni okvir. Nosilac slike je ovješeno platno grube teksture, a višak rubova je odrezan. Na licu se ocr-

tavaju unutarnji rubovi podokvira. Preparacija je crvene boje. Srednje je debelog nanosa, sasušena je i mjestimice se pretvorila u prah. Slikani sloj nanesen je u nekoliko slojeva, u debljem nanosu. Hrapave je, zrnate površine. Prisutno je nešto manjih impasta (arhitektura, svečeve suze). Boja je rasušena, na mjestima praškasta (osobito crvena), raspucana te slabo prijanja uz preparaciju i nosilac. Na mjestima je otpala zajedno s preparacijom. Završni sloj laka je istanjen, matirao i potamnio. Prekriven je slojem nataložene nečistoće. Ukrasni okvir je demontiran te je slika konsolidirana. Nečistoća s lica slike uklonjena je odgovarajućim otapalima, kao i potamnjeni lak. Slika je potom skinuta s podokvira. Uklonjena je nečistoća s poledine, kao i ona nakupljena između platna i letvica podokvira. Rubovi slike su ručno ravnani. Rekonstruirana su oštećenja sloja nosioca i sloja preparacije. Slika je zatim izravnata na toplinskom vakuuromskom stolu i istovremeno dublirana na novo platno. Napeta je na novi drveni podokvir kajlama. Nakon završnog retuša, na sliku je nanesen zaštitni sloj laka. Ukrasni okvir sastoji se od drvenih letvica jednostavne profilacije s marmorizacijom.

Bijela preparacija je tanka, rasušena i nedostaje je oko 30 %. Sloj polikromije također je rasušen i mnogo je boje otpalo sa slojem preparacije. Uklonjena je površinska nečistoća. Konsolidirani su slojevi preparacije i slikanog sloja. Izveden je retuš i nanesen zaštitni sloj laka. Nakon

provedenih konzervatorsko-restauratorskih radova, slika je montirana u ukrasni okvir te zaštićena beskiselinom ljepenkam.

m. kr., s. m.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Zagreb

Muzej za umjetnost i obrt

Bakanal

Charles Le Brun, 17. st.

Ulje na platnu, 134,6 x 156 cm

Voditelj programa: Pavao Lerotić

Suradnici: Matija Marić, Višnja Bralić

BROJ DOSJEA: 135, ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika prikazuje mitološku scenu bakanalija. U prvom planu dominira skupina od devet nagih likova u krajoliku, dok je u pozadini vidljiv mali grad i nebo s bijelim oblacima. Slika je tradicionalno pripisana Charlesu Le Brunu, jednom od najvažnijih francuskih slikara 17. stoljeća. Nosilac slike je tijekom prijašnjih restauratorskih radova podstavljen novim platnom nalijepljenim na poledinu originala tutkalno-škrobnom masom. Masa za dubliranje zatečena je u dobrom stanju očuvanosti, a oba platna vrlo dobro prijanjaju. Na licu slike bili su višestruki nanosi požutjelog laka i površinske nečistoće. Potamnjeni lak uvelike je umanjio likovne značajke djela, zaklanjajući i mijenjajući izvorne boje te prekrivajući mnogobrojne retuše oštećenja, različite starosti. Većina ih je izvedena slikarskim uljanim bojama, i to tako da boja nepotrebno prekriva razmjerno velike površine dobro očuvanog originala oko oštećenja. Osim toga, prisutne su i znatnije preinake na izvornoj formi, primjerice glava bradatog starca u pozadini ili oblikovanje figure ležećeg mladića u prednjem planu. Svi stariji retuši su vrlo teško topivi u standardnim otapalima. Osim mjestimičnih gubitaka boje s preparacijom, izvorni slikani sloj je na nekim zonama nepovratno oštećen neprimjerenom uporabom otapala. Nedostaju završne lazure, a u gornjem

desnom dijelu slike nedostaju i slojevi temeljne boje te se, kao posljedica abrazije površine, kroz stanjenu boju ističu čvorići tkanja platna. Takve prečišćene površine poslije su prekrivene slojem laka i uljane boje. Cilj cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na slici bilo je ponovno otkrivanje i cjelovita prezentacija razmjerno dobro očuvanih, ali dosad nepristupačnih likovnih značajki djela te uklanjanjem slojeva potamnjelog laka i naknadnih slikarskih intervencija i retuša omogućiti njezinu ispravniju valorizaciju. Nakon provedenih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja, ustanovljeni su opseg i vrste oštećenja na slici. Uzimajući u obzir da je prijašnje dubliranje platna bilo izvedeno korektno te da platna dobro prijanjaju, a slikani sloj i preparacija su ravni i stabilni, postojeće platno za dubliranje je zadržano. Sve nečistoće i potamnjeni slojevi laka postupno su uklonjeni, kao i sve naknadne intervencije te popravci preparacije i slikanog sloja. Uklonjeni dotrajali materijali, poput krednih zakita i retuša, zamijenjeni su novim. Novi retuš oštećenja, koji sada prekriva isključivo oštećenja, izveden je kombiniranom tehnikom gvaša i boja u smolnom mediju. Nakon dovršetka retuša, površina slike zaštićena je reverzibilnim smolnim lakom.

p. l., m. m.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Zagreb

Strossmayerova galerija starih majstora, HAZU

1. Parnas, Carlo Maratti (pripisano), 18. st., ulje na platnu, 447 x 792 cm

2. Susret pape Lava I. Velikog s Atilom, Carlo Maratti (pripisano), 18. st., ulje na platnu, 447 x 795 cm

Voditelj programa: Slobodan Radić

Suradnici: Višnja Bralić, Irina Šadura, Nena Meter Kiseljak, Vjeran Potočić, Jurica Milinković, Renata Majcan Šragalj, Ana Pohl Mitrović, Maria Štok Tičić, Melania Sobota, Nelka Bakliža, Marija Kalmeta, Tanja Rihtar, Ivana Sambolić, Stefano Scarpelli, Orest Šuman, Lana Fisković, Veljko Bartol, Davor Filipčić, Dragutin Furdi, Marijana Fabečić, Margareta Klofutar, Mirjana Jelinčić, Nikolina Oštarijaš i Ljubo Gamulin

BROJ DOSJEA: 8306 (1), 8307 (2), ZAGREB, ZMAJEVAC 8

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

U bogatom fundusu HAZU-ove Strossmayerove galerije starih majstora čuvaju se dvije kopije znamenitih Rafaelovih fresaka iz Vatikanske palače u Rimu. Riječ je o slikama *Parnas* iz Stanze della Segatura i *Susret pape Lava I. Velikog s Atilom* iz Stanze di Eliodoro. Unutar velikoga korpusa baroknih kopija Rafaelovih djela, zagrebačke slike izdvajaju se provenijencijom i iznimno velikim dimenzijama platna (445 x 795 cm). Utemeljitelju Galerije, biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, slike je darovao knez Baltazar III. Odescalchi, što nam je poznato iz dobro sačuvane korespondencije između Josipa Jurja Strossmayera, Franje Račkoga i Baltazara Odescalchija. Slike se pripisuju rimskom slikaru 17. stoljeća, Carlu Marattiju, koji se na umjetničku scenu probio vrhunskim poznavanjem Rafaelovih djela i stila te je u vrijeme pape Inocenta XI. postao glavnim restauratorom Rafaelovih fresaka u vatikanskim Stanzama i tako dobio mogućnost izučiti sve detalje Rafaelove tehnike i stila. Slike su bile izložene na sjevernoj i južnoj arkadi predvorja palače Akademije do 1956. godine, kad su namotane na drveni

valjak te pohranjene na tavanskom stubištu HAZU-a. Godine 2012. slike su pregledane, a prema vidljivim rubovima na vrhu valjka, konstatirano je njihovo loše stanje očuvanosti. U listopadu 2013. godine slike su preuzete i transportirane u radionicu Odjela za štafelajno slikarstvo HRZ-a, gdje su najprije pažljivo odmotane te su prvim pregledom evidentirana znatna oštećenja nosioca boje i podloge do kojih je primarno došlo zato što su slike 57 godina bile namotane na valjak i pohranjene u okomitom položaju. Kako bi se zaustavilo otpadanje boje i podloge, slike su višekratno konsolidirane. Cijelom su površinom bile prekrivene nečistoćom, višeslojnim nanosima požutjelog laka te, velikim dijelom, alteriranim preslicima. Na slikama je bilo vidljivo i nekoliko perforacija platna, a najveća su nastala odvajanjem zašivenih spojeva platna. Kako bi se dobile što detaljnije i preciznije informacije o opsegu i vrsti prethodnih intervencija te korištenim materijalima, bilo je potrebno provesti istraživačke radove. Istovrsni istraživački radovi izvedeni su na objema slikama, a sastojali su se od proba topivosti sloja laka i

preslika različitim otapalima, ultraljubičastih i infracrvenih snimki detalja, mikroskopske stratigrafske analize slikanih slojeva, FT-IR-a i kemijske analize sastava više vrsta kita. Ultraljubičaste snimke pokazale su retuše i preslike, slojeve laka i recentne preslike na sloju laka, dok su infracrvene snimke pokazale zakite te nedostatke boje i podloge. Snimljene su i mikrofotografije uzoraka slikanih slojeva da bi se vidjela pozicija i debljina pojedinih slojeva, osobito preslika. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su početkom 2014. konsolidacijom i ravnanjem slika toplinom, čime se osigurala stabilnost boje i podloge. Zbog gubitka vezivne moći klajstera, dublirana platna relativno su se lako odvajala, dok se klajster omekšavao i uklanjao mehanički. Mnogobrojne perforacije platna su sanirane, a nedostaci su nadomješteni novim intarzijama platna teksture slične originalnoj. Natpis ANNO 1870 na poleđini dubliranog platna slike *Susret pape Lava I. Velikog s Atilom* upućuje na godinu dubliranja slike. Oštećena platna nisu mogla preuzeti funkciju nosioca, zato su slike dublirane na nova lanena platna. Tako veliki formati zahtijevali su izradu rastavljivih aluminijskih podokvira te sustava napinjanja slika preko opruga. Sustav je omogućio konstantnu napetost slike, jednostavno montiranje i demontiranje s podokvira, namatanje slike na valjak te mogućnost rastavljanja podokvira u više dijelova. Nakon što su obje slike stabilizirane, nastavljeni su radovi na slici *Susret pape Lava I. Velikog s Atilom*, postupnim uklanjanjem sloja laka i preslika. Preslici su osim zakitanih oštećenja pokrivali i slikani sloj. Zbog iznimne čvrstoće i stabilnosti, zakit nije uklanjao s oštećenih područja, nego samo sa slikanog sloja. Uklanjanjem tvrdokornog sloja nečistoće s oslika, ponovno je postao vidljiv vrlo snažan

kolorit slike. Nedostaci osnove i boje, kao i stari zakiti, nadomješteni su akrilnim kitom. Prilikom nanošenja i obrade kita nastojalo se teksturom oponašati oslik. Ta faza radova bila je iznimno zahtjevna, a gibanje velike površine platna prilikom nanošenja i obrade kita uvelike je ometalo rad restauratora. Tek nakon rekonstrukcije kitom mogla se sagledati velika količina nedostajuće boje i podloge. Uslijedio je retuš oštećenja, koji je izveden najprije podložnim retušom gvaš bojama u osnovnom, svjetlijem tonalitету, a završna faza izvedena je smolnim bojama, lazurnim slojevima, imitirajući teksturu i tonalitet okolnog originala. Zaštita i ujednačeni sjaj slikane površine i retuša postignuti su stalnim lakiranjem pri retuširanju. Retuširanje slike bilo je iznimno zahtjevno i dugotrajno, osobito zona uz lijevi rub slike, gdje su nedostajale veće površine oslika koje su zahtijevale i više rekonstrukcije. Nakon završenih radova, slika je demontirana s podokvira i namotana na široko profilirani valjak u svrhu transporta i povratka na novoodabrano mjesto izlaganja u knjižnici HAZU-a. U dvorani je s pomoću opruga ponovno napeta na podokvir te je podignuta i montirana na zid. Slika *Parnas* također je demontirana s podokvira i na valjku pohranjena u čuvaonicu umjetnina HRZ-a u Ludbregu. Zbog velikih dimenzija slika, raznovrsnih oštećenja te velike količine sloja laka, preslika i kita, kao i izrade sustava napinjanja slika preko opruga, radovi su bili opsežni i dugotrajni. Iziskivali su rad velikog broja restauratora i suradnju više odjela HRZ-a te angažman stručnjaka s različitih područja. Radovi su trajali od listopada 2013. do studenoga 2017. godine.

s. r.

Slika 1. Odmatanje slika u radionici

Slika 2. *Parnas*, stanje prije radova

Slika 3. *Susret pape Lava I. Velikog s Atilom*, stanje prije radova

Slika 4. *Susret pape Lava I. Velikog s Atilom*, stanje nakon rekonstrukcije nedostajućih dijelova boje i podloge u kitu

Slika 5. *Susret pape Lava I. Velikog s Atilom*, stanje tijekom retuša

Slika 6. *Susret pape Lava I. Velikog s Atilom*, stanje nakon radova

Zagreb

Strossmayerova galerija starih majstora, HAZU

1. Sv. Nikola iz Barija, Francesco Vecellio, 16. st., ulje na drvu, 139 x 59 cm
2. Bogorodica s Djetetom i sv. Ivanom Krstiteljem, Polidoro da Lanziano, 16. st., ulje na drvu, 48 x 39 cm
3. Izak blagoslivlja Jakova, Andrija Medulić Schiavone, 16. st, ulje na platnu, 28 x 100 cm

Voditeljica programa: Nelka Bakliža

Suradnici: Davor Filipčić, Margareta Klofutar, Matija Marić

BROJ DOSJEA: 8847 (1), 167 (2), 168 (3), ZAGREB, ZMAJEVAC 8
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Slika *Sv. Nikola iz Barija* prikazuje sveca koji blagoslivlja sjedeći na visokom postamentu. Na glavi nosi bijelu mitru, desnu je ruku podigao u blagoslov, a u lijevoj drži knjigu sa svojim atributima, a to su tri zlatne jabuke. Nakon dopremanja slike u prostorije HRZ-a, izvedena su nedestruktivna istraživanja (RTG, UV i IC snimanje) te laboratorijska istraživanja pigmentata i veziva, kao i probe topivosti površinskih nečistoća, potamnjelog laka i retuša. RTG snimka pokazala je zanimljive tragove arhitekture oltara uz rub formata, koji upućuju na to da je slika nekad bila dio poliptiha. Nakon restauratorskih istraživanja, s poledine slike stolarski su sanirane pukotine u drvenom nosiocu te je izrađena fleksibilna parketaža. Prema rezultatima proba i istraživanja, pristupilo se potom uklanjanju površinskih nečistoća, potamnjelog laka i retuša. U toj je fazi potvrđeno da su veće površine originalnog slikanog sloja preslikane, osobito u gornjem dijelu slike, uz lijevi i desni rub, te je odlučeno da će se te preslike ukloniti i da će se prezentirati pronađeni tragovi arhitekture oltara. Nakon čišćenja, oštećenja u sloju nosioca, podloge i boje zapunjena su celuloznim kitom te su tonski podložena temperama i završno integrirana u cjelinu restauratorskim pigmentima u smolnom mediju. Na kraju je slika

zaštićena završnim slojem laka. Radovi su izvedeni i na ukrasnom okviru te je okvir stolarski prilagođen da bi bili potpuno vidljivi i prezentirani rezultati uklanjanja preslika. Na slici *Bogorodica s Djetetom i sv. Ivanom Krstiteljem* najprije su provedena nedestruktivna i restauratorska istraživanja, a zatim fiksiranje trusnih slojeva boje i podloge za nosilac. Nakon fiksiranja slojeva, s poledine je provedena stolarska sanacija pukotine te je izrađena nova fleksibilna parketaža. S lica slike uklonjen je zatim požutjeli lak, a potom i sve naknadne intervencije preslika i retuša. Prilikom uklanjanja laka i preslika ispostavilo se da je mali križ koji drži sv. Ivan Krstitelj zapravo naknadna intervencija te je istraživanjem i usporedbom s komparativnim materijalom ustanovljeno da je na njegovu mjestu nekad bio dugi, tanki križ, što je i uobičajeno za tu ikonografsku temu; stoga je odlučeno da će se u rekonstrukciji slikanog sloja istaknuti forma nekadašnjeg križa. Nakon uklanjanja naknadnih intervencija, oštećenja na licu slike su zapunjena (u sloju nosioca, ali i u slojevima podloge i boje). Uslijedilo je podlaganje oštećenja temperama, polaganje izolacijskog laka te završna integracija oštećenja u cjelinu lazurama *Maimeri Restauro*. Na kraju je slika završno zaštitno lakirana. Na slici *Izak blagoslivlja Jakova* prikazana

je starozavjetna priča o Izaku, koji je na prijevaru, prema Božjem planu, na samrtni blagoslovio Jakova kao svojega prvog nasljednika, umjesto starijeg sina Ezava. Na slici su provedena nedestruktivna istraživanja: snimanja u IC i UV dijelu spektra te RTG snimanje. S površine slike nije se uklanjao požutjeli lak, ni druge kasnije intervencije (retuš,

preslici). Manja pukotina u sredini formata sanirana je s poleđine. Pukotina s lica slike zapunjena je kitom, a zatim je oštećenje podloženo temperama te nakon parcijalnog lakiranja retušem reintegrirano u cjeline i lakirano.

n. b., m. m.

Slika 1. *Sv. Nikola iz Barija*, stanje prije radova

Slika 2. *Sv. Nikola iz Barija*, stanje nakon radova

Slika 3. *Bogorodica s Djetetom i sv. Ivanom*, stanje prije radova

Slika 4. *Bogorodica s Djetetom i sv. Ivanom*, stanje nakon radova

Zagreb

Židovska općina

Tamnoljubičasti baršunasti parohet

Nepoznati autor, 1909. – 1910. g.

Svileno-pamučni baršun, metalna ukrasna traka i niti, 191 x 300 cm

Voditeljica programa: Petra Franić Haniš

Suradnici: Marta Budicin, Natalija Vasić, Jovan Kliska, Margareta Klofutar, Domagoj Mudronja, Suzana Kallay

BROJ DOSJEA: 8910, ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Parohet je zavjesa na Aron hakodešu, ormaru u kojem se u sinagogi čuvaju svitci Tore. Izrađuje se od baršuna ili svile, ukrašava resama, vrpčama, biserima i poludragim kamenjem, a od izvezenih motiva nalazimo cvjetove, zavjetne ploče, stupove Solomonova hrama, imena donatora sinagoge, godinu izrade te blagoslove i citate psalama na hebrejskom jeziku. Na parohetima 19. i 20. st. natpisi su i na lokalnom jeziku. Tamnoljubičasti baršunasti parohet ponavlja spomenuti ikonografski repertoar, a izrađen je u Zagrebu 1909./1910. kao dar rabina Ignatza (Jichaka) Mautnera i njegove supruge Johanne. Svileno-pamučni rezani baršun uokviren je pozlaćenom ukrasnom trakom i uzicama te ukrašen izvezenim Davidovim zvijezdama, stupovima Solomonova hrama s krunom Tore, dva propeta lava te natpisom na hebrejskom jeziku: „Keter Tora. Ovo je dar uvaženog rabina Jichaka Mautnera neka mu svijetli svijeća, s njegovom suprugom gospođom Hanom neka

poživi, 5670.“ Ispod stupova nalazi se natpis na hrvatskom jeziku: „Darovano od Ignatza i Johanne Mautner, 5670.“ Parohet je bio izložen u vijećnici Židovske općine prekriven slojem prašine, većim mrljama, manjim pukotinama, s pokojim istrošenim područjem te oksidiranim metalnim aplikacijama. U donjem lijevom kutu zatečena je ljubičasta akrilna boja sa zalijepljenom ukrasnom trakom i uzicama. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su laboratorijsku analizu, grafičku dokumentaciju, suho čišćenje, odvajanje podstave i uklanjanje dviju međupodstava, kemijsko čišćenje veza i zatečene akrilne boje, podlaganje i zatvaranje oštećenja, ravnanje predmeta te prišivanje novih ukrasnih traka. Izrađena je i nova podstava s tunelom za šipku za izlaganje paroheta. Predmet je nakon završetka radova postavljen na zid pred ulazom u sinagogu.

p. f. h., m. b.

Slika 1. Stanje prije radova

Slika 2. Stanje nakon radova

Zvonimirovo

Veliko polje

Keramički, željezni, brončani i stakleni arheološki nalazi

Prapovijest

Voditelj programa: Mihael Golubić

Suradnici: Petra Dinjaški, Ivan Gagro, Franjo Bračun

BROJ DOSJEA: 739/1, ZAGREB, KAMENITA 15

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Tijekom 2017. godine provedeni su konzervatorski i restauratorski radovi na nalazima keltske keramike, bronce, željeza i stakla s nalazišta Zvonimirovo – Veliko polje. Obradeno je 78 predmeta, od kojih je 55 dovršeno, a na 23 željezna predmeta pokrenut je dugotrajan postupak uklanjanja soli u sulfitnoj kupki. Keramika je čišćena mehanički i kemijski, a ulomci lijepljeni. Nedostajući dijelovi restaurirani su gipsom i tonirani akrilnim bojama. Za strukturalnu konsolidaciju i površinsku zaštitu prema potrebi je korišten PVA konsolidant. Prethodno desalinizirani željezni predmeti čišćeni su pjeskarenjem i mikromotorom, a zatim su konzervirani te površinski

zaštićeni mikrokristalinskim voskom. Za konsolidaciju i rekonstruiranje upotrijebljena je epoksidna smola s grafitnim punilom. Brončani predmeti čišćeni su mehanički skalpelom i mikromotorom te tretirani blokatorom korozije, a površina je zaštićena lakom i voskom. Ostaci staklenih narukvica čišćeni su kemijskom metodom, kloridnom kiselinom, nakon čega su ispirani do neutralizacije pH-vrijednosti te premazani zaštitnim slojem laka. Za sve predmete izrađeni su crteži u mjerilu, a svi radovi popraćeni su pisanom i fotografskom dokumentacijom.

m. go.

Slika 1. Keltski umbo štita, stanje nakon radova

Slika 2. Keltski kantaros, stanje nakon radova

Žminj

Kaštel Žminj

Prapovijest / srednji vijek / novi vijek

Voditelj programa: Josip Višnjić

Suradnici: Siniša Pamić, Nenad Kuzmanović

BROJ DOSJEA: 1958, SVETVINČENAT, JURŠIĆI 7
PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Arheološka istraživanja koja je 2017. godine proveo Odjel za kopnenu arheologiju iz Juršića Hrvatskog restauratorskog zavoda za cilj su imala daljnje definiranje arhitektonskih gabarita žminjskog kaštela i kompleksne stratigrafijske arheološkog nalazišta. Istraživanja su provedena u kvadrantima C4, B4 i djelomično A4, na površini od 9 x 4 m, smještenim na prostoru koji je nekad bio sjeverozapadni kut kaštela. Istražene stratigrafske jedinice mogu se grupirati u četiri veće cjeline koje pripadaju prapovijesnom, odnosno brončanom dobu, ranom srednjem vijeku, razvijenom srednjem vijeku te kasnom srednjem i ranom novom vijeku. Najvažniji nalazi pronađeni ovogodišnjim istraživanjima pripadaju razdoblju razvijenog srednjeg vijeka. U predmetnim su slojevima pronađeni građevinski ostaci objekta definiranog istočnim zidom (SJ 57), koji je u jednom trenutku ojačavan dodatnim zidom izgrađenim

uz njegovo zapadno lice (SJ 117). Zidovi se pružaju od juga prema sjeveru, a uz njih se vezuju i dvije razine podnica: starija glinena (SJ 125) te nad njom izgrađena mlađa vapnena podnica (SJ 110). Objekt je negiran, a njegove su strukture uništene prilikom gradnje bedema žminjskog kaštela, čije su strukture također parcijalno istražene. Gradnja kaštela popraćena je znatnijom promjenom inventara pokretnih arheoloških nalaza te od tada počinju dominirati ulomci luksuznijeg, glaziranog stolnog posuđa. Ta pojava veće količine luksuznijeg posuđa svakako je uvjetovana i karakterom razdoblja u kojem takvo posuđe postaje dostupno, no ne smije se zanemariti ni činjenica da u kasnosrednjovjekovnom razdoblju na tom prostoru ipak obitavaju pripadnici viših društvenih slojeva, koji su si mogli priuštiti više skupocjenijeg importiranog posuđa.
j. v.

Slika 1. Građevinski ostaci objekta koji je bio u funkciji prije gradnje kaštela

Slika 2. Pogled na istraženu sondu sa zapada

Žminj

Župna crkva sv. Mihovila arkandela

1. Kazula, sred. i II. pol. 15. st., Venecija (?), bursa (?), grimizni talijanski ferronerie baršun i višebojni otomanski rezani baršun, svilene niti, lan, pozlaćene lamele, 74,5 x 100 cm

2. Manipul, sred. 15. st., Venecija (?), više vrsta grimiznog ferronerie baršuna, svilene niti, lan, pozlaćene lamele, 86,5 x 17,5 cm

Voditeljica programa: Lana Čačić

Suradnici: Margareta Klofutar, Marta Budicin, Natalija Vasić, Jovan Kliska

BROJ DOSJEA: 190 (1), 191 (2), ZAGREB, ILICA 44

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Kazula i manipul iz župne crkve sv. Mihovila arkandela u Žminju dijelovi su jedinog evidentiranog cjelovito sačuvanog renesansnog kompleta liturgijskog ruha u Hrvatskoj. Kazula je izrađena od grimiznog rezanog ferronerie baršuna s uzorkom venecijanske provenijencije iz sredine 15. st., a središnji stup prednje i stražnje strane s crvenim, žutim, plavim i zelenim stiliziranim cvjetnim motivima primjer je otomanskog rezanog baršuna (kadife) iz Burse, iz druge polovice 15. stoljeća. Podstava je izrađena od lana, a na središnjem dijelu i rubnim dijelovima prišivene su šira i uža ukrasna traka. Manipul je izrađen od više komada istog ferronerie baršuna te ima aplikacije od ukrasnih traka u obliku križa. Predmeti su zatečeni u lošem stanju očuvanosti. Baršun na kazuli bio je prašan, s rezovima na mjestima presavijanja, koji su nastali pucanjem niti osnove i potke. Središnji je stup prednje i stražnje strane kazule s otomanskim baršunom izlizan, a motivika teže

čitljiva, posebice s prednje strane. Na podstavi su zatečene neprimjerene zakrpe, a ukrasne trake bile su oksidirane, istrošene i s brojnim puknućima. Manipul je prekriven zakrpama i neprimjerenim intervencijama. Zatečena su i puknuća na pregibima podstave i spojevima s glavnom tkaninom, a ukrasne trake također su oksidirale. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su izradu fotografske i grafičke dokumentacije, restauratorska istraživanja, suho čišćenje, uklanjanje zatečenih intervencija te djelomično odvajanje podstave i zatvaranje oštećenja podlaganjem i šivanjem svilenim filamentom. Odvojeni dijelovi predmeta spojeni su svilenim koncem prema zatečenim šavovima, čime je predmetima vraćen izvorni izgled. Nakon završetka radova predmeti su pohranjeni u kutiju od beskiselinskog kartona i vraćeni vlasniku.

l. ča., m. b.

Slika 1. Misnica, stražnja strana prije radova

Slika 2. Misnica, stražnja strana nakon radova

Slika 3. Manipul, stanje prije radova

Slika 4. Manipul, stanje nakon radova

Žumberak

Crkva sv. Nikole biskupa

Kasni srednji vijek / novi vijek

Voditeljica programa: Ana Azinović Bebek

Suradnici: Andrej Janeš, Petar Sekulić, Marko Nemeth

BROJ DOSJEA: 1596/1, ZAGREB, KOŽARSKA 5

PROGRAM PREMA UGOVORU S MINISTARSTVOM KULTURE RH

Arheološka istraživanja traju s prekidima od 2006. godine, a dio su konzervatorsko-restauratorskih radova na obnovi crkve. U 2017. godini istraživanja su trajala od 31. srpnja do 11. kolovoza. Namjera ovogodišnjih istraživanja bila je daljnje definiranje rasprostiranja groblja i grobljanskog zida. Otvorena je sonda 1 veličine oko 6 x 4 m s prosječnom dubinom iskopa oko 100 cm. Definirano je 46 stratigrafskih jedinica – od toga su dio arheološki slojevi, dio grobovi (njih 38), a dio zidane strukture. Stratigrafske jedinice označavane su istim brojevima kao i u

prethodnim istraživanjima ako su prepoznate kao jednake, a kad to nije bio slučaj, označavane su novim brojevima. Izdvojeni su posebni nalazi (njih 76, kao nastavak prethodnih godina istraživanja), nešto keramičkih, kovinskih i staklenih ulomaka. Otvorena je i kontrolna sonda uz prilaznu cestu crkvi da bi se vidjelo širi li se groblje sa zapadne strane ceste. Potvrđeno je da je sonda sterilna od arheoloških struktura.

a. a. b.

Slika 1. Nacrt crkve i istraženog dijela groblja

